آتش پارۂ شوق

باہتمام

ابوالوفا ملا محمد انصاری وفا آبادی

در مطبع [illegible] حیدرآباد دکن طبع شد

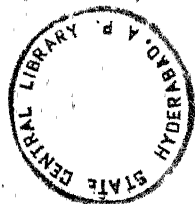
صحت نامہ دیوان کلیات فارسی مصنفہ ملا محمد عرب شیق عم درّی عنائی ابوالعلائی

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۵	۷	ید	بد	۴۰	۹	رر	زر
۶	۶	مو	ہو	״	۱۷	سسکر	سبکسر
۷	۶	ہنم	ہُم	۴۱	۱۴	ہمز	ہمزبان
۸	۲	صدمۂ	ازصدمۂ	۴۲	۱	روز	زور
״	۵	عشق	عاشق	۴۸	۱۵	نگو	بگو
״	۱۶	توفیر	توقیر	۵۰	۱	کئے	کے
۱۷	۱۰	زواست	زدہ است	״	۱	بدی ہا	بدہائے
۱۹	۵	لود	بود	۵۳	۶	ہا	را
۲۱	۱۳	زندان	رندان	״	۹	پرورش	برورش
״	۱۴	اجتناب	احتساب	۵۵	۶	واد	داد
۲	۱۶	گریہ	گربہ	۵۶	۷	قی	فی
۳	۷	راہد	زاہد	۶۴	۱	خلیدن و	خلیدن
۳	۱۴	آور	آورد	۷۱	۱۵	ابرومژگان	ابرو ومژگان
۳	۵	در	وار	۸۴	۵	با	ما
۴	۱۶	چہ	چو	۸۶	۲	لہ	ن
۴	۵	درو	ودر	۸۷	۴	سغر	سفر
.	۹	با	بے	۸۸	۶	ار	از

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۹۱	۱	اک	یک	۱۵۸	۱۱	×	شوق
〃	۱۶	باد	بادہ	۱۶۶	۶	خام	فام
۹۲	۱۱	ار	از	〃	۱۷	بید	پرید
۹۴	۶	ستجاب	سنجاب	۱۷۱	۱	تارم	تازم
〃	۸	ودش	دودش	۱۷۶	۱۰	بنا	بیا
۹۶	۱	دارد	نشنیند	〃	۱۴	زہ و	زہ کن و
۹۷	۱	جر	جزو	۱۷۸	۸	لہ	کہ
۱۰۴	۴	جانبار	جانباز	۱۸۰	۱	یافتہ	بافتہ
〃	۵	۰	شوق	〃	۱۴	کشادہ	کشاد
۱۰۶	۱۶	مانی بہزاد	مانی و بہزاد	۱۸۴	۹	غلامئ	غلامی
۱۱۷	۸	بہین	ہمین	۱۸۶	۱۵	لسم	نظم
۱۲۶	۹	ولے	دلے	۱۸۸	۴	نیدارم	نیدادم
۱۳۰	۱۱	نوازو	نوازد	۱۹۵	۱۴	ک	ی
۱۳۶	۶	نتے	فنتی	۲۱۹	۲	توری	توزی
۱۵۰	۲	گوشم	کوشم	۲۲۰	۱۴	رل	دل
۱۵۵	۱۱	بگردو	بگرد	۲۳۷	۱۳	درمند	دردمند
۱۵۷	۱۴	مددگار	۰	۲۴۰	۱۵	خانہ	خامہ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲۴۲	۵	بجوتگہ	بخلوتگہ	۲۷۳	۱۳	ازان	زان
″	۱۳	دبان	زبان	۲۷۹	۵	زا	را
۲۴۳	۴	زن	زین	۲۸۱	۵	رانکہ	زانکہ
۲۴۴	۱۷	گرطن	گردن	۲۸۴	۴	بالاسے	بالائی
″	″	دہیق	وہیق	″	۱۵	احمدی	احمدی را
۲۴۶	۲	برندرمز	برندور	۲۸۵	۱۴	راہنما	رہنما
″	۸	رو	رَوْ	۲۸۶	۱	ما	جملہ
۲۴۷	۳	دفن	ذقن	۲۹۲	۱۱	بے	سے
″	۱۰	فرشتہ	فرشتۂ	۲۹۴	۱۲	شور تلخ	شور و تلخ
۲۴۸	۵	ستہ	شدہ	۲۹۶	۱۳	چشم	چشم
″	۱۱	بنیاریہا	بنیازیہا	۲۹۷	۱	خدمت و وزارت	خدمت پیشکاری و وزارت
۲۵۰	۱	او	ناو	″	۵	زجا	رجا
۲۵۶	۱۰	نیاکان	نیاگان	″	۱۳	او	رو
۲۵۹	۳	وکن	باشد	۳۰۰	۱۱	۱۳۱	۱۱۱۳ھ
″	۵	توقیر	توفیر	″	۱۵	×	۱۱۱۳ھ
۲۶۱	۹	شاہ	شان	۳۰۳	۱۵	احمد	احمد علی
۲۶۷	۱۵	نامر	نام	۳۰۵	۷	نماند	بماند

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۳۰۵	۱۴	طرفه اشاره	طرفه اینکه اشاره	۳۴۲	۸	رخت	دخت
۳۱۴	۲	×	۱۳۱۹ھ	〃	۱۶	×	۱۳۲۹ھ
〃	۱۷	شرسو	شتّرو	۳۴۴	۱۷	مهر	نجم
۳۱۵	۴	کنور	کشور	۳۶۶	۱۲	خواب وزد	خواب وزرد
۳۱۹	۱۵	×	۱۳۲۳ھ	۳۷۰	۵	فریاد	فرهاد
۳۲۳	۳	×	۱۳۲۳ھ	〃	۱۱	عم	غم
۳۲۵	۱۴	×	۱۳۲۴ھ	〃	۱۵	گمر	گر
۳۳۲	۹	شره	شه	۳۷۴	۱۱	گشتگان	کشتگان
۳۳۳	۱	سدا	پیدا	۳۷۶	۱۰	و لله	دلا
۳۳۷	۱۰	بخوان	به خوان	۳۸۱	۱۷	درمندم	دردمندم
۳۴۲	۲	شد	شنید	۳۸۳	۱۱	ازچه رد ل ما	ازچه رو مقابل ما
〃	۵	×	۱۳۲۹ھ	۳۸۶	۱۳	پیبرنه	پیشتر

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمده ونستعينه ونصلّی علی رسوله وآله وصحبه اجمعين

از خاک عرب هستم و هم شوق چو سرمه — در دیده کنم خاک بیابان عرب را

ایزد پاک را سپاس و سرآمد وخشوران را درود و سپس می سراید بندهٔ سیه کار بنده منده شرمسار که از هستیش فلک را ننگ و زمین را عارست یعنے مسمی غلام محمد عرب ولد محمد حسین خان عرب ابن محمد عیدروس خان بهادر عرب ابن محمد امین خان بهادر عرب که بزرگانم از تخمهٔ نژاد عرب سلسلهٔ قبیلهٔ سیدنا ابا عیدروس قدس الله تعالی سره العزیز متوطن شهر یمن هستند جد اعلای من بعهد امن عهد خسرو دکن شاه نظام الملک آصفجاه اول علیه الرحمه وارد ملک دکن شده بسرفرازی جاگیر و خطاب خانی و بهادری در سنه [illegible]ھ بربنای قلعهٔ پاکنور کنارهٔ رود کرشنا که ایدون از مضافات تعلقهٔ عالم پور ضلع رائچور

دیگر

نغازه زیب مده عارض مصفا را — که نیست حاجت مشاطه روی زیبا را
دلم بعشق تو یوسف رخی گرفتار است — که خواب من به فغان آورد زلیخا را
مهی که پرتو حسنش جهان منور کرد — فتم چو سایه به پایش به بوسمش پا را
شده است طائر جانم اسیر دام ازان — کمند ساخته کاکل چلیپا را
خوشست موسم گل ساقیا سرت گردم — بیا به بزم بدور آر جام صهبا را
به جرعه باده کشان جان و دل بخشند — مگر به جو خرند دین و دنیا را
ادب شناسی رندان خدا شناس ببین — که جائی توبه شکستند مهر مینا را
اسیر زلف تو کی میشود دل زیرک — کسی بدام نیاورد مرغ دانا را
طفیل گریهٔ عاشق فلک ز ابر بهار — نمود خرم و سرسبز باغ و صحرا را
توئی که بادشه حسن زانکه بر در تو — فتاده همچو گدایان سکندر و دارا
چگونه شوق غم الفتش بدل گنجد — بکوزه کس نه کشیده است آب دریا را

وله

زلفت معین سلسله رنگ شام را — شرمنده کرد روی تو ماه تمام را
ساقی بدور ما تو بده مئی مشکبو — بگزار آن طریقهٔ جمشید و جام را
از ما نوید توبه شکستن بگو صبا — بعد از سلام شیخ ذوی الاحترام را
ساقی بیا که خاطر من بس مکدر است — پرکن بجام صاف مئی لاله فام را

قاضی حرام و پیر مغانش حلال گفت
از بادہ حیرتیست حلال و حرام را

ز آب بقا خوش است مئے عشق می برم
ہدیہ جناب خضر علیہ السلام را

خال سیاہ بر لب لعل تو جا گرفت
این پایۂ بلند تو دادی غلام را

باید حلاوت از لب شمشیر زخم دل
کئے بوسہ می زند دہن الیتام را

گم کردہ بہ عشق چو خود را دگر مجو
اے شوق شان و عزت و ناموس نام را

وله

دارد سبک ملال فراقش چنان مرا
در وہم خلق رفتن من شد گران مرا

چون من کرا نصیب بود صدمہ ہا دہر
ہر روز رنج تازہ دہد آسمان مرا

از دشمنان شکایت آزار چون کنم
تکلیف میدہد کرم دوستان مرا

بشتافتند خود سر منزل گذاشتند
یاران چو گرد راہ پس کاروان مرا

در راہ عشق نخل ثمر دار بودہ ام
سنگے زنند بہر من رہروان مرا

ہستم شہید ناز گلے زان بہ تربتم
آرند برگ گل ز چمن بلبلان مرا

منت نہی و رخصت سیر چمن دہی
در موسم بہار دمے باغبان مرا

ساقی بیار بادہ و مطرب بساز چنگ
تا لطف وجد تازہ شود ہر زمان مرا

امسال شیخ با تو بحج حرم روم
گر دست داد رخصت پیر مغان مرا

بیکار گشت در رہ الفت دل حزین
یارب دگر بہ بخش دل کاروان مرا

ناصح ترا چہ کار برو راہ خود بگیر
در عشق خواہ سود بود یا زیان مرا

نارِ جحیم سرد شد از گریہ ہائے من	اکنون کجا برند بگو جز جناں مرا
از باغِ دہر ہیچ نہ چیدم گُلِ مراد	دستِ امید قطع کند باغباں مرا
لطفے بکن بیا کہ بہ ہجرِ تو اے صنم	اکنون نماند طاقتِ تاب و تواں مرا
دارم غمے نہ شوق ز دنیا و عاقبت	فارغ نمودہ عشق ز ہر دو جہاں مرا

ولہ

برند از نعرۂ ہو ہو دل و صبر و تحمل را	چو مستاں بشنوند از میکدہ آوازِ قلقل را
بہارِ باغ می نازد بہ ہر موسم بہ گل و سنبل	مے اندر چمن آئی نمائی روئے و کاکل را
بداں ہیچکہ نام ما بیاد آری و مقصود و عشق	جزاک اللہ می دانیم ایں مشقِ تغافل را
ہوائے روئے رنگینت بہ دور رختِ گل آتش	سرِ مجموعۂ زلفت پریشاں کرد سنبل را
شنیدم عاشقاں فتند از سر دردِ الفت	عجب بر شاخِ گل دیدم نشانِ پائے بلبل را
بہ مستی گفت ناصح بر توکل زانوئے اشتر	نگر از ہیچ و بہا بستہ ام پائے توکل را
بہ یکتائی او در میکدہ در دورِ نہ پیمانم	بگو مطرب بادہ ساقی سرود و ساز غزل را
بیا و روئے خندانت خدا را شاید و گلشن	نگر بہم خون گشتم نالہ چو بینم خندہ گل را
درونِ سینہ آتش ہست چہ پیدا آید ہست باشد	کہ از آتش بیانی شوق بسوزد خیزد گل را

ولہ

اے غازۂ ابروئے تو خوں کرد حنا را	زلفِ تو ندانم چہ کند مشکِ ختا را
مسیحا بدید اگر آں لبِ اعجاز نما را	دل خضر می داد گہے آبِ بقا را

انداز خرامش بہ چمن باد صبا را
آموخت برفتار ہمہ ناز و ادا را

جز خال سر گوشۂ ابروئے نگارین
در پہلوئے خورشید کہ دید است سہا را

خواہند کجا خاک نشینان محبت
جز سایۂ دیوار بتان ظل ہما را

فرمان ترا چون نہ پذیرد ہمہ عالم
آن کیست کہ تن در ندہد حکم قضا را

پامال بکن لاش مرا نیز پس از قتل
غسل و کفن و گور نشاید شہدا را

دوزم بسر چرخ نہم سینۂ تاثیر
با نالہ رہا گر بکنم تیر دعا را

بے حکم خداوند شنو اے دل نادان
حاصل اثرے نیست دوا را و دعا را

در رہگذرش باد صبا خاک من انداز
روزے گزرد تا کہ ببوسم کف پا را

بیہوش فتادند ز یک تاب تجلی
اے موسی عمران کہ چہ افتاد شما را

زاہد نہ سزد غیبت رندان خرابات
اے مرد خدا عیب مکن خلق خدا را

در شوق وصال تو بشد عمر کہ روزے
شاہان چہ عجب گر بنوازند گدا را

ولہ

عار از کفر و ز اسلام نہ ننگ است اینجا
صلح از خویش و ز بیگانہ نہ جنگ است اینجا

پیش رندان شکن قدر خود از بہر خدا
واعظا شیشۂ ناموس بہ سنگ است اینجا

مستی عشق بدل روئے صنم پیش نظر
در بغل شیشۂ مئے دست بچنگ است اینجا

صلح کل مشرب رندان خرابات بود
روس آزادانہ در قید فرنگ است اینجا

حافظ انداخت مصلے چو بر آب شیراز
کشتی مئے بہ سر ساحل گنگ است اینجا

تو بصد ناز بر بستر گل می خسپی | کار ما در همه شب با سر و سنگ است اینجا

خواهش وصل کجا در دل مجروح گنجد | جان خود صد مه هجر تو تنگ است اینجا

روی خوبی نماید به تو این خود بینی | صیقل آئینه هم صورت زنگ است اینجا

مفگن تیر نظر سوی من ای دشمن جان | هر سر موی تنم نوک خدنگ است اینجا

قیس غم نیست اگر وادی عشق است وسیع | پای عشق تو مپندار که لنگ است اینجا

نسبت خیره او تهمت شر بر سر من | شوق خاموش که بس قافیه تنگ است اینجا

وله

بچشم خود همی سنجم وقار هر دو عالم را | که دارم در نظر نور محمد فخر آدم را

طواف روضه پاک محمد آرزو دارم | ببر سوی مدینه ای صبا این مشت خاکم را

دلم در زبان نام محمد خواهد ای صواب | به آب چشمه کوثر طهارت ده زبانم را

نسیما از شمیم سنبل و ریحان پریشانم | ببوی عنبرین زلفش معطر کن مشامم را

به تعریف صفاتش او همه گفتن نشد لیکن | مگو آنچه که میگویند نصارا ابن مریم را

جبین خاک را از نقش پا چون مهر گردون | منور کرد نعلینش سواد عرش اعظم را

روا سازم یکی جو بیاد قد دلجویش | بجوشش گریه هم جو آرم چشم پرنم را

بسنگ آستانش بالش سر تا کی دارم | زمین بوس در احمد نخواهد مسند جم را

بسوز آتش هجرم عطا فرما عطا فرما | ز مهر مصطفی یارب اثر آه و فغانم را

هر الم ما بیج سرمایه بغیر افزاید | که باشد در زمانه قدر قیمت بیشتر کم را

دعای شوق روز و شب در گاهت همی باشد — مبدل کن بروز خرمی یارب شب غم را

ولہ

هر کجا از طول زلفت در جهان افسانه ها — پیش شمع روی تو چهره پری پروانه ها

کفر و هم اسلام را پیوند یکدیگر بود — بین که چون زنار گشت سبحه ریزد دانه ها

چرخ چون در کام او گردید و بخشش یار شد — ساخته از خاک زاهد ساغر و پیمانه ها

عالمی را کرد دیوانه یک نگاه ناز او — شد ز چشم مست ساقی خانه ها میخانه ها

عبرتم آید ز آثار عمارات سلف — گشت از زاغ و زغن آباد این ویرانه ها

کی دل ما را ز تار موی کاکل بسته — بلکه و هر پیچ و خم بشکسته صد شانه ها

شوق از دیوانگی حاصل نه باشد مثل تو — او فتاده صد هزاران در جهان دیوانه ها

ولہ

از بهر بلا کم چه کشی تیغ ستم را — ای ترک دمی ترک مکن لطف و کرم را

از ضعف مکن زیب تیغ دم قتل — ای باد بکن حمله ترکان عجم را

از هر خم ابروی صنم چون بتصور — بر طاق دمی چند نهم طاق صنم را

ای شیخ کند جلوه حق بر تو تجلی — از دیده حق بین اگر بینی صنم را

انکس که سر خاک در یار نشسته است — با خاک برابر کند مسند جم را

بی روی تو تاریک جهان است بچشم — باز آ که بدو دیده کشم خاک قدم را

سودای سر کوی تو چون در سر من هست — بیرون کنم از دل هوس باغ ارم را

قارون نشنیدی کہ بہ سیلاب فنا رفت | بازاز چہ بدل ثبت کنی نقش درم را
منشور نویسان فلاحت دم تحریر | بر نام تو اے شوق شکستند قلم را

ولہ

مستی بادہ کجا حالت دیوانہ کجا | گردش چشم کجا گردش پیمانہ کجا
زاہد گوشہ نشین را چہ خبر از مئے عشق | در میخانہ کجا لغزش مستانہ کجا
مصلحت نیست بما پند مگو اے واعظ | مجلس وعظ کجا صحبت رندانہ کجا
چون نسوزد دلم از پرتو انوار رخش | شعلۂ شمع کجا ہستئ پروانہ کجا
موسیٰ حالت بینائی دل ہیچ مپرس | لمعۂ طور کجا جلوۂ جانانہ کجا
راز او فاش مگردان کہ خلاف ادب است | خلوت وصل کجا بزم حریفانہ کجا
حال زارم تو ببین قصۂ مجنون مشنو | صورت حال کجا صنعت افسانہ کجا
سبزۂ خط برخش طرفہ شگفتے دارد | چشمۂ مہر کجا سبزۂ بیگانہ کجا
اے شہ حسن خیال تو بدل چون گنجد | گوشۂ تنگ کجا شوکت شاہانہ کجا
قطع ہرگز نکند وسعت میدان کرم | پائے درویش کجا دست کریمانہ کجا
شوق را سلسلۂ زلف چلیپا باید | پائے دیوانہ کجا حلقۂ جولانہ کجا

ایضاً این غزل جناب حشمت اللہ صاحب کہ بتاریخ ۱۲ صفر سنہ ۱۳۰۱ در باغ شہر زنگلی بر تحریر سید احمد صاحب خوانده بودند گفتہ شد

[illegible] ثنائے شما | قدوم مبارک و میمون بود لقائے شما

خوش آمدید سوی ملکِ ما ز راه دراز ❊ خدا دراز کند عمرِ بی‌بقای شما

رسیده اید به یاران باصفا و ذکا ❊ کنم چو بر سر و دیده بجاست جای شما

کشیده اید بلاهای راه دور و دراز ❊ گزین دیار شود دور هم بلای شما

شکسته اید کُله گوشه بر سرِ گردون ❊ چه ننگ از سر عریان سرم فدای شما

همه صفاتِ شما رنگِ حسن می ریزد ❊ که گریه خنده بود نغمه های های شما

زهی به روشنی صبح ماهی نازم ❊ چراغ گمرهان بوده است این ضیای شما

دلم چو خوگر صدماتِ جور گردون است ❊ جفا خوش است بصد گونه از وفای شما

براهِ عشق قدم تیز تیز باید زد ❊ سبک رویم از آن ور ره دلای شما

چه غم ز نوح اگر کشتی شما راند ❊ خدای ماست قوی تر ز ناخدای شما

چه قوم قوم خوشا بر زبان خود رانند ❊ که دل بدرد همی آورد صدای شما

شگفت نیست اگر قوم رو به ره آرد ❊ طریق نیک شناسد چو رهنمای شما

امید هست دعاها کنید صبح و مسا ❊ ز بهر قوم موثر شود دعای شما

چه پاک صوم و صلوٰة از شما قضا نشود ❊ بود قضای شما بهتر از ادای شما

نبسته اید گر از بهر حج گهی احرام ❊ کجا کم است ز احرام این ردای شما

درین ردیف به محفل غزل سرائید ❊ بهر از نشست که این هدیه نیز برای شما

به شوق مهر شما بال و پر زنم هر دم ❊ زند همای سعادت به هم وفای شما

ولہ

گرچرخ زند بر سر تو کوه ستم را
ای صبر مکن ترک تو دامان الم را

ما خاک نشینان سر کوی بتانیم
پامال کنیم آرزوی مسند جم را

در سینهٔ ما داغ کهن تازه بهاریست
زنهار نخواهیم گلستان ارم را

ما رند خرابات به یک جرعه فروشیم
روم و حلب و چین و ختن هند و عجم را

امکان و حدوث از پی اظهار ارادات
آورد به جوشش خم و صهبای قدم را

دیوانه پسندان گرفتار محبت
خوانند به دل وسعت صحرای عدم را

گر سوز جگر را بکنم ضبط دل من
آخر چه علاج است بگو دیدهٔ نم را

نیرنگ سیاهی و سپیدی شب و روز
در ساخت بهم سلسلهٔ شادی و غم را

جا داد درون حرم خاص به حرمت
با لطف خدا زاهد احق بود صنم را

جادو نگهی فتنه گرسی زلف کمندی
در دام بیفگند غزالان حرم را

مایوس برانند گدا را ز در فیض
هرگز نه سزد همت ارباب کرم را

در نزع بیا بر سر بالین من ای یار
در دیدهٔ خود تا بکنم خاک قدم را

وقت است دلیرا بشوق علم کن
در معرکهٔ شعر و سخن تیغ قلم را

وله

بگرفت شوربختی شیرینی زبان را
ورنه ز خوش بیانی سر کردمی جهان را

لیکن به چشم دیده رخصت جان و دل اجازت
میکرد ضبط تا کی این ناله و فغان را

در دوره جهان عاشق از صورتش هویدا
گر زبان بیان چه حاجت خود حالت عیان را

کردیم خویشتن را تفویض شیخ زان و
گویند چون به نیکان بخشد خدا بدان را

اکنون زسینه دودے آهسته نرم خیزد
خوفست در نگیرد این شعله آسمان را

با شیخ خانقاه و مسجد حرم مبارک
میخانه وقف باشد ما ننگ خاندان را

هرچند تلخ و تند است جام اجل و لیکن
می بایدش چشیدن هر کوچک و کلان را

هرکس عدوئے جانست آخر بگو کجائی
اے مرگ ناگهانی بکش کن کسان را

جز راستی بدلها راهے تواں نه کردن
پیر فلک میاموز کج باختن بتاں را

خوش گفت شیخ سعدی داری نظر به دشمن
یارب کجا کنی تو محروم دوستان را

پیر مغانست رهبر رعنائے شوخ دلبر
خواهیم گر نخواهیم این پیر و این جوان را

آخر جناب موسیٰ از مکتب حقیقی
آموختی ادبها گفتی ادب شبان را

تا کے شکایت غم از درد هجر اشوق
شب کوته قصه طولست کن ختم داستان را

وله

از شراب عشق سرشاریم ما
گرچه بیکاریم و باکاریم ما

با صفات خویش هر یک متصف
او غفور است و گنهگاریم ما

ثمره جز غم نباشد عاقبت
تخم الفت چون بدل کاریم ما

رونمائی گر شبے مارا بخواب
روز محشر بخت بیداریم ما

دین و دولت جان و ایمان عز و جاه
چون ترا داریم و کل داریم ما

ما به پائے دار و طوقے در گلو
در صف عشاق سرداریم ما

مدعای کثرت و توحید را — بینۀ آیات و آثاریم ما

زخم خندان پنبه ها سرخ و سفید — چشم بکشا رشک گلزاریم ما

بحر عرقاب خجالت شام وصل — آشنای بحر زخاریم ما

گر وصالش نیست ممکن غیر مرگ — از حیات خویش بیزاریم ما

شوق آزادانه باید زندگی — گو مقید چار و ناچاریم ما

وله

افزود خاکساری ما افتخار ما — آخر بلند تا بفلک شد غبار ما

ای برق طور خرمن هستی خود مسوز — سخت آمدست جوهر سنگ مزار ما

برق جهانست با دل تفتیده در لحد — آتش جهد ز پارهٔ سنگ مزار ما

محمل نشین ببین که ز گرمی جنون — سر را شکست قیس ز سنگ مزار ما

ای آفتاب حشر تو خون جگر مخور — از رشک بجا به لعل ز سنگ مزار ما

گو کس نه سوخت شمع ببالین تربتم — روشن ز داغ دل شده کنج مزار ما

پوشیده تا بحشر رخ خویش روز وصل — از گوشه گلیم شب انتظار ما

در فصل گل غضب که بود بال بیخودن — رنگ خزان شکست ز بهار ما

گستردام زلف ز بهر شکار دل — آهو نگاه مست فگن نی سوار ما

ساقی ببار شیشهٔ مینای عمر شکن — صد توبه و شکست شکست خمار ما

آن عهد وشها چو برق نه پیش نگه گذشت — اکنون صلاح چیست دل بیقرار ما

اے مہ بانتظار شب وعدہ تا بصبح — وا ماندہ بود دیدۂ اختر شمار ما
عقل و خرد تحمل و ہوش و قرار و صبر — گم کردہ کجا تو دل بیقرار ما
گو بعد مرگ وصل میسر شد عاقبت — آمد بہ کار زندگی مستعار ما
افتادہ اند شوق بسے چون تو صد ہزار — پرسان حال نیست کسے در دیار ما

ولہ

صبح نوروزی خبر کن شام را — رنگ بشکن چرخ نیلی فام را
لطف کن ساقی زمے یک جرعہ — خشک لب تشنہ دہن ناکام را
جام پر کن از مئے یاقوت رنگ — باز در گردش بیار آن جام را
بشکنند زان آبگینہ در جگر — کار آب و آتش آمد جام را
واعظا بالاے منبر ذکر مے — بایدت کردن نظر انجام را
گر بمیخانہ بیائی محتسب — گوشہ بشکن چادر احرام را
شغل رندان بود شب در بیخودی — بادہ پر خوردن شکستن جام را
شعلہ ریز اے دود آہ گرم من — پختہ کن در سوختن ہر خام را
گل بہ گلشن خوں شگوفہ میکند — گر بوید زلف مشکیں فام را
اے ز تاثیر نگاہ سحر خیز — در جگر بندی گرہ بادام را
ہم شکر ریز تبسم بر فزود — لذت شیرینی دشنام را
میکند آہو نگاہت صید دل — مبتلائے گور کن بہرام را

صید وحشی را شتابی ذبح کن — تا نگسلد از تپیدن دام را

حاجت هدهد نباشد بهر ما — می برد روح الامین پیغام را

زاهد از ما پرس اعزاز بتان — تو چه دانی حرمت اصنام را

طفل را تعلیم سهل است آنچنان — راست کردن شاخ نرم و خام را

سودمند افتد مرا امید نیست — پند ناصح رند مئے آشام را

عمر رفته باز گردد باطل است — کن برون از سر خیال خام را

می رود ناکام شوق از کوئے تو — مژده بادا دشمن خودکام را

ولہ

دل مضطر مرے در پہلوئے من آرمید اینجا — سر شوریدہ بر بالین آسایش رسید اینجا

محمد بود نور لامکان لیکن خدائے ما — ز بہر رونق این بزم او را آفرید اینجا

فلک صد سجده مے ریزد به دهلیز در احمد — کشاد کار عالم را بدست افتد کلید اینجا

ز تعظیم نور پرسیدن سر و شان علو عرش را — کبوتر بیضه آرد عنکبوتے هم تنید اینجا

زلیخا گوش کن از دل محمد شاه خوبان است — بنقد جان متاع عشق را یوسف خرید اینجا

فراز شاخ سدره بود آنجا آشیان ما — بلائے آب و دانه از عدم آخر کشید اینجا

صدائے قلقل مینا صلائے عام میخواران — خموشی میکند ایما بگو هل من مزید اینجا

چو آواز شکست رنگ گل اندر چمن بلبل — شنید و بانگ بر زد رنگ روئے من پرید اینجا

ز خون کشتگان صحرا مثل رنگ گلزار است — بیا بنگر عجب رنگ و بهار نو دمید اینجا

زنا داری تنِ عریاں سرِ داراست آویزاں
کفن جز دامنِ تیغش نمیخواهد شهید اینجا

چه یارا تا کند عرضِ تمنا دل شبِ خلوت
نگنجد جز خموشی شورشِ گفت و شنید اینجا

بشوخی همرهِ اغیار بهرِ سیرِ گل رفتی
درون سینهٔ من خارهائے غم خلید اینجا

بباید بهرِ پامالی پس از مردن سرِ خاکم
نگر دامن بصد انداز ها بالا کشید اینجا

زمانه هر سحر گه کوسِ رحلت بر سرم کوبد
که تا از خوابِ غفلت بر جهم نوبت رسید اینجا

چو سنگ افتاده باشی شوق بر خاکِ در آغا
برآید از روئے دل تمنا و امید اینجا

صد آفرین بزبان و لبِ خدنگِ ترا
فزود گرمی بازار صلح و جنگِ ترا

هزار غنچه کشوداست گو صبا به چمن
کجا رسید مگر تا به بوی و رنگِ ترا

شبے زداست نگاهِ تو کاروانِ خرد
گزند هیچ مبادا به چشمِ شنگِ ترا

بگرد گرچه شب و روز توسنِ گردون
ولے نیافت گہے صورتِ شلنگ ترا

دوید اسپِ دلم چوں زمام گسسته
نکرد دور مگر بندِ پالهنگ ترا

هوائے شوق و تمنائے دل نمی گنجد
که چست دوخت عفاء الله قبائے تنگِ ترا

خیال بست به آغوش خود کشیدن دل
که چست دوخت عفاء الله قبائے تنگ ترا

تو ساقی میکده بر روئے محتسب بکشا
بشیشه بند کنم بادهٔ فرنگِ ترا

بترس هاں تو ز تاثیرِ دودِ آهِ دلم
که ریزه ریزه کند چرخ شیشه سنگ ترا

دوید بر رخِ آئینه اشکِ دیدهٔ من
ندامت نه شوئید لیک زنگِ ترا

ببین تصرف دل تفتگان سوخته جان
گره به بست در دن گلو تفنگ ترا

بگو تو ساقیا آخر چگونه بر بندم
بوقت توبه شکستن شکست رنگ ترا

مکن تو شوق شکایت ز نارسائی بخت
کسی قبول کند عذر های لنگ ترا

زینهٔ عرش است بام میرزا
هست بالاتر مقام میرزا

شاهباز فکر آنجا کی پرد
گشت عنقا پا بدام میرزا

روز ریزد از در و دیوارها
بهتر از صبح است شام میرزا

تابع فرمان او اهل زمین
چرخ میگردد به کام میرزا

عفو عصیان را همی آرد صبا
مژده از دار السلام میرزا

از مئی وحدت خدارا ساقیا
ده دو یک جرعه ز جام میرزا

زاهدا غره مکن بر زهد خویش
هر سحت شوخ است سلام میرزا

خاکساران را نباشد زین خبر
هست هر یک پخته کام میرزا

لطف مردن زیستن پیدا شدن
فهم کن غافل ز نام میرزا

می شود جبریل اندر بزم قدس
پیش احمد همکلام میرزا

ای صبا بر صفا احمد شوق
باید خوانی سلام میرزا

وز فیض کاویانی سرفراز گرچه ایران را
فرا بد شاه آصف پایه تخت سلیمان را

نظام کار عالم را کشاد و بست از نامش / هما جوید همایون سایهٔ محبوب دوران را
سراپا خدا محمود بادا سایهٔ آصف / که زو آسودگی حاصل بود گبر و مسلمان را
سکندر خادم دیرینه نوشابه پرستارش / فروغ از چهرهٔ انور بود شمع شبستان را
ز عدلش آنچنان معدوم باشد ظلم از عالم / گهی بیند نه چشم آبله خار مغیلان را
کرا زهره که هنگام غضب تو نظر دوزد / جگر لرزان بود زیر لحد سام نریمان را
گره گر شکند اندر گلو هنگام می خوردن / صدای قلقل مینا به شور آرد حریفان را
حنا بستن فشاندن دامن از خاکم نمی شاید / بکن از خون من رنگین تو با آن دست و دامان را
ز آب آتشین جوشد نه دیگ خام مینا ساقی / که بوی باده آساید دماغ پخته مغزان را
سنم از آب دیده التهاب سینهٔ بریان / کنم شاداب صحرا از نم آتش گلستان را
ز تار کاکل پیچان و تاب عارض تابان / بهم بردوختی شام و سحر را کفر و ایمان را
به اندازی که ذکر شاهد و می میکند واعظ / دهند یاد و بربط بر سرود و رقص مستان را
از آن با ناله وقت صبح مصروف بکا هستم / که باشد تازگی از گریهٔ شبنم گلستان را
چه حاجت سر ترا دست جنون با سوزن عیسی / ز تار اشک باید دوختن این چاک گریبان را
چه سود از شکوهٔ جور بتان آخر به ناکامی / سپردم با خدا غارتگران دین و ایمان را
کشاید چون کلید کم بها ابواب آسایش / نه بندد کلفت بیمایگی دست کریمان را

شود ای شوق حیران از شکنهائی که می بینی
ز تار قشقه می افتد جبین نازنینان را

در دو جهان مجوی سراغ مکان ما — از خویش رفته ایم چه پرسی نشان ما
مستیم از کیفیت بادهٔ الست — خمیازه قصه ایست ز خواب گران ما
خاتون مصر قصهٔ یوسف چه بشنوی — دلچسپ بیشتر بود این داستان ما
باشد چه مایه قوت تسخیر مر ترا — از یک نگه ربوده تاب و توان ما
خاکستری لباس چه پوشیم شام غم — رخت سیه به تن زده سوز نهان ما
ریزد گلاب او بسر خاک عاشقان — رنگین قبا و گلرخ و غنچه دهان ما
نازم خیال بوسهٔ لبهای یار را — خواهند قدسیان بمکیدن بان ما
زخم جگر ز تار نگهه سوزن مژه — دوزید شوخ دیده دریده دهان ما
وقتی به صوت طوطی نقاره خانه چیست — در بارگاه یار چه باشد فغان ما
زاهد مکن زما بجز از ذکر حور خلد — تا بدگمان ز ما نشود بدگمان ما
عهد وفا به بندهٔ بت من مگر خدا — باشد درین معامله او هم میان ما
برق تجلیش همه جان و جگر بسوخت — باشد چراغ طور نی استخوان ما
خون ریختی بدست حنائی خویشتن — باشد همین گواه به صدق بیان ما
بارد بخون ز چشمهٔ خورشید روز حشر — پیر فلک ستیزه به بخت جوان ما
تکرار شه مکن نه شود هم یکی ادا — روید اگر ز هر بن مو صد زبان ما
آمد نه فرق یک سر مو در نوازشت — بادا نثار فرق تو جان روان ما
ای شوق جمله کار بدست خدا سپار — گویند عکر ما بفزاید زیان ما

به مبتلای محبت سکون و تاب کجا | درون دیدهٔ مضطر خیال خواب کجا

فراغ خاطر و دلجمع امن جان حزین | درین زمان پرآشوب انقلاب کجا

عیانست جلوهٔ معنی چو مو بمو ز خطت | بیان بمصحف او صورت کتاب کجا

ز بهر فاتحه آمد سر مزار من | خطا معاف کنون شکوهٔ عذاب کجا

ز خیره خیره نظر گوشهٔ نقاب بسوخت | که شوخ دیدهٔ گستاخ را حجاب کجا

فلک چو سرمه کشد تا بچشم شمس و قمر | الهی خاک کف پای بوتراب کجا

شنیده‌ایم که پیر فلک نسیم بهار | اگرچه در چمن آمد ولی شباب کجا

همه تغافل و قهر و غضب بجان نگست | خوشا نصیب که بر دشمنان عتاب کجا

کسیکه جام دل خویش را کند پرخون | به هیچ سوخته جان لذت کباب کجا

ز آب سرمگی چون نه کرد تازه زبان | دلش بفکر تلاش کهن شراب کجا

نگاه مست تو ساقی بنای توبه شکست | کنون درستی این خانهٔ خراب کجا

گذشت شب همه در بحث حلت و حرمت | به آفتاب بجز باده اجتناب کجا

امید ترک ز رندان بسی محال بود | خیال توبه کجا عادت شراب کجا

به محفلیکه بود محتسب شریک سرور | به اهل بزم بگو خوف احتساب کجا

ز مهر گرچه سگ خویش او بخواند مرا | منم خجل که سزاوار این خطاب کجا

شعاع طور همه رخت هوش موسی سوخت | نظر کند بر خش تاب آفتاب کجا

به نسخ شوق گراید به کین عدو و بال | صلاح کار کجا کار ناصواب کجا

نگرد هیچ دل و دیده رازداری ما
یکی تپید و دگر بر فزود زاری ما

دریده جیب و بسر خاک مبتلای الم
عدو نصیب الهی مباد خواری ما

نصیب ماست کجا دولت وصال بتان
دماغ بیهوده بخت است خامکاری ما

خلاصی گرچه نباشد ز عشق او زاهد
ترا چه کار ازین فکر رستگاری ما

خجل ز کثرت عصیان به گشت دیده و دل
نه خاست موج انابت ز اشکباری ما

غبار خاست ز خاکم جبین ماه نشست
فزود منزلت و جاه خاکساری ما

پیاده قیس دود پیش پیش در هوکب
بیا که قابل دیدن بود سواری ما

به رقص و مستی ما زاهدا تو خورده مگیر
که هیچ فعل نبود است اختیاری ما

بکنج قبر پس مرگ دل گرفت آرام
شده است موجب تسکین بیقراری ما

گهی بتربتم آمد نه فاتحه برخواند
چنین نبود سزاوار جان نثاری ما

نگرد شوق صد افسوس یار در محفل
بپاس خاطر اغیار پاسداری ما

بحمد الله که شد محبوب رب العالمین پیدا
شه هر دو سرا مالک تاج و نگین پیدا

خدای قادر مطلق بفرمودست در قرآن
که مثل احمد مرسل نگردد بالیقین پیدا

جهان دیگر نباشد آیه لولاک را معنی
که شد از نور احمد آسمان و هم زمین پیدا

عیان شد چون ز نور ذات مطلق جلوهٔ احمد
شد از بهر تماشه این نگاه دوربین پیدا

امانت بود چون نور ظهور سرور عالم
ز روز خلقت آدم سر لوح جبین پیدا

بفرط شادمانیهای میلاد شه مرسل
شده شور مبارکباد بر عرش برین پیدا

چه غم از شورش محشر سیه کاران امت را
هزاران شکر ایزد شد شفیع المذنبین پیدا

چه می نازی زلیخا بر جمال یوسف کنعان
نگردد تا قیامت چون محمد نازنین پیدا

مر او را راحتی جاوید باشد بیگمان حاصل
بگردد در دلش گر الفت سلطان دین پیدا

پی تعظیم استادن بوقت ذکر میلادش
شده در سینهٔ من آرزوی دولتش پیدا

ز دل ای شوق هر دم نغمهٔ صل علی برخوان
حبیب کبریا شد رحمة للعالمین پیدا

همایون شب که می بینم خدا و مصطفی یکجا
ز معراجش چه می پرسی که سبحان الذی اسری

براق تیز پر آورد جبریل امین خندان
دو گیسوی سیه رنگش چو واللیل اذا یغشی

ز خواب ناز احمد را ملک بیدار کرد آخر
نکیده با ادب از لب ببوسید و کف پا را

بگفتا یا نبی ارکب بپیش رخش همایون پی
شتاب اکنون بسوی خلوت که خواند حق تعالی

محمد زیر ران آورد خوش خوش آن سبک رو را
بدانش از حرم جولان بسوی مسجد اقصی

وزان پس سوی بالا شد سر هفت آسمان آمد
گذشت از منزل رفرف ندا از عرش شد پیدا

بیا خوش آمدی احمد سر عرش برین بر شو
که نازد عرش تا بر خود کشد نعلین با از پا

خوشا منظر نسیم ایوان شان در نه دو ار
نه تحت و فوق پیش و پس [illegible]

در آمد مصطفی استاد اندران خلوتگه سبحان
ز ما زاغ البصر فرحا بهم از قوسین او ادنی

بدید آن و بدنی جلوه شنید از خود شنیده ها
نبوده عکس و آئینه نه بحث از شعور معنی

خدارا شوق ساکت شو نہ تاب دم زدن اینجا
چہ میداند دلِ ناداں چہ بیند دیدۂ اعمیٰ

از دل و جاں جن و انس قربانِ شما
یا محمدؐ خود خدا باشد ثنا خوانِ شما

شامِ سودائے دلِ ما زلفِ پیچانِ شما
مطلعِ صبحِ سعادت روئے تابانِ شما

شد رقم اول بلوحِ قدس نامِ مصطفےٰ
دیگرے را کے بود این عزّ و شانِ شما

از ازل ارض و سما حور و ملک جن و پری
شد ہمہ از حکمِ خالق زیرِ فرمانِ شما

بر سرِ عرشِ بریں چوں جلوۂ معراج شد
جبرئیل از بال و پر گشتہ نگہبانِ شما

گو خمیدہ پشت باشد تا قیامت آسماں
کے سبکسر می شود از بارِ احسانِ شما

مرحبا صد مرحبا بر وسعتِ خوانِ کرم
بارہا بودے خلیل اللہ مہمانِ شما

من چہ خواہم از چنیں کس چونکہ خود رضوانِ خلد
ہم گلِ مقصود چیند از گلستانِ شما

داخلِ جنت شوند از حکمِ خالق جوق جوق
روزِ محشر مصطفےٰ جملہ غلامانِ شما

جز درِ احمد نمی باید مرا باغِ جناں
چاپلوسی چوں کنم رضواں ز دربانانِ شما

بر سرِ تختِ شہی کے پشتِ پائے خود زنند
یا محمدؐ مصطفےٰ این خاک بوسانِ شما

تازہ باشد گلشنِ اسلام تا یوم القیام
رحمۃٌ للعالمیں از فیضِ بارانِ شما

با ہزاراں آرزو از بہرِ اوجِ بختِ خود
آشیاں سازد ہما ہم زیرِ ایوانِ شما

ظلِّ رحمت این قدر مبسوط باشد روزِ حشر
تا بگنجد جملہ امت زیرِ دامانِ شما

الاماں آخر چہ رنگ آرد مگر این اشکِ خوں
شوق روز و شب کہ میگرید بہ ہجرانِ شما

آمد به میکده بتِ نازک خرامِ ما — زاهد ببین تو جلوهٔ بیت الحرامِ ما

فصلِ بهار و غنچه شگفته است در چمن — ساقی بریز بادهٔ گلگون بجامِ ما

بشکسته ایم بر درِ میخانه قفلها — اینست روزِ عید خوشا انتظامِ ما

بوسه زدیم بر لبِ ساغر ببزمِ هی — بود این طریق شیخِ ذوی الاحترامِ ما

پختیم گرچه دیگِ جنون در سرِ خیال — پخته هنوز گشت نه سودائے خامِ ما

وسعت کجا به گوشهٔ جولانگهِ جهان — بس توسنِ خیال ربوده زمامِ ما

برخاستست گرچه بمشکل عدو کنون — آسان شد است بر درِ جانان قیامِ ما

قطع امید کرد ز نظارهٔ بتان — آئینه عکس برد ز زرِ حسامِ ما

گذری به کوئے یار اگر تو نسیمِ خلد — بعد از سلام شوق رسانی پیامِ ما

اے دل تو یاد دار کتابی و عترتی — فرمودهٔ رسولِ علیه السلامِ ما

پرسند گر به حشر زمین شوق کیستی
خواجه بگو که هست یکے از غلامِ ما

بے حد و بے شمار بود گو گناهِ ما — رحمت فزون تر است مگر در نگاهِ ما

آریم پیش تو چه رهِ عذرِ عفوِ جرم — بدتر هم از گنه بود عذرِ گناهِ ما

هستیم سر بجیب و گریبان ز روے شرم — باید نگاهِ رحم بحالِ تباهِ ما

هر چند اشک سرخ ز دو دیده ریختیم — لیکن سفید گشت نه داغِ سیاهِ ما

اے مرحبا وصل تجلی شده هلال بدر — از پرتوِ جمالِ مهِ نیم ماهِ ما

شاها خدا رسول خدا حافظ تو باد
افزوده ز لطف و کرم عز و جاه ما

بر حسن دلفریب تو شیدا دو عالم است
جانها فدای روی تو روشن نگاه ما

دارا شکوه شان سکندر فریدون فر
جم را چه نسبت از شه عالم پناه ما

محبوب خلق مهر گزین بندگان نواز
فیاض و مهر دار رس داد خواه ما

از بهر ما قبای شرف خضر بافته است
بردوخته است سوزن عیسی کلاه ما

ما را نه بیم شحنه و نی خوف محتسب
باشد دکان می بدر خانقاه ما

گوید با فلک زده خصم رو سیاه
هشیار باش از شه انجم سپاه ما

بر هم زند بچشم زدن این بنای چرخ
بنگر که تا کجاست رسائی آه ما

ما هم خوش نصیب که از هیبت نظام
رهزن بگرد دیده و دل فرش راه ما

ای شوق زینهار مکن خوف روز حشر
باشد رسول پاک چو پشت و پناه ما

شد زمانه مبتلای میرزا
ای خوشا مهر و وفای میرزا

گشت در دست طلب کاؤس کی
پیش روی هر گدای میرزا

ابر می بارد چو از گرمی مهر
همچنان باشد جفای میرزا

گو بر وید از بن مو هم زبان
هم نمی گردد ثنای میرزا

گر بود بخت جم را دسترس
می نهاد سر به پای میرزا

اهل دل را لازم و واجب بود
دلدهی با دلربای میرزا

می‌توان نوشید با اہلِ صفا
بادہ بر یادِ ولائے میرزا

ہر بلا کز آسمان آید فرو
دور می‌سازد دعائے میرزا

سلسبیل و کوثر و حور و جنان
اینہمہ باشد برائے میرزا

باغبان بنگر کہ ہر مرغِ چمن
می‌پرد اندر ہوائے میرزا

می‌کشاید عقدہ ہائے کارِ شوق
ناخنِ مشکل کشائے میرزا

چون دید لبِ رشکِ عقیقِ یمنی را
آمد عرقِ شرم گلِ یاسمنی را

اے ختمِ رسل بر درِ پاکِ تو جبین سا
دیدیم گدا و شہ و درویش و غنی را

گو باش کہ دور است دلا شہرِ مدینہ
در دیدہ بود جا شہِ مکی مدنی را

ہنگامِ بلا وقتِ غضب صرفِ نظر کن
صبرِ حسین رض و خوبیِ خلقِ حسنی رض را

از مبدءِ فیاض ہمہ گنجِ حقیقت
واللہ عطا گشت اویسِ قرنی را

خوش ذائقہ افزود شکر ریزِ تبسم
بے شبہ زبان و دہنِ خندہ زنی را

ساقی ز لبِ شیشہ خوشا مہرِ شکستن
پیدا بکند قوتِ توبہ شکنی را

اے قیس مکن شور کہ از خارِ مغیلان
بر روزِ لبِ زخم و رسیدہ دہنی را

فرہاد بجز کاوشِ دل سود نہ بخشد
در عشق فروغے بنبود کوہکنی را

از قتلِ من اقرار کند قاتلِ سفاک
در حشر ببیند خطِ پر خونِ کفنی را

حاصل بود اے شوق ترا دولتِ عشقی
کن دہ بہ رندِ دل الفت زدہ بادنی را

شمع روئے تو بود رونقِ کاشانۂ ما
بالِ پروانہ ہما شد پے پروانۂ ما

اے خوشا بخت کہ از بادۂ عشقِ احمد
شدہ لبریز ہمہ ساغر و پیمانۂ ما

دردِ دل را چو طبیب است محمد زان رو
آمدہ حضرتِ عیسیٰ بہ شفاخانۂ ما

بشکند مُہرِ سرِ شیشہ سراسر ساقی
گر بیاید بسرِ محفلِ رندانۂ ما

چون بدین حیلہ فتادیم بپائے ساقی
بے حقیقت نبود لغزشِ مستانۂ ما

قیس را نیز ہمہ طرزِ جنون آموزد
بسکہ ہشیار بود این دلِ دیوانۂ ما

گومیت بہرِ خدا با دلِ مشاطہ پیچ
میکشاید گرہِ کاکلِ تو شانۂ ما

قصۂ کوہکن و قیس فراموش کنی
بشنوی گر بہ شبے غمزدہ افسانۂ ما

مرحبا اے شہِ آصف چہ فسونہا کردی
بر تو آشفتہ بود این دلِ دیوانۂ ما

بے تکلف ہمہ سامان مہیا دارد
بہرِ آسایشِ ما خسروِ فرزانۂ ما

شوق کردیم سپر سینہ بہ پیشِ تیغش
آفرین باد برین ہمتِ مردانۂ ما

فرمانِ خدا بود چو سلطانِ عرب را
شمشیر بکف داد شجاعانِ عرب را

تا رزم کنند از ہمہ کفار و منافق
فردوس شدہ وقف شہیدانِ عرب را

آراست بیک خلقِ توحید الٰہی
ترکانِ عجم ہم ہمہ خوبانِ عرب را

قربانِ خدا گر پے گلگشتِ محمد
گلزارِ ارم کرد بیابانِ عرب را

خوانند ہمہ دم حضرتِ داؤد درودے
آن لحن عطا گشت حُدی خوانِ عرب را

اے صلِ علیٰ خوش اثرِ نامِ محمدؐ — در رقص و طرب کرد شتربانِ عرب را
بنگر روشِ مستی و مدہوشیٔ عاشق — رقصِ جمل آموخت غزالانِ عرب را
پوشید بداماںِ احد مہرِ رخِ خویش — چوں دید ضیائے مہ تابانِ عرب را
آں مہرِ کرم مطلعِ خورشیدِ ہدایت — برکرد چراغِ رہِ کورانِ عرب را
میکرد فروکے دگرے غیرِ محمدؐ — اے نوح بگوئید کہ طوفانِ عرب را
خوں ناب چکاں آبلہ پاہائے غریباں — سیراب کند خارِ مغیلانِ عرب را
نوشند ہمہ خونِ جگر از مئے گلگوں — حاجت نبود ساغرِ مستانِ عرب را
دستِ ستم و کاوشِ دورانِ زمانہ — واللہ نگسلد گہے پیمانِ عرب را
چوں گشت فزوں تیرگیٔ شامِ ضلالت — برکرد خدا شمعِ فروغانِ عرب را
زنہار میالا سخن ترشی و تلخی — باید شکر و شہد ملیحانِ عرب را
سوگند رسولِ عربی سوزنِ عیسیٰ — کئے رفو کند چاکِ گریبانِ عرب را
مارا چہ غم از گرمیٔ خورشیدِ قیامت — کردیم بسر گوشۂ دامانِ عرب را
واللہ کہ بود روح فزا نامِ محمدؐ — باید کہ تواں کرد فدا جانِ عرب را

از خاکِ عرب ہستم و ہم شوق چو سرمہ
در دیدہ کنم خاکِ بیابانِ عرب را

بسوخت آتشِ ہجرِ تو چوں سپند مرا — کنوں چگونہ بود اشک سودمند مرا
غنی دلم نہ پذیرم خدائے را سوگند — متاعِ ہر دو جہاں مفت گر دہند مرا

سر و جبین بدرت سوده ام شه مرسل
عطا شده ز ازل طالع بلند مرا

سپرده ام دل شوریده با ملیح عرب
چه کار از شکر و شیر و شهد و قند مرا

نبشت نسخه نه رگ زد نه حال من پرسید
مسیح چونکه نه دانست درد مند مرا

غبار وار سر راه عشق آزادم
فلک کنون نتوان کرد پای بند مرا

نگاه تیغ و مژه تیر و دانه خال بود
که نیست حلقهٔ زلفش کم از کمند مرا

مپرس حال من تنگ خاندان احد
مکن تو یاد ز چون و چگون و چند مرا

قسم بحق نکنم ترک راه حق گفتن
هزار بار سر دار گر کشند مرا

بروی بزم کریم پیش گفته ام گویم
ثنای شه بود از جان و دل پسند مرا

هر آنچه شوق بگوید درست میگوید
که هیچگه نرساند عدو گزند مرا

نقش نگین خاطرم ساز تو نام خویش را
سجده گهه انام کن بیت حرام خویش را

نقد متاع جان و دل تا به توان آب و گل
بر تو فدا حواله کن دار السلام خویش را

پرده بکش ز روی خود جلوه فگن به هر طرف
رشک فروغ طور کن منظر و بام خویش را

بسکه بود خام طمع بسکه بود پخته مغز
بهر خدا نگاه دار پخته و خام خویش را

سوختن متاع جان تا بکجا به عاشقان
خوش بده می که وقف شد برق حسام خویش را

توسن بهر شوخ و شنگ رام شو بیا بنه
در دهن و بپشت او زین و لجام خویش را

سیر گهت چشم و دل او بچمن چمن دو آب
همروش صبا مکن طرز خرام خویش را

بزم سرود و رقص و مئے باده کشان است جمع
ساقی بیا به دور آر ساغر و جام خویش را

چون ز ازل بر آستان سجده کنان فتاده ام
از در خویشتن مران **شوق** غلام خویش را

سودائے عشق احمد سامان شده است ما را
یارب کجا مسیحا درمان شده است ما را

گر جان رود ز کف نتوان لب ز دست دادن
جام مئے محبت ایمان شده است ما را

یک جام باده ساقی با نقد جان فروشد
شکر خدا غنیمت ارزان شده است ما را

بوسیم چون نه از لب نوک زبان تیغش
از بهر اشک خونی دامان شده است ما را

از دیدن لب و رخ والله غنچهٔ دل
چون گل ز فرط شادی خندان لب شده است ما را

ناگه اجل بیاید جان برد روز فرقت
کارے که بود مشکل آسان شده است ما را

پهلو به پهلو بودن در بزمگاه با تو
باشد نصیب دشمن حرمان شده است ما را

گو بو الهوس بهوس در فکر کیمیا شد
اکسیر خاک کوئے جانان شده است ما را

مهر غلامی او والله ز روز اول
بر لوح سینه و دل چسپان شده است ما را

اے ناخدائے امت بهر خدا مدد کن
سیلاب موج عصیان طوفان شده است ما را

برنام پاک احمد جانها نثار کردن
اے **شوق** نیک بشنو فرمان شده است ما را

کشم چون سرمه در دیده غبار کوئے جانان را
که تا نور بصارت هم بیفزاید دل و جان را

صبا هر صبحدم خوش خوش هوائے کوئے او آرد
چگونه در دل خود جا دهم سیر گلستان را

برقص آرد سپهر چرخ بین مستانه رقصانش
قمر زهره عطارد مشتری مریخ و کیوان را

بشو عشرت سفرائے کلبۂ مخزون شه خوبی
که تا رخصت کنم از خانۂ خود پاس مهمان را

نه کار از سبحه و زنار نے از مشرب ملت
سلام از من رسان باد صبا تو کفر و ایمان را

چو شد دلق گدائی پاره پاره در غم شاهی
دهم پیوند از بال هما چاک گریبان را

بزور بازوے خود چون کشاید عقده کارم
بصد منت زنم بوسه سر دست کریمان را

طلوع صبح محشر شد نه شد آخر شب قربت
الهی تا کجا باشد درازی شام هجران را

چه سود از استخوان خوردن هما واعجب بود بر تو
نوید دعوت مورے رسانیدن سلیمان را

بود تا ماه را کسب ضیا از نیر تابان
سلامت دار یارب شاه آصف ظل سبحان را

شده ثابت ز نقش نام آصف شوق در عالم
بود سرنامۂ لوح جبین زهره جبینان را

باب الباء

خندهٔ گل میفزاید گریه هائے عندلیب
موسم گل سر بسر آمد بلائے عندلیب

در جگر خون بسته شد از نالهٔ عندلیب
دل بدرد آورد یارب هائے عندلیب

صد هزاران جور از گل بر سر او رفته است
اے صبا از ما چه پرسی ماجرائے عندلیب

اطلس و دیبا کجا در عاشقان بینوا
از قبائے برگ گلبن بُد قبائے عندلیب

بهر سر گل شور بر پا میکند آئے ادب
قطع کردن را بسر دو منقار و پائے عندلیب

می توانم از گلِ خورشید دیگر گرم عرق
باغبان خواہد اگر بہرِ دوائے عندلیب

دی سرودے نغمہ ہا امروز یارب در چمن
مشتِ بال و پری ہمی بینم بجائے عندلیب

در میانِ عاشق و معشوق ربطے خوش بود
لطفِ گل رنگِ دگر دارد بجا عندلیب

گر بہ شوقِ روئے گل بلبل گشاید بال و پر
بالِ گل ہم وا بود اندر ہوا عندلیب

دولتِ رنگِ بہارِ گل چو شد صرفِ خزاں
باغباں فکرے کند در خوں بہا عندلیب

در قفس چوں مسکنی صیاد بے رحمش بگو
ہیچ ثابت کردہ آخر خطائے عندلیب

اتحادِ حسن و عشق اینست اگر در باغ دہر
از شکستِ رنگِ گل خیزد صدا عندلیب

شد بسے تاراج در عالم تر و تازہ چمن
جغد می نالد کنوں آنجا بجائے عندلیب

آشیانش را جدا ہرگز مکن از شاخِ گل
بر محل بودہ است ایں گلچیں بنا عندلیب

از گل و بلبل چہ گوئی شوق بیش ازان چند روز
نے بقائے گل بہ بینی نے بقائے عندلیب

گفتم مرا بہ بزمِ خود اے دلربا طلب
گفتا بروزِ مرگِ خود ایں مدعا طلب

گفتم علاجِ دردِ دلِ خود چساں کنم
گفتا کہ زہرِ تلخ ز جامِ قضا طلب

گفتم چرا بدیدہ نیائی بسانِ خواب
گفتا کہ ایں مراد ز بختِ رسا طلب

گفتم بہ یادِ چشمِ تو بیمار گشتہ ام
گفتا بروزِ درد کہ گفتی دوا طلب

گفتم کہ دل برنج و تعب تن نمی دہد
گفتا بلائے جاں ز سرِ زلف ما طلب

گفتم ہلاکِ خنجرِ نازِ تو گشتہ ام
گفتا کفن ز دامنِ تیغِ ادا طلب

گفتم مرا جنون بسر کوه و دشت برد
گفتا بیا بکوچهٔ ما انزوا طلب

گفتم شمیم زلف تو مدهوش میکند
گفتا خموش کیفیتش از صبا طلب

دست از علاج من بکش اے مهربان طبیب
مرگ من از برائے خدا از خدا طلب

از ورطهٔ فنا نه رهد کشتی حیات
چون نوح گر هزار کنی ناخدا طلب

با شیخ و برهمن همه یکرنگ و دوروے باش
لیکن ز هر طریق رهِ آشنا طلب

بیسود هست قیس پے خضر رفتنت
در راهِ عشق هیچ مینے رهنما طلب

خنجر گزار و تیغ زن و ترک تند خو
از هیچ پر جفا چه کند کس وفا طلب

دیدار حق نجاتِ ابد رحمتِ خدا
با صدق دل ز درگهِ خیر الورا طلب

عمرے گذشت شوق نشد وصال
عمرے دگر ز حق طلب و یا قضا طلب

دل پر خون برو آمد ز چشم اشکبار امشب
بجائے در صدف آورد لعل آبدار امشب

بیا ساقی بجام افگن شراب خوشگوار امشب
که آمد با هزاران برگ ابر نوبهار امشب

ندارم هیچ با فردوس و رضوان کار و بار امشب
تعالی الله که مشغولم به آن یار نگار امشب

گهے رخ مینمائی گاه زلف تابدار امشب
عجب پیوسته میماند بهم لیل و نهار امشب

بیا در بزم ما اے زاهد شب زنده دار امشب
ببین از چشم حق بین قدرت پروردگار امشب

ندانم از چه بوده خاطرم را اضطراب امروز
چرا یکجا نمی گیرد دل زارم قرار امشب

چه افتاد است اے ساقی همه در بزم بشکستی
سر مینا دل رندان خم صهبا خمار امشب

ز دودِ آہِ من تا روزِ محشر رنگ باشد
گرفته تیرگیِ شامِ قیامت مستعار امشب

جمالِ یوسفی افسانهٔ خوابِ پریشانست
زلیخا گو میت بشنو که باشی هوشیار امشب

مهیا کرده شد سامانِ عشرت لیک می ترسم
وفائے وعده اش خواهم چه خواهد کرد یار امشب

شبِ وصلت شبِ معراجِ عاشق بیگمان باشد
که پایم بر فلک بوده است او یارم در کنار امشب

نمودِ خط به گردِ رخ کمالِ حسن پیدا شد
شده ثابت مرا از شکلِ ماه هاله دار امشب

رسان این مشتِ خاکم گر ترا با من غبارے نیست
صبا در کوچهٔ جانان گرت افتد گذار امشب

یقینم شد به طرزِ آن جفاهائے که می بینم
که ملکِ مستیِ عاشق به گردد تار و مار امشب

ز بندِ نامرادی وارهان این شوقِ مسکین را
ز بهرِ بوسهٔ لعلِ توام امیدوار امشب

بخاکِ من گذرِ آن نگار را دریاب
عروجِ طالعِ مشتِ غبار را دریاب

ز طولِ روزِ قیامت تو واعظا مخروش
درازیِ شبِ دوریِ یار را دریاب

شبِ وصال بر آرد سرے بروزِ فراق
جفائے گردشِ لیل و نهار را دریاب

چمان چمان رود و سو بسو همی نگرد
قدے چو سرو اداهائے یار را دریاب

نمود چاک دل و هم جگر دو پاره نمود
خراشِ سینهٔ این جان فگار را دریاب

اگر بمن نگرانی غمے نمی دارم
ولے قباحتِ انجامِ کار را دریاب

خطش دمید و صفائی هنوز با من نیست
ز روئے آئینه سانش غبار را دریاب

طبیب نبض چه بینی به سینه دست بنه
تپیم که هست بدل زان بخار را دریاب

گل و چراغ سر تربتم چه می آری — بهار سوی باغ دلِ داغدار را دریاب
به رهگذارِ تو افتاده ام چو نقش قدم — ز راه لطف منِ خاکسار را دریاب
به روز عید شکستند قفلِ میکده را — به یک پیالهٔ منِ مئے گسار را دریاب
به دل ز هجر تو دردیست اے مسیحا دم — دمے بیا و دلِ بیقرار را دریاب

چو حاصلت وصالِ صنم ترا اے شوق
سجود درگهِ پروردگار را دریاب

نصیبم وصل جانانست امشب — شبِ ما صبح خندانست امشب
هزاراں روزهائے نیکبختی — بفضلِ حق نمایانست امشب
منم در خلوتش بیروں رقیبم — ز حسرت لب بدندانست امشب
بشو مهمانِ من اے ماه خوبی — که گردوں میر سامانست امشب
چه من با چراغ و چادرِ گل — سرِ خاکِ شهیدانست امشب
دهم جاں کامِ دل از وے برآرم — متاعِ وصل ارزانست امشب
نمایاں گشت مهرِ صبح محشر — غمِ هجراں به پایانست امشب
بیا قاتل بکش ایں سر بکف را — خدا را کار آسانست امشب
سوالِ بوسهٔ لعل تو دارم — سرت گردم چه فرمانست امشب
خیالاتِ دلِ وحشت فزایم — چه خوابِ من پریشانست امشب
ز امواجِ محیطِ چشمِ خونبار — ظهورِ رنگِ طوفانست امشب

دلم اندر زنخدانش چو یوسف
بقعر چاه کنعانست امشب

خط سبزش به چشم وحشت آگین
چراگاه غزالانست امشب

ستانم از رخ پاک تو بوسه
که دور ختم قرآنست امشب

بیا ای شوق از مئے توبه شکن
که عهد نقض پیمانست امشب

ز نور جلوه اش کاشانهٔ من روشن است امشب
به خار رشتهٔ دل یاد بهار گلشن است امشب

نخواهم بزم حوران جنان بهر خدا رضوان
مرا در پهلوی آن ماه پیکر بودن است امشب

بگلزار دل من از خیال روی خندانش
پر از گلهای رنگارنگ جیب و دامن است امشب

فتاد اندر بدستم چون عنان توسن جهلش
ز حسرت نعل در آتش رقیب دشمن است امشب

ز حیرت دیده وا ماندست بر رویش شب وصلت
ازل آورد بخت ناغنوده با من است امشب

مشبک سینه شد از ناوک یاس و الم حسرت
بیا بنگر دل ما را که پر جا روزن است امشب

بفرقت تا کجا این سینهٔ دل چاک باید زد
بیا کز دوری مژگان به چشمم سوزن است امشب

نمیدانم چه افتاد است از پستی بخت او
بلند از خانهٔ دشمن صدای شیون است امشب

به خلوت گاه او دیدن شنیدن شوق را شاید
که بینا چشم نرگس نیز گویا سوسن است امشب

باب الباء

مبتلائے ہجرِ یارم سوختن کارِ منست
آتشِ غم شعلہ افگن در خس و خارِ منست

نیک باشد گر بدست آید دلِ من اے طبیب
من ز رنجِ دل ہمیشہ پیشِ دلدارِ منست

از زمیں خیزد جفا و از فلک بارد بلا
ہم زمین و آسماں دایم در آزارِ منست

شہرۂ حسنت بعالم گشتہ اے زیبا صنم
قدرِ عاشق گر بدانی عاشقی کارِ منست

تیغِ ابرو کش بزن گردن مرا منت بنہ
کیں سرِ شوریدہ بیکار او ہم بارِ منست

زیں ادا وقتِ سخن از من مشو آزردہ دل
واعظا آہ و فغاں از طرزِ گفتارِ منست

گل بہ خندد از خوشی بلبل بگرید در چمن
گلستانِ عشقِ جاناں جملہ گلزارِ منست

مدعائے دل اگر پرسی بگویم پیشِ تو
فاش نتوانم کنم رازی کہ اسرارِ منست

من ہمی گویم ز شوقِ دل بآوازِ بلند
گر جہاں دشمن بود لیکن خدا یارِ منست

از صدق مرا پیشِ تو چوں روئے نیاز است
در مذہبِ ما فرض ہمیں گونہ نماز است

کوتہ نشود خنجر بہ سرِ تیغِ سیاست
کانرا کہ بہ نقدِ دلِ ما دست دراز است

ایں جملہ کہ بر من گزرد رنج و الم ہا
یک شمہ ز جورِ فلکِ شعبدہ باز است

روزِ من مسکیں چو شبِ ہجرِ تو تاریک
جاناں بہ سرِ زلفِ تو ایں قصہ دراز است

پندار تو فردا نہ بود عہدِ جوانی
امروز کہ بر حسن ترا اینہمہ ناز است

در عشق نہ گنجد سخن از شاہ و گدائی
محمود کہ شاہست و غلامے ز ایاز است

از لطف و کرم گر بنوازد عجبے نیست
من بندۂ مسکینم و او بندہ نواز است

پروانه اگر سوخته شد عاشق شمع است
حیرت که چرا شمع بدین سوز و گداز است

تجویز کند جائے ترا شوق به جنت
چوں احمد مختار بهر کار مجاز است

خوں شود آں دل که در وی درد عشق یار نیست
کنده به چشمے که در وے جلوهٔ دیدار نیست

سوئے بازار جزا بهر تماشا چوں روم
یار در دل جلوه گر بوده است در بازار نیست

سخت حیرانم که یارب با که گویم حال دل
روز تنهائی بجز درد و الم کس یار نیست

قصهٔ جور فلک از من مپرس اے همنشیں
شکوه ها دارم ولیکن طاقت گفتار نیست

دست وحشت شد دراز و در چمن آمد بهار
اے جنوں رحمے کنوں جیبے در تن یکتار نیست

عندلیب دل چرا نالد ز آزار فلک
در گلستان جهاں دیدم گلے با خار نیست

شیخ بر اسلام نازاں برهمن نازاں بکفر
بندگان عشق را با کفر و ایماں کار نیست

گرچه صدها در حریم یار خلوت یافتند
واے بر آناں یکی هم محرم اسرار نیست

گر بفرمائی بشادی زیر خنجر سر نهد
شوق مسکیں را گہے از حکم تو انکار نیست

برگ گلے عاشق شدم کو رونق گلزار داشت
از نزاکت رنگ او هم بر دل او بار داشت

در چمن دیدم بهر گل پہلوئے خود خار داشت
غم نباشد یار ما گر صحبت اغیار داشت

عاشق اویم که عشقش داور دادار داشت
جلوهٔ حسن رخ او پردهٔ اظهار داشت

کائنات هر دو عالم قیمت یک آن او ست
مشتری غمزه بدیں کم مایگی بسیار داشت

رنگ بر رُو گل شکست غنچہ را دل شد بخون
نازنینم چون قبا بر زیب تن گلنار داشت

طعنِ زاہد بر شکستِ توبہ ام ناید درست
چشمِ میگونش شکستِ بادۂ خمار داشت

قصۂ شامِ فراقش مختصر گویم بشنو
کرد آخر با اجل آن شب کہ این بیمار داشت

دلنشین زخمے زنا سورِ جگر می داشتم
منتِ لذت کرو ہر دم لبِ سوفار داشت

شوق کامشب دولتِ وصلِ صنم دریافت
بخت یاور قسمتِ خوش دولتِ بیدار داشت

بیا بہ چشم و نشین در دلم کہ خانۂ تست
بالتفات نگر ہر دو رایگانۂ تست

خیالِ بوسۂ لعلِ تو جان بیفزاید
براتِ نقدِ حیاتِ من از خزانۂ تست

بدامِ زلف چہ حاجت ترا ز روزِ ازل
کہ وحشیِ دلِ ما مرغِ آشیانۂ تست

اگرچہ زلفِ تو رنگِ ستم ہمی ریزد
تواں چہ کرد کہ روئے تو در میانۂ تست

بہ خانقاہ و حرم ہم بہ دیر و میخانہ
بہر کجا کہ شنیدم ہمہ فسانۂ تست

بہ کفر و دیں چہ گشاید بہ دیر و کعبہ چہ کار
مقامِ سجدۂ من سنگِ آستانۂ تست

فلک عدو نہ نصیبم و نہ بیمِ عسس
تراکہ خوئی بد است اینہمہ بہانۂ تست

نوائے نغمۂ شادی و نالۂ غم و درد
ہمہ ز پردۂ آہنگ یک ترانۂ تست

غریب و مفلس و بیکس فتادہ بہ دکن
مرنج شوق ز تقدیرِ آب و دانۂ تست

او توسنے بسکہ خاکم دواند و رفت
برقِ جہاں بہ خرمنِ جانم جہاند و رفت

نازم به خلق او که سر بد فنم ز لطف — آمد ز دور سورهٔ اخلاص خواند و رفت

ضعیف نه رفت مردن من آن نگار من — ناچار تا بگور جنازه رساند و رفت

نے پائے رفتنی نه مرا جائے ماندنی — اے بیکسی که او سر راهم نشاند و رفت

گشتم غبار و همره باد صبا شدم — تا چون نشیمنش سر دامن فشاند و رفت

اے همنشین چه گویمت از یاس شام وصل — گفتم هزار بار به منت نماند و رفت

دزدیده یک نگه سوئے من کرد بے حجاب — شوخی نگر به پهلوئے من ایستاد و رفت

قاتل به یک اشارهٔ ابروئے عشوه زا — زهر آب خنجرے بگلویم براند و رفت

هنگام رخت بستن خود شوق زینجهان
خوش کلمهٔ رسالت و توحید خواند و رفت

او که در جفا کردن محو شادمانیهاست — من که در وفا مردن لطف زندگانیهاست

ناصحا مگو پندم حزم را نگه دارم — او بسوئے من نگرد خوف بدگمانیهاست

زاهدا به ترک خواب چهره زرد میدارد — رنگ روئے مهجورا رشک ارغوانیهاست

حالیکه من دارم دیدنی همی دارد — وحشت و جنون قیس قصه زبانیهاست

قاصدا پیام وصل از تو زان نمی شنوم — غیرتم نمی خواهد رشک همزبانیهاست

زیرکی اگر اے دل از میان سبک برخیز — اختلاط این مردم موجب گرانیهاست

منعم از چه می خندی بر تغیر عالم — حادثات این عالم دور آسمانیهاست

خواهش دل رندان مقصد ریاکارا — زاهدا خدا داند واقف نهانیهاست

منزلِ عدم اے جان پیش از آنکه مرگ آید | قطع میتوان کردن رو بنا توانیهاست
از چمن مرا گلچین گوشهٔ قفس بهتر | سود اندها کردن وقت پرفشانیهاست

کافر و صنمخانه خانهٔ خدا زاهد
شوق و کنجِ تنهائی شکر بے نیازیهاست

چست قبائے مرا تنگ چو در بر گرفت | غنچهٔ پژمرده دل رنگِ گلِ تر گرفت

بر سرِ بام آمد آن رشکِ قمر بے نقاب | ماه ز شرمندگی روئے به چادر گرفت

مایلِ آرایشے دوش چو شد سیمبر | قیمتِ گوهر شکست زینتِ زیور گرفت

چون به خیالِ کسے زار به گلشن شدم | دستِ چنار هم گرفت پائے صنوبر گرفت

عاشقِ دلسوخته در شبِ فرقت ز غم | خار و خسِ خار را بالش و بستر گرفت

تخمِ محبت کسے کاشت چو در کشتِ دل | خرمنِ هستیش را شعلهٔ آذر گرفت

شیخ ندانم چه شد رهن به میخانه | خرقه و سجاده کرد و جرعه ز ساغر گرفت

وحشت و شوریدنم حالتِ او غیر کرد | رنگِ شکستِ خودم رونقِ دیگر گرفت

با گهرِ مدعا بختِ مرا ساز نیست | غوطه به دریا زدم شعله سراسر گرفت

سود چه عاقبت گریهٔ تر دامنے | دانهٔ هر اشکِ من صورتِ گوهر گرفت

رهروِ ملکِ عدم دفترِ عصیانِ خویش | نیمه بر دوش کرد نیمه به سر گرفت

عشوه و ناز و ادا غمزهٔ ابروے او | چو همه شمشیر شد و آب ز خنجر گرفت

شد ز الم رنج و غم هم ز مصیبت رها | هر که به درماندگی دامنِ حیدر گرفت

باد براو آفرین گفت بسے خوب گفت	آدمیان کم شدند ملک خدا خر گرفت

روز سیه در نگر کز اثر بخت بد
خاک شود در کفش **شوق** اگر زر گرفت

الفت خمیر پیکر آب و گل منست	حرف وفا طراز نگین دل منست
دشوار خلق گوید و اما ز فیض تو	آسان به یک نگاه کرم مشکل منست
گر درد و غم الم چه عجب میهمان شود	آخر فرودگاه بلا منزل منست
از من ره نشیب و فراز جهان مپرس	گهه بر زمین گهے به فلک محمل منست
شاید به زعم بخت عدو بر توان خورم	بی حاصلی به باغ جهان حاصل منست
آسان بود شناختنش روز رستخیز	از من کسیکه شرم کند قاتل منست
یارب مآل کار ندانم که حال چیست	در حیرتم که غیر چرا مایل منست
خواهد بهر کجا که برد شکوه را	گویا زبان حال عدو حامل منست
گر خصم حرف گیر شود بر کلام من	نقصان چه در کمال فن کامل منست
از بحر فکر طبع برآرم در سخن	اینک زبان سفینه و لب ساحل منست

اے **شوق** از جفاے بتاں تنگدل مشو
آخر بروز حشر خدا عادل منست

شفیع امت و سلطان هر ولی و نبی است	فدائے نام مبارک محمد عربی است
توئی کفیل مهمات امت عاصی	فتاده بر در تو شیخ و شاب و طفل و صبی است

تو بس کریم و خدا بے دریغ بخشنده
خطائے ما نه بود گر ز ما فزون طلبی است

به نسبت تو تفاخر ابوالبشر میکرد
چه مایه اے شه عالم ترا علو نسبی است

ز حال خویش چه گویم شها بدرد فراق
مدام ناله سحرگاه و آه نیم شبی است

صدائے العطش و العطش ز دل خیزد
هزار خم بکشیدم هنوز تشنه لبی است

به یاد جلوهٔ انوار آئینه رویت
شکسته در جگرم آبگینهٔ حلبی است

هنوز در دل مستان بادهٔ عشقت
خمار بوئی عبا و عمامهٔ عنبی است

به خصم رحمت عالم ظهور قهر خدا
ز شان آیهٔ تبت یدا ابی لهب است

به خنده چون نه در آید گل امید دلم
بنام او که زمین غزل ز باغ نبی است

صبا بدست تو افتد غبار کوئے نبی
بچشم شوق توان کرد گرچه بے ادبی است

کان شیشهٔ دل پر ز مے عشق بتان نیست
بر سنگ توان زد گهر ار زرگران نیست

سودائے محبت سر شوریده که دارد
کارش همه اوقات بجز شور و فغان نیست

برخیز ز بالین مریض تب فرقت
اے چاره گر مسیحان کار تجان نیست

از خشکی لب دیده پر آب توان یافت
درد دل ما قابل تقریر و بیان نیست

در دم بزند خرمن هستی تو اے چرخ
آه دل ما نیز کم از برق مان نیست

واعظ بسر ماست هوائے سر کویش
ما را هوس سیر و تماشائے جنان نیست

آزاد ز قید نسب و مشرب و ملت
در مذهب عشاق فلان ابن فلان نیست

گفتی بدم نزع که آں شوخ بیاید — باور نکنم زانکه چنین خوئے بتاں نیست
مغرور مشو یار بریں برگ و نوائے — باغے نبود آنکه درو رنگ خزاں نیست
زیں سادگی ثابت نشود نقش صفائی — چوں رنگ وفا در دل ابنائے جہاں نیست

ہیچ است بجہاں کار جہاں شوق میندیش
باشد که نباشد به تو پروائے جہاں نیست

درون سینه دل مرده ام کجا خفته است — شهید عشق به میدان کربلا خفته است
بخواب دولت بیدار وصل تو دیدم — غنوده بخت سر بالش هما خفته است
نخفت بادشه نیمروز با راحت — مگر به شام وصال تو بے نوا خفته است
ربود خواب عدم هر گدا و سلطان را — اگر به تخت و به بالائے بوریا خفته است
بخود دراز کشیده کسے به کنج لحد — چو آشنا که به پهلوئے آشنا خفته است
ز بوئے طرهٔ مشکین یار مستانه — به فرش سبزه درون چمن صبا خفته است
بزیر چرخ سلامت بود چگونه کسے — چو دانه که ته سنگ آسیا خفته است
زیک اشارهٔ چشم تو فتنه ها بیدار — بزیر دامن مژگان تو بلا خفته است
رخت خزینهٔ حسنست ولیک زلف سیاه — تو بے خبر که سر گنج اژدها خفته است
زنیمباز نگاه تو فتنه ها خیزد — قیامتست که در پردهٔ حیا خفته است
خدا قویست نگهبان گهے نمی خسپد — چه غم به کشتی ما گرچه ناخدا خفته است
بخواب نیز زبهر خدا مکن بیدار — هزار فتنه که در گوشه خفا خفته است

قوت پنجه و بازوی طبع من ای شوق
چرا بعجز کشم قافیه عصا خفته است

بی سبب اسباب عالم عالم اسباب نیست — نوح در کشتی و هم کشتی درون آب نیست
گر رخت ای ماه خوبی مهر عالمتاب نیست — تاب دیدارت چرا در چشم شیخ و شاب نیست
قاقم و دیبا و اطلس گر نباشد گو مباش — ما نمدپوشیم ما را حاجت سنجاب نیست
مسکن ما کوی او سنگ در او تکیه گاه — بوریای فقر کم از مسند داراب نیست
هستی ما نقش بر آب و ما آب روان — لایق ما جا گرم کردن خانهٔ گرداب نیست
آشنای بحر الفت را ز طوفان خوف نیست — بچهٔ بط را ببین زاید ز سینه آب نیست
میتوان از سر گذشتن در رهِ عشق بتان — زاهدا از پا مرو این شیوهٔ آداب نیست
از چه رو خود را بسر افلاک بالا می کشد — طرهٔ دستار زاهد از پی سرخاب نیست
این ز تاثیر خدادادست وقت گریه ئی — شیخ هم در رقص آید جای استعجاب نیست
بر زمین ریزم منه بر دیده من آستین — قطرهٔ اشک است ناصح گوهر نایاب نیست

ها بیا در بزم بشنو هم بده داد سخن
نغمهٔ شوق است جانان نالهٔ دولاب نیست

دلم به سوی زنخدانش مایل افتاده است — فرشته ایست که در چاه بابل افتاده است
به ابتدا سر و سودای عشق آسان بود — فغان و درد که انجام مشکل افتاده است
ز شوخ چشمی آئینه سخت حیرانم — بروی یار چگونه مقابل افتاده است

بهارِ اشکِ شررریزِ قیس باید دید
ز داغ‌هایی که اطرافِ محمل افتاده است

کدام تشنه‌جگر بر کنارِ آب گذشت
که خشک‌لب همه صحرا و ساحل افتاده است

بیا ببین چه تماشای عبرت‌انگیز است
که خاک بر سر و بر خاکِ بسمل افتاده است

تعلقات نیازیست بعدِ قطع شدن
سرم به پای نگارینِ قاتل افتاده است

بلای تازه سرِ رهروانِ منزلِ عشق
ترا چه یاد که منزل به منزل افتاده است

منم لعبگر که زنّار به کمر بستم
عبث که شیخ به عقدِ انامل افتاده است

بهای حسنِ ترا نقدِ جان توان دادن
مگر عیار ازین بیش کامل افتاده است

ز چاکِ سینهٔ دلخستگان چه می‌بینی
جگر به آبلهٔ ناسور در دل افتاده است

ازان زمامِ امیدم ز دست می‌گسلد
که پای توسنِ ایام در گل افتاده است

دریغ هیچ ندانم چه رفت بر سرِ شوق
درونِ میکده بدمست و غافل افتاده است

غنچه و گل به بوستان مست ز بوی میرزاست
نور و ضیای مهر و ماه پرتوِ روی میرزاست

قبلهٔ راستانِ دل کعبهٔ جانِ آب و گل
روی و نگاهِ جمله خلق جانبِ کوی میرزاست

رشتهٔ عمرِ جاودان عقده‌گشای الفتِ جان
بستهٔ تارِ جانِ ما هر سرِ موی میرزاست

بادهٔ صدهزار رنگ جوش زند ز بوی خم
رند و مغان به بیعتِ دست و سبوی میرزاست

زیبِ لبی تبسمی تازه بهارِ باغِ دل
رشکِ شمیمِ مشک‌بیز غالیه‌موی میرزاست

عشوهٔ دلربای او می‌کشدم بسوی خود
بر دلِ خویش و دستِ من دیده به روی میرزاست

تشنه لبانِ معرفت جرعه کشند دمبدم
چشمهٔ فیض موجزن از لبِ جوئے میرزاست

باهمه محو بیخودی گام ز ره برون نزد
رشتهٔ اتباع شرع دامِ گلوئے میرزاست

همتِ دل فسردگان قوتِ جسم ناتوان
ذوق فزاے دردِ دل نعرهٔ هوئے میرزاست

یا بکرم وفا کند یا ستم و جفا کند
پر ز مئے رضائے حق جام و سبوئے میرزاست

شوق ببیں که بختِ من مید هدچه می شد
دست بدستِ میرزاست روئے بروئے میرزاست

از باغ دهر گر گلِ مقصود چید نیست
در خار زار رنج و بلا هم تپید نیست

اندر بهار مرغ دلِ نغمه سنج را
صوتِ هزار عالم علوی شنید نیست

باید که دل بحلقهٔ گیسو شود نه بند
از رنج اگر چه طائرِ رنگم پرید نیست

افتد اگر بدستِ صبا خاکِ کوئے او
در چشم همچو سرمه سرِ موئے کشید نیست

دامان و جیب چاک زدن نیست کارِ مرد
مجنوں به عشق جامهٔ هستی درید نیست

خوشتر بود تپیدنِ بسمل بخاک و خوں
قاتل بیا و بیں که تماشائے دید نیست

رضواں بطاق نه گل و ریحانِ خلد را
بارا شمیم گیسوئے احمد شمید نیست

در انتظارِ روزِ وصالِ تو سالها
رنج و صعوبتِ شبِ هجراں کشید نیست

گردن فراز راست تواضع نگو که چرخ
با سر کشیدنی سوئے خاکش خمید نیست

بذل گداست مالِ سخیانِ شیر دل
چوں تارِ عنکبوت نه بر خود تنید نیست

اکنوں بزیر چرخ چو قدرِ سخن نماند
آهنگ طبع شوق به بالا پرید نیست

ابروست هلال ماه رویت	گردنده فلک به گرد کویت
هستم به تلاش من نه تنها	ای خلق خدا به جستجویت
خلوت نه نصیب شد دمی حیف	شد عمر بسر در آرزویت
کی در گل و ماه و مشک باشد	این رنگ و بهار و حسن و بویت
شد رشک نهال نخل طوبی	رعنائی قد سرو جویت
حاجت نبود بدام گیسو	آفاق اسیر خلق و خویت
چون سرمه بدیده ها بصارت	افزود غبار خاک کویت
دارد بخدا ز روز اول	رضوان هوس هوای کویت
یا شهد و نبات و قند و شکر	یا جان مسیح گفتگویت
زاهد سوی کعبه گر نشیند	روی همه عاشقان بسویت
شایان شکست چیست ساقی	یا توبه خمار و یا سبویت
صد عقده گشود از رگ جان	بربستن دل به تار مویت

گشتی چو غلام شاه آغا
ای شوق فزود آبرویت

در چمن سرو خرامان رشک شمشاد نیست	پیش سرو چمن سایه افتادن خوش افتاد نیست
سجده بردن پیش بت زنار بستن بر کمر	گردش کن ای برهمن این کهنه ایجاد نیست
لذت عشق بتان هرگز فراموشم نشد	این همه ادراک فیض توست یاد نیست

کی خبر دارم ز حالِ نیک و بدہای جہان
خود فراموشی غلط از روی بی یادِ منست

ای چہ میدانی کہ از چشمم چکد با اشکِ خون
گومیت بشنو دلِ ناکام و ناشادِ منست

مرحبا صد مرحبا یکدم نمی گردد جدا
رنج و آلام و مصیبت دردِ ہمزادِ منست

دست ہم لرزد فتد خنجر شود دل آب آب
رحم قاتل آورد این طرفہ فریادِ منست

عمر طے کردن بود دشوار در زندانِ دہر
کاندرین محبس دوامِ حبس میعادِ منست

حدِ پروازِ فرشتہ تا بشاخِ سدرہ ایست
عرش ہم جولانگہِ خود بطبعِ آزادِ منست

عیب می باشد سخن بیہودہ گفتن بیگمان
صاف میگویم چنین ارشادِ استادِ منست

شوق آوارہ مشو ہمچون غبارِ کاروان
خاکساری شیوہ کن از خاکِ بنیادِ منست

گو ہزاران عقدہ در زلفِ دوتا افتادہ است
موشگافان را مضامین پیشِ پا افتادہ است

عاشقِ ناکامی در دامِ بلا افتادہ است
حلقہ حلقہ کاکلش زنجیرِ پا افتادہ است

قاتل امروز در مقتل چہا افتادہ است
سر جدا از تن تن از سر جابجا افتادہ است

ہمچو من چون گیسوئے مشکین پریشان کردہ
زلزلہ در کشورِ چین و ختا افتادہ است

ای عزیزِ من مزن طعنہ کہ در چاہِ ذقن
گر بیفتادہ است دل حقا بجا افتادہ است

گر ہمیخواہی درون سینۂ من کن تلاش
من چہ دانم کین دلِ مضطر کجا افتادہ است

گو ہزاران دستۂ گل در ہر چمن ہرجا ولیک
داغِ نقشِ پا نہ بر دوشِ صبا افتادہ است

بین قیامت از رفتارِ بتِ کفر آفرین
فتنہ ہا برخاستہ محشر بپا افتادہ است

بیخبر مدہوش زاہد مست و جام مے بدست
از چه در میخانه این مرد خدا افتاده است

از خیال بوسه بر کندن نشان نیلگون
بر گل رخسار آن نازک ادا افتاده است

شد روان صد قافله لیکن دل غفلت زده
منتظر در ره به آواز درا افتاده است

کشتی لنگر شکسته چون به ساحل در رسد
یا صمد او در ورطهٔ غم ناخدا افتاده است

پر کنم از گوهر مقصود جیب و آستین
دست من در دامن آل عبا افتاده است

دشکنم شور شه جیلان که بر سنگ در
دل شکسته بے نوا بے دست و پا افتاده است

رحم اے شاه کن از پشتها پشت شوق
بیکس و بیچاره در ملک شما افتاده است

قرآن پاک نطق زبان محمد است
شان حق آشکار ز شان محمد است

الله لا شریک له ذات لا یزال
این مختصر بیان بیان محمد است

ز آوازهٔ جواب الست به تکلم
در اہل قدس رسد بزبان محمد است

برداشتی ز روی احد چون نقاب میم
در پرده این کمال نشان محمد است

شمع تجلی گو که سر طور بر فروخت
پروانهٔ دلم به گمان محمد است

پایه چنانه عرش ز نعلین اشرف
تا لامکان بلند مکان محمد است

خوشتر ز آب چشمهٔ تسنیم و سلسبیل
هر قطرهٔ لعاب دهان محمد است

چون رشتهٔ حیات ندیدیم عجب مدار
نازک ز تار جان که میان محمد است

مومن بیا متاع شفاعت خرید کن
این جنس بے بہا به دکان محمد است

هشیار باش و پاس ادب را نگاه دار
تیر قضا بشست کمان محمد است

ایمان بیا و شربت دیدار حق بنوش
این نعمت لذیذ بخوان محمدیست

بهر نجات امت عاصی به پیش حق
فریاد عفو عفو سگان محمد است

یارب ببخش جمله گناهان شوق را
این کمترین ز اتقیان محمد است

مایل سوئے من آن بت ترسا پسرے نیست
فریاد که در ناله و آهم اثرے نیست

گو چرخ به کام دل عشاق بگردد
اما به سر کوئے من او را گذرے نیست

اے رشک مسیحا نظرے لطف که دیگر
چون من دل صدپاره و خسته جگرے نیست

بالائے زمین زیر فلک جز تو به آفاق
مه پاره و رشک چمن و لب شکرے نیست

مالیدن صندل نه دهد سود که اجال
جز صدمهٔ هجر تو مرا درد سرے نیست

زرین کمرا اے ترک بزن خنجر فولاد
صد حیف که در پهلوئے من سیمبرے نیست

شد حشر بپا صبح قیامت بدمیدست
پیدا به شب هجر ولیکن سحرے نیست

امروز چه گذرد بسر ما حکم قضا چیست
جز ذات خداوند کسے را خبرے نیست

اے دادرس خلق نظام دکن آرا
مثل تو به عالم دگرے دادگرے نیست

تو ظل خدا سایه فگن بر سر عالم
در بحر کرم چون تو دگر خوش گهرے نیست

چون عرضه دهم حالت خود پیش من اے شوق
پیغام رسان قاصد و هم نامه برے نیست

عالم بباد داد و صبا را بهانه ساخت
دل برد و ربود و جذب ادا را بهانه ساخت

در قتلگه بخونِ شهیدان شست دست
هنگامِ قتل رنگ حنا را بهانه ساخت

بگذاشت نیم بسملم اندر بخاک و خون
ضعیف او که ناز و ادا را بهانه ساخت

وز دیده کرد سوئے رقیبان نگاهِ لطف
لیکن بمن ندید و حیا را بهانه ساخت

پرسیدمش که چیست برابرو گره زدن
آوارگیِ زلفِ دوتا را بهانه ساخت

وقتِ نظاره عارضِ تابان ندید لطف
پوشیده کرد و ردِّ بلا را بهانه ساخت

گفتم به نطق قم تو مرا زنده کن مسیح
جنبش بلب نداد و دوا را بهانه ساخت

گفتم شبے بخلوتِ خود جانِ من طلب
رو در کشید و بخت رسا را بهانه ساخت

جاروب خواستم ز مژه پرورش کنم
سویم بدید و بالِ هما را بهانه ساخت

رسوا نمود و عاشقِ خود را بدار کرد
در پرده لیک حکمِ قضا را بهانه ساخت

مستانه شوق دست بدامانِ یار زد
شوخی نگر که لغزشِ پا را بهانه ساخت

بیا بیا که زمانِ ثنائے سلطان است
اگرچه مدحتِ سلطان برون ز امکان است

خوشا نصیبِ دکن روزِ جشنِ سالگره
که ذرّه ذرّه بهر گوشه مهرِ تابان است

هزار شکرِ خداوند کاندرین محفل
وقارِ آصفی و شوکتِ سلیمان است

میسر عظمت و شانِ جلوسِ شاهِ دکن
هما ز بال و پرِ خویشتن نگهبان است

بیا به محفلِ این بزمِ رشکِ باغِ جنان
ببین چه مایه بهارِ گل و گلستان است

کجا مقابل روی تو می‌شود خورشید
که زیر ابر خجالت ببین که پنهان است

صد آفرین که ز گلزار دکان فیض تو شاه
که پر ز گوهر و گل دامن و گریبان است

نصیب ماست سرور و طرب که بر سر ما
مدام سایهٔ محبوب ظل سبحان است

متاع طاعت سلطان حامی اسلام
به نقد جان بخریدن طریق ایمان است

خدای باسط رزق است و مصطفی قاسم
مسیح مائده گستر خلیل مهمان است

هزار آفرین به همت تو ای ساقی
تمام میکده امروز وقف رندان است

همه ز بادهٔ عشرت ببین که مدهوشند
نوای بلبل شیدا سرود مستان است

ز بند غم همه آزاد خیرخواه تواند
به دشمنان تو شاها نصیب زندان است

کجا برد دیگر ما که جز در تو شاها
که آستان تو ملجای ما غریبان است

بود شادی شه و شاهزادگان آشوق
همین دعای دل پیر و جوان انسان است

نام خدا نام تو لذت زبان گرفت
دل تازگی گرفت و به تن‌ها توان گرفت

گر مهر نیمروز جهان را عیان گرفت
مهر شه نظام دل ما نهان گرفت

ظل خدا و سایهٔ دامان مصطفی
بالای فرق حضرت شاه زمان گرفت

محبوب خلق و حامی دین سلطنت پناه
شاها ز عدل و داد تو رونق جهان گرفت

ظل هما همایون از آن رو به دهر گشت
چون بلبل ز شیر باهم مسرت آشیان گرفت

صد مهر جاودانه به جشن مبارکش
رنگ بهار و بوی و خوشی بوستان گرفت

در عهد تو ز بهر رفاه زمینیان
محکم بنائے عدل تو آسمان گرفت

روئین تنے چو گرمی هنگامه ساز کرد
افراسیاب زیر لوایت امان گرفت

شکر خدا چه مایه فضیلت به عهد تست
هم محتسب حساب خود از آسمان گرفت

هنگام دید حاصل نشو و نمائے ملک
نظاره هم خراج ز باغ خیابان گرفت

گر شیخ سوئے باب حرم سر سجده برد
هم برهمن به سنگ درش تازه جا گرفت

دل دادگان عشق تو آزاد بوده اند
جایز بود که دزد دل از پابا گرفت

شوریده سر بوادی الفت ز اضطراب
نشناخت این و آن قدم ساربان گرفت

آوازهٔ جمال تو یوسف چو گوش کرد
از تخت مصر خاست رهِ کاروان گرفت

امروز بزم جشن چهل ساله بوده است
باید ز دست یار مئی ارغوان گرفت

احباب شادمان و عدوئے تو پایمال
از دل همین دعاست که وردِ زبان گرفت

چون قیس دید خوبی لیلائے نظم شوق
از سرگذشت رفت و سرِ داستان گرفت

دلم به وعدهٔ فرداش شاد است
ولے به زندگی کئے اعتماد است

مجوئے راستی از اهل دنیا
که رفتار فلک را کج نهاد است

بیا چندانکه خواهی باده برکش
که ساقی میکده را در گشاد است

بضد یکدگر مجموع عالم
چو خاک و آتش هم آب و باد است

براه عشق تنها چون توان رفت
که صدها سر درین وادی فتاد است

چراغ ما بر نگردد جلوهٔ او | خدا خود چون تماشا حسن اداست

جفا با نقش جان و دل نمی‌زد | چه مایه کاندرین سوداگر اداست

ستم ناید به مظلومان شرع دین | نگر کاری نیز این بنیاد است

چه پیمان تو بود ای عقل بی‌حیا | فراموشش کردی یا که یاد است

سپیدی بر هوا و زنی ندارد | که ذره ذره از خاکت به باد است

خوشم با طیب خاطر قتل من کن | رهیدن از زندگی من مراد است

خدا را کشتن یک نفس سرکش | تلافی ثواب صد جهاد است

گواه هستی موجود مطلق | که حیوان و نبات و هم جماد است

ز ابلیسی اگر یابی گزندی | خدا را یاد کن رب العباد است

تو عبرت گیر از آیات قرآن | نمی‌بینی که ذکر قوم عاد است

ز بهر انهدام کاخ بیداد | اشاره جانب ذات العماد است

مرو در راه طغیان از رعونت | که فرعون طغوا اندر البلاد است

علیهم رنگ سوط عذاب | به سر آخر اجل بر سر ستاد است

مباش ایمن درین عالم که هر جا | فنا داست فنا داد و فنا داست

سر خاک در جانان نشستن | مرا بهتر ز تخت کیقباد است

به حال شوق آغا یک نظر کن
که خسته بر درت چون سگ فتاد است

زتیغ قتل من ابروے خونبہائے منت — دلم شہید جفا سینہ کربلائے منت

کمر خمیدہ زپیری نظر بپائے منت — چو اژدہا سر فرعونیان عصائے منت

شہید خنجر نازکسم پس از مردن — کفن برائے من از گوشہ قبائے منت

صبا بمہر گرفتاییم دگر سامان — کمند زلف تو وابستہ بلائے منت

شب فراق مرا زانتظار مرگ چہ کار — کہ یاد غمزہ ادا شوخیش قضائے منت

مریض عشقتم خواہم نہ از مسیح علاج — کہ درد جان وجگر دل ہمیں دوائے منت

بمہربانی نہ پاشود چسان طوفان — روان ز دیدہ گریان دوا بنائے منت

زجور چرخ وجفائے بتان چہ شکوہ کنم — کہ دل بدست دگر دادہ خطائے منت

مپرس حال دل مبتلائے درد فراق — عدو نصیب مبادا آنچہ ماجرائے منت

چہ غم کہ خضر ہم الیاس گو کنارہ کشد — درون کشتی من ناخدا خدائے منت

زمین زمان وفلک انجم ومہ وخورشید — یقین شمار کہ ایں جملہ از برائے منت

بشرط بندگیش ہمچو خاکساران کن — سزد نہ غرہ مرا بہ ہوا بنائے منت

ترا کہ دسترسے نیست بر سر قلم — بدانکہ از اثر بخت نارسائے منت

مرا ز خیر تو امید نیست شرمسان — الٰہی خیر بود غیر آشنائے منت

بروز حشر حضور خدا شہ مرسل
خطاب کن بسوئے شوق کیں گدائے منت

محمد مظہر کون ومکانِ منت — حبیب کبریا جانِ جہانِ منت

محمد پیشوای قدسیانست | امام سبحه روحانیانست
محمد رونق باغ جهانست | چه رونق بلکه او خود باغبانست
محمد بادشاه انس و جانست | سر عرش برین جلوه کنانست
نه ابراهیم تنها میهمانست | دو عالم را محمد میزبانست
محمد نازنین کبریائی | کز و تازه روان عاشقانست
محمد نور ذات پاک سبحان | کز و روشن زمین و آسمانست
محمد لمعه برق تجلی | ز رخ روشن چراغ کاروانست
شب بیند اگر روی منور | بگو بیدل همین نیر همانست
محمد اول خلق دو عالم | محمد خاتم پیغمبرانست
درش را آنقدر پایه بلند است | که جبریل امینش پاسبانست
ز بهر بلبل مدحت سرایش | بشاخ نخل طوبی آشیانست
خدا فرمان دهد صلوا علیه | درود پاک ورد مومنانست
نهاده بر سرش اکلیل رحمت | خدا زان رو که او شاه شهانست
خدا را کز ازل تا روز محشر | سر لوح و قلم حکمش روانست
مسیحا پیرو نقش قدومش | بموکب خضر هم موسی دوانست
چه نازد بر جمال خویش یوسف | زلیخا منفعل پیشش زبانست
همایون سایه نعلین احمد | همای تاج دولت را نشانست

بهر بیت غزل بلبل ز شادی — بخندد این چه شاخ زعفرانست

مضمون بهار نعت احمدؐ — زمین شعر گویا گلفشانست

کمن اے شوق فکر روز محشر

محمدؐ چون شفیع عاصیانست

شوق از روز ازل شیدائے غوث الاعظم است — مست و بیخود جرعهٔ صهبائے غوث الاعظم است

عفو گویان چون سگ کمتر بصد عجز و نیاز — اوفتاده بر در والائے غوث الاعظم است

خضر گو گم کردگان را رهنمائی میکند — لیک اندر راه حق همپائے غوث الاعظم است

میتوان گفتن بحکم سرور کل انبیا — انتظام دو جهان بر رائے غوث الاعظم است

گر سر چرخ چهارم مسکن عیسے بود — بر سر عرش اعظم جائے غوث الاعظم است

عرش می نازد به پابوسی احمد همچنان — ناز بغداد هم به نقش پائے غوث الاعظم است

روئے و رخسار مبارک غیرت شمس و قمر — رشک طوبےٰ قامت رعنائے غوث الاعظم است

بعد نام مصطفےٰ برخوان بنام او سلام — زانکه ورد قدسیان اسمائے غوث الاعظم است

لاتخف انت مریدی از ره لطف و کرم — اے غلام قادری ایمائے غوث الاعظم است

از لب معجز نمایش می چکد آب حیات — آیت بخشش سراپائے غوث الاعظم است

ذره ذره شوق باید شست داغ معصیت

بر سر جوش کرم دریائے غوث الاعظم است

از عروج بخت امشب ماه تابان بر سر است — افتخار شوق بنگر شاه خوبان در بر است

قاصد از شهر سبا آمد بیا بلقیس بین / بالیقین دانم که فرمان سلیمان در بر است

از پئے دیدار ما را احتیاج طور نیست / دل بیان برق بر دم شعله افشان در بر است

بهر اظهار جنونم دست وحشت پیش آمدن / شو نگاه فهما مکن تار گریبان در بر است

اینهمه شور و شغب انگیخت بنگر با نه دل / بو العجب انیست همچون طفل نادان در بر است

سخت حیرانم به یاد کاکل پیچان او / شور سودا در سر است و دل پریشان در بر است

بهر گلگشت چمن هرگز نمیدارم هوس / از وفور داغهای دل گلستان در بر است

نامهٔ اعمال گر خواهند از من روز حشر / صاف برگویم همین تصویر جانان در بر است

طے کنم یارب چگونه منزل راه عدم / دفتر عصیان و حسرت جرم و عصیان در بر است

شوق را کافر بدانم یا که مومن ز جهت / جام مے دارد بکف تفسیر قرآن در بر است

بهر کشاد کارم فضلش کلید باب است / شوق از طفیل احمد دل شاد کامیاب است

قربان نام پاکت صل علی محمد / والله خوش نصیبم آن یار بیحجاب است

بیدار بخت هستم امشب بخواب دیدم / بربام عرش اعظم رخشنده آفتاب است

رفتے ستاد[illegible]م پیش در همایون / اکنون کجا فتادم یارب چه انقلاب است

از کثرت [illegible]هم از هجوم یادش / آبادے دل من این خانه خراب است

شان عجیب دارد خلوتگه محمد / رضوان ستاده بر در جبریل باریاب است

در حیرتم که یارب رخسار روے احمد / صحف است یا که مصحف قرآن و یا کتاب است

حیراں چرا ئیم ہوس دید کیمیائی
خاکِ درِ محمد اکسیر لاجواب است

نورِ بصر فزودہ زاں رو کہ ہمچو سرمہ
در دیدہ گردِ خاکِ پائے ابوتراب است

خاموش شورِ محشر پاسِ ادب نگہدار
آں شاہِ حُسن و خوبی واللہ مستِ خواب است

ساقی بیا بہ محفل پُر کن زبادہ ساغر
فصلِ گُل و بہار است ہم موسمِ شباب است

شاید کہ نہرِ کوثر موجے بہ میکدہ زد
در ساغر و سبو خُم جوشاں شراب ناب است

غرہ مکن تو ناداں بر وہمِ ہستئ خود
ایں ہمچوں موجِ دریا نقشے بدا بر آب است

روزِ حساب مارا بیمِ حسابِ عصیاں
ہرگز بدل نباشد لُطفش چو بیحساب است

دشوار از تو باشد اے شوق ضبطِ گریہ
در سینہ دل تپاں و ہم چشمِ تو پُرآب است

چوں مرا با کفر و ایماں کار نیست
در گلویم سُبحہ و زنّار نیست

صاف گویم گوش کن سودائے عشق
زینہا ہا اندر سرِ اغیار نیست

تیرگی زاں رو بود پائینِ شمع
از رگِ پروانہ انجا تار نیست

گو کماں صورت بود بیشک ہلال
لیک چوں ابروئے تو خمدار نیست

با کہ گویم حالتِ رنج و الم
دیگرے جز درد دل غمخوار نیست

اشک ریزاں بودہ ام تماں در شب
تا گوئی چشم گوہر بار نیست

جوشِ وحشت بیں کہ بعدِ مرگ ہم
از کفن اندر لحد یکتار نیست

ناگہاں باید سرِ خاکم بلا
بے سبب ایں گردشِ دوّار نیست

ناصحا صورت ببین حالم مپرس — قصهٔ من قابلِ اظهار نیست

قادرِ مطلق خدائی را بدان — بنده هرگز فاعلِ مختار نیست

شیخ بهرِ امتیازِ کفر و دین — اعتبارِ جبّه و دستار نیست

بے خس و خار است راهِ عشق — تو که راهے میروی هموار نیست

بر سرِ منبر شکایاتِ بتان — واعظا شایانِ حق گفتار نیست

شوق دیگر شافعِ روزِ جزا
جز جنابِ احمدِ مختار نیست

غزل نعتیه و مدحیه مشاعرهٔ پهلوه

بنامِ غوث قربان دو جهانت — مرا نامِ مبارک حرزِ جانت

بهارِ خلدِ بغداد آستانت — زبان در وصفِ حضرت نکته‌دانت

خدا داند که یا داند محمّد — بذاتِ عالیت آنچه نشانت

توئی قطبِ زمان محبوبِ سبحان — بتو نازان زمین و آسمانت

رخت صبحِ سعادت شامِ گیسو — که واللیلِ النهار در جهانت

پریشان گیسوے تو ابرِ رحمت — تبسّم زیرِ لب برقِ جهانت

به بزمِ قدسیان نامِ تو اولیٰ — که سبحان الذی وردِ زبانت

تجلّیِ رخِ تو غوثِ اعظم — چراغِ پیشِ روئے کاروانت

بدوشِ اولیا اقدامِ پاکت — که نقشِ پائے تو تاجِ کیانت

سرِ شاہانِ عالم بر درِ تو
ہما را زیر بامت آشیانست

خوشا افتادگاں را دستگیری
فدا بر نامِ تو پیر و جوانست

وسیلہ ذاتِ پاکت دردِ عالم
پئے حاجت روائی بیکسانست

نہ کس محروم گشت از درگہ تو
ہمیں از بہرِ ما دارالامانست

کنم پُر از گلِ مقصود داماں
بہ گلزارِ تو رضواں باغبانست

ملک حور و پری نازد بنامش
شہ بغداد فخرِ انس و جانست

نترسم از خصومتہائے دشمن
چو بر من غوثِ اعظم مہربانست

بہ یمنِ مدحتِ سلطانِ بغداد
زبانِ شوق ہم معجز بیانست

باب الثاء

پاسِ ادب بکن تو مکن در کلام بحث
ہرگز تواں نکرد ز خواجہ غلام بحث

بارند و مست ہیچ سخن درمیاں منہ
بیکار میرود ز تو زاہد تمام بحث

کس نے شنود لن ترانی سرِ طور بر شدی
کردے نہ گر کلیم تو قبت کلام بحث

گوید سلام یا نہ فرستد پیام زو
قاصد مکن بہ ہیچ پیام و سلام بحث

در تیغِ سجدہ پیشِ بتاں یا جواز او
باشد میانِ گبر و مسلماں مدام بحث

عمرے گزشت دست بداد و شب و صبا
گو میرود ز وقتِ سحر تا بشام بحث

در بیش خلیدن مژگان و ابروش
عشق بتان شوخ حرامست یا حلال

باهم بود به ناوک و تیغ و حسام بحث
باشد همین به مسئلهٔ خاص و عام بحث

منصور حق بگفت که قاضی عبث گرفت
کن شوق ختم بهر خدا این کلام بحث

خدا بنام تو هم جان و هم جگر یا غوث
دگر چه عرض کنم قصه مختصر یا غوث

به کان عظمت و شان لعل بی بها هستی
به بحر عز و کرامت توئی گهر یا غوث

رفیق شاه رسل بوده شب معراج
بوصف تو نبود طاقت بشر یا غوث

فتاده ام بدرت با هزار عجز و نیاز
بحال زار من خسته یک نظر یا غوث

کجا روم بکه گویم که بوده ام صد حیف
جگر برشته و بشکسته بال و پر یا غوث

شده است گلشن امید خشک و پژمرده
بکن ز آب کرم تازه بارور یا غوث

غریب بیکس و بیچاره و تیره بختم
بیک نگاه ترحم بمن نگر یا غوث

ز شور بختی خود بسکه تلخکام شدم
بریز در دهنم از کرم شکر یا غوث

فتاده ام به وطن دور ساز دوری پاکت
نصیب من سوی بغداد کن سفر یا غوث

رسد چگونه به ساحل سفینهٔ عمرم
به بحر حیرتم شده غرق سر بسر یا غوث

ز قهر و جبر تو باشد بدست من هر دم
کشد تیغ بهر عدو بهر من سپر یا غوث

مرا تو راهنما شو براه صدق و صفا
که تا نباشم ازین راه بیخبر یا غوث

غلام تست ز روز ازل چو شوق ترا
مران ز درگهه خود بدر دگر یا غوث

باب الجیم

ناله گر ضبط کنم دیدهٔ تر را چه علاج
آه اندر بکشم سوزِ جگر را چه علاج

ناطقه تنگ شود گر به حدیثِ دهنت
عقل گوید که بگو فکرِ کمر را چه علاج

وصلِ او من بدعا خواستم و یافت رقیب
وائے واژونیٔ تقدیر اثر را چه علاج

در شبِ وصل جز این نیست مرا فکر و ملال
بانگ بیهوده زند مرغِ سحر را چه علاج

کاشتم تخمِ محبت که برومند شوم
زندگی تلخ کند همچو ثمر را چه علاج

بابِ نظاره کنی بند بروئے عاشق
رخنه در دل کند این روزنِ در را چه علاج

گرمئی رحمت او خوئے ندامت آرد
مهرِ محشر مگر این دامنِ تر را چه علاج

قطع شد این دلِ صد پاره به تیغِ ابرو
باز در شست کند تیرِ نظر را چه علاج

می تواند که کند چارهٔ مجنون لقمان
شوقِ تفتیده دل و خاک بسر را چه علاج

باب الحاء

بروزِ عید حرام است باده یا که مباح
بگو تو ساقیا بهرِ خدا که چیست صلاح

مرا ز باده کشی شیخ منع می سازد
فدائے پیرِ مغاں کرد کارِ من انجاح

الٰهی باد فدا جانِ من سرِ ساقی
بروئے باده کشاں بر کشود بابِ فلاح

بیا شتاب و کشا باب میکده ساقی
سپرد پیر مغان چون بدست تو مفتاح

به بزم غیر مرو جمله بوالهوس باشند
به قتلگاه بیا زیب تن بکرده سلاح

تصور رخ رخشان زدود زنگ دلم
چنانکه در شب تاریک مشعل و مفتاح

شگفته غنچهٔ امید تو بود دایم
فزود لطف تو دل را سرور و راحت و راح

فدای جان رعایا به رای تو آصف
به نظم ملک خوشا کردهٔ نکو اصلاح

همیشه این چمن آصفی بود شاداب
دعای شوق همین بوده است شام و صباح

باب الخاء

مبین به عارض یار ای هوس مبین گستاخ
ترا چه تاب که بینی به او چنین گستاخ

بزیر خاک شهیدان ناز در خوابند
مرو بناز مزن گام بر زمین گستاخ

اگر گناه بود زاهدا نشستن من
بنوش باده ازین دست نازنین گستاخ

ازان بسوز و گداز است زندگانی شمع
نظر چو کرد به رخسار آتشین گستاخ

چگونه فتنه نخیزد که روسیاه رقیب
نشسته است به پهلوی لئیش گستاخ

ندید چون تو فلک هم بپای جفا گری
جفا شعار و ستمگار و خشمگین گستاخ

غبار ما به فلک سر کشید چو افشاند
زدامن خودش آن یار مه جبین گستاخ

مرا بتیست عجب شوخ و سنگدل ساحر
که می برد نگهش صبر و عقل و دین گستاخ

زبان شوق بحق سیف حیدریست باد
مکن مقابله اے خصم خردہ بیں گستاخ

باب الدال

در روزِ عید چوں درِ خمخانہ وا کنند
مستاں نمازِ شام بصبح قضا کنند

بینند شوخ مغبچگاں را چو طوفِ دیر
پیراں رہِ صواب سراسر خطا کنند

زاہد ز شورشِ دلِ شوریدگاں مپرس
آہے چو سر کنند قیامت بپا کنند

آناں ز بوئے بادہ کہ مستند در جہاں
چوں بادہ پر خورند ندانم چہا کنند

روزِ الست زیں چہ خبر داشتیم ما
کز گفتن بلے بہ بلا مبتلا کنند

برتافتند برقِ تجلی بکوہِ طور
تا امتحانِ موسے و لہائے ما کنند

افروختند آتشِ نمرود بر خلیل
تا بر کلیم جذبۂ ازاں اکتفا کنند

بیگانہ وار انچہ بمن کردہ بتا
ہرگز بہ آشنا نہ چنیں آشنا کنند

با ساغرے ز بادہ نخواہم بدل کنم
صد سالہ طاعتی کہ بریو و ریا کنند

گو آسیاست گردشِ افلاک و ما ہمہ
چوں دانہ روز و شبِ ایں آسیا کنند

اے شوق پائے بند سرِ زلفِ یار باش
باشد کہ در تصدقِ فرقت رہا کنند

یکرہ بالتفات سوئے من نظر نکرد
آں شہسوار بر سرِ خاکم گذر نکرد

برقِ تجلی از طرفِ طور برجست | شاید هنوز آهِ دلِ من اثر نکرد

اختر شناس روزِ شمارش کند حساب | شامیکه مبتلائے فراقت سحر نکرد

پیشِ بتان حرام بود سجده شیخ را | تا آن دمیکه غسل بخونِ جگر نکرد

بے نور باد مردمِ چشمِ سعادتش | آنکس که خاک پائے تو کحل البصر نکرد

صدره ز مرگ زندگیش تلخ تر بود | با تو کسیکه عمر گرامی بسر نکرد

سرمایهٔ فراغ بود مفلسی کسے | وا چشمِ حرص بر شجرِ بے ثمر نکرد

صد آفرین به تیزیِ پروازِ مرغِ جان | چون بوئے گل پرید و تنی را خبر نکرد

صد نکته وا نمود و بسے عقدها کشود | فکرِ دقیق وا گرهِ آن کمر نکرد

هر چند ترکِ عشقِ بتان گفته و لیک | پندِ تو ناصحا به دلِ من اثر نکرد

گفتم که شوق در پئے آن جنگجو بمرد | نشنید و رفت هیچ بگوشش اثر نکرد

بعید و سینه پر از حسرتِ حرمان ماند | باز جائے تو کجا اے دلِ نالان ماند

بکمالِ فنِ الفت چه رسد مجنون را | پیشِ من او بیکے طفلِ دبستان ماند

حضرتِ پیرِ مغان داد مرا جامِ شراب | خانه اش صبحم آباد به احسان ماند

ساقیا لطفِ چنین شب نتوان شرح کنم | ماه و می مطرب همه یار چو مهمان ماند

با یکے برقِ تبسم همه بر باد بده | خرمنِ خندهٔ گل گر به گلستان ماند

یار من گر لبِ بام بیاید امشب | مه بحیرت فتد انگشت بدندان ماند

ساقیا بادہ بدور آر زخمخانۂ عشق | تا دلم محو بہ رخسارۂ جاناں ماند
ترک ما مشغلۂ بازیِ چوگاں دارد | کاش گوئے سرِ من نیز بچوگاں ماند
جلوۂ حسنِ تو از ماہ فزونست ترا | آئینہ پیشِ رُخت ششدر و حیراں ماند

شوق از شوقِ رخِ یار غزلخواں شدہ است
عندلیبانہ ز عشقِ تو غزلخواں ماند

فتنہ زا آفتِ جاں چوں قدِ رعنا گردید | شورِ محشر ز ثری تا بہ ثریا گردید
تیغِ ابرو ستمِ خط قہر ادا تیرِ مژہ | بہرِ قتلم ہمہ اسباب مہیا گردید
قیس میگفت سرِ میتِ من گریہ کناں | حیف صد حیف کہ بربادیِ صحرا گردید
چشمِ مخمورِ تو مدہوش کند عالم را | مفت بدنامِ می و ساغر و مینا گردید
گل شیدائی بلبل چہ کند ناز و غرور | چوں دو عالم بگلِ روئے تو شیدا گردید
اشک ریزاں بغمِ ہجرِ تو اے قلزمِ حسن | من بہر جا کہ نشستم لبِ دریا گردید
عارضت کاکلِ او بہرِ پریشانیِ ما | صبحِ حسرت شد و ہم شامِ تمنا گردید
لوحِ دل نقش پذیرفت ز تصویرِ بتاں | یا خدا خیر بکن کعبہ کلیسا گردید
ناز و انداز و ادا آن و کرشمہ عشوہ | بہرِ یک جانِ من آمادہ بلاہا گردید
جلوہ گر قامتِ بالائے تو شد تا لبِ بام | عالم از شورِ قیامت تہ و بالا گردید

شوق بگذشت بشد کوہ و بیاباں ویراں
وائے بر قیس کہ او ہم تنِ تنہا گردید

نشستی با من آن شمعِ محفل نشیند
ز لب آه و نالهٔ غم از دل نشیند

چه دانم اے عشق انجامِ کارت
که سوفارِ آلام بر دل نشیند

ز گل در چمن فتنه ہائیکه خیزد
کجا گو بشورِ عنادل نشیند

چو برخاستی خاست درد وے بہ پہلو
نشیں تا که آں ہم بمشکل نشیند

جنونم کند پاره ہا جیب و داماں
که بیکار ہرگز نه عاقل نشیند

چه دانست لیلیٰ که از خاکِ مجنوں
غبارے به بالائے محمل نشیند

چو بیند خراماں ترا سروِ گلشن
ز خجلت بیک گوشه در گل نشیند

حبابے از و می تواں برگرفتن
عدوئیکه مد مقابل نشیند

چساں طے کند یارب ایں راهِ الفت
چو وامانده پیش منزل نشیند

چنانست زیرِ ذقن خالِ مشکیں
که ہاروت در چاهِ بابل نشیند

مپندار ایں **شوق** آشفته دل را
که یکدم ز یادِ تو غافل نشیند

خشمگیں چیں به جبیں بر زده داماں آمد
حشر برخاست که آں فتنهٔ دوراں آمد

عرق آلوده و با زلفِ پریشاں آمد
ناصحا باش که غارتگرِ ایماں آمد

مثلِ پروانه ہمه گردِ رخش گردیدند
شمع رو چوں بسرِ محفلِ خوباں آمد

شب ز انبوهِ غمت جاں بخوشی دادم
مشکلے سخت اگر بود که آساں آمد

صوفی از ما ادب آموز که در باده کشی
عمر طے شد نه گرد داغ به داماں آمد

نقدِ جان نذرِ بتان کردم و بس می‌ترسم
که بعمرِ خودم این کار نمایان آمد

ای اجل بهرِ خدا زود بیا قاتلِ من
از گرانجانیِ من سخت پریشان آمد

من چگویم که چها بر سرِ او دوش گذشت
شیخ مستانه چو در محفلِ رندان آمد

ابر می‌بارد و گل خنده زند باده بیار
ساقیا موسمِ خوش‌وقتیِ مستان آمد

بی تو ای حورلقا در نظرم قصرِ جنان
تنگ و تاریک‌تر از خانهٔ زندان آمد

الامان بهرِ خدا دیدهٔ تر کن رحمی
آب بگذشت ز سر نوبتِ طوفان آمد

تا کجا وحشتِ دل شوق دمی صبر کند
تنگ از جامه دری دست و گریبان آمد

چو در بستانِ عالم سایه‌افگن قدِ دلبر شد
سهی شد سرو شد شمشاد شد نخلِ صنوبر شد

ز کیفِ بادهٔ وحدت درین خمخانهٔ کثرت
صراحی شد سبو شد جام شد مینای اخضر شد

رسیدی در چمن روزی نگاهِ لطف پیدا کرد
شجر شد شاخ شد گل شد غنچه شد بو شد گلِ تر شد

ز نورِ پرتوِ لمعانِ روی گیتی‌افروزش
ستاره شد قمر شد ماه شد خورشیدِ انور شد

ز بهرِ مدحتِ زلف و قد و رخسارِ گلگونت
سیاهی شد قلم شد لوح شد قرطاس مسطر شد

نی هنگامهٔ نازش که از شوخیِ رفتارش
بلا شد فتنه شد دورِ زمان شد شورِ محشر شد

برای قتلِ عاشق ابرو و مژگانِ آن قاتل
کمان شد تیر شد شمشیر شد هم نوکِ خنجر شد

غم و دردِ فراقش آن چنان زار و زبونم کرد
که جسمِ ناتوان از لاغری چون تارِ بستر شد

براهِ عشق قیس و کوهکن گو سعی‌ها کردند
نه این همپای من گشته نه او با من برابر شد

بشفقت اے ستم ایجاد مکن شوق دلخستہ
زبون شد خوار شد آوارہ شد ہم جابرست شد

از گریۂ من جوشش عماں گلہ دارد
وز نالۂ من شاخ نیستاں گلہ دارد

در سینہ نگنجد دلِ دیوانہ و مضطر
وحشت زدہ از تنگیٔ زنداں گلہ دارد

از سختی جاں ضعف تنم در ہمہ حالت
مشکل گلہ ہم دارد و آساں گلہ دارد

چوں بر نفسم گشت رہ آمد و شد تنگ
جاں از تنم و جسم من از جاں گلہ دارد

یکجا نگرفتم بتلاش تو قرارے
از گردشِ من گردشِ دوراں گلہ دارد

از خوبیٔ رخسار و پریشانیٔ زلفش
گل شکوہ کند سنبل و ریحاں گلہ دارد

ایں گریۂ ہم ندہد فرصتِ یکدم
اے دیدہ نگہدار کہ باراں گلہ دارد

تبخالہ مپندار بلب ہا کہ عیانست
با کام و زباں سوزش پنہاں گلہ دارد

ہر داغ کہن تازہ چو شد از غمِ الفت
از سینۂ من فصلِ بہاراں گلہ دارد

کے میطلبم از مرضِ عشق شفائے
دردِ غمت از خواہشِ درماں گلہ دارد

اے شوق خبردار کزیں معرکۂ عشق
ہم رستم و ہم سام و نریماں گلہ دارد

مشت نزنی دست و پائی شود ایں نمیشود
بندگی تو بادرا میشود ایں نمیشود

وصل ترا بہر رضا خواہش ار بصد دعا
لیک زچرخ پُر جفا میشود ایں نمیشود

لاف مزن تو بہر سجدہ کنی وگرثنا
خواہی کہ بت شود خدا میشود ایں نمیشود

سرو بهیش خوانده چشم نهی که برخوری — از قد شوخ فتنه زا میشود این نمیشود

خنده بهار آرزو خواهد اگر تمام عمر — پیدا کند دو شاخ را میشود این نمیشود

گرچه شبش سیه کند حشر مگر بپا شود — مهر زماه پرضیا میشود این نمی شود

قول اما گفته میشنود حدیث را — مرده مگر دهد صدا میشود این نمیشود

گو بدم سحر وزد باز سوی جنار سد — باد به شمع آشنا میشود این نمیشود

شوق تراچون بود خواسته شکرخوری
کز نی شاخ بوریا میشود این نمی شود

مهر تو کرد جا بدل دیده شود چه می شود — کار بجانست یا بدل دیده شود چه میشود

آتش عشق گلرخان در جگرم نهان نهان — شعله زده است تا بدل دیده شود چه میشود

بسکه بتنگ آمدم ای غم فرقت صنم — کرده رخنه ها بدل دیده شود چه میشود

سخت سرا زبون کند لحظه به لحظه نشتر — خواهش ناروا بدل دیده شود چه میشود

برچه امید سر کنم گشت بسی گشته ام — ناله نارسا بدل دیده شود چه میشود

ای شب هجر مرحبا کاندرین ره رود بجهان — گشته آشنا بدل دیده شود چه میشود

ای که سرم فدای تو دیده دل براه تو — جاده همت بیا بدل دیده شود چه میشود

سرد هوا کو چه ات اینهمه کهنه داغها — تازه کنند مرا بدل دیده شود چه میشود

شوق زخویش دست شو بین که همی کنند نظر
آن بت فتنه زا بدل دیده شود چه میشود

بلبل اسیر دام بفصل بہار شد — گل بیخبر ازین کہ چہ در روزگار شد
گر رو نمود صبح قیامت ز شام ہجر — پیدا ز روز حشر شب انتظار شد
تو بیخبر بہ پہلوئے دشمن نشستۂ — مارا الم بدوستیت ہمکنار شد
تا کے بدرد دوری تو خون گریستن — بنگر کہ کوہ و دشت ہمہ لالہ زار شد
تنہا نہ دل ز کافر و مومن ربودہ — شیدا بزلف و روئے تو لیل و نہار شد
اے دل چہ غم بہ محفل او غیر گر نشست — خالی ز خار کے چمن روزگار شد
آمد پئے خرابی مئے خانہ شیشہ را — زاہد چو دید سجدہ کنان شرمسار شد
بنگر عروج طالع مشت غبار من — شکر خدا بخاک من آن شہسوار شد

حاجت بہ شمع نیست بہ بالین گور شوق
داغی بدل کہ داشت چراغ مزار شد

آنکس کہ بعشق تو سرے داشتہ باشد — باراز سر خود کے خبرے داشتہ باشد
با ناز و اداے تو نسبت چہ پری را — گو بش اگر بال و پرے داشتہ باشد
ہرگز نہ شنیدم ز حوران بہشتی — این عارض و زلف و کمرے داشتہ باشد
آن کیست کہ ہمسر بتو در حسن لقا شد — ہم از تو بود گر دگرے داشتہ باشد
در دیدہ نگہہ میکند او جانب اغیار — شاید سوئے ما ہم نظرے داشتہ باشد
بارہا سرش سنگ بلا ہا فلک پیر — گر نخل مرادم ثمرے داشتہ باشد
رویش چو شب ہجر سیہ باد سیہ باد — یارب شب خلوت سحرے داشتہ باشد

افسوس اگر تو نہ پسندی بخدا شوق
عیب است ہمہ صد ہنرے داشتہ باشد

شورشِ سودائے الفت بسر دارا آورد
من نمی دانم چہ طوفاں با چشمِ خونبار آورد

جذبۂ الفت اگر دارد اثر اے جانِ من
مر ترا بر بیتِ من چار و ناچار آورد

حکمِ جاناں را بہ عاشق نیست یارائے خلاف
سر بسجدہ آورد گر دن بزنار آورد

اے شمیمِ روضۂ رضواں نمی خواہم ترا
ہر سحر گاہے صبا از کوئے دلدار آورد

لذتِ وصلِ صنم از من مپرس اے ہمنشیں
گنگ چوں تقریرِ خوابِ شب باظہار آورد

کفر و ایماں در طریقِ عشق باہم یارانند
واعظِ بیگانہ حجت ہائے بیکار آورد

بیحجابانہ گر آید ماہِ من بالائے بام
پائے خورشیدِ قیامت زیرِ دیوار آورد

اے نمیدانم چہ باشد مصلحت ساقیٔ ما
بادہ کم کم آورد چندانکہ بسیار آورد

از برائے رہنِ بادہ بُرد کامیفروش
شوق را نازم کہ خرقہ جبہ دستار آورد

ولہ

تکیہ بر عمر مکن نقش بر آبے دارد
بر سرِ بحرِ فنا شکلِ حبابے دارد

اے سراسیمۂ نیرنگِ زمانہ مدہوش
ایں طلسماتِ جہاں جملہ سرابے دارد

قصۂ عشقِ زلیخا چہ مرا یاد دہی
بیش ازیں نیست کہ افسانۂ خوابے دارد

می خور و مستی کن و لطفِ جوانی بر گیر
اے بیا ساقیٔ ما کہنہ شرابے دارد

محتسب جانبِ میخانہ مرا راہ نمائے
نہ نمودن رہِ گم کردہ ثوابے دارد

آدمی نیست کہ از کوئے محبت دور است
صفتِ خواب و خورش نیز دوآبے دارد

مرحبا شانِ خدا اے صنمِ زہد گسل
رخ و ابروئے تو آیاتِ کتابے دارد

از چہ میگوئی کہ بعلمِ خدا نشناخت
اے شناسائے خدا علم حجابے دارد

ناز و انداز و ادا جور و ستم عادتِ او است
چہ تواں کرد تقاضائے شبابے دارد

گر بپرسند بحشر سببِ کشتنِ من
فکر اینست کہ قاتل چہ جوابے دارد

یار از چہرۂ خود پردہ کشید است مگر
از ہجومِ نظرِ شوق نقابے دارد

دشمن پسِ من خوار و زبوں شد شدہ باشد
بعد از سرِ من کن نگوں شد شدہ باشد

در بستہ شد اکنوں بہ سوئے میکدہ واعظ
توفیق ترا راہ نموں شد شدہ باشد

در قابوئے ما نیست اگر ایں دلِ مضطر
از پہلوئے ما نیز بروں شد شدہ باشد

یک تار نماند است بداماں و گریباں
غم نیست اگر جوشِ جنوں شد شدہ باشد

از پاسِ ادب چوں نہ تپیدیم دمِ ذبح
گر صحبتِ آغشتہ بخوں شد شدہ باشد

عیسےٰ ز ازل نیست شفا بخش چہ نصیبم
از چارۂ تو درد فزوں شد شدہ باشد

انگیخت بلا بر سرِ خاک نشیناں
ہم چرخ سرِ خاک نگوں شد شدہ باشد

می بود بتاں تا کہ نہ بنیادِ ستم
اکنوں بہ دلم صبر و سکوں شد شدہ باشد

در بحرِ محبت شوق فگندہ است چو خود را
تا سینہ اگر غرق بخوں شد شدہ باشد

از ازل این دل آزاد گرفتار تو بود — پای بند رسن گیسوی خمدار تو بود

عهد دیرینهٔ خود زود فراموش مکن — یاد کن ای ستم ایجاد چه اقرار تو بود

قیمت حسن ترا عاشق مفلس فزود — این تهیدستی ما رونق بازار تو بود

جلوهٔ مهر و مه و مردم و افلاک و ملک — در حقیقت همه از پرتو انوار تو بود

ارنی گوی سوی طور نظر کرد مگر — چشم ما جانب بام و در و دیوار تو بود

از تغافل نشدی بر سر خاکش آجان — مدفن کشتهٔ نازت پس دیوار تو بود

بیکسی های ببین شام اجل تا بسحر — هم قضا نوحه کنان بر سر بیمار تو بود

وای آشفتگی بخت سیه را چه علاج — سخت آویختهٔ زلف ستمگار تو بود

داغم از بیکسی خویش و دم کشتن من — ای خدا دوست قضا نیز مددگار تو بود

چون به بازار جهان جنس گران مایهٔ ما — هم فروشندهٔ تو نیز خریدار تو بود

شوق را تا بکشی آمده بر سر کین
کشتن عاشق جانباز مگر کار تو بود

ز عکس آتشین رویش لب پیمانه می سوزد — شوی هشیار ای ساقی خم و خمخانه می سوزد

بشوخی رنگ رو رونق گلزار می شکند — بر آب بادهٔ گلگون دل مستانه میسوزد

منم آن سوخته جانم که بر خاک مزارمن — یقین دانم گر افشانی تو دهقان دانه میسوزد

ز تاب جلوهٔ جانان دل مضطر ز بیتابی — گهی فرزانه میسوزد گهی دیوانه میسوزد

کسی از سردمهری ها کشد صد ناله ها لیکن — که برگرد حسن تو دل پروانه میسوزد

چه گویم قصهٔ سوزِ فراقِ او بتو همدم — زبان اندر دهانِ من کزین افسانه میسوزد
سلامت کے بود از آتشِ عشقِ تو نخلِ تن — همه آبادی سوزد همه ویرانه می سوزد
گرفته شعلها اندر کفن از داغهائے دل — چراغِ خانهٔ ما رختِ صاحبخانه میسوزد
ترا زلفِ رسا دشمن مرا آهِ رسا دشمن — مرا زین سینه میسوزد ترا زان شانه میسوزد
بسینه تخمِ عشقش را چه امید افشانم — که پیش از وقت روئیدن مگر این دانه میسوزد
دلِ مسکینم از روزِ ازل مسکن ترا باشد — مسوزان زآتشِ هجران ترا هم خانه میسوزد
براه و رسمِ این کشور که خونِ دل همی جوشد — زنِ هندو بمرگِ شوئے خود مردانه میسوزد
بطرفِ دل گرفت آتش مکن آتش زبان پنهان — خموش اے **شوق** اینک گوشهٔ کاشانه میسوزد

وله

جلوهٔ ماه لبِ بام چه معنے دارد — چشم بد دور سرِ شام چه معنے دارد
زلفِ شبگون سرِ رخسار فروهشتنِ او — اتفاقِ سحر و شام چه معنے دارد
افعی و اژدرِ خونخوار دبلائے دو سیاه — لقبِ زلفِ سیه فام چه معنے دارد
طاقِ ابروئے ترا گفتن محرابِ حرم — آیتِ دشمنِ اسلام چه معنے دارد
خشمگین چشمِ تو آلودهٔ دشنام لبت — تلخی از شکر و بادام چه معنے دارد
حاصلِ لذتِ آن لعلِ لبِ نوشینش — با جگر تشنهٔ ناکام چه معنے دارد
با همه شوخی و بیباکی و دل آزاری — گفتنش باز دل آرام چه معنے دارد
هرکجا قسمتِ برگشتهٔ ما همرهِ ماست — شکوه از گردشِ ایام چه معنے دارد

اہلِ کفر شدی اے دلِ نادان نہ — ہوسِ بوسۂ اصنام چہ معنے دارد
در چنیں شورشِ ایام و جہاں آشوبی — یافتن کارِ من انجام چہ معنے دارد

مبتلا چوں شدہ **شوق** بدردِ الفت
خواہشِ راحت و آرام چہ معنے دارد

تا کجا اضطرار باید کرد — اے دلِ من قرار باید کرد
کار با خود پسند افتاد است — جبر را اختیار باید کرد
زندگی با کسے وفا نکند — باز چوں اعتبار باید کرد
ہر نفس و ہر دم کہ میگذرد — واپسیں دم شمار باید کرد
چوں بقا نیست دورِ عالم را — زندگی مستعار باید کرد
روزگارے کہ چوں نمی سازد — ترکِ ایں روزگار باید کرد
خاک اصلِ سرشتِ پیکرِ ماست — خاکساری شعار باید کرد
ہر کسے را کہ سرِ تو گوید — بر سرِ نخلِ دار باید کرد
آہ زیں برکشیدہ قامتِ تو — نالہ بے اختیار باید کرد
جاں بلب آمد و نیامد جاں — اے اجل انتظار باید کرد

شوق پیری و عشق رندئے
شرم از کردگار باید کرد

ولہ

شور انگند بدل حسنِ ملیحانے چند — عشق پاشید بیک زخم نمکدانے چند

صبح برافروختهٔ گریهٔ شبتانے چند — دودِ آهِ دلِ من رفت بزندانے چند

شعلهٔ طور گر از وادیٔ ایمن سر زد — سوخت این آه شرر ریز بیابانے چند

دامن افشاں بگذشتی ز سرِ خسته دلاں — این به بین چاک شده جیب و گریبانے چند

ارزشِ وصلِ تو گر نیست یکے جانِ حزیں — چوں نه بخشید مرا روز ازل جانے چند

کشتیٔ عمر بسوے عدم بادِ فنا — گر بود یا نه بود لنگر و سکانے چند

میزند سنگ سر چاک ازاں پیر فلک — تا که معمار کند گورِ غریبانے چند

نازم از دولتِ افلاس که برحال خود است — گو که بگذشت شتا صیف و زمستانے چند

بینم از رخنهٔ دل روئے ترا شام و سحر — گرچه باشند بکوئے تو نگهبانے چند

اے بیا ساقیٔ ما گرچه بود محفلِ غیر — تا زنم جام بسر روئے حریفانے چند

شوق بپرهیز از ین عشقِ بتانِ پرفن
غارتیدند دل و دینِ مسلمانے چند

تن دهم بر مرگ کوئے او اگر مدفن شود — شاد مرگ آنکس که او را چوں کفن دامن شود

بر تنِ شیدائے سروِ قامتش زیبد اگر — دامنِ شمشیرِ قاتل جزو پیراهن شود

برهمن زنار گسلد شیخ آرد سجده ها — گر بمحفل جلوه فرما آں بتِ پرفن شود

ناصحا دریائے خوں بر حالِ او باید گریست — هر که درپیش دارد راهبر رهزن شود

این دلِ شوریده راز الفتِ او فاش کرد — من چه دانستم الهی دوست و هم دشمن شود

خواهم ای دست جنون تنگی دگر در آفتاب
دامنم گرد گریبان جیب من دامن شود

جامهٔ عریانی مجنون نخواهد بخیه گر
نوک خار دشت بهر دوختن سوزن شود

یارب از تاثیر آه گرم دل تفتیدگان
سنگ افشاند شرر چون موم نرم آهن شود

در هوای همکلامی و به شوق دیدنت
در چمن چشم و زبان نرگس و سوسن شود

اجتماع جزو هر شی حکم کل دارد به بین
قطره قطره جوی گرد و خوشه ها خرمن شود

شوق میخواهد دل و سینه ز کهنه داغها
از سر نو باز یارب تازه چون گلشن شود

تصویر زلف یار مصور اگر کشد
افتد چها بلا به سرش تا کمر کشد

طوبی چو سایه پرور آن نخل قد تست
شمشاد را چه پایه که پیش تو سر کشد

شانه مکش به زلف که دلهای بیدلان
ترسم که لخت لخت ز هر گوشه سر کشد

ای ماه من ز غیرت روی تو آفتاب
در نیمروز رخت سوی باختر کشد

کافور طبع و سنگدل و صندلین رنگ
از پا به سودن دل ما درد سر کشد

دارم امید لطف شهادت که اجل
کن صبر تا دمیکه او تیغ از کمر کشد

آن زخم دل که لذت دردش چشیده است
تکلیف منت تو چرا چاره گر کشد

ظالم بترس تا که نسوزد بخشک و تر
آهی که دردمند بوقت سحر کشد

غافل مشو ز شعبده بازی چرخ پیر
یک قطره گریه چیند و صد قطره در کشد

از گریهٔ نهانی من گوهر سرشک
هرگز نمیتوان که به تار نظر کشد

منعم ز بخت و سست سوال گدا مرنج
زحمت ز سنگ ها شجر بار ور کشد

از بهر گرد کردن اسباب منوهی ق
نادان چرا ست بار الم اینقدر کشد

یکسان بود تو نیک نگر بار پشت خر
باشد که سنگ و خشت کشد سیم و زر کشد

یارب زمان طول حیات شه دکن ق
چون عمر نوح حضرت پیغامبر کشد

شاها بکوش در خور حال تباه ما
بار رفاه خلق شه تاجور کشد

از بیدلی اگرچه بسے دل شکسته ایم
شاید که این شکست بفتح و ظفر کشد

پا سنگ جوهر سخن شوق کے فقد
صد جوهری ترازوئے لعل و گهر کشد

کجا از ضعف بر لب ناله و آه و فغان آمد
مگر هر دم ز بے صبری جگر اندر دهان آمد

پئے گلگشت وقت صبح آں سرو رواں آمد
نسیم از بهر استقبال پیش او دوان آمد

بریں دو روزه رنگ و بوی گل نازان چه می نازی
برون شو از چمن اے باغبان فصل خزان آمد

بیاید تیغ بر کف در صف عشاق آں قاتل
ز هر سو نعره ها الحفیظ و الامان آمد

زبے جذب محبت در تلاش یوسف مصری
زلیخا همچو گرد ره پس هر کاروان آمد

طواف خانه کعبه نصیب شیخ گر باشد
مقام سجده عشاق سنگ آستان آمد

چو بے پرده بدید از دور مجنون محمل لیلی
تهی شد از خودی اندر لباس ساربان آمد

بهجران مضطر و نالان بوصلش بیخود و حیران
مگر هر جا عدوئے جان نالان کاروان آمد

اجل رخصت شد و هم خیرباد گفتم از حسرت
چو بر بالین من از مهر آن نامهربان آمد

به بختِ خویشتن نازم خوشا حالِ دلِ زارم | بچشم او سبک آمد مگر بر دل گران آمد

بلند آوازه‌ای شوق هنگامِ سخن گفتن
صدای آفرین تحسین ز سوی آسمان آمد

غزلِ مستزاد

نورِ ازل از پردهٔ اسرار برآمد - وز خود نگران شد
زان فیضِ نظر چشمهٔ اظهار برآمد - دریای روان شد
غواصِ ارادت چو در ابحرِ محیطی - یک لحظه فرو شد
بالائے فلک ابرِ گهربار برآمد - هر قطره فشان شد
هر قطره که بارید بخاکِ چمن - شد صورتِ گوهر
زانجمله گهر یک دُرِ شهوار برآمد - سرتاجِ شهان شد
آن شاهِ شهان اوّلِ خلق آخرِ بعثت - دانی که کدام است
خورشید صفت احمدِ مختار برآمد - پس جمله عیان شد
آن مهرِ منور ز رهِ ذرّه نوازی - برکرد چراغی
آن شمعِ عبیدالله احرار برآمد - روشن دو جهان شد
آن شیفته میر علاءداد محمد - در دست ایاغی
مستانه سوی قاضی هوشیار برآمد - با دُرِ بیان آمد
شیرین به بیان عزّ و فر و مستی - چو شاهِ خسروان
از دشت گهی گاه ز کهسار برآمد - پیدا و نهان شد
پیدا و نهان رونقِ این بزم دگر شد - رنگی دگر آورد
قاسم شد و با نعمتِ بسیار برآمد - فیاضِ زمان شد
زان خوانِ کرم شفیعی نعمت که بقسمت - چو داشت
برخورد و از انجمله سبکبار برآمد - راهی بمکان شد
هنگامِ سفر خواست که این نقدِ گران قدر - باید که دادن
چون شاهِ حسن لایقِ ایثار برآمد - بسپرد روان شد
آن گمنه شراب که حسن کفِ خود داد - این پشت بحضر داؤد
پُر خورد و از آن میکده سرشار برآمد - آقای جهان شد
آقا لقب و نام مبارک شده داؤد - از بهرِ هدایت
در راهِ خدا قافله سالار برآمد - یکیک همه دانا شد
شد شوق برادر ز نیکی‌ها شناسا - صد شکر که بارے
دیرینه تمنای دلِ زار برآمد - تسکینِ بجان شد

مپنداری تو دیوانه گر فرزانه می رقصد
بصوت قلقل مینا دل مستانه می رقصد

چه مایه عشوهٔ جادو نگاهی راست تاثیرے
که بی خود مردم دیده درون خانه می رقصد

نظر بر شوخی بنت العنب ضعف من مسکین
سرم بالای زانو او سر پیمانه می رقصد

به بزم میگساران از پیاپی باده پیمودن
پیاله بر کف ساقی چه گستاخانه می رقصد

صدای سینه کوبیهای با هم عشرت افزاید
که از فرط مسرت یار و هم بیگانه می رقصد

دم آرایش گیسو فسونهایش تماشا کن
که مار آستین هر دم بشاخ شانه می رقصد

پریشان دیده باشد در گلستان جعد سنبل را
کزان بلبل بشاخ گل هوا خواهانه می رقصد

نزاکت نازنینم را بود دیگر مانع گشتن
بآواز شکستن های دل مردانه می رقصد

تپیدن های دل در سینه از درد فراق او
نظر کن همچو وارفته که در ویرانه می رقصد

عروج طالع ما خاکساران بین تو ای منعم
که ناهید فلک هر شب به بام خانه می رقصد

چو شد شور طرب ای **شوق** در روز ازل قسمت
کزان شمع مزارم سوزد و پروانه می رقصد

گلوی تشنه لب گر ز آب خنجر تر نخواهد شد
سرم قربان که تسکین دل مضطر نخواهد شد

مشو پر دل نمی بینی گر در ویش عکس او زاهد
که هر آئینه خانه قصر اسکندر نخواهد شد

کشیدن جام زهر آلوده آسان تر بود قاتل
مرا چون شربت وصلت میسر گر نخواهد شد

بآزادی بسی سر کش گر سرو در گلشن
ولیکن با قد بالای تو همسر نخواهد شد

بسان ابر نیسان چون بگریم در غم فرقت
بگو هر قطرهٔ اشکم چرا گوهر نخواهد شد

گر آید پیش داور با هجوم کشتگان قاتل
بیا چون محشری دیگر سر محشر نخواهد شد

بگیرد از سر شوخی گریبان آستین دامن
خدایا طفل اشک من چرا ابتر نخواهد شد

بنور رخ سر مو کم نشد تاریکی گیسو
اگر مسلم نخواهد شد همین کافر نخواهد شد

کشم در دم خم و خمخانه آن تشنه جگر هستم
مرا تسکین ساقی از دو یک ساغر نخواهد شد

مپرس از واعظ خود رفته راه میکده باید
که هرگز بهر ما این راهزن رهبر نخواهد شد

اسیران قفس را چیست حاصل از بهار گل
که تا محشر کشاده بند بال و پر نخواهد شد

کسی جز عکس تو ای آئینه رو اندرین عالم
ترا همسر نخواهد شد مرا دلبر نخواهد شد

کسی کو از ره احسان عطای کس نمی بخشد
سزاوار عطای خالق اکبر نخواهد شد

محمد را غلام و کفش بردار علی هستم
چگونه شوق حاضر بر لب کوثر نخواهد شد

گر آید آن سهی قامت سر محشر بلا افتد
قیامت بهر پابوسی بهر دم پیش پا افتد

صبا بر واشدنهای گل و غنچه چه بیداری
ترا کی ناخن تدبیر بر بند قبا افتد

منه تو دست رنگین بر جگر از بهر تسکینم
نباشد تا که در دل آتش رنگ حنا افتد

میا نزدیک بسمل قاتلا وقت تپیدنها
مبادا قطرهای خون بدامان قبا افتد

چو کردی قتل پنهان کن بر پنها میت ما
نمیخواهم که این قضیه سر دار القضا افتد

سرت گردم شتابان میروی لیکن نمی بینی
کسی از ناتوانیها کجا ماند کجا افتد

خدارا ای ستمگر بر جهان عالم ستم کم کن
که تا شکسته بر تو آسمان پر جفا افتد

گوارا چون نمی داری قیام من بکوی او
عدو بر جانِ ترا از آسمان قهرِ خدا افتد

به بندِ کارِ خاکِ افتادگانِ کوی جانان شو
که شاید مر ترا با خاکساران کارها افتد

خبر کی بود این منصور را یارب درین عالم
که خیزد فتنه ها گر معنی حق برملا افتد

ترا آسان بود ای جان سرِ بام آمدن رفتن
نمیدانی که در عالم چها خیزد چها افتد

پریشان ساخت از آوارگیها جابجایی را
سرِ زلفت نمی خواهم که در دستِ صبا افتد

خدا بخشاد ای شوق حزین بر خرمن جانت
نمیدانم که این برقِ تبسم تا کجا افتد

مریضِ عشقِ سودائی اگر اکنون بسر دارد
بیا رخصت بکن جانِ حزین عزمِ سفر دارد

مسیحا از علاجِ دردِ الفت کی خبر دارد
مداوای چنین بیمار رنجِ بیشتر دارد

نباشد در دلِ این گلرخان بوی وفا هرگز
خطای سکندر نیها کسی امید گر دارد

بخنده زخمِ دل خندد تبسمها شکر ریزد
دهن کانِ نمک دارد لبش تنگ شکر دارد

نه در وهم و گمان آید نه در تقریر می گنجد
چنان باور کنم کان بت دهن دارد ای دل کمر دارد

تماشا بین که از من بختِ خوابیده همی پرسد
مگو ای روزِ محشر شامِ فرقت هم سحر دارد

بتِ مغرور و بی پروا جهان مفتون و شیدایش
کجا آن بیخبر یارب ز حالِ من خبر دارد

پشیمان قاتل از کشتن تپیدنهای در خون بسمل
بحسرت سوی او دیدن تماشای دگر دارد

نگردد سرد از آبِ اشک یارب آتشِ هجران
که شوق سوخته دل در جگر صدها شرر دارد

ستم بود بدلش مهرِ من اگر نبود
چه فایده که درونِ صدف گهر نبود

ز کنج قبر زیاده سیاه و تاریکست | شب عروس که آن ماه جلوه گر نبود
چه لطف زان شب مهتاب تیره بختان را | قمر بچرخ بود غیرت قمر نبود
شب وصال ازان بت چه کام بردارم | خدا نخواسته او را دهن کمر نبود
بخوان تو قصهٔ درد فراق پیش دل | مگر نه طول چنان نیز مختصر نبود
بغصه سر که سر ابروان مکن ای شوخ | چرا کنی تلخ چنین هیچ لب شکر نبود
تبرس ای ستم ایجاد از ستم زدگان | که آه بیکس و مظلوم بے اثر نبود
همو بقدر برسد آنچه در مقدر ماست | نه کم بود هم ازین هیچ بیشتر نبود
روان بود به غمت جوئے خون ز دیدهٔ من | تلاش کن که درین پارهٔ جگر نبود
گمان مبر که سر چرخ و هم بپائے زمین | ز آه و اشک دل و چشم من خطر نبود
چه مایه حیرت و حسرت فراست حالت من | بدرد هجر تو میرم ترا خبر نبود
ز بهر آن ازل آوردگان بخت سیاه | دعائے وقت سحر نیز کارگر نبود
بزیر خاک مرا خفتن است گو اکنون | خوشم که پارهٔ خشتے بزیر سر نبود
خیال سخت کلامی بت دلم شکند | حدیث سنگدلان خالی از ضرر نبود

کمال عیب نهفتن مگر نداری شوق
خدائے را بجهان چون تو بے هنر نبود

روئے گل غنچه دهن قد چو نهالے دارد | رو کش سنبل و ریحان خط و خالے دارد
یار ما بسکه دل آویز جمالے دارد | ابرو و بروئے و جبیں بدر و هلالے دارد
آرزوها که بدل خیر سگالے دارد | هر کس از جانب تو نیک خیالے دارد
دور فرخ چه قدر عهد همایون بود است | ساعت و هفته مبارک مه و سالے دارد
جان نثاران ترا مژده دهد خلوت ناز | غیر را دخل چه امکان چه مجالے دارد

چوں نبار دبسرِ خلق گہرہائے کرم	او کہ در دست یم و بذل نوالے دارد
آں کریم است کہ بخشد بگدا غیر سوال	آں فقیر است کہ غیرت ز سوالے دارد
استعارہ بہ مہ روئے تو عار است زمہر	پیش چشم و دلِ من ذرّہ مثالے دارد
آں ز جنبش بکشد ویں ز دا زندہ کند	چشم و ابرو و اثرے سحر حلالے دارد
مژدۂ باد ترا اے شب ہجراں تا صبح	زیستن عاشق ناکام محالے دارد
اے ترا حاسد بدخواہ بگویم بشنو	رنج بیہودہ بجان تو وبالے دارد
سر کہ مالیدہ برابرو رود از پیش حریف	شاید از صحبتِ ما غیر ملالے دارد

شوق پرہیز کزاں فتنۂ در دیدہ نظر
بہر دل بُردنِ دلدادہ کمالے دارد

اے گلِ رویت جہانے را گلستاں میکند	خندۂ زیر لبے کارِ نمایاں میکند
عدل و احسانش علاجِ دردِ پنہاں میکند	دل دعائے شاہ محبوبِ علیخاں میکند
جشنِ میلاد است ارضواں بیا بنگر بہار	شاہ آصف جلوہ بر تخت سلیماں میکند
سایۂ تو بر سرِ اہلِ جہاں ممدود باد	چتر بر فرقِ ہمایوں ظلِ سبحاں میکند
نیست نسبت ماہ را با عارضِ تابندہ ات	مہر خود کسبِ ضیائے از رو تاباں میکند
برق میخندد سر طور از تبسم ہائے تو	از لبت خون در جگر لعلِ بدخشاں میکند
جنبشِ ابروئے قہر آلودِ تو با خصمِ تو	میکند آنچہ کہ شمشیر صفاہاں میکند
شانہ کش زلف عروسِ ملک باشد عدلِ تو	صرصرِ بیداد گردوں کے پریشاں میکند

مرحبا فضل و کرم ہائے تو اے شاہ کن | مشکلاتِ بندگاں را سہل و آساں میکند

بو العجب تاثیرِ فیضِ صحبتِ پیرِ مغاں | شیخ در وجد است و زاہد رقصِ مستاں میکند

چیست اے قاتل بکارم پیچ و تاب و اضطراب | بہرِ قتلِ من قضا از دیر ساماں میکند

غفلتے از تماشائے گلستانِ جہاں | سبزہ بیدار ہم خواب پریشاں میکند

گو کہ در پردہ ز راہِ خشک مغزیہائے خود | ق | طعن بیجا برمنِ آلودہ داماں میکند

تا بیاید حضرتِ واعظ دریں محفل زمے | بینمش توبہ کند یا نقضِ پیماں میکند

گر خطائے کردہ باشد **شوق** او را گر معاف | صاحبِ لطف و کرم عفوِ گناہاں میکند

عیاں از ہر بنِ مویم زباں شد | زباں از وصفِ شہ معجز بیاں شد

بیا مرغِ چمن خوش نغمہ سر کن | کہ آمد فصلِ گل آخر خزاں شد

خوشا آراستہ شد بزمِ عشرت | کہ رضواں ہم دریجا میہماں شد

مبارک جشنِ میلادِ شہِ ماست | ز شادی شادماں پیر و جواں شد

چہ شیریں نیست نامِ شاہِ محبوب | ز شربت ہم فزوں آب دہاں شد

ہلال ابرو گل و خورشید رویت | بتو قرباں دلِ اہلِ جہاں شد

بہ یوسف بود عاشق یک زلیخا | مگر شیدائے تو خلقِ جہاں شد

پرد مرغِ خیالم تا بہ افلاک | زمینِ شعر آخر آسماں شد

چہ آرم جز دل و جاں از پئے نذر | کہ دل [illegible] ہر یک استخواں شد

نه چون بر دولت افلاس نازم
کلاهِ نمدِ ما تاجِ کیان شد

کسے کو فارغ از اسلام و کفر است
کجا پابندِ رسمِ این و آن شد

نیارد در حرم او سر بسجده
کسے را میلِ دل سوئے بتان شد

چنانم از تغافل ہائے یاران
که دشمن نیز بر من مهربان شد

گنهگارم ولیکن بُرد بارم
که میزانم سرِ محشر گران شد

پس از قصهٔ شوقِ دلِ افگار
بشهرت رفته رفته داستان شد

نغمه زن مرغِ چمن سوئے گلستان آمد
ساقیا خیز کنون فصلِ بهاران آمد

مید هد مژدهٔ جان بخش صدائے بلبل
غنچه بشگفت مرادِ دلِ مستان آمد

مے بده بهرِ خدا ساقیا زود که ابر
قطره افشان ز سوئے کوه و بیابان آمد

محتسب بیخبر از خویش بفرطِ شادی
با دف و چنگ سرِ محفلِ رندان آمد

بو العجب حالتِ شیخ است تماشا کردن
جامِ مے بر کف و پا لغزشِ مستان آمد

روئے تابندهٔ تو اے شهِ خوبی و کمال
رونق و روشنیِ شمعِ شبستان آمد

پیشِ هر دل بجهان گرچه گرامی جان است
اے فدا نامِ تو محبوبِ دل و جان آمد

زانکه او حامیِ دین عاشقِ شاهِ عرب است
الفتِ شاهِ دکن داخلِ ایمان آمد

جنبشِ هر مژهٔ شوخ نگاهانِ کرم
سوزنِ بخیه گرِ چاکِ گریبان آمد

بهرِ نظارهٔ این بزم ز بالائے فلک
مشتری شمس و قمر زهره و کیوان آمد

بسکہ آراستہ شد کوچہ و بازار امروز — رشکِ فردوس ہر اک گوشۂ ایوان آمد

بہرِ تسخیرِ پریرویان و جادو نگہاں — نامِ آصف نہ کم از نقشِ سلیمان آمد

اندریں بزم ہر یک از طرب و جوشِ خوشی — شادماں آمد و شاد آمد و خنداں آمد

شکر للہ کہ بہرحال و بوقتِ ہر کار — بہرِ تائیدِ شہِ ماشہِ مرداں آمد

دائما باد خدا جلسۂ ایں شاد کلب
شوق ہم خرم و دلشاد غزلخواں آمد

رگ مزن تا کہ جنوں دست و گریباں نہ شود — فکرِ سامانِ من بے سر و ساماں نہ شود

از درت مجمعِ عشاق پریشاں نہ شود — آستینِ شکر آلود مگس راں نہ شود

سبزۂ خطِ رخش تازہ بہارِ نظر است — چشمِ بد دور چراگاہِ غزالاں نہ شود

مصحفِ پاکِ تو صدبار بہ پیشِ رویش — گر بخوانی مگر ایں گبر مسلماں نہ شود

پیچ در پیچ رہِ زلفِ شبِ تار رود — ایں دلِ کفر طلب مائلِ ایماں نہ شود

راست گویم بشنو تا بقیامت واللہ — ہمسرِ قامتِ او سروِ گلستاں نہ شود

دلبرا در چمنِ دہر تو افسردہ مباش — ہیچ گل پیشِ گلِ روئے تو خنداں نشود

روزِ عید است مگر از پئے جاں دادۂ تو — عیدِ قرباں نہ شود تا بتو قرباں نشود

ترسم اے سوزِ دروں تا کہ پسِ مردن ہم — نخلِ تابوت مگر سروِ چراغاں نہ شود

میر دار تشنہ جگر غیرتِ عاشق بنگر — بادہ پیمایہ سرِ بزمِ حریفاں نہ شود

آہ زیں معصیت و اشکِ ندامت افسوس — خشک از دامنِ تر دیدہ گریباں نہ شود

پر نشد چشمِ حریصاں بجز از خاکِ لحد ... گرچہ تا حشر تہی دستِ گریباں نشود

شوق از روزے زغمِ ہجر بیابی تو نجات
ہیچ مشکل بجہاں نیست کہ آساں نشود

بہ شوق مژدہ کہ تا عمر آرزو می کرد ... بجانہ یافت کسے را کہ جستجو می کرد

ہنوز در دلِ خود تواراں جنوں زدہ ... بجائے طوقِ سلاسل کہ در گلو می کرد

عجب بہ میکدہ دیدیم دوش واعظ را ... بدستِ پیرِ مغاں بیعت سبو می کرد

درونِ میکدہ ہر یک ز بادہ پُر خوردن ... تہی پیالہ و خُم ساغر و سبو می کرد

خدانخواستہ ہوشیار گر شدے واعظ ... اشارہ باز سوئے ساغر و سبو می کرد

صدائے قلقلِ مینا صلائے توبہ شکن ... فدائے آمدِ ساقی کہ غم فرو می کرد

ز فرطِ شوق ہر یک رند موج بادۂ ناب ... گہے بہ سینہ کمرگاہ تا گلو می کرد

سحر کنارِ چمن از حدیثِ سنبل و زلف ... صبا بگوئے کہ بلبل چہ گفتگو می کرد

ادائے دل بربودن نگاہِ دزدیدن ... حوالہ ایں دلِ صد پارہ را تو می کرد

زمن مپرس پریشانیم ز شانہ بپرس ... حکایت از سرِ زلفِ تو مو بمو می کرد

ز تارِ اشک بہ نوکِ مژہ دمادم قیس ... بچاکِ دامنِ زخمِ جگر رفو می کرد

ز خاکِ کوہکن و قیس گرد باد کہ خاست ... شکایتِ ستمِ چرخ تند خو می کرد

نبود سجدۂ بت شیخ را اگر مقصود ... چرا بہ بادۂ گلگوں بگو وضو می کرد

بیک تجلیِ ذاتش نماند ہوش بجائے ... کلیم گو کہ تقاضاء دو بدو می کرد

کسے نکرد بہ افلاس پاس ما بفراغ
ہزار جان و دلِ من فدائے خلق نبیؐ

بہر کجا کہ برفتیم آبرو می کرد
نوازش و کرم و لطف بہ عدو می کرد

بہ رنج و درد مصیبت تو شوق صبر بکن
چنانکہ حضرتِ ایوب نیکخو می کرد

گر ذوقِ دیدن قاتل ندارد — لطفِ تپیدن بسمل ندارد
بر جانِ عاشق بارِ غمِ تو — آساں ندارد مشکل ندارد
از تیغ ابرو کشتن بہ عاشق — کارے بہ پیشت مشکل ندارد
خالی نباشد محمل ز لیلا — یا انکہ لیلا محمل ندارد
پختن ہوسہائے حوران جنت — خامت سودا عاقل ندارد
پر دل ز غصہ لب ہا شگفتہ — بر لب کہ دارد در دل نہ دارد
یکدل کہ دوست گردم بشارت — انساں بہ پہلو دو دل ندارد
در روز و شب چوں چرخ گردو — وادیٔ الفت منزل ندارد
گو شمع و شیشہ بوداست لیکن — بے یار رونق محفل ندارد
بے پردہ بر روئے تو مہر تاباں — تابِ نظر ماہ کامل ندارد
گر تا گریباں گوہر بہ بارد — تاب خموشی سائل ندارد
لطف و ترحم صبر و تحمل — قاتل ندارد بسمل ندارد
دریائے الفت بحر شناور — پایاں ندارد ساحل ندارد

کمبخت عاشق جز یاس و حرمان	از باغ حسنش حاصل ندارد

پرسید از شوق جز ذکر خوبان
یاد خدا از چه غافل ندارد

تیره بختی شب هجران حرامم خواب کرد	دردهای روز افزون مرا بیتاب کرد
اندرین باغ جهان آزاد بود سرو ولی	لیک پابند تعلق عالم اسباب کرد
بی سبب هرگز کسی با کس نیازارد بسی	خصم ما بر شکوهٔ ما از چه استعجاب کرد
قوت دانا لخت دل بی نانش باشد بلا	ابله زیب تن قبای اطلس و سنجاب کرد
ساز باز سرد مهری گرمی جنبش بهم	آب بر آتش بگردد و آتش اندر آب کرد
بود شاد وش با اغیار مستانه ولی	آن حیا دشمن به محفل ننگ احباب کرد
جام می بنهاد پیش شیخ در بزم طرب	چشم ساقی از دل ما نیز استصواب کرد
کشتی عمر روان افتاد در سیل سرشک	یا الٰهی این چه طوفان دیدهٔ پرآب کرد
نیست ممکن خفته را خفته کند بیدار کی	چشم خواب آلود ما را دیدهٔ کم خواب کرد
بود خشکیده همه کشت امید ما مگر	یک بیک ابر کرامت تازه و شاداب کرد
یک در رزق ترا گر بنده ظاهر بند کرد	هفت صد رزاق مطلق افتتاح باب کرد
بی وضو بالای منبر نام می هرگز نبرد	واعظ آداب دان کی ترک این آداب کرد
یا سکندر غرق یا دارا بیفتد برکنار	هر چه بادا باد کشتی ناخدا در آب کرد
غرقهٔ بحر فنا چون دست و پا بر هم زند	خنجر او تا به نیزه بر سر من آب کرد

سخت حیرانم که با این نارسائیها چسان
شوق جائے خویش در دلهائے شیخ و شاب کرد

بهرِ علاجِ دردِ دلِ ما نمیرسد
ای مرگ مژده باد که عیسیٰ نمیرسد

گرچه صدائے ناله به چرخ هم گزشت
افسوس تا بگوشِ مسیحا نمیرسد

در انتظار بسکه شمردیم روزها
لیکن شبِ فراق به فردا نمیرسد

زاهد که ره شناس نبوده است از بتان
ترسم کزین طریق به کعبه نمیرسد

زین وحشت و جنون تو معلوم گشت قیس
سودے بروزگار ز سودا نمیرسد

رنجے مکش ز بهرِ لب و گردنش که باز
خارِ خلیده زیرِ کفِ پا نمیرسد

دیوار گرچه گوش بدارد مرا چه غم
آواز من که تا بپیدا نمیرسد

عالم سیاه کرد شبِ تارِ غم مگر
داغم برنگِ زلفِ چلیپا نمیرسد

جانم بلب رسید ز سوزِ جگر ولے
لبهائے تشنه بر لبِ مینا نمیرسد

دستت به پابوسیِ خدامِ میکده
زاهد خلافِ مستیِ صهبا نمیرسد

دیوانه شوق بهرِ تلاشش کجا کجا
کعبه نمیرسد که کلیسا نمیرسد

کجا شوق در بزم یکسو نشیند
ز زورِ دیگه پهلو به پهلو نشیند

کسے کو به جائیکه بے تو نشیند
جهنم بود گر به مینو نشیند

چه خواهی که دیوانه پا در سلاسل
بجز پا و زنجیرِ گیسو نشیند

شود لامِ لا نونِ کُن بے تامل — که خالش چو نقطہ بہ گیسو نہ دارد

خدارا کہ بر گوشۂ خاطرِ ما — نہ ہرگز خیالِ من و تو نشیند

نخواہد سر از ظلِّ بالِ ہما را — کہ در سایۂ قدِّ دلجو نشیند

بہ خالش جہاں دریا دریا بگرید — جگر تشنۂ بہ لب جو نشیند

بتابد چو خورشید از فیضِ نورش — اگر ذرّۂ پیشِ مہرو نشیند

عرب گر بیاراست روئے عجم را — کجا ترکِ غافل ز ہندو نشیند

فروزندہ آتش کہ بودہ است در دل — کے از آبِ دیدہ سرِ مو نشیند

خدارا بہ پیشِ کمیں ایستادن — ازاں بہ کہ تیرے بہ پہلو نشیند

بگردم سرش را کہ آں رند میکش — بکف جام پیشِ پریرو نشیند

کمینہ عدو زشت خو زشت طینت — تملق کناں گر بہ بازو نشیند

دلا تا توانی کہ زو دست افشاں — مپندار غافل ز قابو نشیند

ہر یک مصرعۂ **شوق** از طبعِ موزوں
چو شاہینِ فرقِ ترازو نشیند

اے چہ می پرسی کہ دلدار کجا می باشد — راست گویم بدلِ اہلِ صفا می باشد

خود فراموش چہ داند شبِ ہجراں یارب — دل کجا صبر کجا یار کجا می باشد

پیش و پس راست و چپ ہیچ نیابی ہرگز — دلِ پامال بزیرِ کفِ پا می باشد

آہِ مظلوم مپندار ندارد اثرے — منتظر رحمتِ حق بہرِ دعا میباشد

غیر ممکن که دریں دهر بجائی تا دیر
جز به یک شب نه مسافر بسرا میباشد

رهرو منزل مقصود نه خسپد غافل
همه تن گوش بر آواز درا میباشد

بر خطاهائے بزرگان نتوان حرف گرفت
باش هشیار که این سخت خطا میباشد

همره آن شه خوبی پئے دل بردن خلق
لشکر غمزه و انداز و ادا میباشد

شکر آمیز لعاب دهن شیرینش
خوشتر از ذائقه آب بقا میباشد

آشیان مرغ هما کرد بزیر بالش
زانکه سلطان دکن ظل خدا میباشد

تکیه بر فضل خدا شوق بکن در هر کار
می شود انچیکه منظور خدا میباشد

قیس را دیدم ز غیر و آشنا بیگانه بود
پیش لیلی هوشیار و پیش ما دیوانه بود

بود یارب دوش لطف زندگی در میکده
رقص مستان بود و دور ساغر و پیمانه بود

پایه ام افزوده تا چرخ چهارم مقدمش
از فروغ روئے تابان رونق کاشانه بود

چون نباشد این دل بخت سیه در کشمکش
زلف دل آویز بود و نیز دلکش شانه بود

مرغ دل چون دید خال و کاکلش آمد اسیر
دام برگسترده بود و بر فشانده دانه بود

با خدنگ نوک مژگان هم ز شمشیر ادا
بهر دل بردن سر من حمله ترکانه بود

بالیقین توفیق شکور همنوش بوده است
دوش دیدم زاهدے را بر در میخانه بود

شیخ از گستاخی شب بهر حق معذور دار
صحبت آزادگان و محفل رندانه بود

شب درون میکده دیدم تماشائے عجیب
باده نا بیهوده خالی خم تهی پیمانه بود

بعدِ مردن اے فلک خاکی کلوخ و سنگ و خشت | بر سرِ یار بختن کے شیوۂ مردانہ بود

شوقؔ را دیدم بزندانِ غمِ عشقِ بتاں
خاک بر سر سر بزانو پائے در جولانہ بود

یاد است آں زمانہ کہ ایں خاکداں نبود	آمادۂ جفا و ستمِ آسماں نبود
طوفانِ نوح کشتیٔ و ہم بادباں نبود	خوانِ خلیل بود و کسے میہماں نبود
ذوقِ شراب خواہشِ وصلِ بتاں نہ بود	خم گردنے زمنتِ پیرِ مغاں نبود
تلخیٔ مرگ دردلِ کوہکن نہاں نبود	واقف دہن زلذتِ شیریں زباں نبود
گلچین و دام و دانہ و ہم باغباں نبود	صیاد و مرغ و شاخ و گل و آشیاں نبود
کالائے عیش و نقدِ غمِ دو جہاں نبود	بیمِ درجائے حشر و ہم و گماں نبود
مدحِ عزیز و ہجوِ عدو بر زباں نبود	حاصل ہمیں کہ ہستی ایں بود و آں نبود
نشکست مہر لب اثرِ رعبِ حسنِ بت	عاشق شبِ وصال کز و ہم زباں نبود
از فرطِ شوق سر تہِ خنجر نہادہ ایم	قاتل ہمارا اگرچہ سرِ امتحاں نبود
زاندم اسیرِ کاکلِ شبرنگ بودہ ایم	ایں تارہ بود و کشش کہکشاں نبود
واللہ چہ خوش زمانۂ طفلی گزشت حیف	فکرے ز شکر و شکوۂ پیر و جواں نبود
اے تیغِ ناز کردۂ دردم تو فیصلہ	مارا بہ بخت جانی خود ایں گماں نبود
اضعاف کرد بود فقط حرفِ مدعا	قصہ دراز و طول و کہن داستاں نبود
تا برسوالِ وصل تو اے بے نیاز تبسم	او را دہن نبود کہ ایں چیستاں نبود

شکر خدا بہ خلوتِ جاناں رسیدہ ایم | درباں نبود شب بدرش پاسباں نبود
سودائے وصل جنس فروشِ بتانِ شوخ | با نقدِ جانِ عاشقِ شیدا گراں نبود

شاید کہ **شوق** در غمِ ہجراں ز جاں گذشت
امشب صدائے نالہ و آہ و فغاں نبود

ندانی کیست کاں گل در چمن بود | حسن بود و حسن بود و حسن بود
ہماں یک پرتوِ برقِ تجلی | فروغِ طور و شمعِ انجمن بود
بہ گلبانگِ الستِ روزِ میثاق | بلے گویاں ہمیں گل پیرہن بود
بپرس از سوختگانِ شمع رویش | پر از پرہائے پروانہ لگن بود
بیادِ گیسوئے آں سروِ قامت | بہر دم پیشِ من دار و رسن بود
مرا اندر خیالِ زلف و عارض | کہ حاصل روز و شب سیرِ چمن بود
بدریائے محبت غوطہ خوردن | دو عالم را ہمیں چاہِ ذقن بود
ز انوارِ جمالِ عکسِ رویش | بہ حیرت آئینہ در انجمن بود
دلا در حلقۂ شوریدگانش | گریباں چاکِ قیس و کوہکن بود
عبث در جستجو بودم شبِ وصل | دلم در بندِ زلفِ پرشکن بود
سکندر را گدایانہ پسِ مرگ | تہی دو دست بیروں از کفن بود
نگر ما را ز فیضِ لطفِ ساقی | مئے جاں بخش در کام و دہن بود
ز سیم و زر چہ حاصل مر ترا **شوق** | ہمہ قربانِ فرقِ سیمتن بود

مپرس حال که در انتظار می گزرد
بیا که عمر من خاکسار می گزرد

ز خاک من اگر آن شهسوار می گزرد
خوشا نصیب که گرد و غبار می گزرد

به سوئے یار پیامے کہے ز من نبرد
صبا اگرچه به شهر و دیار می گزرد

تو عندلیب بکش ناله یا ترانه بسنج
خزاں همی گزرد هم بهار می گزرد

جبین عجز به خاک در بتاں سودن
به اوج چرخ سر افتخار می گزرد

اگرچه بوسه دهد او مرا که یا دشنام
ترا رقیب چرا ناگوار می گزرد

ز وصل بر خورم و یا که جاں بر افشانم
همیں خیال بدل بار بار می گزرد

ز حال درد فراقش تو چاره ساز مپرس
که روز و شب همه در اضطرار می گزرد

همانست قاتل من کو ز پیش مدفن من
کشیده دست بر و شرمسار می گزرد

دلا ز عمر گزشته چه باید یاد کنی
هزار حیف که لیل و نهار می گزرد

هزار شکر که در عهد شاه آصف شوق
به اطمیناں همه کار و بار می گزرد

تشنه لگو در خور خنجر براں نماند
درد چو از سر گزشت حاجت درماں نماند

عکس فگن چوں نشد زلف و خط و خال او
رو بروئے آئینه دیده حیراں نماند

بر رخ گلگوں قبا چوں بفتادش نظر
مرغ چمن را هوس از گل خنداں نماند

عیش و طرب رنج و غم هست دگر با هم
بے خلش خار هم پائے گلستاں نماند

دیده عبرت کشا گردش دوراں نگر
دلق گدا هم نماند افسر شاهاں نماند

هست سرائے جہاں رہگذر رہ رواں
رستم و اسفندیار سام و نریماں نماند

قول و قسم تا کجا شرم بکن از خدا
اے بت پیماں شکن وقعت پیماں نماند

صبر و خرد ہوش و عقل نذر بتاں شد گرو
ہیچ متاع من بے سر و ساماں نماند

بے خبر او ز من من بہ بلا مبتلا
تنگ ز جاں آمدم کار بجاناں نماند

گرچہ من از بخت بد روز سیہ دیدہ ام
لیک ہم از خوئے بد خوبی خوباں نماند

از کف آں بادہ کش ساغر مے در ربود
زاہد نا اہل را پاس حریفاں نماند

دست جنوں مرحبا کار بآساں گرفت
دامن و ہم آستیں جیب و گریباں نماند

بود بہم گفتگو کوہکن و قیس را
شوق چو آزاد گشت رونق زنداں نماند

شمع رویت طعنہ بر خورشید عالمتاب زد
لعل سرخت خندہ بر برگ گل شاداب زد

گر خیال شام فرقت کرد روز من سیاہ
یاد زلف ترک ہم غارت متاع خواب زد

بر سواد خال رخسارش ز حیرت ماند و صل
مردم چشم ترم تیر نظر بر تاب زد

از شکست مہر تو بس ہمی اثبات خورد
ہر کہ او سنگ نفی بر شیشۂ اسباب زد

زندگی شد تلخ از حسرت بہ فرہاد حزیں
بوسہ آں شیریں دہن چوں لب بر عناب زد

صبح شد لیکن نیامد صرف مطلب بر زباں
گو بہانہ جو شب خلوت سخن اطناب زد

از ہوس خواستم بے تابی دل را علاج
او سر ہر پارۂ دل پارۂ سیماب کرد

ناخدا از جوش طوفان سرشک چشم ما
خوردہ صد پاغوش سر در حلقۂ گرداب زد

عاشقِ دلدادهٔ شب یاران گلگون قبا | اشک رنگیں بر زمیں از دیدهٔ خوناب زد
کاتبِ تقدیر بہرِ انکشافِ حالِ من | از ید قدرت بہ لفظِ کلک ہم اعراب زد

حسرتا نشنید دیگر لفظ جز لفظ معاف
شوق چوں دست طلب در دامن احباب کرد

عشق آفت ہا بجان مست و ہوشیار آورد | سرکشاں را ہم نگوں سر بر سر دار آورد
کن نظر بر شانِ اربابِ جنوں بادِ صبا | خاکِ زیرِ پائے مجنوں را بہ کہسار آورد
از بتانِ سنگدل امیدِ برخوردن مدار | غنچہ برگ و گل کجا خشکیدہ اشجار آورد
اینقدر سرکش مشو بر سر بلندیہائے خود | بیں کہ آخر سرو در گل پائے پندار آورد
نیست جائے دم زدن کس را بفرمانِ قضا | سیب تازہ سوئے ہر گورِ مسمار آورد
ناخدا بر کشتیِ عمرِ رواں غرّہ مکن | سختِ گردابِ بلا این چرخِ دوّار آورد
ناخنِ پائے محمدؐ را نیرزد دو جہاں | گر زلیخا ہمچو یوسف صد خریدار آورد
بہرِ فخرِ شانِ عظمت ہائے او خود روح الامیں | طرّہ از نعلینِ احمدؐ زیبِ دستار آورد
بیں کہ رضواں روز و شب حور و ملک جن و پری | در حضورِ روضۂ احمدؐ پرستار آورد
دامِ گیسوئے محمدؐ و بیدم در ہر شکن | صد ہزاراں طائرِ دل ہا گرفتار آورد

شوق بر نامِ محمدؐ کے عجب باشد شنو
مردہ صد سالہ خود را گر بگفتار آورد

بالائے سرِ عرش بود جائے محمدؐ | رخشندہ چو خورشید سراپائے محمدؐ

صد حصه فزونست به انوار و تجلی
از پنجهٔ خورشید کفِ پائے محمدؐ

حور و ملک و جن و پری آدم و حوا
قربان همه بر رخِ زیبائے محمدؐ

نخل و ثمر و برگ و گل و غنچه و بلبل
مست از نگهِ نرگسِ شهلائے محمدؐ

طرزِ روشِ عاشق و دلداده چه پرسی
از خویش رمیدست شناسائے محمدؐ

رنگِ دگر آورد سرِ بزمِ دو عالم
در چشم زدن گردشِ مینائے محمدؐ

منصور خروشید سرِ دار به مستی
پر جوش بود نشهٔ صهبائے محمدؐ

زاهد همه سجده کنان روئے بکعبه
افتاده منم بر درِ والائے محمدؐ

شمع است اگر نیست چراغِ سرِ تربت
شمعیست بدل داغِ تولائے محمدؐ

در وادیِ ایمن لبِ طور چه جوئی
موسیٰ همه جا هست تجلائے محمدؐ

بشنو تو زلیخا سخنِ شوق که یوسف
هم بود بدل عاشقِ شیدائے محمدؐ

کیست در وصفِ محمدؐ خامه فرسائی کند
در کتابِ خود خدایش چهره آرائی کند

جلوهٔ روئے محمدؐ نورِ ذاتِ کبریاست
زان سبب روح الامیں پیشش جبیں سائی کند

از رموزِ واقعاتِ کان شبِ معراج رفت
عقلِ ناقص را چه یارا کو شناسائی کند

دم زدن از معجزاتِ عیسوی کاینجا بیا
هر یکے نامِ خدا کارِ مسیحائی کند

بوسه گاهِ قدسیان است آستانِ مصطفےٰ
خاک بوسِ درگهت در دو سرا دارائی کند

اے مشو غمگیں دل آزاری ظلمِ عدو
رحمة للعالمیں هر دم دلاسائی کند

پیشِ رنگینِ عارضت لعل لبِ معجز نما
کے گلِ گلزارِ جنت لافِ رعنائی کند

می‌نه زیبد اے فلک با اینهمه داغِ کلف
مهر و مه پیشِ رخش دعوائے زیبائی کند

بر لبِ کوثر ز بهرِ تشنگانِ امتم
کیست غیرِ حیدرِ کرّار سقائی کند

مرحبا کشتی به غمزه عاشقِ جانباز را
رقصِ بسمل هم تماشا کن تماشائی کند

جلوه فرما یا محمدؐ جان بلب آمد به هجر
تا کے با دلِ مضطر شکیبائی کند

وله

چوں محمدؐ را بخلوت اتفاق افتاده بود
مقنعِ انوار بر نیلی رواق افتاده بود

بوسه می‌زد در شبِ معراج جبریلِ امین
هر کجا نقشِ کفِ پائے براق افتاده بود

بر سرِ عرشِ برین بنهاد چوں احمدؐ قدم
پایهٔ جملهٔ رسل بالائے طاق افتاده بود

نعرهٔ الله اکبر شد بلند از چار سو
الامان ناقوس را هم اختناق افتاده بود

زاں مئے عشقِ محمدؐ تا ابد مستی کنند
قطرهٔ در ساغرِ اهلِ مذاق افتاده بود

یا محمدؐ جرعهٔ زاں آبِ حیواں بهرِ آں
خضر عمرے بر درت در املاق افتاده بود

دعوی کابین حور عین غلط ثابت نشد
از منِ دیوانه چوں بتّین طلاق افتاده بود

میتواں خوردن کباب از رانِ آهوئے حرم
زاں نگاهِ شوخ بر سیمینه ساق افتاده بود

ایزدِ غفار بخشد عاصیاں را بیحساب
محتسب بے سود در بندِ سیاق افتاده بود

مرهم زنگار سے آرد الٰهی التیام
بر سرِ زخمِ جگر خطِ اشتقاق افتاده بود

شب بدردِ فرقتِ آں دلبرِ آرامِ جان
شوق اندر رحمتِ مالایطاق افتاده بود

وله

چون جرعه کشند از مئے عرفان محمدؐ ‌ ‌ رقصند بهر میکده مستان محمدؐ

مستانه مشتابند به تن جامه دریده ‌ ‌ دلداده سوئے بزم حریفان محمدؐ

از عرش بیایند ملک بهر ستودن ‌ ‌ در انجمن مدح سرایان محمدؐ

یابند ز رضوان صلهٔ مدح سرائی ‌ ‌ در گلشن فردوس ثنا خوان محمدؐ

دل می تپدے خضر بهر سوئے مدینه ‌ ‌ از بهر قدمبوسی دربان محمدؐ

جبرئیل امین گرچه پرد تا سر سدره ‌ ‌ کم نیست ازین پایهٔ دربان محمدؐ

ابواب سعادت بر عشاق کشاید ‌ ‌ دلبستگی کاکل پیچان محمدؐ

اے چرخ چه نازی به علو پایگی خود ‌ ‌ دستت نرسد تا سر ایوان محمدؐ

بالائے فلک حکم چو شد پس کامل ‌ ‌ شق گشت و برآمد ز گریبان محمدؐ

هر صبح فروزد رخ خود مهر جهانتاب ‌ ‌ از روشنی شمع شبستان محمدؐ

ادریس و سلیمان و صفی عیسیٰ و موسیٰ ‌ ‌ یابند همه بهره از خوان محمدؐ

تشویش چه از لغزش پا روز قیامت ‌ ‌ والله من و دست بدامان محمدؐ

آمرز مرا بحصر محمدؐ تو خدایا
شوق است غلامی ز غلامان محمدؐ

این ناز و این کرشمه اگر این ادا بود ‌ ‌ اے جان من سلام که حافظ خدا بود

ما کشتگان خنجر عشق محمدیمؐ ‌ ‌ یک تار موئے زلف نبی خونبها بود

اے دل ز خستہ حالیٔ خود نالہ ہا مکن | نامِ نبی دوائے ہمہ دردہا بود
گو جاں رود بہ عشقِ نبی ہیچ غم مخور | ہرگز چنیں بہ شیوۂ اہلِ وفا بود
نعلینِ پاک تاجِ سرِ ہر کسے کہ شد | او را گہے ز خواہشِ ظلِ ہما بود
بیشک کلید عقدۂ احوالِ بندگاں | واللہ جنبشِ لبِ معجز نما بود
ہر کس کہ جامِ الفتِ احمد چشیدہ است | او بے خبر ز خویشتن و ما سوا بود
آتش زدیم و نسخۂ اکسیر سوختیم | زاں رو کہ خاکِ درش کیمیا بود
جز مصطفےٰ قسم بخدا بہرِ عاصیاں | دیگر کدام حامیٔ روزِ جزا بود
اینست شان و عظمتِ سلطانِ انبیا | شاہ و گدا بہ بارگہت جبہہ سا بود

یا مصطفےٰ بہ شوقِ حزیں یک نظر بکن
تا کے بدرد و رنج و بلا مبتلا بود

ز فرِ بخت سپاسِ خدائے ربِّ عباد | سپس درود بخواں بر رسولِ پاک نہاد
ظہورِ کون و مکاں شد ز نورِ ختمِ رسل | برو سلام بر اصحاب و آلہ الامجاد
ہمو تجلیٔ ذاتست ظاہر و باطن | سرِ کلیم چو بالائے کوہِ طور فتاد
طفیلِ احمد و زہرا علی حسین و حسن | ظہور کرد صورہائے عالمِ ایجاد
ز نورِ روئے نبی ذرہ ذرہ می تابد | چنانکہ مہرِ درخشندہ در مہِ خورداد
ازانکہ مثلِ محمد دگر نہ صورت بست | تخیل چو آئینہ شد روحِ مانی بہزاد
شجر بحکمِ محمد چناں چناں آمد | گواہی داد بہ اعجاز ریزہ ہائے جماد

شدہ است ہمہ روشن چو شمعِ شوق چہ غم ندید اگر دیدہ ہائے کور سواد

کنوں زمانہ بجور و ستم کمر بستہ است کجا رویم کسے نشنود دگر فریاد

نگاہِ رحمِ محمد بر امتِ عاصی کہ مبتلا نشود در بلا چو قومِ عاد

بحقِ پنجتنِ پاک اے خدائے کریم نگاہ دار بملکِ دکن ز شر و فساد

دکن بہشت و چو رضواں شہِ دکن بادا الٰہی تا بہ ابد کشورِ نظام آباد

شدا ز اسیریِ دامِ ولائے شاہِ دکن جہاں و اہلِ جہاں ہمہ ز غم آزاد

نشاں نداد کسے جز درِ تو ما وائے کلیدِ لطفِ تو در ہا بروئے خلق کشاد

شہا بہ خستہ دلِ بندگانِ خویش بہ بلطف مرہمِ تازہ کہ کردہ ایجاد

قسم بنامِ خدا زیرِ طاقِ چرخ بریں شدہ بہ عہدِ تو محکم بنائے عدل و داد

بہ فیضِ تو ہمہ آسایشے کہ ہست امروز بود بہ گوشۂ دل تا بروزِ فردا یاد

خدا دراز کند عمرِ شاہ و شہزادہ بہ سالہائے فزوں از شمار و از تعداد

سروش داد بشارت بدو جہانِ شوق
نوید صحتِ شاہِ دکن مبارکباد

خوں چکاں تیشہ بکف باز چو فرہاد آمد داغ بر دامنِ دل از غمِ استاد آمد

ناگہاں از طرفِ گوشۂ وادی خموش شور برخاست کہ آمد ستم ایجاد آمد

دانہ از خرمنِ او ہیچ نچیدم کہ ہنوز بہ سرم دامِ غضب بر زدہ صیاد آمد

کرد پرواز چو جاں صیدِ فراموش شدہ اے خوشا وقت کہ اینوقت ترا یاد آمد

رنج بردیم همه عمر ز درد فرقت
لیک از ضعف نه بر لب گہے فریاد آمد

مایل جامہ دری چوں شدم از جوش جنوں
قیس از راہ کرم بہر امداد آمد

ہیچکس را نہ بجا ماند بسر ہوش و خرد
ہائے گویاں چو سر بزم پریزاد آمد

اے اجل تا بکجا بار گراں جانی من
بیں کنوں سست سبک خنجر فولاد آمد

شد خجل پائے بگل سرو بہ گلزار جہاں
بہر گلگشت چو آں غیرت شمشاد آمد

بیعت امید کشاید در توبہ زاہد
مہر بر لب سر محفل بت کیاد آمد

شوق در محفل و مجمع اغیار چو دید
باز بیں گریہ کناں با دل ناشاد آمد

جام بر کف آں بت بدست در آغوش بود
یاد ایامے کہ در میخانہ نوشانوش بود

بود برپا شب و دن میکدہ ہنگامہ
محتسب بیروں در حیرت زدہ خاموش بود

چوں بہ خلوت آمد آں چشم و چراغ عاشقاں
شمع اندر پردۂ فانوس ہم خاموش بود

حیرتم با وصف شوخی و شرارت آں صنم
در شب خلوت الٰہی چوں چرا خاموش بود

خیر باد اینکہ شب بزم رند و میفروش
اے چہ باشد ہر یکے بر جا خود خاموش بود

باغباں ناگہ خبر چوں زر آمد صیاد داد
ہر کجا لرزاں بہ خود مرغ چمن خاموش بود

از کہ می جستم نشان جادۂ راہ عدم
ہر چراغ گور دیدم مردہ و خاموش بود

یک بیک برخاست ساقی مہر مینا بشکستہ
دید چوں از شور قلقل جام مے خاموش بود

بہر میکشی سرگوشیہا جام مے
بود با ساقی مگر دیوار را ہم گوش بود

اینقدر زد و دو سک رفته بکوشش تا لب
یا که او دوش صبا بود و صبا همدوش بود

انقلاب هر رنگ نظم دیگر بخیته
شیر بیشه در کمین آهو پئے خرگوش بود

زاهدا نادیده کردی منع از عشق بتان
دید چون روئے بتان گم کرده عقل و هوش بود

شوق را دیدیم در هر کار بعد از امتحان
خودغرض خودکام و خودمطلب همه خودکوش بود

چه دانی چیست آن از سینه تفتید و بیرون شد
دلم شد خون و خون شد آب و آب از دیده بیرون شد

رقیب آمد بخلوتگاه دید او را کنار من
فغان بر داشت از حسرت بخود پیچیده بیرون شد

ز راه سحر پردازی نگاه شوخ فتانش
در آمد صاف در سینه دلم دزدیده بیرون شد

هزاران آفرین بر شوخی شوق نگاه من
که مستے گل ز گلزار جمالش چیده بیرون شد

شبے آن سنگدل در محفل دلدادگان آمد
بمیزان نظر دلها سنجیده بیرون شد

بامید وصالش بود خوش خوش روح در قالب
نشد آخر میسر عاقبت رنجیده بیرون شد

شب خلوت سبب آن کافر پیمان گسل از من
سبک دامن فشان هم زیر لب خندیده بیرون شد

تصرف بین که اندر بزم ما چون محتسب آمد
لب و پائے خم و دست سبو بوسیده بیرون شد

چه مایه بود حسرت در دل شوق حزین آخر
خدا بخشاد جان من ترا نادیده بیرون شد

نرگس همه تن چشم و همه گوش سمن شد
چون نغمه سرا شوق سر بزم سخن شد

بر مصحف رویش چو خط سبز دمید است
والله که این حاشیه تفسیر متن شد

چون بر سرِ کویش زده و در رسیدیم
بے تیغ زدل دور همه تیغ و کفن شد

حاجت بہ شہیدانِ تو با غسل و کفن نیست
غرقند بخون دامنِ شمشیر کفن شد

اندر عرضِ تمنا گُلِ مقصود نچیدیم
صد حیف کہ دل تنگ گر غنچہ دہن شد

اے شیخ گناہِ منِ بیچارہ چہ بود است
این قلقلِ مینا سببِ توبہ شکن شد

منصور بجا گفت اگر گفت انا الحق
این نیز بجا شد کہ سرِ دار و رسن شد

در دیدہ و دلہائے دو عالم بکند جائے
آنکس کہ فدائے شہ محبوبِ دکن شد

ہر ذرہ ز فیضِ نظرِ حضرتِ آصف
تابندہ خورشید سرِ چرخِ کہن شد

از بیکسی شوق ستمدیدہ چہ پرسی
در آرزوئے وصلِ تو آوارہ وطن شد

گر وصل ز نقدِ جان گران شد
عاشق بہ ستم ہمی توان شد

اے نامِ خدا کہ نامِ پاکت
نقشِ دلِ ما و حرزِ جان شد

کن مسکنِ خویش بے تأمل
مسکینِ دلِ من ترا مکان شد

در شامِ وصال ذکرِ ہجران
افسوس کہ طولِ داستان شد

صد حیف کہ شد بہار آخر
آغاز چو موسمِ خزان شد

تا چرخ رسید دودِ آہم
خاموش چو شمعِ بزمِ جان شد

از خوفِ نگاہِ قہر آلود
لرزندہ زمین و آسمان شد

دلہاست اسیرِ دامِ کاکل
شیدائے جمالِ تو جہان شد

سنبل چمیده دیده نرگس
سوسن باغیر همزبان شد

بر باد زدیم تخم امید
همرنگ زمین چو آسمان شد

آئیم چگونہ بر در تو
افسوس رقیب پاسبان شد

بر مردن من یقین نکردی
بر مرگ عدو چرا گمان شد

صد خار بپائے گل خلیده
این ثمرهٔ بخت باغبان شد

با تیر نگه کنون چه حاصل
از ضعف چو پشت من کمان شد

بے سود فزون تو تازیانه
خود توسن عمر ما روان شد

اے شیخ خصومت نهانی
از طرز بیان تو عیان شد

این جان عزیز باد قربان
امروز خلیل میہمان شد

جز ختم رسل بروز محشر
دیگر نه شفیع عاصیان شد

کن رحم بحال شوق اکنون
از صدمهٔ هجر نیم جان شد

گواهی ز قرآن بشان محمد
کلام الهی زبان محمد

جبین سجده ریز در شاه عالم
سرم بر سر آستان محمد

همه را بداد نه مقدار قسمت
نصیبے ذوق ایمان ز خوان محمد

فدایش کنم جسم و جان گر بخلوت
بود چون مرا پاسبان محمد

چه پرسی ز شان و شرف منزل او
بود عرش اعظم مکان محمد

بمعراج نگذاشت نعلین از پا
که باشد چنین شانِ آنِ محمد

نه هرگز ز نامد احضرت رسیده
خدا بود چون میهمانِ محمد

متاعِ شفاعت خدائے دو عالم
خریدار شد از دکانِ محمد

درخشان بہ بے لعلِ مقصود ما
برآییم اے دل زکانِ محمد

نویدِ نجات آمد روزِ محشر
بود عفو عفو سگانِ محمد

بود شوق بے شبہ تکمیل ایماں
کلامِ محمد - بیانِ محمد

عارضش گر بتہِ زلفِ چلیپا ماند
روزم از تیرگیِ بخت چو شبہا ماند

روزِ غم گر نہ مبدل شود از شام صبا
روزم از تیرگیِ بخت چو شبہا ماند

بے تردد نتواں یافت اعش هرگز
گو کسے در حرم و کعبہ کلیسا ماند

پاشکستہ چو بود در رہِ عشقت غلطاں
خونچکاں آبلہ بر جسم سراپا ماند

ساقیا ہیں کہ اگر در خم و مینا ساغر
خون من ریز چو یک قطرہ صہبا ماند

برہمن شیخ بہ دیر و حرمش کے یابند
او بیکجا نہ بود گو کہ بہر جا ماند

چوں نہ برپا کنند امروز قیامت عاشق
تا کجا منتظرِ وعدۂ فردا ماند

مژدہ باد بہ موسیٰ ارنی گوئے زما
جلوہ اش ہیں کہ اگر ہوش خدارا ماند

بر سرِ طاق منہ تا کہ بزیرِ نظرم
ساقیا بہر خدا ساغر و مینا ماند

ماندہ یا کہ نماند دل غمدیدۂ من
لیک در پہلوئے من یار دل آرا ماند

هیچ پروا نبود گر نه بود جان و جگر
شوق می باید که سلامت سر و سودا ماند

قیس چون با نگهه گرم مقابل افتاد — جا بجا داغ سر پردهٔ محمل افتاد
رقص بسمل همه سوئے تماشا کردم — گذرم دی چو سر کوچهٔ قاتل افتاد
نیست آن خال سیه زیر زنخدان بینی — بلکه هاروت دلم در چه بابل افتاد
بعد طوفان به کنار لحد آسوده شدم — کشتی عمر کنون بر لب ساحل افتاد
باش خاموش مگو هیچ ز ناصح مستیز — چه توان کرد دلا کار ز جاهل افتاد
جان بلب آمد و بیرون نشد از سختی نزع — این تن آسانی من باعث مشکل افتاد
فاصله داشت نه جز و کشش نفس علام — بے خبر این دل من دور ز منزل افتاد
گره بخت کجا ناخن تدبیر کشود — شیخ بے سود پئے عقد انامل افتاد
پائے کوبان شده دیوانه ز بس جوش طرب — حلقه حلقه پس پشتش چو سلاسل افتاد
زاهد و رند درین میکده آیند و روند — محتسب از چه پئے خارج و داخل افتاد
مطلع صبح نگونبختی عالم دیدم — نظرم چون به رخ زهره شمایل افتاد
صبحدم از پے گلگشت چو آمد گلرو — در چمن از همه سو شور عنادل افتاد

شوق تا حشر سر خویش نخواهد برداشت
چون به نقش قدم رهبر کامل افتاد

چون فلک را شرر از آه و فغانم دادند — مهر بر سوخت که آتش به جهانم دادند

رنگ تاریکئ اعدائے سیه بختان را
رونق از آهِ پیاز دود و دخانم دادند

شوربختئ ازل آنچه بمن کرد نصیب
خبر از حالِ دلم شور و فغانم دادند

باغبان رو که چه پرسی ز گل و غنچه ثمر
عوضِ بادِ صبا بادِ خزانم دادند

زانکه بر هستئ خود وهم یقینی دارم
شد یقین روز ازل وهم و گمانم دادند

زندگی ریخت بسے رنج و بلا بر سرِ من
زیرِ دامانِ اجل لیک امانم دادند

قامتم را که شود تا هدفِ تیرِ قضا
از پے چله کشی خم به کمانم دادند

درهمی چند از و نقدِ دل و جان از من
یوسف ارزان به زلیخا و گرانم دادند

می شود بند دهان و لبِ شیرین فرهاد
لذتِ شهد و شکر چون به بیانم دادند

پرنمکدان ز نمک بسکه ملیحانِ دکن
بهرِ پاشیدن به زخمِ نهانم دادند

می توان برقِ سخن هم بسرِ طور زدن
شوق چون طبع و زبان شعله‌فشانم دادند

نورِ ابدی جلوهٔ دیدارِ محمد
دامِ دلِ من کاکلِ خمدارِ محمد

جز وحی حدیثے ز زبانش نبرآمد
قرآن دلیل است به گفتارِ محمد

ایمان متابعت به بازارِ شفاعت
بوده است صدائے خریدارِ محمد

چیدم گلِ مقصود به دامانِ تمنا
هر دم بدمم صبح ز گلزارِ محمد

والله که شربتِ دیدارِ مسیحا
صحت نپذیرد که بیمارِ محمد

بوده است مه و انجم و خورشید درخشان
از پرتوِ نورِ رخ و رخسارِ محمد

حور و ملک و جن و پری حضرت رضوان
باشند بدل جمله پرستار محمد

بیرون نشود یک سر مو مرکز عالم
از دایرهٔ خط کش پرکار محمد

تا حشر تر و تازه و شاداب و مطرا
گلزار خلیل است ز گلزار محمد

آن بخت بلندیم که بار غم محشر
بر دوش گرفته است علمدار محمد

ای شوق سروشم به بشر ده که باشد
آزاد ز دارین گرفتار محمد

در بند غم و دردم اظهار نمیگنجد
هرگز به لب زخمم سوفار نمیگنجد

از جنبش لبهایش صد شور و فغان خیزد
در ستر خموشیش گفتار نمیگنجد

منصور نگهداری پاس ادب حق را
این شور انا الحق هم بر دار نمیگنجد

گو وعدهٔ فردا شد لیکن بدل مضطر
اقرار نمیگنجد انکار نمیگنجد

هر چند لب شیرین گو تنگ شکر باشد
لیکن به پئے بوسه تکرار نمیگنجد

ای رخنه زن زاهد از ریشه دو اینها
در دانهٔ تسبیحت زنار نمیگنجد

در دست بود تسبیح بر دوش مصلائے
این طرز ریاکاران در کار نمیگنجد

گو مجمع اغیار است در محفل او لیکن
دیگر بدل عاشق جز یار نمیگنجد

این هست نما کثرت چون عین فنا باشد
در دیدهٔ وحدت بین نهار نمیگنجد

جز رحمت عام او در عفو گناه ما
طاعات نمیگنجد کردار نمیگنجد

ای شوق چه می نازی بر طبع رسائے خود
در تنگی طبع تو اشعار نمیگنجد

اورنگ نشین چون شہ عثمانِ دکن شد
از نور زبے شامِ غریبانِ وطن شد

آن تاب و توان یافت چو از فرطِ مسرت
ہم سرو بہ تکاپوئے خرامانِ چمن شد

گلچین پئے طرّۂ شاہانہ بچینند
پر از گلِ مقصود چو دامانِ چمن شد

از جوششِ دلبستگی نافہ کشائی
صحرائے دکن رشکِ بیابانِ ختن شد

روم و حلب و ہند بصد صدق و صفائی
قربانِ دکن شد ہمہ قربانِ دکن شد

از روشنی شمع شبستانِ بشاشت
پر نور ہر یک گوشۂ ایوانِ دکن شد

چون خلق بنامِ شہ عثمان کہ بنازد
زان روی بجا افسرِ شاہانِ زمن شد

اے تاجِ سلاطینِ زمان صرفِ نثارت
واللہ ہمہ گوہرِ غلطانِ عدن شد

خورشید خجل پائے بگل سرو و صنوبر
از رشکِ قد و عارضِ خوبانِ دکن شد

این کافر و مومن ہمہ قربانِ تو گشتن
واللہ قوی رکن ز ایوانِ دکن شد

اے شوق ز تاثیرِ ضیائے درِ مضمون
خون بستہ جگر لعلِ بدخشانِ یمن شد

ولہ

بسوئے کشتگہ قاتل بصد ناز و ادا آمد
سرِ عشاق گویا بر سرِ تیغِ قضا آمد

ز پا افتادہ بود از لغزشِ مستانہ در راہے
پئے امدادِ مسکینش ہمتِ مردِ خدا آمد

بہر دم از تپِ سوزِ فراق و دردِ ہجرانش
مسیحا بر سرِ بالینِ من آخر کجا آمد

بہ مسجد با دعا کردم سرِ دار الشفا گردم
نہ آخر سود مندِ دل دعا آمد دوا آمد

خدارا اے بتِ کافر ستم افزون مکن بر من
کہ ہر دم بر جفائے تو مرا یادِ خدا آمد

به بین از دیدهٔ بینا حقیقت کفر و ایمان را / به باطن یکدگر با هم به ظاهر گو جدا آمد

شب خلوت بیا مد بی تکلف در کنار من / بزور شوخیش نازم که غالب بر حیا آمد

زهی شان خدا شان محمد از ازل باشد / بهر محتاج ذات احمدی حاجت روا آمد

نگشته هیچکس مایوس زینجا از امید خود / کزان بر آستان مصطفی شاه و گدا آمد

فدای گیسوی احمد دل و جان شب یلدا / که بهر دفع تاریکی چو والشمس الضحی آمد

بسی در کوفتم دیر و حرم را شوق حیرانم / نه زان سو صدا آمد نه زین سو ندا آمد

ببین نام خدا نیکو طریق بندگان باشد / زبان در وصف سلطان دکن گوهر فشان باشد

الهی تا جهان باشد شه ما حکمران باشد / طفیل مصطفی خورسند و خرم شادمان باشد

پی شادابی این تازه گلزار شهنشاهی / محمد آبیار و خضر و رضوان باغبان باشد

زهی شان و جلال و شوکت و عز و وقار او / الهی بر در آصف سلیمان پاسبان باشد

شها نامت بود نقش نگین خاطر عالم / جهان زیر نگین باشد نگین زیب جهان باشد

سر شهزادگان ظل همایون وا نما بادا / بچشم خاکساران هم غبار آستان باشد

مبارک باد یا رب تاجپوشی شه آصف / بزیر حکم سلطان دکن جمله جهان باشد

به بین فیض این زیبا همایون تخت آرائی / به بین هر گوشهٔ ملک دکن رشک جنان باشد

بفضل خالق سبحان درین عالم بصد شوکت / تو باش ای شاه آصف تا زمین و آسمان باشد

زبهر خسته دل آوارگان دشت محرومی / یقین هر گوشهٔ ملک دکن دار الامان باشد

همیشه یار تو باشد شها عیش و طرب راحت ‌ ‌ غم و رنج و تعب دایم نصیب دشمنان باشد
ز هر جا قافله و ز قافله سوی دکن آید ‌ ‌ زلیخا یوسف مصری امیر کاروان باشد
ز خوف محتسب هم عس اندیشهٔ واعظ ‌ ‌ بکف ساغر دویدن بزم ما پیر مغان باشد
چه بیم از مهر محشر ما گنهگاران امت را ‌ ‌ سرا سایه گستر چون شفیع عاصیان باشد

ببخشند عاشقان را جان تازه شوق چون هر دم
بوقت نزع هم نام محمد بر زبان باشد

خاک گردم بسر راهگذار بغداد ‌ ‌ سرمه در دیدهٔ من باد غبار بغداد
چون مرتب شده فهرست بلاد اعظم ‌ ‌ شد پس مکه مدینه چو شمار بغداد
واجبست اول دیا بعد رسیدن آنجا ‌ ‌ از سواد حرمین است دیار بغداد
ای بیا در چمنستان و ببین بهر دعا ‌ ‌ دست بگشوده بود شاخ چنار بغداد
در بیابان حرم از چه بود صید حرام ‌ ‌ گشت آهوی حرم نیز شکار بغداد
گر رسی حسن توبا غوث گهی کم نه شود ‌ ‌ مهر محشر بتپد هم ز بخار بغداد
تا سر عرش شتابد همه همپای براق ‌ ‌ توسن تیز قدم شاهسوار بغداد
ای بیا خضر بکن نوش همه آب حیات ‌ ‌ میزند جوش چنین بحر کنار بغداد
هیچ از آتش دوزخ نبود خوف مرا ‌ ‌ سرد شد نار سقر ز آب انار بغداد
بر سپهر چرخ برین شام و سحر شمس و قمر ‌ ‌ فخر دارند هم از لیل و نهار بغداد
نیست دیگر بجز این بلدهٔ زیبا بجهان ‌ ‌ شوق جان و دل من باد نثار بغداد

وله

شوق ہم در محفل اہل دول شامل شود　　دولتِ پابوسیِ جانان اگر حاصل شود

گر ببیند نازو ادای آن گل باید در چمن　　نغمہ ہا بلبل سرآید باغبان خجل شود

صورتِ ہاروت بین نا آشنائے سحر عشق　　سرنگون آویختہ اندر چہ بابل شود

از ازل یاس و تمنا زان فرود آمد بدل　　تا ز بہر کاروانِ غم ہمین منزل شود

از صفائی بر سر عشاق گر گردد روان　　سر خود ہم روز محشر خنجرِ قاتل شود

تا نسازد غسل از آب شراب ناب شیخ　　کی بہ بزم حضرت پیرِ مغان داخل شود

کشتیِ طوفان زدہ ما کہ غیر از فضل او　　ناخدا بہر خدا کی بر سر ساحل شود

تا توانی چارہ کارِ غریبان کن تلاش　　تا بہر کارِ تو ہم فضلِ خدا شامل شود

ہر کہ بر مظلوم و بیکس آمد روادار ستم　　بر سرش از آسمان قہرِ خدا نازل شود

میتوان شستن زدل در حشر داغ معصیت　　یا علی گر ز آبِ کوثر جرعہ حاصل شود

شوق بر نام محمد دمبدم بر خوان درود
تا کہ از فضلِ خدا آسان ہمہ مشکل شود

صرف خزان نصیب عدو و چون بہار شد　　از ماتمِ ظہیر جگر لالہ زار شد

بادِ خزان درآمد و رخصت بہار شد　　از ماتمِ ظہیر جگر لالہ زار شد

مشتِ غبار تا بہ آسمان رود　　بر خاکِ من اگر گذرے نے سوار شد

بیوقت ریخت دیدہ خونبار اشک خون　　دردا کہ فاش رازِ دلِ نابکار شد

سرسبز شد نه کشتِ امیدِ وصالِ یار
گو صبح و شام دیدهٔ من اشکبار شد

غم نیست گر نشست به پہلوئے او رقیب
بیں در چمن کہ پہلوئے گُل نیز خار شد

فصلِ بہار رنگِ رخِ گل اگر شکست
شکرِ خدا اگر نہ شکستِ خمار شد

امشب زِ شادمرگیٔ من ہیچ غم مخور
آں ماہ رو ز فرطِ کرم ہمکنار شد

قرباں شوم بنامِ محمد ز جان و دل
جبریل ہم بہ جملہ ملایک نثار شد

محبوبِ حق حبیبِ خدا شافعِ اُمم
واللہ عینِ رحمتِ پروردگار شد

شوقِ حزیں بہ عشقِ تو اے شوخ و نازنیں
رسوا ہزار حیف بشہر و دیار شد

باب الذال

کردم چو رقم ہزار کاغذ
یک ہم نفرست یار کاغذ

گردد نہ صبا دلش مکدر
کن صاف تو از غبار کاغذ

پیک است مرا صبا فرستم
ہر سمت دیار دیار کاغذ

کن نامِ نگارِ من نوشتہ
چسپاں بسرِ مزار کاغذ

فتویٰ بحلال مئے نویسم
زاہد تو بیا بیار کاغذ

اے کاتبِ نامہائے اعمال
واللہ نگاہ دار کاغذ

ق

کز آتشِ سینہ و دلِ من
شد سوختہ بے شمار کاغذ

بر مصحفِ روی وخطِ عارض — گردید زجان نثار کاغذ

از شهر مدینه شوق بنگر
آورد شتر سوار کاغذ

باب الرّاء

جان باختمی عشق میسر نشدی گر — دل خواستمی خواهشِ دلبر نشدی گر
زنهار شهادت طلبان سیر شدندی — طغیانی آب دم خنجر نشدی گر
تاریکی شبها عدم دور نگشتی — پرتو فگن آن چهرهٔ انور نشدی گر
خون ریختی کی تیغ جفا بر سرِ عالم — گلغازهٔ ابروی ستمگر نشدی گر
سرگشته نمی بود صبا در همه آفاق — سودای سر زلفِ معنبر نشدی گر
ایجاد نگشتی ستم نو که دلِ ما — با کهنه جفاهای تو خوگر نشدی گر
آرام گرفتی نه دمی دردِ محبت — چون مسکنِ او این دل مضطر نشدی گر
همچهره شدی گل برخت پیشِ قدِ تو — هان پای بگل سرو صنوبر نشدی گر

بر روی نه صبا خاکِ تر اشوق سرِ چرخ
با خاکِ درِ یار برابر نشدی گر

خوانده محبوبِ خود هر گه خدای دستگیر — بعد نعتِ مصطفی شاید ثنای دستگیر

خون ببارید از شفق رنگین قبائے دستگیر
دل ربودند از عاشقان ناز و ادائے دستگیر

نیست اندر دو جہان بشنو ندائے دستگیر
دستگیر بیکسان دیگر سوائے دستگیر

مسند آرائے ولایت جانشین مصطفے
کے نشیند دیگرے اے دل بجائے دستگیر

او رفیق مصطفے چون در شب معراج بود
واجب آمد ما غلامان را ولائے دستگیر

مطربان بزم قدسی نغمۂ توحید را
می سرائیدند ہر دم در سرائے دستگیر

بین کہ جملہ اولیائے وقت کردند از خوشی
دوشہائے خویشتن را زیر پائے دستگیر

بین علو شانش کہ افتادہ ہمہ شاہان دہر
بہر دریوزہ سر کوئے گدائے دستگیر

نام پاکش صیقل آئینہ دلہائے ماست
سرمۂ چشم بصیرت خاکپائے دستگیر

بوسمش از لب جبین سایم بالم دیدہ ہا
ہر کجا افتد نظر بر نقش پائے دستگیر

گردش گردون دون و ہم مر بلا گردان اوست
میکند رد بلاہا مبتلائے دستگیر

مردہ صد سالہ را حقا کہ با یک جنبشے
زندہ می کردے لب معجز نمائے دستگیر

بر سر ما عاصیان اے آفتاب روز حشر
می تواں پوشید دامان ردائے دستگیر

اے صبا بنگر معطر شد مشام جان خلق
از شمیم گیسوان مشک سائے دستگیر

تا نہ گردد دل پریشان در شب تاریک ہجر
شوق برخوان قصۂ زلف دوتائے دستگیر

باب الزاء

لبے بہ سنگ درت سودہ ام بحسن نیاز — دمے بحالت زارم نگاہ کن بنواز
تکلّمے کن و باخلق جاں نوازی کن — کہ ہیچکد زلبانِ تو عیسوی اعجاز
تو بیغمی زغمِ دیگراں چہ غم داری — کسیکہ شد بشو و مبتلائے سوز و گداز
دو روزہ عمر غنیمت شمار و خوش بگزار — بہ چنگ و مطرب و ساقی و مَے و پیالہ بناز
مگو ز قصۂ محمود شاہِ کشور بود — شنو تو نیز کہ آخر چہ شد بعشقِ ایاز
ازاں غبار ز خاکم سوئے فلک برود — کہ دعوئیت مرا با سپہر شعبدہ باز
ز دل بہ خلق مرا واجبت رسوائے — عدوئے سخت خدایا شد است محرمِ راز
بآب مَے ہمہ ایں داغ معصیت بشستم — بیا بہ دامنِ ما زاہد اگر ازنماز
بسے گزشت تغافل زحالِ خستہ دلاں — دمے بہ مصلحتِ کارِ عاشقاں پرداز
یقیں کہ دل بربائی ز زاہد و واعظ — گر آئی بر سرِ محفل بدیں کرشمہ و ناز
بیا بہ میکدہ جامے بکش کہ می بودہ است — ہنوز شیخ بہ روئے تو بابِ توبہ باز
ہزار رحمتِ ایزد بر او کہ خوش گفتہ است — زمانہ با تو نسازد تو با زمانہ بساز

شکایتِ غمِ ہجراں بوصل گردم گفت
شب اندکست مگوئے شوق قصۂ دراز

دوست از دشمن نمیدانی ہنوز — غیر را ہم آشنا خوانی ہنوز
بود قتلِ من سزائے جرمِ من — باز چوں قاتل پشیمانی ہنوز
من بحالِ نزع اندر جا کنی — تو بہ نقضِ عہد و پیمانی ہنوز

مرحبا اے دردِ الفت مرحبا
جان بردن آمد تو پنہانی ہنوز

حسرتا اے اشکِ طوفان خیزِ من
مبتلائے جیب و دامانی ہنوز

باز سوئے زلف از راہِ خطا
میروی اے دل تو نادانی ہنوز

مرغِ رنگِ روئے گل پرواز کرد
حیف بلبل در گلستانی ہنوز

اے کہ ہر جا جلوۂ تو آشکار
لن ترانی بر زبان رانی ہنوز

صورتِ خود خلق کردی ایں ہمہ
باز یکتائی و لاثانی ہنوز

عمر اندر بت پرستی صرف شد
اے دلِ کافر مسلمانی ہنوز

تا گریبان شوق غرقِ مے شدی
شرم بادا پاکدامانی ہنوز

باب السین

از فروغِ روئے تابان راست چہ پیش و چہ پس
مصطفیٰ را بود یکسان راست چہ پیش و چہ پس

خضر و الیاس و مسیحا یوسف و موسیٰ کلیم
جملہ پیروئے تو پیغمبر راست چہ پیش و چہ پس

یا نبی بوبکر و عثمان و علی حضرت عمر
ہر ترا بودند یارا راست چہ پیش و چہ پس

مجمعِ اصحابِ انصار و مہاجر کالنجوم
گرد تو اے ماہِ تابان راست چہ پیش و چہ پس

یا محمد بود از فیضِ قدمِ تو وال
بر ہوا تختِ سلیمان راست چہ پیش و چہ پس

قدرتِ حق را تماشا کرد جبریلِ امیں
در شبِ معراج حیران راست چہ پیش و چہ پس

ای طبیب درد دل در کوی تو شد راه تنگ
از هجوم دردمندان راست و چپ پیش و پس

چون پریشان کرد گیسوی ترا باد صبا
شد بهار سنبلستان راست و چپ پیش و پس

روز محشر پیش حق آئی شفیع المذنبین
با گروه اهل عصیان راست و چپ پیش و پس

روز میدان بود بر اعدا ز رخشان تیغ حیدر برق
ذو الفقار شاه مردان راست و چپ پیش و پس

شوق صحرای مدینه یا فضای جنت است
خوش درختان مغیلان راست و چپ پیش و پس

باب الشین

بر فگنده عکس او در جستجوی اصل خویش
ما درین آئینه می بینیم روی اصل خویش

چون دلم آئینه تمثال روی او بود
لطف افزاید چو باشد روبروی اصل خویش

ناز بر هستی خود او را مرا بر نیستی
می سزد باشد که هر گل مشکبوی اصل خویش

شعله سوی آسمان زیر زمین آب روان
می دود آخر سبب هر یک بسوی اصل خویش

هم صبا اندر چمن عاشق سر سنگ رهش
او فتاده هر یکی اندر تکاپوی اصل خویش

شانه با زلف معنبر دل بتار دود آه
ای خوشا آویخته با یکدیگر موی اصل خویش

سر کشد او با جفا من با تگل اندر وفا
هر کسی مجبور باشد حال بر خوی اصل خویش

شیخ نازان بر اصول خویش هر مغی
مست رقصان بر صداهای هوای اصل خویش

چون نبارد اشک رنگین دیده از خون دلم
فیض یابد چشمه ها از آبجوی اصل خویش

خواهم این سازم نثار روضهٔ آن جان و دلم — عرض کردم یا محمد آرزوی اصل خویش

کرده اند اکثر تصرف در کلام اهل کمال — شوق قایم بر طریق گفتگوی اصل خویش

نداند بوالهوس هرگز طریق عشق و آدابش — که ظاهر میشود از آرزوی ناحق و خواهش

چه هم گر زر نباشد رنگ روی عاشق صادق — به عارض همچو غازه سرخ سازد اشک خونینش

چه گویم باعث انکار حضرت با تو ای همدم — بجز کم طالعی دیگر نباشد هیچ اسبابش

نیابد اندکی تسکین رقیب گلشن جنت — مریض عشق را ده شربت لبهای عنابش

به میخانه اگر صد قفل زاهد بر زند ساقی — دعای میکشان آخر بود مفتاح ابوابش

چه گر مرغ جان از خانهٔ تن عزم میدارم — ولی دارم گرفتار کمند زلف پرتابش

چه بهره از تصورهای روزانه دل دانا — که یک شب هم نرفتی از غفلت در خوابش

چه سیب تجلی هم ببارد بارش رحمت — قسم با جان من سوی خوش نشینم زیر میزابش

روان از جوش گریه شد چو طوفان خیز دریا — عبور آسان نمی باشد کنون از سیل پایابش

گذارد سجده … حرم چون عابد و زاهد — بود از بهر عاشق چشم و ابرو کعبه محرابش

صلوة و هم سلام آشوق هر روز و شب دائم — به روح احمد مرسل بر آل پاک و اصحابش

باب الصاد

صحبت لست ز نام نبی خدا را خاص | که حکم بهر سلامش بود صبا را خاص
چه مایه پایه بلند است پیش حق به نبی | که تکیه گاه شده عرش مصطفی را خاص
چه دانی شان محمد خدا که در قرآن | ز لطف خویش بخواند آیت ثنا را خاص
حبیب اوست خدا و خلق را محبوب | شه دو عالم و سلطان انبیا را خاص
چهار چیز بهر چار یار کرد عطا | که صدق و عدل و شجاعت دگر حیا را خاص
ازاں به عام نشد حکم برگزیدن عشق | که عشق پیدا کند درد و هم بلا را خاص
نجاست شور بلیٰ در جواب حکم الست | که هست عز و شرف همچنین صدا را خاص
چرا ببال و پرش نامه را نه بربندم | گزیده ام پئے پیغام چون هما را خاص
ازاں چه پاست ز باد غرور کاسه سر | خلاف نصیب نشد چونکه خود هوا را خاص
بر آستان مبارک فتاده ایم نبی | نگه کنی به ترحم تو حال ما را خاص

قرار و صبر و تحمل قناعت و تسکین
عطا بکن ز کرم شوق بینوا را خاص

باب الطاء

گر در رخ تو هست گرهاله وار خط | کئے میتوان نمود شکست غبار خط
همدم بچه امید نویسم به یار خط | آمد نه یک جواب نوشتم هزار خط
معلوم شد هنوز کدورت ز دل نرفت | تحریر کرده است به خط غبار خط

انگشت نمائے خلق شوم در جہاں کہ او — آخر بمن نوشت بہ برگِ چنار خط

آوردہ ام سبب کہ چہ لیلے نوشتہ است — افتادہ بود قیس بسر رہگذار خط

بہرِ تلاشِ قاتلِ من حاکمِ قضا — تحریر کردہ است بشہر و دیار خط

یا رب ز راہِ لطف جوابے عطا کند — باید نوشت یارِ مرا بار بار خط

تا بزمگاہِ یار ترا نیست دسترس — قاصد تواں سپرد بہ اشتر سوار خط

خمیدہ اند شوق الف قامتانِ ہزار
کے میتواں کشید بلوحِ مزار خط

باب العین

ستادہ پیشِ خدا ہستے بے سجود و رکوع — بصد ہزار خشوع و بصد ہزار خضوع

الٰہی ہیچ نبودہ است بر تو پوشیدہ — ز واقعات کہ بر شد دریں زمانہ وقوع

ترا ست دوست محمد تو امتِ او را — چساں مقابلِ اعدائے او کنی مرجوع (بمعنی مغلوب ۱۲)

ز خوانِ نعمتِ فضل و کرم کنی سیراب — الٰہی تا بکجا شورِ العطش الجوع

سوئے طریقِ شریعت ہر آنکہ توفیق — نگاہدار ازاں مسلکے کہ شد ممنوع

ولائے آلِ نبی واجب است بر مومن — کہ حکمِ خاص بہ اسلام ایں شدہ است شیوع

بہر عدد کہ نویسی پسش ز نفی نقطہ — بدانکہ ذاتِ احد را ہمیں بود مجموع

بزہدِ خویش مکن غرہ زاہدا زنہار — بگو ہمیشہ سرِ گوش و ہوش کن مسموع

براه سنت پاک نبی و اصحابش
الهی شوق حزین باد تابع و متبوع

باب الغین

غزل تهنیت جشن سالگرهٔ مبارک اعلیحضرت ظل سبحانی بادشاه دکن خلد الله ملکه

رسید ساقی گلرو بکف نهاده ایاغ
پر از شراب کن تازه کن روان و دماغ

مرا بگفت که برخیز و رو بگلشن کن
نسیم صبح خرامان شد است باغ بباغ

بجشن سالگره منعقد شد انجمنی
چمن چمن شده هامون و کوه و دشت و راغ

نظر بکن در و دیوار و فرش این محفل
که تمام مصنع شده بصد اصباغ

شده ز فیض تجلی جشن سالگره
چه دشت وادی ایمن چه طور سر تا باغ

صفائی دل اهل صفا بیا بنگر
که هست صاف چو آئینه سر بسر بی داغ

ز بهر شرکت این بزم رشک خلد برین
رسید حضرت رضوان بصد تلاش و سراغ

ز شاخ تاک چکد بادهٔ طرب انگیز
ثمر بصورت مینا است گل بشکل ایاغ

چنان ز بادهٔ عشرت جهانیان مستند
که گوئیا ز جهان جمله یافتند فراغ

چو آفتاب شراب و بشکل مه ساغر
همین بمحفل رندان بوند چشم و چراغ

بے خمار شکستن بے زمئے خوردن | کند شگوفہ اگر بار بار استفراغ
از آنکہ جام سرور است جملہ مدہوشند | برقص و نغمہ چہ طاؤس و کبک و بلبل زاغ
چہ تیرہ بخت بوند حاسدان شپر چشم | بروز مہر نہ بینند ہم بشام چراغ
شہ دکن بہ ادت ہر کہ جبہہ سائی کرد | باوج چرخ رسانید فخر و عز و دماغ
ز عدل تو ہمہ بر جان خود دلیر بوند | کند مقابلہ با باز مرغ صعوہ و زاغ
سرود دوش سروشم بہ لطف مہر و کرم | اگر چہ ہست کلام تو بس بلیغ و بلاغ

گر بنام خداوند این غزل اے شوق
کہ بر دعائے شہ نامور سزد اسباغ
تمام کردن ۱۲

باب الفاء

اے خوشا محفل کہ مطرب با نواز و چنگ و دف | ہم بود ساقی صراحی در بغل ساغر بکف
آمدی جانم فدا در کلبۂ احزان من | غم غلط کردی ہمہ رنج و الم شد بر طرف
بر جبین ماہ ایں داغ غلامی کئے بود | صاف میگویم کہ باشد ایں ہمہ داغ کلف
با خرام ناز آئی تا بہ بینی یک نظر | منتظر در رہ ستادہ عاشقانت صف بصف
جاں بلب آید گر از درد فراقت غم مخور | بر امید وصل جانان جان کردن تلف
مہر و خنجر بکف قاتل بسوئے قتلگاہ | می روم منہم دوان پیش نہادہ سر بکف
جہد باید کرد بادراک جان نفس خود | تا کشاید بر تو باب معنی من عرف

یا محمد جملہ عالم بر درت شد جبہ سا — این بود شاہ و گدا را باعث عز و شرف

آرزو دارم الٰہی تا کنم صد جاں فدا — گر رسم از فضل تو بر روضۂ شاہ نجف

بے جگر کاوی برارئی کئے تو دُر ہا سخن — اے نمیدانی کہ جز گوہر نباشد در صدف

شوق گر خوانی غزل با این چنین طرز و ادا
چوں نہ برخیزد صدائے مرحبا از ہر طرف

باب القاف

شد مہیا شکر حق روز ازل سامان عشق — از قلوب بندگان باشد خدا خواہان عشق

حکم رند دُرد کش باشد کہ شربے کنم — چیست اکنون صاف فرما ساقیا فرمان عشق

گر بود عصیان ما بالائے کوہ بے ستون — میتوان پوشید زیر گوشۂ دامان عشق

یک چہ باشد گر ہزاراں جان دہد خلق ہیرا — بے تامل میتوان سازم دلا قربان عشق

عہد کردم تا کنم نذر بتان دل بہر وصل — تا قیامت این نمی گسلد خدا پیمان عشق

کے بغیر حکم او گردم ز وصلش کامیاب — این نمی باشد بدست قدرت و امکان عشق

مرحبا صد مرحبا اے سیل اشک چشم من — کردۂ تازہ بہار گلشن و بستان عشق

بے تردد در حریم خلوتش داخل شوم — مہرباں گردد اگر برحال من دربان عشق

عاجز آمد از علاج من مسیحا یا نبی — از کہ جویم جز شما اکنون شہا درمان عشق

شمعہائے طور روشن بزم چون بزم خلیل — بادا امشب ہست یارب غوث مہمان عشق

گر شود فرمان کنند نذرِ بتان ایمان و جان
شوق چوں باشد غلامِ حضرتِ خاقانِ عشق

بابُ الکاف

ساقی شتاب کن کہ نشاید کنوں درنگ
برخیز و بادہ ریز بہ مینائے سبز رنگ

برخاست بیں کہ ابر ز اطرافِ باختر
ہرگز بود نہ مصلحتِ وقت ایں درنگ

شد انبساط ہمچو صبا در جہاں بسیط
می گستر و بساطِ مسرت رباب و چنگ

مُل در پیالہ و گل و بلبل بہ نغمہ مست
زاہد بہ خانقاہ نسازد بہ رقص تنگ

یارب ز جوشِ کثرتِ فصلِ بہار شد
راہِ بہ دل شدن ز چمن بر نسیم تنگ

نازد بزیب و زینت ایں جشنِ خسروی
شانِ عرب شکوہِ عجم شوکتِ فرنگ

ہم دوست دشمن است در ایں بزم ہمرہا
اعجازِ فیض بیں کہ بہم گشتہ صلح و جنگ

لعلش نصیبِ شیخ دلِ خود ز دست داد
بر صوت ہائے کبکِ مستاں شرح و شنگ

بیرون شدن نخواست کہ بیند ہم و لقمہ
ہم آمد است امینِ ہمسن بندیں بہ سنگ

آراستند بر لبِ جو بزمِ حکمِ حبیب
زاہد ز نسے و ضد کنم و باز آب لنگ

اے شوق بوالعجب زند ہوش و طرب
واللہ آشنائے بزلفے شدہ نہنگ

باب اللام

شان احمد ہست بے مثل و عدیل — در جلال و ہم جمال و ہم جمیل
می نشستے در حضورش با ادب — وحی چوں آوردی از حق جبرئیل
از جمالش شد منور دو جہاں — شمع موسیٰ رونق بزم خلیل
لمعۂ طور تجلی تاب رخ — سرمۂ خاک درش در چشم نیل
دیدۂ یعقوب بینا شد ازو — از رخش یوسف بہ حسنش بے دلیل
عاشقت خواہد نہ تسنیم بہشت — چوں رخت خلد است و لعلت سلسبیل
اے حبیب کبریا محبوب حق — میکند توصیف تو رب جلیل
جلوۂ رویائے دیدار نبی — رویت حق را بود روشن دلیل
گر قبول افتد کنم جاں را نثار — بضعتے دارم ہمیں قدر قلیل
جز محمد مصطفیٰ در روز حشر — کیست پیش حق پئے امت کفیل

یا محمد رحم کن بر حال شوق
ہست او از درد عصیاں بس علیل

باب المیم

غزل در تہنیت جشن سالگرہ مبارک اعلیحضرت حضور پرنور خلد اللہ ملکہم

بیا به بزم که ساغر پُر از شراب کنیم / دلِ عدو به سرِ سیخ چون کباب کنیم

شد است منعقد امروز جشنِ سالگره / ز بهرِ رفتنِ میخانه پا تراب کنیم

خوشا به بزم پیاپے ز گردشِ ساغر / بجانِ حاسدِ ناخیر بین عذاب کنیم

صدائے توبه شکستن چنان کنیم بلند / که مُهر بر دهنِ اهلِ احتساب کنیم

از آنکه روزِ ازل نیکو بد مقدر ماست / چرا به فاضل و باقی بگو حساب کنیم

بکن درنگ تو ساقی به باده پیمودن / که این خطاست ز مغبچه چون شتاب کنیم

وزید بادِ بهاری ز چار سوئے چمن / به سوئے میکده آئیم و فتحِ باب کنیم

صلائے عام چو در داد ساقیِ گلفام / گنه بود اگر از باده اجتناب کنیم

بهار و صبح و گُل و ابر شغلِ باده کشی / گناه نیست که در پردهٔ سحاب کنیم

بکف پیاله شبِ ماه و ماه رو در بر / که آفتاب بمقابل به آفتاب کنیم

گہے کنیم تماشائے سبزهٔ بیدار / گہے به نرگسِ بیمارِ نیمخواب کنیم

اگر به محفلِ رندانِ نوجوان آیند / به ریشِ حضرتِ واعظ مگر خضاب کنیم

عروجِ نیّرِ اقبالِ شاه را نازیم / باوجِ چرخِ بریں موجِ باده ناب کنیم

چو آفتاب ضیابخش عدلِ سلطانت / نظارهٔ رُخِ مقصود بے نقاب کنیم

عسس بپرسه همین انتظامِ متانت / که ربط و ضبط بقانون و بار باب کنیم

بفیضِ پیرِ مغان زاهد از پئے نماز / عجب مدار مُصلّے بروئے آب کنیم

پئے دعائے درازیِ عمرِ شاه کنون / بس التماس بار بابِ مستجاب کنیم

سپس پیئے ہمہ حاضرانِ بزمِ طرب | زبہر گفتنِ آمین ما خطاب کنیم

سرودن غزلِ شوق بادائے غریب
حریف را ہمہ خاموش و لاجواب کنیم

لختِ دِل خون جگر تا کمر انداختہ ایم | عشق را پایہ بطرحِ دگر انداختہ ایم
کئے کہن طاقِ فلک تا بہ مقابل وارد | ہمچوں صد خانہ بیک آہ بر انداختہ ایم
با تمنائے کہ پامال کند توسنِ ناز | خویشتن را بسرِ رہگذر انداختہ ایم
او اگر تیغ علم کرد ہدف سینۂ ماست | کئے دریں معرکہ ما ہم سپر انداختہ ایم
غیر ازیں ہیچ تو صیاد نہ بینی قفس | استخواں خاک شد و مشتِ پر انداختہ ایم
فاش احوالِ شبِ وصل نگردد بجہاں | پردۂ شام بروئے سحر انداختہ ایم
از رہِ پاسِ ادب بر رخِ قاتل دمِ تیغ | چشم ما کور بود گر نظر انداختہ ایم
ما کہ در کامِ عدو نیز بجز شہد و شکر | خاک اندر دہنِ او اگر انداختہ ایم
بد مزہ تا نشوی در دہنِ زخمِ جگر | تو نمک ریز مے ما ہم شکر انداختہ ایم
دودِ دل سوزِ جگر نالہ و فریاد و فغاں | بود ہر آنچہ بجانانہ بدر انداختہ ایم
آتشیں از چہ سرِ دیدۂ گریاں بہ ہم | چونکہ در دامنِ صحرا گہر انداختہ ایم
نالۂ ما نشود از دمِ تاثیر جدا | عقدہ در رشتۂ آہ و اثر انداختہ ایم

ز آتشِ رشکِ عدو چوں نہ سراپا سوزد
شوق در خرمنِ جانش شرر انداختہ ایم

دولتِ عشقِ مهرخاں دارم — سرِ عزت بر آسماں دارم

سرِ وصلِ تو مومیاں دارم — دل دریں فکر ناتواں دارم

نگرایم به جنت و رضواں — بخدا الفتِ بتاں دارم

سینه از داغهائے دیرینه — بیں چه خوش باغ بےخزاں دارم

طعنه بر دشمناں روا نبود — شکوۀ جورِ دوستاں دارم

خواهشِ قتلِ من اگر داری — خوش بیلے نیتے بجاں دارم

مژدۀ وصل با رقیب بگو — منِ بیدل نه بخت آں دارم

شعله ها در تنم به خشک و به تر — آتشے در جگر نہاں دارم

شبِ وعده نیامدی اے جاں — خواهشِ مرگِ ناگہاں دارم

دسترس نیست تا سرِ بامش — چشم بر روے پاسباں دارم

چکنم شرحِ التهابِ جگر — آبله بر لب و زباں دارم

حالِ زخمِ جگر چه می پرسی — چشمِ تر بیں که خونفشاں دارم

با من آ وندیا زمن بگریز — من ارادت بتو ہماں دارم

باده خوردن صنم پرستیدن — خوش بود مشربِ مغاں دارم

سینه پیراں بدل آمیخته — ناصحا عشقِ نوجواں دارم

دلِ شوریده ام کند رسوا — دشمنِ سخت رازداں دارم

شوق از نامِ من چه می پرسی — ننگِ ناموسِ خانداں دارم

ولہ

بلبل آسا به گل روی تو شیدا گشتم | بارک الله همه تن چشم تمنا گشتم
گاه آئینه گهی عکس و گهی صورت یار | گاه بر جلوهٔ خود محو تماشا گشتم
چند بودم بلباس ملکوتی مستور | آمدم صورت انسان چو هویدا گشتم
من همانم که بسر دار کشیدند مرا | دم اعجاز زدم جان مسیحا گشتم
در سر زلف تو گم کرد دل و جان و جگر | سر به سودا شدم و پای به صحرا گشتم
رنگها ریخته شد تازه چو در بزم طرب | می شدم نغمه شدم قلقل مینا گشتم
با همه حال جدا نیستم از بحر محیط | قطره و موج و حباب و کف و دریا گشتم
شعله زد آتش حسن تو بجان و دل من | دود گشتم بخت زلف چلیپا گشتم
سیر گلگشت نشاید من دلسوخته را | شکل گلزار خود از داغ سراپا گشتم
شور پیداست سر بیت من از اهل عزا | من سبکدوش ازین بار تقاضا گشتم

مخلصی یافتم از بند غم کون و مکان
شوق زانم که غلام در آغا گشتم

سر تاج همای تو بنام شه قاسم | سلطان جهانست غلام شه قاسم
تسبیح بنام تو ملک میکند و من | قربان شه قاسم و نام شه قاسم
تا کنگرهٔ عرش پرد طائر قدسی | بالاتر ازینست مقام شه قاسم
هر حرف که زد نام خدا از سر توحید | آیات الهیست کلام شه قاسم

از روزیٔ تصدیق برات رقم ما — قسّام ازل کرد بنام شه قاسم

خواهی که اگر مست شوی از مئے وحدت — اے شیخ بیا نوش زجام شه قاسم

صد حیلۂ دانائے زمانه نکند صید — عنقائے دل ماست بدام شه قاسم

حقا که کند قطع سر شرک و دوی را — شمشیر توحد ز نیام شه قاسم

چوں عکس در آئینه کند جلوه به چشم — آں سایۂ پر نور خرام شه قاسم

اے حضرت داؤد بهر شفاعت — با نامهٔ ما نیز پیام شه قاسم

چوں حضرت آغاست دریں میکده ساقی
اے شوق بخور باده زجام شه قاسم

ایں دل تفتیده را در سینه پنهاں چوں کنم — مشعلے سوزنده یا رب زیر داماں چوں کنم

دل چه دل از درد غم باشد هزاراں پاره — هست در هر پارهٔ صد گونه هجراں چوں کنم

چشم را گر باز دارم از تماشائے رخش — باز دل را جمع از زلف پریشاں چوں کنم

خواستم از انکساری سر بر آرم ز خاک — سنگ می بارد فلک سر در گریباں چوں کنم

جسم عریاں چشم گریاں زرد رو ضعف دل — باز آمد فصل گل عهد زمستاں چوں کنم

دم بخود در بزم تو پروانه خاموش است شمع — من ادب را پاس دارم رقص مستاں چوں کنم

حسرت و اندوه و غم را تا کجا پایاں بود — در قفس من بوده ام آمد بهاراں چوں کنم

روز فردا وعدهٔ دیدار جاناں بوده است — طے نمیگردد مگر ایں شام هجراں چوں کنم

یوسفش گفتم عجب زیں ماجرا بوالعجب — سوئے خود دل میکشد چاه زنخداں چوں کنم

راه ناهموار و منزل دور و تنها رفتنت
شوق بر سر نیز باشد بار عصیان چون کنم

به سویش رو کنم هم صورتش ابشیوا سازم
به محراب خم ابرو نماز خود ادا سازم

بقا اندر فنا سازم فنا را هم بقا سازم
شوم از خویش بیگانه چو خود را آشنا سازم

هلال عید شد پیدا ز غم دل را رها سازم
بیا ساقی بده رخصت در میخانه وا سازم

بسر شد روزگارے اے سپهر سفله دون پرور
دمے با من بنیازی به تو من تا کجا سازم

همه در رندی و شوخی بسر کردم نمی زیبد
که اکنون خویشتن را دلربا پارسا سازم

خوشا قامت زہے بالا کزاں راحت خیزد جنت
دلم بے ساختہ خواهد که جان بر تو فدا سازم

سرشت من وفا باشد جدا سازی اگر از تن
قسم با عهد و پیمانت اگر جان و جدا سازم

مرا با غم بود ربطے چه گویم نغمهٔ شادی
که ناله در گلو شکند گر آهنگ نوا سازم

اگر خوانی وگر رانی اگر گیری وگر بخشی
نفس هم هم نخواهم زد به تسلیم و رضا سازم

نیابم گر نه بر شاخ طوبے جائے در جنت
به ظل گوشهٔ دامان احمد انزوا سازم

به پیری چون نزیبد شوق رندی و هوسناکی
سزد در هیچ هنگامے به نعت حبور یا دارم

آنقدر از ناتوانی خوار و زار افتاده ام
پیش چشم مرگ هم بے اعتبار افتاده ام

خاک هم گشتم مگر افسوس از چشم بتان
دور همچون سرمهٔ بنا له دار افتاده ام

اے مه خوبی بیا بر منظرے کن یک نظر
زیر دیوار تو جانان سایه وار افتاده ام

چون دعائے وصل او کردم عدو شد کامیاب
طالع ناساز را من سازگار افتاده ام

یاد هم او را که باشد یا نباشد عهد وصل
من شب وعده عبث در انتظار افتاده ام

همچو بلبل کئے نشینم بے ادب بر شاخ گل
عاشق سرو قدانم زیر دار افتاده ام

درگزر از من چو گزری بر سرم اے محتسب
مست و مدهوشم مگر بے اختیار افتاده ام

اے غم جانان بشو یارم درین دار محن
از وطن گشته جدا دور از دیار افتاده ام

پرده محمل همی برداشت لیلیٰ زان سبب
خوب میدانست من همچون غبار افتاده ام

ترسناکم آتش گل در نگیرد باغ را
بر کنار گوشهٔ گلشن چو خار افتاده ام

کفر کافر را سزد اسلام زیبد شیخ را
من براه عشق ساقی هوشیار افتاده ام

یا محمد کن به حال شوق مسکین یک نظر
بر در والائے تو امیدوار افتاده ام

چون بهار آمد و من عزم بیابان کردم
حیف در موسم گل ترک گلستان کردم

باز بر دست متابعت ایمان کردم
دل کافر شده را باز مسلمان کردم

شعلهٔ برق تجلی جبل طور بسوخت
من ازان شعله بدل داغ فروزان کردم

از دو صد کار یکے نیز بجائے نرسید
آنچه از مشورهٔ این دل نادان کردم

آتش عشق اگر هستی عالم سوزد
دل من نیز بلائیست که پنهان کردم

عمر طے شد که گدایانه فتادم بدرت
من کجا آرزوئے تخت سلیمان کردم

ابر باریده من خواست که چشمم بشود
ریختم آبروئے خویش سخت پشیمان کردم

من شب هجر صد افسوس که در ماتم مرگ — دست بر سینه زدم چاک گریبان کردم

بسکه از مدرسه و صومعه دلتنگ شدم — عاقبت رو به سوی محفل رندان کردم

جانِ من بی اجل از درد و فراقت مردم — آفرین باد که من بر اجل احسان کردم

من کجا یار کجا وصل کجا شوق کجا
یاد شاید غلط این خواب پریشان کردم

یار اغیارند یارِ کیستم — دل عدو شد دوستدار کیستم

حسرتا از پا نمی مالد کسی — سبزهٔ خاکِ مزارِ کیستم

بر سرِ گردون نه گردم نشست — خاکِ کوی افتخار کیستم

کافر و هم مؤمن از من درگریز — عاقبت اندر شمار کیستم

از کفن پوشیدنِ لاشم مرا — شرم دارم شرمسارِ کیستم

کس نمی پرسد کجائی کیستی — یا الهی در دیارِ کیستم

از دو گیتی گر ندارم هیچ کار — آخرش ای دل بکارِ کیستم

خاکِ من هر کس بدیده می کشد — من نمیدانم غبارِ کیستم

پردهٔ رازم مدر ای چشمِ تر — تو چه دانی پرده دار کیستم

صد خزان بشکست رنگِ عشقِ من — رنگ روی گلعذار کیستم

گر نثارم جان خود بر تو فدا — جانِ جان من جان نثار کیستم

گشته ام از هر دو عالم بیخبر — مست و بیخود از خمار کیستم

قدسیان از نغمه ام تسبیح خوان
چشم وا مانده است بعد مرگ هم

بلبل فصل بهار کیستم
حسرتا در انتظار کیستم

شوق از خود چون نمی جنبم ز جا
من بدست اختیار کیستم

قسمت نه چنین است که لبهای تو بوسم
آن بخت کجا خاک قدمهای تو بوسم
هر غنچه که بینم به چمن نیم شگفته
چون دست سبوی نیست گرآئی به سر بام
هر آیت و هر صفحهٔ مصحف من ایمان
چشم و لب و رخساره و دهن زلف و جبین سر
در بزم مئے و صحبت ساقی و حریفان
من پای سهی سرو صنوبر بگلستان

اینست تمنا که کف پای تو بوسم
اے کاش که سنگ در والای تو بوسم
در آرزوئے نرگس شهلای تو بوسم
من سایهٔ آن قامت بالای تو بوسم
بریاد رخ و عارض زیبای تو بوسم
گردست دهد وصل سراپای تو بوسم
آن ساغر بیهوده صهبای تو بوسم
هر دم بخیال قد رعنائے تو بوسم

چون شوق بزلف و رخ و ابروی تو شیداست
پیشانی و چشم و سر شیدائے تو بوسم

باد اے ما گدایان ایوان شاه قاسم
منشور سر بلندی احکام نیکبختی

نازد به چرخ هفتم دربار شاه قاسم
باشد حدیث و آیت فرمان شاه قاسم

گلزار دهر صدها اورد رنگ لیکن
دارد بهار دیگر بستان شاه قاسم

در قرب کبریائی آنست پایگاهش
حسرت برند خوبان بر شان شاه قاسم

این جرعه جرعه باده کیفیتی چه آرد
خمها زنند ساقی مستان شاه قاسم

ایزد شبی بخلوت کس را که خوانده باشد
جز او دگر نباشد سلطان شاه قاسم

ترسم نه مهر محشر از تو که بر سر من
سایه طراز باشد دامان شاه قاسم

ما ریزه چین گدایان تو منعم کرامت
آغا به بخش چیزی از خوان شاه قاسم

یک جان اشوق یارب لایق نثارش
سازم هزار جانها قربان شاه قاسم

روزنی از حلقهٔ زنجیر پیدا کرده ام
این ز بهر دیدنت تدبیر پیدا کرده ام

وقت بسمل بهر غلطیدنت در خاک و خون
قوتی از بازوی نخچیر پیدا کرده ام

بر سر گردون غبار من سمائی میکند
خاک چون گشتم چنین توقیر پیدا کرده ام

طاقت پروازی از ناطاقتیهایم ببین
بال و پر از طایر تصویر پیدا کرده ام

از خیال غمزه و ابروی و مژگانت بدل
دشنه و خنجر کمان و تیر پیدا کرده ام

بی تردد قتل کن ای قاتل خنجر گذار
من کفن از دامن شمشیر پیدا کرده ام

در سواد دل ز داغ سرو مهرویی او
خوش بهار خطهٔ کشمیر پیدا کرده ام

شمع رو خواهد اگر پوشد رخ خود را نقاب
پرده های دیدهٔ گلگیر پیدا کرده ام

زاهد بدبخت کی ساید جبین بر پای بت
آفرین بر من چنین تقدیر پیدا کرده ام

این متاع هر دو عالم کی سزاوار منست
دولت عشق بت بی پیر پیدا کرده ام

شوق می نازم به خود تازه بیابانی دگر
از مضافات جنون جاگیر پیدا کرده ام

زبان به ذکر خدا عشق بت نهاد دارم
بدست سبحه و زنار بر میان دارم

بلا سبب نه من این ناله و فغان دارم
درون سینهٔ سوزان دل تپان دارم

قبائے ناز بزیبد ترا عجب کامل
لباس زندگئ خود من از کتان دارم

شد است بند لبانم ز لذت بوسه
بیان چگونه کنم مهر بر دهان دارم

نه شامیانه کشید است بر سر تربت
که آسمان دگر زیر آسمان دارم

چرا نه سوخته شود استخوان من یارب
چه آیا بسر خویش آسمان دارم

خفائے او که به یک حالتم نمی دارد
نه دل به پهلوے خود بلکه آسمان دارم

نه یاد قافلهٔ رفتگان راه عدم
هنوز داغ غم از گرد کاروان دارم

به شوق وصل تو برباد رفت عمر اکنون
ز بخت آرزوئے مرگ ناگهان دارم

بگوشهٔ دل خود بس هجوم حرمان را
ز جان عزیز تو بنگر که میهمان دارم

ز قهر دشمن بدبخت کے هراسم **شوق**
خدا رسول خدا را چو مهربان دارم

سینه غربال است یارب از فگار کیستم
از حیات خویش بیزارم نزار کیستم

دام خود برچین تو صیاد اجل اندیشه نیست
لے چه میدانی خدارا من شکار کیستم

باغبانا دل بدرد آور ز شور نالهام
بلبل گلزار حسن گلعذار کیستم

چون درون دل بود یارِ عزیزم جلوه‌گر — باز آواره پریشان دلِ بکارِ کیستم
روحِ بہزاد است حیران سکون و صبرِ من — نقشِ دیوارِ سرِ طاق نگارِ کیستم
نشۂ مستی او کرد از دو عالم بیخبر — ساقیا آخر بگو مستِ خمارِ کیستم
زخمها دارم ندانم تا کجا پنبہ نہم — تن ہمہ گلزار گشتہ داغدارِ کیستم
مردمِ دیدہ لباسِ خود چو اندر نیل زد — اے غمِ مرگِ تمنّا سوگوارِ کیستم
ہمسرِ شمس و قمر باشد غبارِ خاکِ من — ہاں عروجِ بختِ گردِ شہسوارِ کیستم
چون کفن از تار و پودِ ریشہ ہائے تاک شد — کشتۂ تیغِ ادائے بادہ خوارِ کیستم

کہنہ داغِ سینۂ من از سرِ نو سبز شد
شوقِ گلچینِ گُلِ تازہ بہارِ کیستم

یاد است ناف روزِ ولادت بریدہ‌ام — اے تیغِ عشق لذتِ زخمی چشیدہ‌ام
بلبل بجائے نغمہ کشد نالہ در چمن — بید اگرچہ شاخِ گلستاں دمیدہ‌ام
وارفتگی بکوئے بتاں می کشد مرا — اے دل تو باش ہمرہِ من تا رسیدہ‌ام
دودِ سیاہ رنگ تتق بست بر فلک — زاں آہ و نالہ ہائے سراسر کشیدہ‌ام
تا در حضور بودم و او بیقرار بود — شد جمع خاطرش ز پریشاں دویدہ‌ام
آشوبِ فتنہ تا سرِ الجہاں بریخت — چون خار چشمِ پیرِ فلک را خلیدہ‌ام
در شامِ غم ز کشمکشِ وحشت و جنوں — بے سود بود جامۂ ہستی دریدہ‌ام
قاتل بیا ببیں چہ تماشائے خوشتر است — بے سر بخاک و خون تنِ بسمل تپیدہ‌ام

لذاتِ نفس کرد مقید بدامِ حرص — چوں تارِ عنکبوت سراپا تنیدہ ام

افسوس کاں جوانی گم کردہ راہ را — در رہ کنند تلاش بہ پیری خمیدہ ام

غوغائے طعنِ مدعی ہرگز نمی شود
اے طبعِ شوق مانعِ بالا پریدنم

بہ تربت چادرِ گل کن کہ بلبل در چمن مردم — دریغا من کجا در آرزوئے کفن مردم

ادائے دلگدازی شمعِ محفل از من آموزد — کہ از تابِ رخِ آں زیبِ انجمن مردم

دلم از سردمہریہائے شوخِ شمع رو سوزد — کزاں مانندِ پروانہ تپاں بر لگن مردم

دلم پرخوں شد از آخر ببوئے زلفِ مشکینش — ہم از دل شور می خیزد کہ من در ہر شکن مردم

شگفتہ نیست از خاکم چو روید لالۂ رنگیں — کہ از تیغِ ادائے آں بتِ گلپیرہن مردم

پریشاں روزگارے را چہ لطفِ عمرِ صد سالہ — نظر بر حالِ من یارب بفکرِ زیستن مردم

سرِ مرقد بیا روزے ز بہرِ فاتحہ تنہا — بغربت از تغافلہائے یارانِ وطن مردم

نشد از حکمِ شیریں تر سرِ فرہاد بر کوہے — بجانم آفریں بادا ز تلخی سخن مردم

ندارم از شمیمِ زلفِ حوراں ہیچ پروائے — کہ نازم بر دماغِ خود ببوئے یاسمن مردم

کشادِ کارِ عالم جنبشِ لبہائے شیرینش — منم با تلخکامی ہا ز تنگیٔ دہن مردم

نگردد چوں مرا اے شوق عمرِ جاوداں حاصل
کہ در عشقِ محمد ہم ولائے پنجتن مردم

شمع رو بہرِ زیارت سرِ پیمانہ روم — یا بہ یادِ شبِ گیسوئے تو دیوانہ روم

تا کجا در شبِ تاریک بهر انجمنے | شمع بر کف بتلاشش پے پروانه روم

اے خوشا بختِ رسا من و درین ویرانه آب | دامن آلوده به خون آیم و پاکانه روم

نورِ عکسِ رخِ او تا که نه بینم به شراب | وائے بر من که رهِ ساغر و پیمانه روم

خار خار است جگر شاخ بشاخ است الم | پیچ در پیچ رهِ زلفِ تو چون شانه روم

گوشهٔ قبر الهی چه قدر تاریک است | من چنان بیکس و تنها به چنین خانه روم

روئے او رشکِ چمن خانه بر انداز نظر | سیرِ گلزار کنم یا سوئے ویرانه روم

نیست امید که سرسبز شود کشتِ مراد | تا بوقتیکه تهِ خاک نه چون دانه روم

مصلحت چیست بگو پیشِ حضورِ جانان | شکلِ دیوانه روم صورتِ فرزانه روم

گر نه بندد هوسش گیسوی خالش بمن | بر سرِ معرکه با حملهٔ ترکانه روم

محتسب گر بخورد باده بیاید معذور | کس نه پرسد بکنم مستی و مستانه روم

میفروش است جوان تازه و لب باده کهن | من بکف جام سرِ بزم حریفانه روم

تنگ سوداگری عشقِ بتان شیوهٔ ماست | بروم از سرِ خود از سرِ سودا نه روم

بهر آن سینه زده قاتلِ من تیغ بکف | سوئے مقتل به چنین شوکتِ شاهانه روم

ناتوان پیکرم و شوق زپیری لیکن
در رهِ عشق جوان باشم و مردانه روم

زمانه از تو همین یادگار میدارم | جگر فگار و دلِ داغدار میدارم

بجز تپیده دلِ بیقرار میدارم | همه نصیبِ محبت دلِ زار میدارم

تب و الم غم و رنج و قلق معصیت و درد — بسینه از تو چهار روزگار میدارم
چگویم از سر و سامان خویشتن افسوس — همین که زندگی مستعار میدارم
چنان بکند دم زرنجهای بسوی عدم — که بار خویش بدوش چهار میدارم
ز تن باران نبرآید به نزع جان حزین — بوعدهای بی اعتبار میدارم
هدف بکن بخدنگ نگاه و تیر مژه — درون سینه جگر خار خار میدارم
گمان مبر که پس مرگ یافتم راحت — هزار وعده غم زیر مزار میدارم
پی نظارهٔ یک ذرهٔ تجلی او — دو چشم خود براه انتظار میدارم
قبای اطلس و قاقم سزا نمی‌شاید — کلاه فقر سر افتخار میدارم
بسر خیال وصالت بسینه درد فراق — دماغ پخته دل خامکار میدارم
کجا کجا به نهم پنبه و کجا مرهم — که داغ و زخم هزاران هزار میدارم

اگرچه معصیت آلوده ام ولیکن شوق
امید مغفرت از کردگار میدارم

عاشقش را چو سحر چاک گریبان دیدیم — نور محمود بخورشید درخشان دیدیم
بخت خوابیدهٔ ما زود بگردد بیدار — صبحدم چون رخ محمود نمایان دیدیم
سجده‌گاه سنگ در و سایهٔ دیوار ترا — خوشتر از ظل هما تخت سلیمان دیدیم
پر شده دامن مقصود زگلهای حضور — کوچهٔ یار به از روضهٔ رضوان دیدیم
قصهٔ حضرت محمود بخوان پیش ایاز — این خزان دیده ورقهای گلستان دیدیم

روزگارے شده تاریک بیاد کاکل
شب غم تا به سحر خواب پریشان دیدیم

هر کسے را بخیال مژه و زلف بتان
بخت برگشته و با حال پریشان دیدیم

در دل اهل دول نیست سر لطف و کرم
از زر و سیم تهی دست کریمان دیدیم

چقدر لطف تو عامست که ابر رحمت
سایه افگن بسر گور غریبان دیدیم

رنج و آلام غم و درد و مصیبت آفت
هر چه دیدیم ز تو اے دل نادان دیدیم

شوق بر زاهد مزن لاف که صد بار ترا
باده پیما به سر بزم حریفان دیدیم

منم در کنج مرقد گوئیا چون شمع خاموشم
مگر هر لحظه می آید صدائے فتنه در گوشم

خیال هستی عالم مرا در سر نمی گنجد
خدایا چون کنم یاد بتان خود را فراموشم

مرا بخت مساعد از طفیل رهبر کامل
هدایت کرد بهر سجدهٔ پیر مغان دوشم

امیدم نیست کاید در کنارم آن بت خوبی
که خود سر مینهد بر سنگ ساحل موج آغوشم

ز سوز آتش الفت بفرط گریهٔ فرقت
خروشان مثل رعد و برق چو دریا بجوشم

اسیر نو گرفتارم قفس بر دوش صیاد است
نشان آشیانم را چه پرسی خانه بر دوشم

شهید خنجر نازم که پیش از مرگ جان دادم
زبار تیغ احسان تو اے قاتل سبکدوشم

نشد از گلشن عالم مرا برگ و نوا حاصل
خورم یارب چه در صیف و چه در فصل شتا پوشم

نگاه نیم باز او که تسخیر است و یا جادو
ربود یکبارگی تاب و توان صبر و خرد هوشم

چنان پر زور کن باده بجام من تو اے ساقی
که تا محشر نخیزم جرعهٔ من چنان از نوشم

مپرس ای شوق سرِ خلوتِ شاهنشه لولاک بین
نهفتن واجب آمد رازِ سلطان را بجا گوشم

جمالِ مصطفی در خواب دیدن آرزو دارم
حدیثی از لبِ لعلش شنیدن آرزو دارم

نهالِ قامتِ آن سروِ بستانِ رسالت را
بگلزارِ دلِ زارم چمیدن آرزو دارم

گرفتم خاکِ نعلینِ محمد نورِ ایمان است
بدیده همچو سرمه در کشیدن آرزو دارم

صبا هرگز نمیخواهم گلاب و عطر و عنبر را
شمیمِ گیسوی احمد شمیدن آرزو دارم

دوان افتان و خیزان در حضورش رو آورده
بهر صورت که باشد من رسیدن آرزو دارم

چه باید جذبِ عشقِ مصطفی وار سیم ای یار
ز خویش و هم ز بیگانه رمیدن آرزو دارم

نمک پاشِ تبسم طرفه لذتها ببخشاید
که زخمی تازه بر زخمی رسیدن آرزو دارم

جراحت خورده و دردِ فراقِ مصطفی هستم
چو مرغِ طایرِ بسمل تپیدن آرزو دارم

متاعِ دین و ایمان در دهم نقدِ دل و جانها
بعشقِ احمدِ مرسل خریدن آرزو دارم

ازان باده که بیخود کرد عشاق شناسی
ز دستِ ساقیِ کوثر چشیدن آرزو دارم

بفرطِ شوق تاب من صبر و تحمل را
بصحرای مدینه خوش دویدن آرزو دارم

ابتدای فرقِ کن را تاجِ کاف کرده ام
تا که کاخِ عدم را اعتراف کرده ام

قرة العین قلم بس قل هو الله احد
قسمت و قدر و قضا را نیز قاف کرده ام

گرچه بودم رازِ سر بسته کنون آغاز رو
گنجِ مخفی را کلیدِ انکشاف کرده ام

خندهٔ گل تازه رخی ثمره نیک آورد
از سر تیغ امانت قطعِ نافِ کهنه ام

در میانِ واعظ من هیچ تازه بحث نیست
با وجودِ مختلف اندر خلافِ کهنه ام

قطع می باید نظر آلودگی زنگ زنگ
همچو شمشیر اصیل اندر غلافِ کهنه ام

تازه رویانِ جهان گیرد دلم اندر طواف
گوئیا همچو صنم خانه مطافِ کهنه ام

در تپِ هجر بتان لرزه بر اندامم فتاد
با دلِ صد پاره چون چاکِ لحافِ کهنه ام

زنده در گورم ز شر دشمنانِ تیره بخت
غم مخور خاکِ لحد وقفِ شگافِ کهنه ام

داغهای اشک بر جسمِ غبار آلودِ من
میکند ثابت که من هم دلق بافِ کهنه ام

شوق پا خورده ز رنگ لا شکسته سر شوی
تا ای مرد بر مسلکِ لاف و گزافِ کهنه ام

معصیت آلوده سر تا سر منم
منفعل ای شافعِ محشر منم

مستِ عشقِ ساقیِ کوثر منم
باده خم و سبو ساغر منم

کِی غلامِ حضرتِ حیدر منم
کلبِ دربانِ شه خیبر منم

مصطفی اکملنا کتابی عشر
بر طریقِ قولِ پیغمبر منم

مرحبا علی علی صلِ علی
جان نثارِ آلِ پیغمبر منم

گر غلامِ فاطمه و حسن
لب کشایم ارزشِ گوهر منم

هم ابابکر و عمر عثمان را
خاکپا و بنده کمتر منم

جمله اصحابِ نبی مثلِ نجوم
رهنما باشند رهرو گر منم

در غم شبیر و شبر روز و شب	ای شہادت سر تہ خنجر منم
از طفولیت تا کہولت حبذا	مبتلائے اصغر و اکبر منم
خاک خون آلود دشت کربلا	چون شمیدم نافہ اذفر منم
ای شہ جیلان و غوث پاک من	ز آتش دل سوختہ اخگر منم
اوفتادہ بہر پابوسئ تو	آستانت را چو سنگ در منم
یا معین الدین چشتی کن نظر	سخت آوارہ بہ بحر و بر منم
شہ نظام الدین محبوب الہ	قطب دین بنگر کہ بس مضطر منم
ای چراغ دہلوی گرد رخت	ہمچنان پروانہ بے پر منم
بو العلا یا بو العلا یا بو العلا	تو شہنشاہ و گدائے در منم
عزت اللہ شہ محمد دوست را	پیشوا دارم کہ بہرہ ور منم
شاہ برہان و شہ فرہاد را	خادمے از ذرہ کمتر منم
شاہ قاسم یا شفیع محترم	بے نوا بے یار و بے یاور منم
بر تو قربان جان شاہ حسن	رحم کن پشت افگندہ سر منم
حضرت آغا بظل عاطفت	اوفتادہ چون سگ در منم

کن نظر از لطف بر شوقی خرید
چشم تر دارم کہ دامن تر منم

چشم تر را اشک جیحون میکنم	نالہ ہائے چند موزون میکنم

من ندانم چون شود انجام کار
ای ندامت گریه افزون میکنم

کار را بتر کرد این طفل سرشک
از درون دیده بیرون میکنم

از خیال بدگمانیهای او
اجتناب از نام مجنون میکنم

گویمت هشیار باش و هوشیار
ناله سرای چرخ گردون میکنم

رقص مستانه به بزم اهل دل
من بیاد چشم میگون میکنم

تا کجا در چند و چونی و چگون
کار خود تفویض بیچون میکنم

سرد مهری تا کجا لیلای من
لرزه بیچون بید مجنون میکنم

می کشم بر لوح دل تصویر یار
کار از اندازه بیرون میکنم

باده خوردن گر بود زاهد حرام
من ایاغ چشم پرخون میکنم

شوق تا کی فکر کار دیگران
ختم کار خویش اکنون میکنم

رنگ مستی چو سر بزم حریفانه زدیم
جام بر جام چه پیمانه به پیمانه زدیم

وحشت دل چو فزود ای فلک تفرقه خیز
خشت از کعبه شکستیم و به بتخانه زدیم

شد پریشان نه زرخ کاکل هندوش شبی
آخرش بر سر او حمله ترکانه زدیم

تا به چینیم گلی چند ز گلزار جهان
دست امید به دامان کریمانه زدیم

شب به نظارهٔ روی تو نظر را گویا
زور بازوی هما با پر پروانه زدیم

مهر بشکستی به محفل ز سر شیشهٔ ما
ای صنم سنگ ستم بر دل دیوانه زدیم

همنشین در شب غم کز اثر سوز فراق / آتش از آه شرر ریز بکاشانه زدیم
خواست شوریده سری تا بسوئے دشت دویم / پا فشردیم بگلشن دم فرزانه زدیم
دست همت ز وصال تو نخواهیم برید / گام در معرکهٔ عشق دلیرانه زدیم
تا برو بیم خس و خاک تعصب از دل / ما که جاروب به مژگان صنمخانه زدیم

شوق چون هیچ نچیدیم گل از گلشن خویش
ما کجا پا به سر سبزهٔ بیگانه زدیم

بر آستان محمد سر جبین دارم / خطا نموده ام و چشم آفرین دارم
نه خوبی عمل و طاقت گزین دارم / ز گریه های ندامت تر آستین دارم
ز اهلبیت و ز اصحاب الفتے در دل / ز تابعین هم از تبع تابعین دارم
نگاه دار الهی ز کید نفس مرا / عدوی سخت چنین روز و شب قرین دارم
گناهگارم و در حشر اے شفیع امم / ز ذات پاک تو امید بالیقین دارم
عدو نصیب بلاها ز چار سو بارد / هزار رنج و الم یکدل حزین دارم
ز تلخ دستی زمانه مپرس اے شیریں / درون شیشهٔ دل سرکه انگبین دارم
رها مباد دمے نبض دل ز عشق نبی / اسیر سلسلهٔ زلف عنبرین دارم
مرا چه خوف ز رفتار چرخ ناهموار / که سر بخاک در ختم مرسلین دارم
چه فتنه ها به جهان از قدرت نه برخیزد / قیاس صبح قیامت ز رخ قرین دارم
بپرس شوق که چون لب بهم چسپید / خیال بوسه لبهای شکرین دارم

شب اورا گوش بر افسانه دیدیم | پریشان حال زلف و شانه دیدیم
خرابی چون نیار و چشم مستش | که زو برباد صد میخانه دیدیم
خمار آلود چشم فتنه زا را | بطرز گردش پیمانه دیدیم
دم آرایش آن آئینه رو | کشش باهم به زلف و شانه دیدیم
به عشقش شیفته واله و شیدا | بهر دیوانه و فرزانه دیدیم
چه تحت و فوق و پیش و راست و چپ | بهر سو جلوهٔ جانانه دیدیم
منال اے مرغ دل از خال و کاکل | قضا آورد دام و دانه دیدیم
به دیر و کعبه چون شیخ و برهمن | نمیجوئیم ترا در خانه دیدیم
درون میکده دیشب بزاهد | به رقص و حالت مستانه دیدیم
گدائے حضرت آغا حسن را | بشان و شوکت شاهانه دیدیم
هجوم عاشقان در بزم او شوق | بگرد شمع چون پروانه دیدیم

ولہ

مصطفے ہست چو آقائے نظام | فرض عین است تولائے نظام
جبهه سا قیصر و کسرا به درش | مرحبا رتبهٔ اعلائے نظام
ساقیا نام خدا ساغر دل | پر توان کرد ز صهبائے نظام
از سر فخر به بوسد هر دم | قیصر روم کف پائے نظام
هان نه پوئید ره باطل هرگز | حق شناس است شناسائے نظام
از ره شوق همیگوید خلق | بر سر و چشم بود جائے نظام

همه از بادهٔ الطاف و کرم / پر بود ساغر و مینای نظام

جامهٔ تنگ به یوسف پوشید / جلوهٔ حسن دل‌آرای نظام

صد زبان گر ز بن مو روید / نشود وصف سراپای نظام

بین که خورشید بود وقت سحر / منفعل از رخ زیبای نظام

میکند روی دو عالم روشن / پرتو اختر سیمای نظام

عالمی را که معطر کرد است / نکهت زلف سمن سای نظام

عقل و ادراک و ذکا فهم و خرد / شد فدا بر سر دانای نظام

وا کند عقدهٔ لاینحل / حسن تدبیر نکو رای نظام

شوق تا حشر مبادا خالی
سر شوریده ز سودای نظام

بجز پیر مغان یاری ندارم / من از دنیا و عقبی کاری ندارم

ز غم باقی بدل باری ندارم / بجز جامه دری کاری ندارم

ز جیب و آستین و دامن گریبان / نشانی هیچ از من تاری ندارم

مشیخت چون مرا شیخ زیبد / عمامه جبه دستاری ندارم

به زنجیر جنون پابند گشتم / ز سعی و سر بازاری ندارم

بهر دم شکر بر من خدا را / که غیر از دل ستمگاری ندارم

سپاس حق که من چون حضرت شیخ / غرور و کبر و پنداری ندارم

بنازم ای بخت من بضبط آهم
بناید او که آزاری ندارم

بتا جز یاد عیش شام خلوت
دگر والله غمخواری ندارم

زگلزار سخن چندانکه خواهی
بیا گلها بچین خاری ندارم

منم ای شوق در هر کار مشکل
بجز آغا مددگاری ندارم

ولہ

قرین ایزد غفار گشتم
فدای احمد مختار گشتم

جمال مصطفیٰ در خواب دیدم
خدارا طالع بیدار گشتم

همه شب بود در خواب آئینه رو
شدم حیران که چون بیمار گشتم

بکردم سجده پیش طاق ابرو
مسلمان گشتم و دیندار گشتم

صبا بردم ببر در کوی جانان
جدا از گردش پرکار گشتم

نشینم هم الٰهی تا قیامت
اسیر کاکل خمدار گشتم

دل مضطر نمی گیرد قراری
شدم مجبور و هم ناچار گشتم

الٰهی تا کجا درد فراقش
کنون از جان خود بیزار گشتم

منم اندر تلاش قیس و کوهکن
بیابان رفته کهسار گشتم

بعشق آن بت رسوا کن خلق
بهر محفل ذلیل و خوار گشتم

نمیخواهم چه یوسف شوق شاهی
غلام قافله سالار گشتم

آرزوئے دلم ہمین کہ پئے فتنہ زا روم
شوق بگو ز سر روم یا کہ پیادہ پا روم

شیخ بہ کعبہ رہنمون سوئے کنشت برہمن
سالک با خبر بگو بہر خدا کجا روم

چون ز مغان و بادہ کش صاف نۂ اگر تو من
شیخ ز تو جدا شوم راہ دگر جدا روم

گشت مباح خون من بر سر دار کن مرا
پیش مسیح وقت گر در طلب دوا روم

ملک تو شاہ نیمروز گر بہ من گدا دہند
بر سر تخت پا زنم جانب بوریا روم

از رہ لطف کن خبر چون بری بہر سحر
تا کہ بکوئے آن صنم ہمرہ تو صبا روم

وحشت دل کشان کشان شدت بد مئی
جوش جنون بہ سر کہ من تا بدر دلربا روم

آتش عشق گلرخان جملہ متاع جان بسوخت
با تن داغدار خود نالہ کنان کجا روم

شیخ ز میکدہ مرا می طلبد بہ خانقاہ
من بخلاف میکشان کی رہ نا روا روم

راہ غلط نمی روم حرف غلط نمی زنم
من بہ نشان نقش پائے رہبر رہنما روم

براہ جستجو باش رفیق حال من
تا کہ بہ پیش آشنا ہمرہ آشنا روم

ستم در عالم رو یا جمال مصطفی بینم
خدا را راست میگویم خدا بینم خدا بینم

منور دو جہان از پیر تو آل عبا بینم
بیا جلوۂ حسنین نور مصطفی بینم

زمین سوزان فلک گریان نبی مصطفی علی
بیا ہنگامۂ محشر بدشت کربلا بینم

بہ رنج و آفات کربلا ماتم کنان یارب
مقدس جملہ روح اولیاء و انبیا بینم

پئے بخشایش این امت عاصی جد خود
الٰہی رحم کن مضطر بہ شاہ کربلا بینم

بنامِ مصطفیٰ جان و دلِ خود را فدا کردن
ہمیں اندر طریقت شیوۂ اہلِ وفا بینیم

شہیدِ خنجرِ عشقِ محمدؐ را ہمی نازم
کہ بر خستہ تنِ او سایۂ بالِ ہما بینیم

بجائے بخیہ حظِ شوق بہ نوکِ نیشتر باشد
ز بہرِ زخمِ دل دیگر علاجش نا روا بینیم

شب دیجور چوں بہرِ تلاشِ عارضِ تاباں
پریشاں شد اگر زلفِ عنبر بے خطا بینیم

ہمہ آفاق گردیدم پئے دیدارِ آں دلبر
نہ شد حاصل کنوں یارا کجا جوئیم کجا بینیم

بہ باش اے شوق روز و شب جبیں بر درِ احمدؐ
مریضِ دردِ عصیاں را ہمیں دار الشفا بینیم

جلوۂ روئے نبیؐ صبح و مسا می بینیم
مرحبا صلِّ علیٰ نورِ خدا می بینیم

پایۂ عشقِ محمدؐ بخدا ہست بلند
عاشقاں را بسرِ عرشِ علا می بینیم

ہوسِ گلشنِ فردوس مرا نیست کہ من
دلکشا روضۂ محبوبِ خدا می بینیم

بسکہ طول است ولا سلسلۂ عشقِ نبیؐ
ہر کرا شیفتۂ زلفِ دوتا می بینیم

خندۂ زیرِ لبی صاعقۂ طور فگند
در لعابِ دہنش آبِ بقا می بینیم

بودہ شب ہمہ بر عارضِ تاباں غلطاں
بختِ بیدار تر از زلفِ رسا می بینیم

اشکِ خوں گریۂ پنہانیِ عشاقِ نبیؐ
ہست امانت بہ رگِ برگِ حنا می بینیم

سرخ رو پیش خدا کشتۂ ناز تو شدند
شوخیِ رنگ بہ خونِ شہدا می بینیم

ہر سحر بر درِ احمدؐ بکند جاروبی
عطر آلودہ دامانِ صبا می بینیم

شد یقیں شاہِ امم بہرِ شفاعت برخاست
حشرِ دیگر بسرِ حشر بپا می بینیم

شوق بہتر چہ ازیں حسن صلہ می خواہی
شامل محفل حسّان ترا می بینم

من چہ گویم کہ بہ میخانہ چہا می بینم
نور فیضان مغاں در ہمہ جا می بینم

مست و میکش خم و مینا و سبو ساغر را
ساقیا از دل و جاں بر تو فدا می بینم

سجدہ ریز است صراحی بہ ادب پیش مغاں
بر کشودہ لب ساغر بدعا می بینم

رند میکش ہمہ سرخوش بصدائے قلقل
رقص مستاں بصد انداز و ادا می بینم

سر زدہ تا بدر میکدہ موج مئے ناب
زاہدا باش ترا لغزش پا می بینم

ناصحا حیف کہ پند تو بہ پیش رنداں
نقش بر آب ہمہ پا بہ ہوا می بینم

تا کجا نالۂ غم اے فلک کج رفتار
راست گویم کہ ز تو جور و جفا می بینم

الاماں الحذر از دست جفایت ظالم
مبتلا خلق خدا را بہ بلا می بینم

چوں نگردد بہ زمیں شور قیامت بر پا
سر کشیدہ بہ فلک آہ رسا می بینم

جاں نثاراں ز رہ عشق تو پاشند
بہ سر دار سر اہل وفا می بینم

شاعریں بزم سخن یار سخن آرائے زماں
رنگ و طرز سخن شوق جدا می بینم

ولہ

کان سخن بکاوش دریا بر آورم
در لغت پاک لولوی لالہ بر آورم

خوانم ثنائے پاک نبی محمد درود
سوز نہاں ز جان مسیحا بر آورم

جانم چو بوئے گل رود از تنم چو لہ
خار رہ مدینہ ز پا بر آورم

تو گر نقاب از رخِ انور بر آوری — من مهر صبح از شبِ یلدا بر آورم

آہے کشم بہ فرقتِ احمد ز سوزِ دل — دود سیاه از لبِ دریا بر آورم

از راهِ اتحاد خدا را کہ خشت خشت — کعبہ بهم اگر ز کلیسا بر آورم

آتش زنم بکوه و بیابان ز سوزِ عشق — طوفاں ز چشم بر لبِ دریا بر آورم

چیں بر جبیں شو کہ مرا از روئے راستی — کیں پیچ و تابِ زلفِ چلیپا بر آورم

آں مست و پاکِ رند بلا نوش لا ولم — از دستِ شیخ ساغرِ صهبا بر آورم

اے بوالهوس من هوسِ کیمیا کنم — گر مشتِ خاک از درِ آغا بر آورم

بشنو تو شوق از اثرِ جوشش جنون — شور و فغاں ز محمل لیلی بر آورم

روئے خوبت دیدم و حیراں شدم — آئینہ بشکستم و رقصاں شدم

رختِ هستی سوختم شاداں شدم — خوش نصیبم بے سر و ساماں شدم

آرزو کردم ترا بینم بخواب — بر خیالِ خویش خود خنداں شدم

سالها افتاده ماندم بر درش — دست و داماں با تو کے درماں شدم

از عقوبتہائے دوزخ کم بگیر — من کجا منت کشِ رضواں شدم

بے اجل گو مُردم از دردِ فراق — کے ز عیسی طالبِ درماں شدم

او بہ آغوشِ عدو و من بہ غم — مبتلائے حسرت و حرماں شدم

مژده باد اے همصفیران چمن — من اسیر گیسوئے [illegible] شدم

بزدلی چون شیوهٔ نسوان بود | من غلام همت مردان شدم
مرحبا در ساحت بازی گهش | گردگان و گوی و هم چوگان شدم
من نمیگویم چه بودم در ازل | گرچه پیدا صورت انسان شدم
ای اجل در کارهای مشکلت | از سبک روحی خود آسان شدم
توسن طبعم نباشد سست پی | همعنان قدسی و سحبان شدم
حضرت آغا ز فیض چشمه‌ات | آشنای بحر بی پایان شدم

شوق گرچه سوختم از سوز عشق
همچو خورشید جهان تابان شدم

منت کش دردیم دوا را نشناسیم | از کثرت آفات بلا را نشناسیم
از ما خبر غیر و یگانه نتوان جست | خود را نشناسیم و خدا را نشناسیم
واللہ بجز گردش دوران جفا جو | دیگر ستم و جور و جفا را نشناسیم
مائیم فقط کشتهٔ آن شوخ نگاهی | جز غمزه و انداز قضا را نشناسیم
افسوس که از طرز اشارات تجاهل | اقرار ندانیم و ابا را نشناسیم
از صرصر آلام درین گلشن دوران | جز باد خزان باد صبا را نشناسیم
گهه اژدر و گهه سنبل و زنجیر بخوانیم | زآشفته سری زلف دوتا را نشناسیم
بر دولت افلاس قناعت بگزیدیم | سرمایگی شاه و گدا را نشناسیم
ای حضرت واعظ تو نشناسید بما گر | واللہ که ما نیز شما را نشناسیم

وحشت زدہ گانیم بہ تن جامہ دریدہ ۔ ما جبّہ و دستار و قبا را نشناسیم

اے **شوق** بخواہیم ز بہر تو دعا ہا
گو صورتِ تاثیرِ دعا را نشناسیم

خدا خود بزم آرا بود شب جائیکہ من بودم ۔ محمد جلوہ فرما بود شب جائیکہ من بودم
زعکسِ رُخ منور بود تحت و فوق و پیش و پس ۔ فروغ طور موسیٰ بود شب جائیکہ من بودم
ستادہ با ادب رضوان بہ پیشِ سرورِ عالم ۔ فدایش پست و بالا بود شب جائیکہ من بودم
بجوشِ رحمتِ یزداں طفیلِ احمدِ مرسل ۔ بجائے قطرہ دریا بود شب جائیکہ من بودم
نقابِ نور افگندہ بعارض حور و غلماں را ۔ دلم محوِ تماشا بود شب جائیکہ من بودم
مُغنّی مطرب و مینا مئی و جام و سبو ساغر ۔ ہمہ ساماں مہیا بود شب جائیکہ من بودم
بجائے دیدِ شیدائی براں یوسف رُخی یکسر ۔ بجو دیدار زلیخا بود شب جائیکہ من بودم
پئے درمانِ دردِ دل بیک چیز از روزِ غم ۔ گراں جانِ مسیحا بود شب جائیکہ من بودم
ندیدم وامق و عذرا ندیدم کوہکن شیریں ۔ نہ مجنوں بود و لیلا بود شب جائیکہ من بودم
نہ شیخ و عابد و زاہد نہ ترسا ہمن مسلم ۔ نہ ہم کعبہ کلیسا بود شب جائیکہ من بودم

چگویم **شوق** لطف مئے بلوریں جام پر بادہ
بدستِ شاہ آغا بود شب جائیکہ من بودم

غلط گفتم کہ عکس او بہ مرآۃِ جہاں دیدم ۔ بہر جا چشم وا کردم جمالِ حق عیاں دیدم
فدا جان و دلِ عالم بنامِ احمدِ مرسل ۔ مریضِ درد عصیاں را شفا جاودان دیدم

بدید و گفت عیسیٰ سرزمینِ روضهٔ احمد
نشانِ عرشِ اعظم هم بزیرِ آسمان دیدم

فدائے مهر و الطافش نسیم و غنچه و بلبل
بدل آشفته هر گل تا اے باغبان دیدم

نشان یابانِ داغِ عشق و مهرِ حسنِ یوسف را
بعارض غازهٔ رنگین غبارِ کاروان دیدم

پسِ محمل پریشان حال دیدم قیس را لیکن
مهارِ ناقهٔ لیلیٰ بدستِ ساربان دیدم

پئے منزل بسته آرم ز لمعاتِ رخِ تابان
سپاسِ اوی سرِ راہے چراغِ کاروان دیدم

بجانان رسیدم تا جبینِ آستان سایم
سرِ خود کوفتم بر در عدو را پاسبان دیدم

چگویم برشمات تیغِ نگاهِ نیم بازش را
هزاران نیم جان بسمل سرِ کویش تپان دیدم

نظر بر من نمیدارد ندانم هیچ غم منعم
بحالِ بیکس و مسکین خدا را مهربان دیدم

بقا اندر فنا بیشک یقین عین الیقین دانم
سبب اے شوق هستی را همه وهم و گمان دیدم

نسیمِ آن دادائے غوثِ اعظم
دلِ عالم فدائے غوثِ اعظم

بود شمعِ چراغِ طورِ موسیٰ
تجلی لقائے غوثِ اعظم

دگر در وقت مشکل دستگیرے
نمی باشد سوائے غوثِ اعظم

کجا از لطفِ حق محروم ماند
غلام جان فدا غوثِ اعظم

سرِ زاهد بود گر سوئے قبله
سرم باشد بپائے غوثِ اعظم

نباشد در سرم سودائے دیگر
بجز زلفِ دوتائے غوثِ اعظم

نباشد در زبان زنهار یارا
که تا سازم ثنائے غوثِ اعظم

بہر شام وسحر جبریل آرد — سلامِ حق برائے غوثِ اعظم
ہمایوں سوزن عیسےٰ سرِ چرخ — ہمی دوزد قبائے غوثِ اعظم
مریضِ درد عصیاں را کفایت — کند دارالشفائے غوثِ اعظم
ادا کردم جوابات نکیرین — بتائیدِ ولائے غوثِ اعظم
بروزِ حشر لنگر گرد آیند — ہمہ زیرِ لوائے غوثِ اعظم
تواں پوشید سر در روزِ محشر — بداماں ردائے غوثِ اعظم
فدا سازم دل و جسم و جگر را — بنامِ دلکشائے غوثِ اعظم
دلِ مجنوں اسیرِ زلفِ لیلیٰ — دلِ من مبتلائے غوثِ اعظم
نگہ کن از ادب رضواں بجنت — نشیند کے بجائے غوثِ اعظم
دہد اذنِ شفاعت بعدِ احمد — بہ غوثِ ما خدائے غوثِ اعظم
دلا پروائے شاہانِ زمانہ — مندار و گدائے غوثِ اعظم

کشد کارا کافی بود **شوق**
در دولت سرائے غوثِ اعظم

کئے شکوہ ہائے زلفِ چلیپا نوشتہ ایم — ما بلکہ قصہ سر و سودا نوشتہ ایم
وصفِ جمال وحسن دل آرا نوشتہ ایم — بر لوحِ عرش نقشِ سراپا نوشتہ ایم
اے صبحِ عید بعد سلامم باو رساں — روداد بخت در شبِ یلدا نوشتہ ایم
ہنگامِ نزع مضطرم با نہ پیامِ وصل — او را بصد ہزار تمنا نوشتہ ایم

ای شیخ بے وضو نہ کنی یاد نامِ مے
فرما کجا نصیحتِ بیجا نوشته ایم

از بهرِ ترکِ شوخیٔ و پابندیٔ ادب
نامه بنامِ حضرتِ موسیٰ نوشته ایم

جورِ فلک جفائے عدو طعنهٔ رقیب
بر پشتِ خطِ یار همه را نوشته ایم

فرهاد و قیس را برسان اے صبا خبر
قانون باغبانیٔ صحرا نوشته ایم

جز شکرِ دوستانِ حقیقت شناسِ دل
حقا کجا شکایتِ اعدا نوشته ایم

نقشِ برآب صورتِ هستیٔ ما بود
زاں چوں حباب بر سرِ دریا نوشته ایم

زاهد عجب مدار بہ توبه شکستنم
اسنادِ صاف بر سرِ مینا نوشته ایم

بالائے عرش زیرِ فلک بر سرِ زمیں
یا داستانِ عشق بهر جا نوشته ایم

بر اعتمادِ زشتیٔ اعمالِ خویشتن
امروز حالِ صورتِ فردا نوشته ایم

والله که بغیر ثنائے شہ زمن
افسانهٔ سکندر و دارا نوشته ایم

ممکن بود نه شوق که جائی دگر دیم
خطِ غلامیٔ در آغا نوشته ایم

پشتِ رستم بزمیں همسرِ عشقش تنگ زدم
دست بر دست چو در معرکه جنگ زدم

چونکه بے پایه بود قصرِ بنائے عالم
خاک بر سر زدم و پابه اورنگ زدم

خشت از مدرسه و دیر و حرم گشتن زدو
قدمے چند سوئے میکده دلتنگ زدم

رنگِ رو گل شگفت جگرم چو بفشرد
شکر الله که زیں رو دمِ یکرنگ زدم

صبحدم بانگِ مسجد چو موذن بزند
من سرِ بزمِ طرب بربط و هم چنگ زدم

آمد آن بت بصد انداز لب جوئے غسل
آشنا یافتم و بوسہ لب گنگ زدم

تو بپنداز شفق از شرر شعلۂ دل
بر سر پیر فلک آتش گلرنگ زدم

گر نہ بخشید مرا جرعہ ز مئے غم نہ بود
عاقبت پیش مغان من قدح بنگ زدم

ارزش لعل و گہر را سر میزان نظر
پیش دندان و لب یار بہ پا سنگ زدم

چون نہ برخاست ز میخانہ صدائے قلقل
شیشہ بشکستم و ساغر بہ سر سنگ زدم

گرچہ لغزید مرا پائے بجوش ہستی
لیک بر دامن او شوق کجا چنگ زدم

باب النون

بہ حشر پردہ بر آرند گر ز روئے حسن
ہمہ ز بہر تماشائش دوند سوئے حسن

بیان مہر ہمہ ذرہ ذرہ می رخشد
فرا گرفتہ بعالم ضیاء روئے حسن

ہوس چرا کنم از بہر سیر باغ ارم
ہمیں بس است مرا گوشۂ کوئے حسن

قبائے ہستی خود نیز پارہ پارہ بکن
چو خواستی کہ بدوزی نظر بروئے حسن

شنیدہ است ظہورش بہ احسن تقویم
فلک بہ مشعل خورشید بہ جستجوئے حسن

بغیر حضرت داؤد کس نہ صورت بت
برنگ و روئے حسن ہم بہ خلق و خوئے حسن

نسیم نکہت سنبل مرا نمی شاید
مگر شمیم از آن زلف مشکبوئے حسن

طمع مدار کہ تا یک نظر ببیند ازند
بر استخوان ہما ہم سگان کوئے حسن

فتد ز پا بسرِ خاک آں سفیہ خراب — نظر بہ چشم حقارت کند بسوئے حسن
بسانِ نوح اگر عمرِ من دراز کنند — تمام عمر گزارم بہ آرزوئے حسن
بجاں عزیز کہ یعقوب داشت یوسف را — مگر ز پیرہنش می شمید بوئے حسن
ہمیشہ نغمۂ وصفش روانِ من گوید — گرہ زدم بہ رگِ جاں زتارِ موئے حسن
بہ حرمتیکہ محمد شفیعِ عالم ہست — خدا بہ شوق بہل ہر آبروئے حسن

ولہ

دل بردو قسم خورد و زند چناں آہ چنیں — خاموشیش بلائے جاں شوخ چناں متیں چنیں
آئینہ بند قصرِ تو جلوہ عکس جا بجا — من ہمہ تن تحیرم خانہ چناں مکیں چنیں
کوکبِ برجِ برتری مطلعِ مہرِ دلبری — قدرتِ حق تماشا کن قشقہ چناں جبیں چنیں
نامِ تو اے نگارِ من کندہ شدہ بلوحِ دل — آفریں بہ نوشت من نقش چناں نگیں چنیں
خاک سرا فرو برد سنگ بلا فلک زند — زیست وبال جاں شدہ چرخ چناں زمیں چنیں
حسرتِ دید سید دو اشدہ ضعفِ چشم — چیست علاج ناصحا حزن چناں حزیں چنیں
روئے تو رشکِ صاعقہ خوئے تو جور و ہم جفا — تن شکیب چوں دہم حسن چناں حسیں چنیں
در نظرم عیاں نہ دزد دل من جدا نہ — کیفیتے است بوالعجب رہ چناں قریں چنیں
وعدۂ وصل صد ہزار کردہ خود شکستہ — وائے یکے وفا نشد عہد چناں یمیں چنیں

گفتہ گم شدہ ست دلبا زند دل شکستگی
شوق چہ آفت است ایں وہم چناں یقیں چنیں

صبا بیا برسان مژدهٔ پیامِ حسن — که جانِ خویش کنم تازه از کلامِ حسن

ز نامِ نامیِ او جان و دل شود تازه — هزار جانِ عزیزم فدا بنامِ حسن

نشاطِ تازه دهد لطفها بیفزاید — ز خنده های سحر گریه های شامِ حسن

عجب مدار تو زاهد اگر سبق بُردند — به پختگانِ جهان خستگانِ خامِ حسن

بیک اشارهٔ توحید راه پیمودند — به قربِ خاصِ خدا بندگانِ عامِ حسن

دلم به سینه تپد همچو مرغِ قبله نما — کنم اسیر به گیسوی مشک فامِ حسن

خوش است جرعه کشیدن درین خراباتم — بدست حضرت داود هم ز جامِ حسن

ز فیضِ پرتوِ آغا جهان منور شد — چو آفتاب برآورد سر ز بامِ حسن

بس است شوق همین ننگ و نام و عز و شرف
که خوانده اند ترا در جهان غلامِ حسن

زلفِ جانان چنان کشید که من — مهر رویش سپهر دید که من

همرهِ دل که می رود گفتم — خون از دیده ام چکید که من

کیست گفتم برو نثار شود — جان از قالبم دوید که من

گفت شهدِ لبم که می نوشد — جانِ عاشق بلب رسید که من

خون چه گرید حنا ز دستِ بتان — آخرش گشت او شهید که من

گفتمش سوی حور برق که تافت — پرده از رخ برکشید که من

زلف بگشاد و گفت بند که بود — رنگ از روی من پرید که من

از رهِ لطف او ز من پرسید	شب وعده قضا رسید که من
فکر کردم عزائے من که کند	قمیص جامه به تن درید که من
گفتمش دل بدف که خواهد کرد	سوئے من یک نظر بدید که من

کشتۂ کیست چوں ندا آمد
شوق از ما بدر دوید که من

بهجتِ احمد فزاید رتبۂ اعلائے من	از مقامِ عرشیاں باشد گرامی جائے من
نعتِ احمد حرزِ جانِ قدسیاں باشد هنوز	بازوئے جبرائیل بستن کاغذِ انشائے من
عرضه شد روز ازل تشریفِ مدحِ مصطفیٰ	راست آمد کسوتِ مداحیش بالائے من
دل تپید از قدسیاں هم جا بدور عرشیاں	مرحبا صلِ علیٰ صلِ علیٰ غوغائے من
زاں گراں مایه متاعے کینه ام پرورده است	نقدِ ایمانش بود در زد دکسے کالائے من
اے چه پیدائی وقارِ واصفِ ختمِ رسل	آسماں هم سزاوار است بسدِ پائے من
از جنونِ من گماں سوزیاں هرگز مبر	عاقبت سوداست اے غافل دریں سودائے من
طیبه شربت آنقدر خواهم که بر پائے فلک	آبله گردد ستاره گر شود هم پائے من
یا محمد حالتے دارم چگویم یا حبیب	من بتو شیدا شدم شد عالمی شیدائے من
یا رسول الله به یادِ عاشقت آهے کشم	فتنه ها زاید به محشر شورِ محشر زائے من
یا محمد خاطرم را از حوادث جمع دار	تا به آں روزیکه از هم بگسلد اجزائے من
وعده آر زدار انکار هم مستِ عشق صوفیاں	زانکه از خمخانۂ آغا ست ایں صهبائے من

گر کسے نازد بخاک مولد و منشائے خود
من ہمیں نازم کہ باشد گوشۂ بودائے من

دور ازاں فخرِ جہاں افتادہ ام اندر دکن
حسرتا اے وائے من اے وائے من اے وائے من

شوق وقتِ نزع زیرِ لب چنیں گفتہ ہمدائے من
فضلِ ایزد خوش بود امروز و دی فردائے من

کیست پس اندریں بخت سرا ماوائے من
گوئیست ظلّ الشاہِ دکن دارائے من

زیبِ فہرستِ شہان باشد مبارک نامِ او
میر محبوب علی شاہ از ازل مولائے من

باز جوئے گر ز من از مولد و مسکن نشان
حیدرآباد است بشنو مولد و منشائے من

وقتِ لعل و گہر در بحر و کاں کمتر بود
زانکہ من چوں زیں دیارم کم بود پروائے من

گو بے آراستم از تازہ گل باغِ سخن
بے نسیمِ لطفِ تو پژمردہ شد گلہائے من

اے شہِ فخرِ زمان جاری است فیضِ نعمتت
ہمچو خونِ غیر فاسد در ہمہ اعضائے من

واجب آمد طاعتِ شاہِ دکن زار و لبِ من
ہست ایں کردار نیکو سنتِ آبائے من

شاہِ ما چوں نغمۂ عرشی گرامی گوش کرد
کے عجب باشد اگر شنود گہے غوغائے من

دستگیرم شو تو ای افتادگاں را دستگیر
روزگار افتادہ است اندر پئے ایذائے من

آرزو دارم کہ سایم سر بپائے آستاں
گر شود رخشاں ز قسمت اخترِ سیمائے من

آرزوہایم بسے خوں کرد گو چرخِ کہن
نیست خوش لب ہمچو مشعلہ ریختن زیبائے من

توبہ صد بشکست و نشکست ہم یک رنگِ خطا
بادہ پر نور است اندر ساغرِ مینائے من

سر فرود آرم نہ جز درگاہِ تو جائے دگر
آفریں صد آفریں بر ہمتِ والائے من

چوں بہ توصیفِ تو شد آراستہ زلفِ سخن | می دمد صبحِ سعادت از شبِ یلدای من
فخر آں دارم ز مداحیِ تو شاہا مرا | می نویسد قیصر و خاقاں کہ منشیہائے من
تا سرِ گردوں فرازم پایۂ عز و افتخار | خسروا در بزمِ زیبائے تو باشد جائے من

شوق تا کے مبتلائے غم دریں دیرِ خراب
وائے بخت ار نہ در گیرد خلوصِ بزمِ فردائے من

ایں شور و شیون غوغا دلِ من | کردی قیامت برپا دلِ من
من با تو سازم با من نسازی | تا کے نداری پروا دلِ من
از عشقِ خوباں پرہیز پرہیز | زیرک دلِ من دانا دلِ من
امروز خواہی گر وصلِ جاناں | محروم باشی فردا دلِ من
سہل است دادن جانِ گرامی | مشکل تمنائے بیجا دلِ من
مطعونِ عالم معتوبِ جاناں | مردود گشتہ ہر جا دلِ من
عقل و خرد و ہوش و صبر و تحمل | غارت زدی جملہ کالا دلِ من
با دلفریباں الفت گزیدن | خبط و جنون است سودا دلِ من
از لب فشاند و چشم بارد | آتش دلِ من دریا دلِ من
با خود دو جہاں ہم خود بسوزد | عیسے دلِ من موسیٰ دلِ من

سعدی ندارد در بزمِ جاناں
اے شوق رفت تنہا دلِ من

شنو اے میر منزل پر اثر یک داستاں از من
بدل دارد که دور تها غبار کارواں از من

امیدِ نغمهٔ رنگیں مدار اے باغباں از من
که هستم بلبلِ نالاں نیاید جز فغاں از من

نوائے بینوائے چوں نسازم را که می نازد
برنگِ ناله سر گردن نوائے بلبلاں از من

دلے کلفت زده دارم به آه و ناله می سازم
خدارا رنج بیهوده نشاید دوستاں از من

بدار و گوش هم دیوار بشنو اے دلِ ناداں
درونِ خلوتِ جاناں نباشی همزباں از من

چساں از کور باطن چشم نیکی داشتن شاید
نظر دزدیده می بازد همیشه پاسباں از من

گزر کردند زیں وادی هزاراں صاحبِ محمل
خبر یابد قه لیلے چه پرسی ساربان از من

ز سوزِ دل سراپا موم گشتم شمع کاشانه
شب غم وام میگیرد گداز استخواں از من

سفر در پیش و راهِ پر خطر تنها من و رهزن
سرِ منزل جدا گشتند یاراں همرہاں از من

قوی تر کارسازِ من خدائے مهربانِ من
چه باشد گر نیازی دلِ نامهرباں از من

به پیری جز به آهے سرد دیگر هیچ می آید
مجوئی **شوق** اکنوں گرمیٔ طبع جواں از من

بدیں قول و فعل یارا نسزد ایں که ناز کردن
بخدا سپاس گفتن به نبی نیاز کردن

به سرودن درودے گزیدن سجودی
چه خوش است خاکیاں را سرِ چرخ ناز کردن

چه مبارک ست آں آستانہ که زنانِ سجا پاکاں
سرِ آستین الیٰ منقش طراز کردن

همه راز ذاتِ پاکت به ملائکاں سرودن
اگر ایں نه حکم بودے به نهفته راز کردن

چه نکوست در شبِ غم سرِ مجمعِ پریشاں
به حدیثِ زلفِ احمد سخنے دراز کردن

به تصورِ جمالت دل و دیده ازدو عالم | شگفت بند کردن به رخِ تو باز کردن

نه کسیکه سوده باشد به دلت سرارادت | بخدا نه سود بخشد به حرم نماز کردن

به نمی که ابر ریزد به شرر که شعله بارد | دلِ من اگر نه تابد بدین سوز و ساز کردن

به قتاده شوق رحمے بخدا الٰہی تواند
کز فرطِ بارِ عصیان سرِ خود فراز کردن

اے بیا تا کلبۂ احزانِ من | شاہِ من سلطانِ من خاقانِ من

بہرچہ بیہودہ کشیدن تجارات | چشم دارد دیدۂ گریانِ من

خوش نصیبم گشت از روزِ ازل | بے سر و سامانیم سامانِ من

آتشے زد ہم بہ خشک و ہم بہ تر | شعلہ ریز آہِ شرر افشانِ من

مبتلائے دردِ الفت حال چیست | حق تعالیٰ بخشد دلِ نالانِ من

از مسیحا کے شوم منت پذیر | درد را نازم کہ شد درمانِ من

شامِ وعدہ صبح شد در انتظار | وائے من آوارۂ من حرمانِ من

نزدِ من کفر است ترکِ مہر و عشق | عشق چون دین آمد ہم ایمانِ من

از برائے وصلِ او گر جان ہم | کم نباشد نفع از نقصانِ من

رحمتِ او چون سبق برد از غضب | ہر زمان طاعت کند عصیانِ من

شوق تعریفش بود آسان اگر
ہم بگوید ... دورانِ من

غزل طرح جشن سالگرہ مبارک

اگر تو دیدہ نباشی قمر بہ روئے زمیں
بیا بہ بیں رخ شاہ دکن کہ ہست ہمیں

ضیائے چہرۂ انور شعاع جاہ و جلال
فروغ دولت جاوید ظاہر از جبیں

زہے تصرف حسن و کمال جلوہ گری
کہ باختند دل و جاں ہمہ کہین و مہیں

بہ صیدگاہ جہاں آہوان شوخ نگاہ
زنند صید بہ شیراں چو با فتند کمیں

اگر بہ آئینہ خانہ شوی تو جلوہ فگن
فتند بہ حالت حیرت ہمہ مکان و مکیں

فرا گرفتہ بہر ذرہ نور فیض تو شاہ
چنانکہ نور فشانست خور بعید و قریں

بسروری تو اقرار تاجداراں را
بوند گو ہمہ گوہر مگر تو دُرِّ ثمیں

بخدمت تو دوتا کردہ پشت خود بہ ادب
ستادہ است ز آغاز روز چرخ بریں

ز بہر فرق و قدم نقش نام نامی تو
بیا فرید خدا تخت نیز تاج و نگیں

مدام باد خدایا بہ بزم جشن و طرب
کہن شراب بہ تن تازہ روئے ماہ جبیں

نگاہ دار ادب بزم جشن شاہی ہست
قدم ز سر کن و اندک نظر بہ پیش و پسیں

ق
نگاہ تند کند شاہ ما سوئے رستم
عجب مدار کہ لرزد تنش بزیر زمیں

ہلال بدر شود بدر در خسوف آید
اگر گرہ سر ابرو فتد شکن بہ جبیں

زبان و جان و دل شوق بسکہ صرف دعاست
بجز دعا چہ رسد از گدائے گوشہ نشیں

نگویم نالہ و آہ و فغاں کن
دل ما آنچہ آسانست آں کن

دل و ایمان و دین اندر بلا کن
خدارا بعد ازین تسلیمِ جان کن

دلا هرگز نه طولِ داستان کن
به پیشش مختصر قصه بیان کن

بنائی کار بر رائی مغان کن
هر آن حکمیکه او گوید همان کن

به خلقِ نیک تسخیرِ جهان کن
شهنشاهی به زیرِ آسمان کن

نه شکوه از جفائی دشمنان کن
بجایش شکرِ لطفِ دوستان کن

بیا ساقی که فصلِ گل در آمد
به جام اندر شرابِ ارغوان کن

سرت گردم به نطقِ روح پرور
دلِ ناشادِ ما را شادمان کن

صبا از محملش برداشت پرده
کنون فکرِ دگر ای ساربان کن

عزیزِ من به جست و جوی یوسف
بدیده سرمه گردِ کاروان کن

بیا بر بام و گاهی در گلستان
تو بالا زمین را آسمان کن

به روئی دوستان در بند کردن
اگر خواهی عدو را پاسبان کن

نه طفلی خادمِ میخانه هستم
کرم بر من تو ای پیرِ مغان کن

رموزِ عاشقی مانندِ موئی
دلا تعلیم از جذبِ بتان کن

بیا چون تیر گر تو راست هستی
کمان را نه زره را کمان کن

سرے دارم که آرم زیرِ تیغت
اگر باور نداری امتحان کن

اگر داری سرِ عشقِ بتان شوق
خدارا زود ترکِ خانمان کن

زخوشخوئی جهانے را مسخر میتوان کردن
درونِ قبضهٔ خود هفت کشور میتوان کردن

ترا دل صاف و پیمانِ محبت گر بود محکم
شکستِ آئینه پیشِ سکندر میتوان کردن

به اثباتِ دمِ مهر و وفا مُهرِ غلامی را
سرِ پیشانیِ فغفور و قیصر میتوان کردن

خوشا داغِ جبینِ سجده فرسائے درِ جانان
مقابل با فروغِ مهرِ انور میتوان کردن

کجا داند مگر آن برق وش شوخ و جفا پیشه
که تسکینِ دلِ عشاقِ مضطر میتوان کردن

ز بهرِ قتلِ من گر پنجهٔ نازک کنی رنگین
بجان منت گلو بسمل زیرِ خنجر میتوان کردن

چرا از نسخهٔ خود کیمیاگر ناز میدارد
زخاکِ کوئے جانان کیمیا به میتوان کردن

حیاتِ خضر و الیاس و مسیحا گر مرا بخشی
ترا تا عمر خدمت بنده پرور میتوان کردن

فراهم اندرین محنت سرا سامانِ عشرت را
توان کردن مگر بے یار کمتر میتوان کردن

ز بهرِ ذکرِ نامِ جانفزائے احمدِ مرسل
دهن را پاک صد ره زابِ کوثر میتوان کردن

تحمل گر کنی اے شوق بر جورِ بتان اکنون
فغان پیشِ خدا در روزِ محشر میتوان کردن

کدامی نام یا رب وردِ میدارد زبانِ من
بهم چسپیده می گردند از لذت لبانِ من

نجات از غم دهد ور دل مسرت ها بیفزاید
فدا بر نامِ پاکِ تو بود محمود جانِ من

دلم مجروح چون از غمزهٔ آهو نگاهے شد
گزارم کوئے مشک آیند زخمِ بخیگانِ من

تغافل تا کجا در انتظارت جان به لب آمد
بکش خنجر بکن بسمل ز منت نیم جانِ من

مسلمانان غبارِ کوئے او از روے شفقت ها
چه کیما نهید آهسته خاک اندر دهانِ من

ز دردِ الفتِ جاناں چہا دلشاد شد
کہ از ناخواندہ مہمانی شد آباد این مکانِ من

نہ بینی ہیچ گل اندر چمن چون من جگر چاکے
نہ یابی غنچہ را دلتنگ در گلشن بسانِ من

چسان باور کنم یارب کہ او در بزم می آید
کسے کو در خیال آید نہ در وہم و گمانِ من

عجب تاثیر دارد سینہ سوزیہا کہ می گردد
زمینِ شعر خاکستر بزیرِ آسمانِ من

خدارا گو بیت ناصح زمن ترکِ نصیحت کن
عزیز و مشفق و مخلص شفیق و مہربانِ من

چو سایہ زیرِ دیوارت فتاد از ناتوانیہا
بہ شوقِ پیر رحمے کن خدارا نوجوانِ من

سبحہ را لازم کہ در زنار می باید شدن
رشتۂ توحید با یکتار می باید شدن

پائے بندِ ملت و مذہب بود آغازِ عشق
زین ہمہ آزاد آخر کار می باید شدن

غفلت سخت است رفتن جانبِ دیر و حرم
رو بہ میخانہ اگر ہشیار می باید شدن

پختہ مغزاں را نہفتن سرِ تو واجب بود
ہر سرِ شوریدہ بر دار می باید شدن

رحمتے یارب سرِ گورِ غریباں رحمتے
تا کجا زیرِ فلک مسمار می باید شدن

آفرین بر خود فروشیہائے حسنِ دلفریب
نقدِ جاں برکف سرِ بازار می باید شدن

گر بلائے سرِ خود ہا بلا آور دست
مبتلائے گیسوئے خمدار می باید شدن

چوں خیالِ چشمِ مخمورِ تو مستی آورد
مے پرستی کردن و میخوار می باید شدن

بہر گل چیدن ہوس دارد اگر آں سرو ناز
سینۂ پر داغِ من گلزار می باید شدن

از برائے شربتِ عنابِ لب سیبِ ذقن
اے دلِ من دایما بیمار می باید شدن

تا کجا در پردهٔ هستی به پوشی روئے خویش
شوق روزے با اجل دو چار می باید شدن

اشک هائے گرم شعله می زند در آستین
مشفقا هرگز منه بر دیدهٔ تر آستین

دارم از داغ جنون در قطره هائے اشک غم
گل همه اندر گریبان پر ز گوهر آستین

خوش بود دادن نهان از تقاضائے جنون
پائے اندر گوشهٔ دامان به سر آستین

اے مده دست طلب غافل بدست هر لئیم
زر بکف دارد ولیکن مار اندر آستین

می سزد تعبیر پرسیدن ز زلف او که شب
دیده ام خواب پریشان مار اندر آستین

پنجهٔ ظالم ز ساعد قطع می باید نمود
تا بود با دست کوتاهش برابر آستین

قاتل سفاک هنگام خونریزی نهد
زیر خنجر آستین بالائے خنجر آستین

چیست واعظ حال تو کامروز می بینم ترا
جبه و دستار آلوده به مئے تر آستین

بهر دفع چشم بد بنگر که هنگام عطا
ساقی ما از کرم پوشد بساغر آستین

چون بدست آمد ورد ده ام دامان آل مصطفی
روز محشر کے بشویم ز آب کوثر آستین

اے فدا جانم چه پایه بود خلق مصطفی
بهر کافر هم به گسترد پیمبر آستین

تنگ آمد چون زمین شعر بر اهل سخن
قافیه جستم بزور طبع کمتر آستین

تو چه دانی شوق شان عظمت شاه دکن
دانش نوشاه می بوسد سکندر آستین

سیل سرشک گر نشدے سد راه من
بالائے طور شعله زدے برق آه من

ای آفتاب حسن گلیم شب فراق
تقدیر یافته است ز بخت سیاه من

تدبیر هیچ راست نیامد ز بخت بد
کج باخته است بازی من کجکلاه من

زاهد پی طواف سوی کعبه می رود
سنگ در تو باد تنها سجده گاه من

زان رو که به تو خیره شود چشم آفتاب
بهر نظاره هیچ نتابد نگاه من

شب در گذشت چاک بند دامن سحر
لیکن بمن رسید نه بهر راه من

بهر ثبوت قتل من بگیر ز خون لب
آن داغ آستین تو باشد گواه من

آن سوخته دلم که پس از مرگ بر مزار
ز آب حیات نیز نروید گیاه من

ای داور کریم ببخشای بی حساب
اندر شمار هیچ نیارد گناه من

یا مصطفی اسیرم که بسی مبتلای غم
بنگر ز چشم رحم بحال تباه من

شاهان دهر ناصیه فرسای بر درت
در دیده خاک پای تو افزوده جاه من

بادا خدا بسی بجهان شاد و کامیاب
فخر زمن نظام دکن بادشاه من

باشد نه شوق جای دگر اندرین جهان
جز آستان حضرت آغا پناه من

ثبوت رنگ هستی شد بعالم چو پدید از من
کشاده بسته کاران را بد آمد کلید از من

منم آن شعله سوزان منم آن چشمه حیوان
بدوزخ رنج و غم از من بجنت شد نوید از من

ز تاثیر ستمگاری نگر از فیض غفاری
نمود رنگ روز و شب ازمن نصیب از من

ازان شد روز افزون رونق بازار مجبورا
که ضبط وحشت و دیوانگیها چون خرید از من

بہ بیداری و دوشاید جامِ مستی دریدنہا
فلک آموخت آخر طرز این قطع و برید از من

دویدم بہر پابوسی قاتل لیک پیش از من
سرشکِ چشم گریانم بسرپا پیش دوید از من

چسان گویم بہ تو ہمدم سبب سنجیدگیہائیش
نمیدانم خطائے دیدہ گاہے یا ندید از من

سحرگاہان سرِ گلشن لبِ جو آن گلِ رعنا
فشاندہ از جیبِ افشان کہ رنگِ رخ پرید از من

بوقتِ نزع چون آمد سرِ بالینم از غصہ
گرہ بر جبینِ ابرو زد و دامن کشید از من

ہزاران مرحبا تا بود فصلِ گل درین گلشن
سپاسِ باغبان ہر کس گلِ مقصود چید از من

چہ گویم **شوق** حیرانم ز احوالِ شبِ خلوت
نہ خود پرسید حالِ من نہ چون گفتم شنید از من

زمین بالای عرش و برزمین است آسمانِ من
جداگانہ بود زین دو جہان دیگر جہانِ من

بدل دارد بہار داغہا سوزِ نہانِ من
چو گلزارِ خلیل اللہ خندد بوستانِ من

بود در خانۂ دل جلوہ فرما نوجوانِ من
کزان بوسہ زند پیرِ فلک بر آستانِ من

شگفتہ در تصورہای رویت صد ہزاران گل
بہ باغِ دل کہ چون فردوس ماند بوستانِ من

خوشا بختے کہ با این نارسائیہا درین عالم
خطابِ عرش منزل یافتہ آہ و فغانِ من

مشو یکدم جدا اے دردِ الفت از دلم ہرگز
شفیق و مشفق و الطاف گستر مہربانِ من

مرا کردہ است شوریدہ سر اندر جہان رسوا
بکش خنجر بزن بر سر بنہ منت بجانِ من

بسوزش می جہد برقِ بلا اے باغبان ہر دم
بگو با ابرِ رحمت ہان ہمین است آشیانِ من

الٰہی ریختن بال و پرم رنگے دگر دارد
بہار اندر چمن آرد بدین خوبی خزانِ من

صبا رفتم به سیر گل بهر برگ شجر دیدم | کف افسوس می مالد به عمر رایگان من
ز چشم گل به بارد اشک خون هر قطره شبنم | بنالد گر گهی بلبل به انداز فغان من
نپاید جز به یکدم عالم هستی حباب آسا | بسیلاب فنا افتاد این طرح مکان من
بغیر از آن گمان خاک جهان نیری اگر همدم | نیابی بالیقین هرگز تو ذره از نشان من
بخواب اندر چو سر کردم حکایتهای بیتابی | بوصف لعل خوبان شد تمام آخر بیان من

سر گل در جهان نام محمد چون بلب آرم
ببوسد حور جنت شوق از حسرت زبان من

ستم جور و جفا چندانکه خواهی بر سر ما کن | ولیکن اجتناب از صحبت بدبخت اعدا کن
بگفتم هم نگویم مر ترا ترک جفاها کن | بکن تا حد امکان لیک هم رو بفردا کن
بخواهی در جهان هر عزیز و شاد با بودن | تلطف با احبا کن بدشمن هم مدارا کن
معین کرده اند اوقات هر کاری که کردن | دگر فرزانه ز امروز فکر کار فردا کن
بیا ای آینه رو بیحجابانه سر محفل | برنگ خود همه را ششدر و حیران و شیدا کن
به نقد جان خریدن جنس عشق او روا باشد | نگه هرگز نه چون مجنون سر بازار سودا کن
بطرز فتنه خیزیها بیا در عرصه محشر | قیامت در قیامت حشر اندر حشر برپا کن
گره از غنچه بگشاید صبا بلبل همی گوید | بیا ای شوخ تو هم در چمن بند قبا وا کن
بت سنگین دل و بهر از سنگ جفا بنگر | نه هرگز ریزه ریزه شیشه دلهای ما را کن
تصدق رند میخواران بلا گردان خمخانه | سراهم ساقی گلرو عطا یک جام صهبا کن

کلوخ انداز طفلاں پیر و برنا در گریز از ما
نہ زینساں عاشق خود را سر بازار رسوا کن

نمیداریم غیر از نقد جاں دیگر بہا وصل
مناسب گر تو میدانی بہ نیہم نرخ بالا کن

بہ بزم ما بُت کافر دمے بہر خدا بنشیں
دل ما را شکیبا کن تن ما را توانا کن

شنو از من بود دار فنا عبرت گہ عالم
نظر بر قصۂ اسکندر و جمشید و دارا کن

بروئے بوالہوس انگہ بہ پیش او سر مقتل
دلیرانہ جگر دل ہیچ شوق اول تو پیدا کن

گر ز خلوت صبحدم آں مست خواب آید بروں
برزده چاک گریباں آفتاب آید بروں

جاں ز قالب گر رود عشق تو از دل کے رود
بوئے گل در شیشہ ماند گو گلاب آید بروں

ہر دم دیدہ فرو شد در یم پایان غم
نیست امید کہ اکنوں غرق آب آید بروں

سخت دشوار است عقد جدا او آید بدست
خوں بہ ناف اندر بہ بند دم مشک ناب آید بروں

بہر اشک خوں بود لازم بہ دیدہ التہاب
تا نہ سوزد خم بہ آتش کے شراب آید بروں

صد زباں از ہر بن مویم بر دید بہر شکر
لفظہا گر از دہان لاجواب آید بروں

در گلو بندیدہ خون جگر ہم لخت لخت
تار سینہ این دل خانہ خراب آید بروں

می خورد شد بادہ اندر خم کہ بینیم تا کجا
محتسب در زحساب از احتساب آید بروں

پائے خوردہ بر در میخانہ افتد سرنگوں
شیخ و زاہد گر ز راہ ناصواب آید بروں

حشر برخیزد نباشد مہر و مہ را قرار
آسماں نہ در زند و ور انقلاب آید بروں

صد ہزاراں سال گر چرخ کہن گردش زند
مثل تو کے فرد کامل انتخاب آید بروں

شعلهٔ نارِ جهنم در دمش با خود کشد — هر که از باغِ ولائے بوتراب آید برون

دشمنِ کم‌بخت را در دل خلد خارِ حسد
شوقِ ناکام از بزمت کامیاب آید برون

شکستِ رنگِ تمنائے پرستیٔ من — کشیده تا بکجا سر درازدستیٔ من

صبا بهر ذرهٔ خاکم غبار در کویش — به اوجِ رتبهٔ اعلائے رسید پستیٔ من

کشود میکده ساقی صلائے عام بداد — مگر نه جائے ز جنبید فاقه مستیٔ من

بسے زده است پر و بالِ طایرِ تدبیر — ولے بهیچ نه بالا پرید پستیٔ من

صبا چگونه برآند غبارِ خاکِ مرا — کنارِ دامنِ هستی گرفت هستیٔ من

نشانِ داغِ غلامیٔ سرِ جبینِ با قیمت — اگرچه گرد برانگیختی ز هستیٔ من

کسے به گورِ غریبان شبے چراغ نه سوخت — بروز سوخت گر داغِ تنگدستیٔ من

بزعمِ شیخ شدم در طوافِ کعبهٔ دل — مرا به قربِ خدا برد بت‌پرستیٔ من

اجل به تاختِ الهی چو یک بیک زکمین — به غارتید گر جمله گنجِ هستیٔ من

تمام عمر بسر شد به شغلِ جامه دری — بتنگ آمده جان از فراخ دستیٔ من

مدام شوق بود در خیالِ ابروئے خود
بود به حالتِ یکسان خمار و مستیٔ من

سرودِ آغاز اندر بزمِ رندان میتوان کردن — به سازِ چنگ و بربط رقصِ مستانه توان کردن

بتِ گردم خدا را کار آسان میتوان کردن — خم و خمخانه ساقی وقفِ رندان میتوان کردن

نهال و نخل را سرو چراغان میتوان کردن ز نور باده روشن بام و ایوان میتوان کردن
فراهم مجمع زهره جبینان میتوان کردن مهیا بهر عشرت جمله سامان میتوان کردن
گل افشانی صبا هر صبحگاهان میتوان کردن همه ملک دکن را چون گلستان میتوان کردن
چهل ساله بود این جشن عقد سال سلطانی برین محفل متاع جان قربان میتوان کردن
توان آراست بزم مے مگر از آتش حسرت دل دشمن درون سینه بریان میتوان کردن
چه خوش باشد به یک ساغر دل خلق دو عالم را رهین منت و ممنون احسان میتوان کردن
جزاک الله زاهد بیخودانه اندرین محفل به شغل باده خورد عهد و پیمان میتوان کردن
درین بزم نشاط افزا که رشک باغ رضوانست گل مقصود در جیب و گریبان میتوان کردن
تجلی ها برق طور را گر آرزو داری شبے آن ماه را در خانه مهمان میتوان کردن
اگر خواهی ترا نور بصارت ها بیفزاید بچشم اندر غبار کوے جانان میتوان کردن
بهر لحظه ز تاثیر نمک ریز تبسم ها لب هر زخم را چون غنچه خندان میتوان کردن
نباشد چو امید رستگاری زین بلا اے دل چرا این کشمکش با زلف پیچان میتوان کردن
به اخلاق و مدارا هم به حسن خوش کلامیها جهان اهل جهان را زیر فرمان میتوان کردن
به امید آنکه ز آب چشمهٔ کوثر توان شستن همه با داغ مے آغشته داماں میتوان کردن
گرانی آورد چا خریں در قدر و قیمت ها به سودا وصالش سعی چندان میتوان کردن
زلیخا با تو میگویم هزاران یوسف کنعان را مقید اندرین چاه زنخدان میتوان کردن
ترا اے شوق می باید که نقد جان و ایمان را تصدق بر محمد شاه خوبان میتوان کردن

وله

چشم و دل را روز و شب شغل است پیهم ریختن
آب اندر آستین آتش بدامان ریختن

می تواند از تموجهای اشک لاله رنگ
ابر را بی نیسان چشم گریان ریختن

از شمیم روضه ات کم نیست صبا را بجیب
مشک و عنبر بر سر زلف پریشان ریختن

در خیال بوسهٔ رخسار گلرنگ صنم
با غبار زیبد مرا گل در گریبان ریختن

می نشاید مر ترا ای ساقی ابر کرم
قطره قطره می درون کام مستان ریختن

چشم پرخون مرا چون ابر در فصل بهار
کی دریغ آید به صحرا در گلستان ریختن

بی ادب پروانه این بال و پر ناسوخته
کی بود شایان سر شمع شبستان ریختن

ساقیا خون آب میگردد به حسرت در جگر
باده در جام و صراحی پیش رندان ریختن

تا نیاید هیچ پهلو در شب هجران قرار
می سزد بر بسترم خار مغیلان ریختن

یا الهی دانهٔ اشک مسلسل را ز غم
تا کجا در گوشهٔ دامان حرمان ریختن

مرحبا در جانجی از بهر انبار نجات
گوهر اشک ندامت فرق عصیان ریختن

نیست این مردانگی ای چرخ گردان بعد مرگ
خشت و خاک و سنگ بر گور غریبان ریختن

ای دل نادان بعشق کاکل پیچا پیچ
حیف باشد کین بلا بر جان نادان ریختن

گوهر تسنیم باید در چنین جشن سعید
بر سر شاه دکن رشک سلیمان ریختن

شوق با پیری ز بی برگی خود هرگز مرنج
خوش بود اندر خزان برگ درختان ریختن

بہ بیں مرہم ز ہمدردی بہ زخم دل فگار من — گرداں روئے زنہار از دو چشم اشکبار من

ز گلہائے جراحت جسم بسمل رشک گلزار است — بیا بہر تماشا خوش ببین تازہ بہار من

شب چوں شمع افروزی سحر چوں مہر تابانی — چہ میدانی کہ میگزرد چہا لیل و نہار من

بخاک و آب انداز و بسنگ افگن بہ آتش زن — دل ناچیز و ناکارہ کنوں نیاید بکار من

طلوع صبح محشر شد نہ شد آخر شب فرقت — الہی تا کجا طول زماں در انتظار من

عروج اوج لازم شد طریق خاکساری را — رود بالائے چرخ ہفتمیں آخر غبار من

بہ دل نقش است نام پاک احمد بعد مردن ہم — خدارا کندہ باید کرد بر لوح مزار من

بدیں حیلہ فزاید زاہد خشک آبروئے خود — بشوید ز آب دیدہ نقش تعویذ مزار من

کنندش اہل دل چوں سرمہ اندر دیدۂ عبرت — مکن برباد اے باد صبا خاک مزار من

بہر کنج لحد از داغ دل روشن چراغ است — مسوزاں شمع کافوری مجاور بر مزار من

جگر تفتیدہ دل سوزاں سر شوریدہ دارم — میفگن برق خندہ اے ستمگر بر مزار من

گہے لرزد گہے جنبد گہے سوزد گہے نالد — فلک محشر کند برپا ز آثار مزار من

بخندد غنچۂ دل از نسیم لطف آغائی — نیاید خزاں را دخل ہرگز در بہار من

من و ایماں فزاید خاکبوسی در آغا — وقار و فخر و عز و شان و شوکت افتخار من

مشو اندر تلاش آب و دانہ **شوق** سرگرداں
مقدر آنچہ باشد می دہد پروردگار من

بیاید بہر گلگشت چمن چوں گلعذار من — فغاں زد بلبل شیدا کہ برد از دل قرار من

به قتلم بر زده دامن بباید حشر برپا شد
جوان جنگجو ناوک فگن خنجر گذار من

حنا بستن نشاید پنجهٔ رنگین قاتل را
کشاید چون گره جانم جنون غمگسار من

تعیّن روز فردا لاتعین مدت فرقت
چه نسبت صبح محشر را به شام انتظار من

به گرد کاکلش بهار گردیدن نمیدارم
اگر بودے دل آواره ام در اختیار من

به رنگ غنچه دل خندان چو شبنم دیده گریان
بهار من خزان من خزان من بهار من

خوشا بزمے که باشد پهلوئے ساقی خم و مینا
بکف جام بلورین هم بت من در کنار من

بخاک اندر شدم لیکن کدورت ها نشد بیرون
ببین دامن کشان گذر در خاکم شهسوار من

سر خاکم بجائے گل بیفشان قطرهٔ شبنم
که تا بالائے گردون سر نه برخیزد غبار من

به شکل زلزله لرزه بر اندام زمین افتد
فلک را در دسر آرد تپش ہائے بخار من

زیان و سود هر چه هست در عشق بتان دادم
مده تو مشوره هر گز دل ناداں بکار من

غمے دارم نه ای دل گرچه غرق بحر عصیانم
بیامرزد طفیل مصطفیٰ آمرزگار من

کراماً کاتبین را شوق از فرط حمیت ها
که شرم آید ز تحریر گناه بے شمار من

دلبر شیر خدا پیشوائے انس و جاں
شاه جیلاں غوث اعظم دستگیر بیکساں

نیر برج شرف شمع شبستان حرم
پیش طاق ابروش سجده کناں کروبیاں

سالک راه طریقت رهبر شرع متین
کاشف سر خفی و واقف از نہاں

ماحی کفر و ضلالت حامی اسلام و دیں
عبد قادر صاحب فخر سلاطین زماں

چشمهٔ بحر حقیقت گوهر کان کرم — سرور کل اولیا و مقتدای قدسیان

بحر خلق خدا منبع جود و عطا — روز محشر پیش حق باشد شفیع عاصیان

حاملان عرش را قوت ز نام پاک تو — از جلال شان تو لرزد زمین و آسمان

ز آب حیوان تو خضر زنده کردی این حق — ای محی الدین لقب محبوب سبحانی بیگمان

چشم مخمورت فزاید مستی اهل مذاق — خاک نعلین تو باشد سرمهٔ دیده وران

ای غلامان محی الدین تماشایش کنید — وقف شد بر نام غوث پاک گلزار جنان

یا شه جیلاں مدد کن تا گردد کامیاب
بر درت افتاده است از دیر شوق ناتوان

گویا که بود چشمهٔ کوثر دهن من — پر از می فیض است سبوی سخن من

مینا و می و مطرب و پیمانه و ساغر — موجود همه در انجمن من

هستیم همه باده کشان چشم براهت — ساقی تو کرم کن بسر انجمن من

ای رونق گلزار جهان سیر دلم کن — شاداب بود تا بقیامت چمن من

کردی چو مرا قتل تو از خنجر ابرو — هم دامن شمشیر بباید کفن من

پاشید مگر بادهٔ گلگون عوض عطر — زاں رو همه مستند به بوی کفن من

مردم چو بعشق بت آن موکمرے ہا — شد بار گراں بر تن زارم کفن من

از قتل من انکار مکن قاتل سفاک — ثابت بود از سرخی رنگ کفن من

در پرده ببافد فلک پیر همه شب — ایں چادر مهتاب ز تار کفن من

کردی به گلو باز تو بالا کشیدی	خیزد نه چرا اختر ز دار و رسن من

ناهید به رقصید چو سر چرخ به مستی
دل تازه کند شوق شراب کهن من

مطلع مهر منیر مشرقستان دکن
قلب ما روشن ز نور عین سلطان دکن

صبح نوروزی دمد نازد فلک بر خویشتن
از فروغ پرتو شمع شبستان دکن

ای چه مینازی بزلف عارض حوران خلد
خوش بیا رضوان ببین زهره جبینان دکن

ربع مسکون شد الهی رشک گلزار جنان
از بهار و رنگ گلهای گلستان دکن

می فزاید دیده و دل را ضیا و نور و سرور
رونق و رنگ و بهار سنبلستان دکن

کی بکاهد ای فلک از سر و چهرهای تو
گرم بازاری حسن دلفریبان دکن

نیست فکر خوردن و پوشیدن صیف و شتا
خلق می نازد بفضل خوش زمستان دکن

با سبو جام و صراحی ساقیا ساغر بکف
میتوان مشغول بودن با حریفان دکن

از مئی عشق شه آصف جنابان گشته‌اند مست
بر در هر میکده رقصند مستان دکن

حرمت و حلت نمیدانند چون از بیخودی
محتسب هشیار باش از باده خواران دکن

جز در میخانه هرگز بر در دیر و حرم
پشت کی سازند خم این باده پیمایان دکن

آفرین بر دست و بازوی قلم افشان هم
از در مقصود پر شد جیب و دامان دکن

راست گویم خلق را باشد جنابا محبوب‌تر
شاه آصف میر محبوب علیخان دکن

آمد از سر چرخ چارم سکندر [illegible] ندا
هفت کشور باد یا رب زیر فرمان دکن

شوق میخواہد کہ زآب چشمۂ فیض نظام
بارور بادا الٰہی تو نہالان سخن

افزودہ شود جوشش سودائے سر من — گرد و بسر کوئے بتان گرگذر من
بے شبہ یقینم بود از تلخی ایام — آمیختہ شد زہر بہ شیر و شکر من
ہر عیب ہنر ہست پسندی تو و گرنہ — صد حصہ فزون عیب بود در ہنر من
افسوس متاع خرد و دانش و ایمان — بربود ز من آن بت ترسا پسر من
از حال من آگہ مکن او را تو صبا نیز — پرسد اگر آن بیخبر من خبر من
گفتی کہ زخود ترک کنم عشق بتان را — این پند تو ناصح نشدہ کارگر من
وز روئے بشب آمدئے دزدیدن دلہا — ثابت بود از جنبش زنجیر در من
تسکیں نپذیرد دل مضطر ز ہمہ سو — دلبر چو دمے گر بہ نشیند بہ بر من
بودہ است از آن شوخی رنگ مئے گلگون — آمیختہ شد سرخی خون جگر من
از بہر سبکدوشی عشاق بمقتل — شمشیر بکف آمدہ نازک کمر من
شد خشک نہال دل اعدائے نگون بخت — از حسرت شادابی شاخ و شجر من
ہر نقش کہ شد بستہ پس پردۂ امکان — از لطف ہمہ کردہ پیش نظر من
گستر دعدو اینہمہ خار و خس و خاشاک — از راہ عداوت بسر رہگذر من
قربان خداوند کہ در روز نخستین — آگاہ مرا کرد ز سود و ضرر من
زنہار نیامد ز درون ہیچ صدائے — برکوفت بسے پیک اجل گرچہ در من

بجز مرگ کنون چاره نبود آنکه بوده است
حیران به علاج دل من چاره گر من

ای شوق مخور غم که درین راه طریقت
آغا است به من راه نما راهبر من

میکند دور بلا گرد تو گردیدن من
رقص بسمل نتوان گفت به رقصیدن من

جان دمد در تن شیرین چو شکرخندهٔ تو
گریه خندد به چنین صورت خندیدن من

چشم بد دور چو کردی به من خسته نظر
گشته نرگس همه تن چشم پی دیدن من

حیف بر طعن عدو تیز سوی من دیدن
باز پرسیدن او باعث رنجیدن من

ای خوشا بخت سر در عوض عشق بتان
جان و ایمان سر بازار فروشیدن من

کرد شور ارنی باز سر طور بپا
دیده بر دوختن و روی ترا دیدن من

بی نیازی ز همه مظهر جملهٔ عالم
هیچ پروای نداری ز پرستیدن من

کرد مضطر به همه دهر سر چرخ بپا
بر سر خاک تپان بودن و غلطیدن من

منتظر بر در میخانه همه تشنه لبان
شوق میخانه بود باده فروشیدن من

بود تا در تن خاکی روان روح و جان من
ثنای آصف سابع بود ورد زبان من

شه عثمان که باشد عاشق و دلدادهٔ احمد
فدا نام همایونش الهی باد جان من

به لب تا نام همایون نام یار شاه عثمان را
بگیرد ذائقه کام و زبان اندر دهان من

هزاران غور کردم با حساب اندر حسابش را
که حد وصف توشاهانه گنجد در گمان من

همین خواهم مرا روزے بشرف آستان بوسی
بسازی سربلندم هم بهی منت بجان من

نخواهم طول قصه بلکه از بس مختصر دارم
که تا اصغا کنی از لطف شاها داستان من

بکن رحمے بحالِ من ز اعدا سخت حیرانم
که باشد سهل پیش تو همه کار گران من

زفیض ارزش جوهرشناسی‌هاے آصف
برد هر کس جواهر پاره‌ها مفت از دوکان من

چو باشد پر ز نعمتهاے توصیف شه عثمان
بچندین ریزه‌ها عرشی گرامی هم زخوانِ من

بپیری چون مے کهنه فزاید در سخن مستی
بهار تازه مے آرد درین گلشن خزان من

گرفته شعله‌ها در دغم عشقِ تو سرتاسر
دل و جان و جگر چشم و تن از سوز نهان من

بحسرت بشکند رنگ رخ گل شور افزاید
بیاموزد اگر مرغ چمن طرز فغانِ من

بخوبی کلام من نه گر زاهد نظر دوزد
گره اندر گلو بشکست ناقوس از اذانِ من

رسیدم بالیقین اکنون قریب محمل لیلیٰ
پس ناقه غزل خواند زشادی ساربان من

محمد را غلام و شوق مشهور و غربا ام
همین باشد درین ملکِ دکن نام و نشانِ من

خوش بود در آرزوے وصلِ جانان زیستن
عشق میخواهد که با این ساز و سامان زیستن

زنده در گورم چه دانی گو بظاهر زنده‌ام
نیست آسان رنجها با دردِ پنهان زیستن

الامان اے آتشِ هجران به شبهاے دراز
سوختن تا صبح چون شمع شبستان زیستن

کے بخواهد مبتلا دردِ هجران و فراق
خاک بر سر خشک لب با چشم گریان زیستن

کفر و ایمان است باهم چون رفیقِ یکدگر
لازم آمد در پناهِ کفر و ایمان زیستن

وعدہ فرداست لیکن سخت مشکل بود | تا قیامت بر امید وصل جاناں زیستن
در خیال وصل لیلے با ہمہ جوش جنوں | قیس را سہل است در کوہ و بیاباں زیستن
رحم کن یا رب بہ حالم در غم عشق بتاں | تا کجا دل خستہ با جان پریشاں زیستن
خوش بود مردن بہ خاک آستان مصطفے | من نمیخواہم سر تخت سلیماں زیستن
خیر باد اے مرگ کئے ترسم ز بار معصیت | عاقبت بر رحمت غفار یزداں زیستن

شوق در افلاس گو دشوار باشد زندگی
لیک بر تقدیر رزاق گدایاں زیستن

باب الواو

گر میروی بروشنے من شنیدہ رو | اے جان زار تا در جاناں رسیدہ رو
سر ہا فتادہ پیش تو دلہا پیت رواں | اے محو خوشخرام پس و پیش دیدہ رو
با ایں شتاب اے دل وحشی کجا روی | بنشیں دمے بہ پہلوئے من آرمیدہ رو
عشاق جوق جوق براہت کشیدہ سر | قاتل تو نیز خنجر براں کشیدہ رو
پرواز کرد طائر جاں در ہوائے وصل | درخوں تو نیز اے دل بسمل تپیدہ رو
آں سرو سرفراز در آمد بہ سیر گل | شمشاد را بگو کہ زپیشش خمیدہ رو
اہل نظارہ چشم براہت ستادہ اند | آہستہ نو خرام کناں رو چمیدہ رو

گر راهِ عشق باشد وگر راهِ دیں بود — راهے که میروی همه دانسته دیده رو
دنبالِ هر بهار خزانیست بے سخن — هاں زود زیں چمن تو گلے چند چیده رو
ابنائے روزگار همه گرگ سیرتند — خواهی اگر نجات ازینها رمیده رو
می آید او بسوئے چمن با خرامِ ناز — اے دل تو نیز بهرِ تماشا دویده رو
اے دل به انتظار همه آب دیده شو — آنگاه قطره قطره ز مژگاں چکیده رو

چندیں ز جورِ دستِ جنوں تنگدل مباش
اے **شوق** پیش یار گریباں دریده رو

اے شه کشورِ دکن بادهٔ جم به جامِ تو — گردشِ چرخ روز و شب باد همه بکامِ تو
نصرتِ حق قرینِ تو ختمِ رسل معینِ تو — چرخِ بریں نگینِ تو فاتحِ ملک نامِ تو
خسروِ غزنوی که او دست گرفت ایاز را — دست گرفته چوں ایاز اوست یکے غلامِ تو
گوهرِ بحرِ سلطنت مهرِ سپهرِ ابّهت — رونقِ روئے مملکت نظمِ جهاں نظامِ تو
در رهِ دادگستری گوئے ز خسرواں بری — قرعهٔ فالِ سروری چرخ زده بنامِ تو
جنبشِ لب بکیدے تازه کند روانِ تن — معجزه الست عیسوی نامِ خدا کلامِ تو
اے که تو ظلِ ایزدی موردِ فضلِ سرمدی — حامیِ دینِ احمدی سیفِ علی حسامِ تو
بارگهت رواں فزا برنگهِ تو دلکشا — زهره بود بصد ادا رقص کناں ببامِ تو
نیّرِ برجِ آصفی پشت پناهِ عالمے — شاه بلند طالعے باد هما بدامِ تو
اے که رسی بدادِ خلق از رهِ بنده پروری — هاں بکشا که به هدف جمله رسد سهامِ تو
شوق کمینه بنده ات از تهِ دل دعا کند — تا بقیامِ مهر و ماه باد شها قیامِ تو

نخلِ طوبیٰ پا بہ گل پیشِ قدِ رعنائے تو | دیدۂ اہلِ نظر را سرمہ خاکِ پائے تو
چشمِ فتانت خرابیہا بیارد در جہاں | حشر برخیزد بہ تعظیمِ قدِ بالائے تو
رشکِ طوبیٰ قامت غنچہ دہن رخسار گل | رونقِ گلزارِ رضواں چہرۂ زیبائے تو
دیر از تو ہم حرم ہم خیر و شر باشد ز تو | رنگہائے کفر و ایماں صورتِ اسمائے تو
اینہمہ باشد نباشد مر ترا یکساں بود | از کسے پروا ندارد شانِ بے پروائے تو
گردشِ ساغر بہ بزمِ من نباشد گو مباش | مست گشتم از خمارِ نرگسِ شہلائے تو
برہمن پیشِ صنم سجدہ کند در کعبہ شیخ | سجدہ گاہِ عاشقاں بودہ نقشِ پائے تو
کے فلک بارد ستمہا کے زمیں جا در کند | اینہمہ ریز و بلاہا زلفِ اژدرہائے تو
چند حیراں چند مجنوں چند بیخود بیخبر | عالمے را کرد مفتوں چشمِ جادو زائے تو
آتشے افروختہ است اندر دلم مہجوریت | قرۃ العینی بیا باشد بچشم جائے تو

یا محمد مصطفیٰ ہنگامِ جاں دادن بود
بر زبانِ شوقِ محزوں نامِ جاں آسائے تو

زبہر آنکہ بیا باشد دلِ دیوانہ در پہلو | جہانے کاش کے بودے مرا ویرانہ در پہلو
مزن شانہ سرِ گیسو ببیں حالِ پریشانم | بہ تارِ نفس بجہد دلم چوں شانہ در پہلو
بہ بزمت ایستادہ دوست اند دشمن بود مشکل | عدو ہم آمد و بنشست گستاخانہ در پہلو
تمنا دارم اے پیکِ اجل ہنگامِ جاں دادن | تو باشی بہ سرِ بالیں و ہم جانانہ در پہلو
ببیں قاصد کہ می آید نویدِ وصل می آرد | تپش چندیں مکن اے دل تو بیتابانہ در پہلو

چه خوش بودی ز بهر توبه بیهم اگر زاهد
بنائی خانقاهت را بدی میخانه در پهلو

ندانم چیست حال میکده کامروز می بینم
نهاده بر سر طاق سبو پیمانه در پهلو

بسا مایکه می آئی خوشا در بزم میخواران
سبو بر سر صراحی در بغل پیمانه در پهلو

چه نیکو ساعتے باشد که یارب در شب خلوت
نهاده باده پیش رو و بود جانانه در پهلو

ز راه منظر چشم بیا اندر دلم جانان
که کردم بهر تو تعمیر خلوت خانه در پهلو

ز تاب شمع رخسارت بیکدم سوختی یار آن
بجائے دل اگر بودے مرا پروانه در پهلو

بدین امید مشغولم بشغل باده پیمائی
نگارم نیز بنشیند شبے مستانه در پهلو

درون میکده افتاده دیدم شوق را بیخود
سبو بشکسته باده ریخته پیمانه در پهلو

اے نظم کائنات ممهد برائے تو
برتر ز چرخ پایۂ دولتسرائے تو

شان ظهور جلوۂ تو مظهر اتم
ذات خداست آئینۂ رونمائے تو

برتر ز وهم و عقل بود منزلت ترا
آنجا رسیده نرسد کس بجائے تو

برخویش عرش در شب معراج ناز کرد
چون تاج فرق او شده نعلین پائے تو

در مدحت چه بنده زبان آوری کند
ناطق بود کلام خدا در ثنائے تو

امید هست اتقیاں را بروز حشر
آرد بسوئے خوان شفاعت صلائے تو

روز نشور از تپش آفتاب حشر
آئیم جمله جمع بزیر لوائے تو

محتاج خاص و عام بفیض در تو اند
اے شاه دو جهان همه عالم گدائے تو

بیگانگان کجا بسوئے حق شتافتند | بودہ است آشنائے خدا آشنائے تو

یا مصطفےٰ کشودہ شود عقدہائے شوق
در بیکسی بہ ناخن مشکلکشائے تو

آزاد باد از دو جہان مبتلائے تو | پروائے تخت و تاج ندارد گدائے تو
راحت رسان و روح فزا قرۃ العیون | جانم نثار نام و دلم فدائے تو
بر فرق فرقدانہ نہد پا ز فخر و ناز | اے سنگ آستانہ صنم جبہہ سائے تو
این کائنات را کہ نہان بود در عدم | پُر نور کرد عکس رخ پر ضیائے تو
اے بت عطا کن بہ گدایان زکوۃ حسن | افزون کند متاع ترا با خدائے تو
زلف سیہ دراز بیاویز تا کمر | شادم کہ چون بود بسر من بلائے تو
ترک جفا کن بت کافر ادائے من | تا خوش شود خدائے من و ہم خدائے تو
اندر جہان ظہور سکون است و اضطراب | شاہد بود وفائے من و ہم جفائے تو
بہر ثبوت ریختن خون بیگنہ | کافی بود شہادت رنگ حنائے تو
شنوم صدائے یار ز ناقوس بتکدہ | گویم چسان کہ نیست کسے در سرائے تو
اے شوخ طبع بلبل عرش آشیان من | بال ہمائے شوق پرد در ہوائے تو
توبہ شکستن من و دل را شکستنت | زاہد بگو گناہ من است یا خطائے تو
مے بود سیل بادہ سر چرخ موجزن | بودیم گر بہ میکدہ ساقی بجائے تو
مغرور خود خرام پس پشت پا است و جیب | بینی ہمی رسا جل اندر قفائے تو

یا مصطفیٰ ز لطفِ تو دارد امید شوق
باشم بروزِ حشر بزیرِ لوائے تو

رشکِ طوبیٰ قامتِ دلجوئے تو — قوتِ حق در ید و بازوئے تو
جلوۂ برقِ تجلی عکسِ رُخ — شانِ قوسین و دنیٰ ابروئے تو
از جمالت شد ظہورِ کائنات — پرتوِ انوارِ یزداں روئے تو
دیدۂ یعقوب بہرِ روشنی — اے مہِ کنعاں بہ جستجوئے تو
کرد پیدا رنگ و بوئے جانفزا — مشک و عنبر گل ز رنگ و بوئے تو
صورتِ عقدِ ثریا ما ہمہ — بستۂ احسانِ تارِ موئے تو
ہست رضواں آب پاش و آبدہ — گلشنِ فردوس باشد کوئے تو
ریزہ چین از خوانِ لطفت و جہاں — قیصر و خاقاں گدائے کوئے تو
ذاتِ پاکت باعثِ تکوینِ خلق — رحمۃ للعالمیں شد خوئے تو
رو بیارند از ہمہ رو تافتہ — عاصیاں روزِ قیامت سوئے تو
بہرِ صیدِ مرغِ جانِ عاشقاں — خال دانہ دام شد گیسوئے تو
اے شمیمِ زلفِ احمد مرحبا — عطر بیزاں شد صبا از بوئے تو
جلوہ فرما منتظر استادہ ایم — یا محمد مصطفیٰ در کوئے تو
ما نمیدانیم شاہا این و آں — ہر دو عالم ہست در قابوئے تو
شوق بنگر صورتِ جانانِ خود — ہست دل آئینہ در پہلوئے تو

وله

در شوق وصال او وقف غم هجران شو — ای دل همه اشک خون رو دیده گریان شو

در قدرت نیرویش دشوار نمی گنجد — مشکل تو بهر کارم آسان شو و آسان شو

بیمار غم فرقت خواهد نه دم عیسی — درد دل عاشق را ای یار تو درمان شو

بی برگ و نوا هستم یارم نه گل و غنچه — در پی سر و سامانم یارب و سامان شو

خواهی که ضعیفان را تا نفع رسد از تو — یا دست کریمان شو یا پای گدایان شو

محراب خم ابرو خمخانه بود چشمش — در کعبه اقامت کن در میکده مهمان شو

بر خاک نه غلطیدن تا کسی ز ادب بسمل — آلوده بخون دامان هم چاک گریبان شو

گر جان برباید او پروای نمیدارم — از لطف و کرم یارب تو حافظ ایمان شو

بر قتل من بیکس افسوس چرا شیون — من بر تو فدا گردم هرگز نه پشیمان شو

من گرد سرت گردم تو تاج سر بر سر — ای آصف ظل الله بر تخت سلیمان شو

سردار همه عالم مختار دل و جانم
بر نام محمد شوق قربان شو و قربان

خویش و بیگانه هم یگانهٔ تو — همه جا این را کاشانهٔ تو

دهر آشوب شد زمانهٔ تو — هر کرا گوش بر فسانهٔ تو

خبری نیست مر ترا مردم — ای چه گویند غائبانهٔ تو

بخدا گوش کن چه میگویند — دشمنان تو غائبانهٔ تو

می سراید بہر چمن خوش خوش — عندلیبِ دلم ترانۂ تو

باش مرغ چمن نہ شد موزوں — با فغانِ دلم ترانۂ تو

شکوۂ ہجر با کہ باید گفت — کس نشنود مگر بہانۂ تو

عذر پابندیِ حنا شبِ وصل — خوں بجوید دمم ازیں بہانۂ تو

دل بہر تارِ زلف بود گزاں — موشگافی نگر و شانۂ تو

فتنہ ہا پرورد بجانِ عدو — سایۂ قامت میانۂ تو

ہر سرِ شام شمع افروزند — شامیاں زیرِ شامیانۂ تو

میکشاں بادہ جام اندر جام — میکشند از خمار خانۂ تو

بار یابد کجا گدائے چو من — اندریں محفلِ شہانۂ تو

تا قیامت زمن ادا نشود — دوستا ایں حق دوستانۂ تو

خُرّمِ من بخت بد ہمہ مردم — کامیابند در زمانۂ تو

نقد ایمان و گوہر معنی — بہر من جمع در خزانۂ تو

یرزق من یشاء مژدۂ خیر — خوش برات من از خزانۂ تو

قصۂ غم قیس میخواند — بر زبانم رواں فسانۂ تو

کس بفصلِ خزاں ادا نشناس — ہیچ بلبل ز آشیانۂ تو

موج گریہ بلند شد بلبل — نہ شنود غرق آشیانۂ تو

گل مبارک جبین گلشن را — سرِ ما خاک آستانۂ تو

زر در دیدہ ام بہ بغداد
اے فلک عزت اجل عجشید
دل یقینم شکار کرد نگاہ

ذرۂ خاک آستانۂ تو
عاقبت لطف آب و دانۂ تو
بر غلط کے زند نشانۂ تو

بہ عرب چوں روی کہ تا باشد
در دکن شوق آب و دانۂ تو

ملک دکن خوش است ز جنت فضائے تو
از ہر بلا بہ رست دل مبتلائے تو
فرخندہ پائے تخت شہ نامور توئی
افروختی بہ محفل گیتی چو شمع رخ
آں دلفریب شاہد طناز بودہ
دل می برد ز شیخ و برہمن جوادپہر
قائم شود بہ دہر قیامت ز قامتت
بیدار باد بخت تو اقبال ہمکنار
زاں رو ترا است ناز سر چرخ ہفتمیں
نور نظام ملت و محبوب آصفی
الحق بہ رہروان رہ عدل و داد را
ما را سزد بہ دولت جمشید ہمسری

بوداست در سر ہمہ عالم ہوائے تو
ہم آشنائے خود نبود آشنائے تو
روشن ہمہ دیار ز نور ضیائے تو
بیعانہ حور در قصر جناں شد بہائے تو
دلہا رہین منت مہر و وفائے تو
انداز و عشوہ ناز و کرشمہ ادائے تو
محشر بپا کند نگہہ فتنہ زائے تو
فتح و ظفر فتادہ بود پیش پائے تو
محبوب جملہ خلق بود پادشائے تو
سرمہ بہ چشم اہل نظر خاک پائے تو
راہ صواب نیک نماید خدائے تو
گر سایہ افگند سر ما ہم ہمائے تو

شاہ ہمایون بخت و نیر مسند و ذی حشم ۔۔۔ اے مستفیض روح فلاطون ز رائے تو
جشن مبارک است سرِ تخت جلوہ کن ۔۔۔ مشتاق مہر و ماہ ز بہر لقائے تو
امروز گرہ جشن چہل سالہ بودہ است ۔۔۔ تا صد چہل ہزار بہ باد ابقائے تو
بادا بہ فرّ شوکت و شانِ سکندری ۔۔۔ پایت بسر بود و سرم زیر پائے تو
پیشِ سریر خم سرِ تسلیم کردہ ایم ۔۔۔ راضی بر آں تمام کہ ہر چہ رضائے تو
دم راست زیرِ سایۂ طوبیٰ نکردہ ایم ۔۔۔ دلبستگانِ حلقۂ زلفِ دوتائے تو
از بہر قتلِ غیر چہ حاجت بہ تیغ و تیر ۔۔۔ کافی بود ترا نگہہ سُرمہ سائے تو
واللہ زندہ مردۂ صد سالہ میکند ۔۔۔ تاثیرِ جنبشِ لبِ معجز نمائے تو
مہر منیرِ برجِ سخا و کرم توئی ۔۔۔ ہر ذرہ ذرّہ ناز کند بر عطائے تو
شاہا قسم بنامِ خدا از رہِ غنا ۔۔۔ بیند نہ سوئے لعل و گہر ہم گدائے تو
زاہد بہ بزمِ جشن طرب بادہ خوردہ ۔۔۔ معلوم کردہ ایم ز داغ ردائے تو
رنداں بہ جام بادہ ہمہ رہن کردہ اند ۔۔۔ اے شیخ خرقہ جبّہ عمامہ عصائے تو
بنگر تو چرخ شاہ کریم است و ہم وزیر ۔۔۔ شکوہ برم بہ پیش کریم از جفائے تو
گر دیدنت بہ گرد سرم نفع کے رسد ۔۔۔ از من ہوس مدار نخواہم ہوائے تو

خواہد کہ **شوق** در حرمِ ختمِ مرسلیں
شاہا دعا مدام کند از برائے تو

حشر بر خاست بہ تعظیمِ خرامیدنِ تو ۔۔۔ فتنہ بنشست ز دزدیدہ نظر دیدنِ تو

سرو از خجلتِ رفتارِ تو شد پای بگل
خنده بر گل بزند غنچه ز خندیدنِ تو

شیخ و زاهد سرِ بازار بمستی رقصان
عین ایمان بود این باده فروشیدنِ تو

چه کنم شکوه ز برگشتگیِ قسمتِ خویش
دو جهان گشت زمین وار ز گردیدنِ تو

حال پرسیدی و شد تازه دل و جانم لیکن
گشت بیمار عدو از غمِ پرسیدنِ تو

هم ز نسیان و خطا گو بسرشتم باشد
کی فراموش کنم آیهٔ بخشیدنِ تو

کرده شرمنده بخورشیدِ قیامت یا رب
دامن مهر سرِ عاصیان پوشیدنِ تو

جان و دل کرده فدا مرغِ چمن نغمه کنان
به بدین ناز خرامیدن و گل چیدنِ تو

للّٰه الحمد شبِ وصل ز فرطِ شادی
تنگ شد جامه به تن شوق ز بالیدنِ تو

گل بخندد از نسیمِ کوی تو
سرو قربان به قدِ دلجوی تو

روز و شب رخشنده باشد مهر و ماه
یا محمد از ضیای روی تو

ای سرت گردم پیِ مسجودِ خلق
هست محرابِ حرم ابروی تو

هر دو عالم را معطر ساخته
مشک بیزان زلفِ عنبر بوی تو

این دلِ شوریده گان را سر بسر
می توان بستن به تارِ موی تو

جانِ زارِ عاشقانِ بی نوا
باد آواره به جست و جوی تو

هم ملک حور و پری جن و بشر
جان فدا بر حسن و خلق و خوی تو

کاروان در کاروان دلدادگان
می دوند یکراه جمله سوی تو

کن صفا از خیالِ ما سوا
هست بدلهائے ما قابوئے تو

رونق در رنگِ شبِ یلدا فزود
یا نبی هر دو سیه گیسوئے تو

شورِ محشر شد بپا در میکده
شوق از مستانه هائے و هوئے تو

شد مصطفیٰ بنائے دو عالم برائے تو
ایں جمله کائنات ز نورِ لقائے تو

لمعاتِ برقِ طور بود جلوه هائے تو
موسے ار بود هوش نظر ز ادائے تو

محبوبِ حق توئی و حبیبِ خدا توئی
بر حسنِ بیمثال تو نازد خدائے تو

خوشنودیِ تو عینِ خوشیِ خدا بود
راضی بود خدائے تو هم بر رضائے تو

پیشِ تو سر فگنده همه حاملانِ عرش
وجهِ سکونِ عرش بود نقشِ پائے تو

خورشید و ماه و انجم و جن و ملک بشر
گشتند با هزار دل و جاں فدائے تو

بیهوش گشت حضرتِ موسیٰ بکوهِ طور
هرگه چو دید لمعهٔ برقِ لقائے تو

گنجد نه وصفِ تو در وهم بندگاں
قرآن پاک مصدرِ مدح و ثنائے تو

بهرِ مریضِ عشقِ محمد بجز وصال
بخشد شفا نه هیچ مسیحا دوائے تو

غرقاب جمله دفترِ عصیانِ ما شود
آید دمے بجوش محیطِ عطائے تو

اے شوق بس که در صلهٔ نعت گستری
رضواں کشود بابِ جناں از برائے تو

باب الهاء

دوش با من گفت آن پیر خرد آموزهٔ — رو بدرگاه شه قاسم پئے دریوزهٔ

ترک کن این را بدرگاه رفیعش روی آر — ہست این دنیا عجب مکارهٔ اعجوزهٔ

راه بسیار است لیکن در طریق بوالعلا — فرق باید کرد چون در مشک در انگوزهٔ

نعمتی افزوده بر وی ہر کہ با ما راه یافت — ہمچنان رنگ آورد خربوزه با خربوزهٔ

دولت جاوید حاصل کن ز فیض لایزال — چند مغروری برین دنیای یک دو روزهٔ

نام پاکش را گرامی دار چون جان عزیز — ہست نام شاه قاسم جان و دل افروزهٔ

مرشدی آقای مائی با ہزاران صدق باد
شد فدایت شوق غمگین دل حزین جانسوزهٔ

شوق وصل آفت جان را تمنا کرده — ای جزاک الله چگویم طرفه سودا کرده

جرم ما جز بیگناہی عاقبت دیگر نبود — لیک بهر شهرت خود مفت رسوا کرده

اینقدر بشکستن پیمان نمیباشد درست — ای سرت گردم چرا دل را چو خارا کرده

بی تو خون دل ہمی نوشم مگر تو با عدو — محفلی آراسته با جام و مینا کرده

داد ازین تیر نگاه فریاد ازان نوک مژه — رخنه ہای بی عدد در سینهٔ ما کرده

در حریم خلوت صوت و صدا را بار نیست — این عجب بی غیرتی دلہا پر غوغا کرده

کی روا باشد شکستن شیشهٔ دلہای ما — کاندرین آئینه عکس خود تماشا کرده

من نه یک مفتونِ چشمِ سحر انگیزِ توام — عالمے را بانگاهِ ناز شیدا کردهٔ

شکوه از خود رفتگیِ شوق سنجیدن خطاست
چون چنین دیوانه را با خود شناسا کردهٔ

ز خاکِ من گذر اے شهسوار آهسته آهسته — تماشا کن که می جنبد مزار آهسته آهسته
به پرسیدن همی آید نگار آهسته آهسته — برون شو از تنم اے جانِ زار آهسته آهسته
غرورِ حسن دو روزه نمی زیبد ترا اے گل — که در گلشن خزان آرد بهار آهسته آهسته
به آغازِ محبت دردِ دل افزون شود لیکن — قرار آید ترا اے بیقرار آهسته آهسته
زہے تاثیرِ حسنِ گل که از گرمیِ هنگامه — شرر افشاند از دستِ چنار آهسته آهسته
نصیحت در گرفتن سخت دشوار است اے ناصح — که بیرون شد دلم از اختیار آهسته آهسته
بدیر اندر کشم باده به مستی عفو باید کرد — که آخر بشکند ساقی خمار آهسته آهسته
تپان غلطان از آن هستم که شاید در شبِ وعده — رساند تا لبِ گور انتظار آهسته آهسته

درینجا شوق از غفلت نه قدرِ وقت دانستم
هزاران ختم شد لیل و نهار آهسته آهسته

چه خوش است آن گدا که به انزوا نشسته — ببریدن تعلق ز همه جدا نشسته
سرِ آن گدا بگردم که به پائے او ببوسم — که به فقر بادشاهی سرِ بوریا نشسته
بخدا توان گذشتن لبِ سلسبیل و کوثر — که غبارِ خاکِ پایش بجبینِ ما نشسته
چه مبارک است آنکس دلِ او بجا و داش یاد — رهِ حق مرا نماید به رهِ خدا نشسته

بجہاں گہے نخیزو سر فتنہ قیامت
کہ بہ پیش قامت او ز ادب بپا نشستہ

تو بہ تخت جلوہ فرما ہمہ گرد تو ستادہ
خبرے ترا نباشد کہ کسے کجا نشستہ

دل من نخست تنہا سر تیغ ابروے او
خلش خدنگ مژگاں بہ جگر جدا نشستہ

تو بہ خلوت رقیباں من و دل و فور حرماں
باسید کامیابی پے التجا نشستہ

بشگفت غنچۂ دل چہ ہوس مرا نگردد
گل و عندلیب باہم بہ رہ صبا نشستہ

مے صاف گر نباشد تو بدل مریض ساقی
کہ مرا البست در دے شیشہ ہا نشستہ

تو مپرس حال آں کس کہ بکشتی شکستہ
ز حیات دست شستہ بہ پناہ خدا نشستہ

ز جہاں عناں گستہ پئے کوچ قافلہ ہا
ہمہ منتظر صدائے جرس درا نشستہ

بخدا احباب آغا نظرے بہ شوق مسکیں
چو گدائے ناشکیبا بدر شہا نشستہ

بمیزان خرد باید سخن سنجیدہ سنجیدہ
نہ بیند تا سخنور سوئے تو خندیدہ خندیدہ

سخن لعل گراں ارزست گر قدر دانی
کہ آرد شاعر از کان جگر کندیدہ کندیدہ

سخن تا قدر حال اعتدالش میتواں گفتن
نہ وسعت آں قدر بے ایں قدر گنجیدہ گنجیدہ

سخن ور را شعار صاف گفتن نیک تر باشد
کدورت در دل افزاید سخن پیچیدہ پیچیدہ

سخن شیریں بگو تا از حلاوت ہا مضمونش
لب نرگس دہم گردد بہم چسپیدہ چسپیدہ

بہ میدان سخن گو طفل نادان ہم زند گو
مگر لرزیدہ لرزیدہ بجو ترسیدہ ترسیدہ

خلاف شان ادا بست در راہ سخن گفتن
قدم افزیدہ لغزیدہ نگہ دزدیدہ دزدیدہ

سخن را صد ہزاراں راہ اندر پردہ باشد
گر فتم کردہ پر بر گہ از آب گل لیکن
بحال خستہ اے ساقی رسیدم سوئے میخانہ
نصیحت گو میت بے راہ رفتن نا سزا باشد
کلام نغز و خوش سحر است یا اعجاز یا جادو

بہر راہیکہ خواہی رو مگر فہمیدہ فہمیدہ
فتد یک ماہی مردہ شود گندیدہ گندیدہ
لب تشنہ دل پر خون جگر تفتیدہ تفتیدہ
مشو از گفتہ من جان من رنجیدہ رنجیدہ
کہ گویا بر لب شیریں نمک پاشیدہ پاشیدہ

کلام شوق را شانے بود با جان او گویا
کہ میگوید ز استاد ازل پرسیدہ پرسیدہ

اے کہ بر خویش مبتلا شدہ
فتنہ پرواز و فتنہ زا شدہ
ہمہ عالم بجوئے تو شیدا
خود غرض خود پسند و بے پروا
خود بہ تسبیح خویش محو تنا
در سوال و جواب روز ازل
میکدہ خانقاہ و دیر و حرم
اے ز بیداد ہائے تو فریاد
زلف کج کج نگاہ و کج کلہی
مرحبا حبذا جزاک اللہ

اینقدر خوبرو چرا شدہ
آفت رند و پارسا شدہ
ہم بہ بیگانہ آشنا شدہ
شوخ و بیمہر و بیوفا شدہ
خود پرستار و خود خدا شدہ
گہہ الست و گہے بلےٰ شدہ
جلوہ افروز جا بجا شدہ
دشمن عقل و دین ما شدہ
راست گویم کہ کج ادا شدہ
چشم بد دور دلربا شدہ

باچنیں قامت قیامت خیز   بهر جا نهاے ما بلا شده
درد دل او اثر نه کرد هیچ   آهِ من آه نارسا شده

رو بسوئے خدا نمی آری
شوق پا بند ماسوا شده

شوق جاں را نذر جاناں کرده   خوب کردی کار مرداں کرده
تیغ ابرو تیر مژگاں کرده   بهر قتلم خوب ساماں کرده
زیر برقع روئے تاباں کرده   بر غلط خورشید پنهاں کرده
سرد مهری وائے با دلدادگاں   گرم بازارِ حریفاں کرده
کن تماشائے دلِ صد داغدار   اے چرا قصدِ گلستاں کرده
اے شه خوبی به خُلقِ ذو خود   عالمے را زیرِ فرماں کرده
آب تیغش کئے شراب ناب بود   از چه بسمل رقصِ مستاں کرده
گرد آوردم من خود را هنوز   باز کاکل را پریشاں کرده
الاماں اے چشمِ گریاں الاماں   دو جهاں را غرقِ طوفاں کرده
اے سرت گردم که بعدِ مرگِ من   شاد شاداں جشنِ شاهاں کرده
قیس میدانم مرادِ خاطرت   وضعِ خود چوں ساربانان کرده
سوزِ الفت از سراپا داغها   نخلِ تن سرو چراغاں کرده
رانده از در مرا بر گفته اش   پاسداریهائے درباں کرده

طاقِ ابرو فخرِ محرابِ حرم	قبلۂ گبر و مسلماں کردہ

شوقؔ با پیرِ مغاں در میکدہ
مرحبا تجدیدِ ایماں کردۂ

غزل مشاعرۂ نعتیہ

گوئی سرِ من باد بہ چوگانِ مدینہ
بازم دل و جاں تا بہ بیابانِ مدینہ

زاں فخر کہ دارد سگِ دربانِ مدینہ
جبریل بداند شرف و شانِ مدینہ

خوشتر بود آشفتہ سراں را ہمہ دم
رضوان ز گلستان تو زندانِ مدینہ

حور و ملک و شمس و قمر انجم و پروین
قربانِ مدینہ ہمہ قربانِ مدینہ

پروائے نداریم ز جمشید و سکندر
مائیم گدائے درِ سلطانِ مدینہ

حاجت بہ مسیحا نبود بہرِ علاجش
کافی پئے درد است چو درمانِ مدینہ

شادابی دہم فرحتِ جاوید بہ بخشد
پژمردہ دلاں را گلِ خندانِ مدینہ

منت بکشد از ذائقہ درد فزاید
در دل خلشِ خارِ مغیلانِ مدینہ

قرباں مہ و خورشید و فدا سرو صنوبر
بر روئے و قد و قامتِ جانانِ مدینہ

تا حشر فروزندہ بود در دو عالم
از روشنیِ شمعِ شبستانِ مدینہ

آیند بنی پیش خدا بہرِ شفاعت
رقصندہ بہ محشر ہمہ مستانِ مدینہ

از بوسۂ نعلینِ نبی عرش بنازد
بیں تا چہ قدر ہست علو شانِ مدینہ

بر خواں غزلِ نعت کہ اے شوقؔ ہمہ
گویند ترا نیز ثنا خوانِ مدینہ

وله

گلگون قبائی چون ز گلستان برآمده
بلبل فغان نمود که زین جا برآمده

گشته عیان ز جلوه اعیان ثابته
آن بیچگون ز پردهٔ پنهان برآمده

در عالم وجوب سرودند نغمه ها
زیبا گلی ز گلشن امکان برآمده

لاله ز رشک رنگ بروی چمن شکست
رنگ لبش چو لعل بدخشان برآمده

عاشق به نیم غمزهٔ جانان بداد جان
دشوار بود کار به آسان برآمده

پامال شد ز شوخی رفتار او جهان
این نونهال فتنهٔ دوران برآمده

اندر چه ذقن دل بیچاره غرق شد
واحسرتا ز زلف پریشان برآمده

عاشق پی وصال تو بیچاره از وطن
رحمی بکن که بی سر و سامان برآمده

بگداخته به بهرهٔ سیل سرشک خون
لخت جگر ز دیدهٔ گریان برآمده

در کشمکش قضا و بلائی بسر گرفت
آخر دلم ز کاکل پیچان برآمده

والله بهر شکوهٔ زخم دل و جگر
گویا زبان بصورت پیکان برآمده

جام تهی بدست وندانم که محتسب
آخر چه شد ز محفل رندان برآمده

ای شوق خوش غزل سر محفل سروده
تحسین هائی از لب سحبان برآمده

کی بزیر زلف پنهان روی تابان کرده
بل فزون تاریکی شام غریبان کرده

حسرتا اکنون رهائی سخت مشکل بوده
طائر دل را اسیر زلف پیچان کرده

قاتلا گر قصدِ قتلِ من نمیداری بگو
مشورہ تا دیگر از چہ با رقیباں کردۂ

بے سبب رنجیدۂ برگفتۂ اعدا زمن
خیر بادا عاقبت پاسِ حریفاں کردۂ

نازم اے داغِ جگر اے اشکِ چشمِ خونفشاں
گوہر اندر آستینِ گل بداماں کردۂ

گر نمیداری کدورت اے فلک با خاکیاں
پس چرا مسمار ایں گورِ غریباں کردۂ

گر نباشد حاصلت ذوقِ ہمی گلرنگ تیغ
از چہ رو در میکدہ شب رقصِ مستاں کردۂ

کردۂ بسمل دو عالم را بیک نیمہ نظر
کار گو دشوار و مشکل بود آساں کردۂ

اے سرت گردم بہ فیضِ مقدمِ خود از کرم
کلبۂ ام را رحبا رشکِ گلستاں کردۂ

با کمالِ عدل و داد و خلقِ نیکو خوے خوش
اے شہ عثماں جہاں را زیرِ فرماں کردۂ

جملہ نقدِ دین و ایماں ہم متاعِ جان و دل
آفریں اے **شوق** بر تو نذرِ جاناں کردۂ

باب الیاء

بہ ہجر صبح و مسا نالہ و فغاں تا کے
الٰہی بر سرِ من جورِ آسماں تا کے

بسانِ غنچہ مشو تنگدل ز صرصرِ غم
چنانکہ موسمِ گل رفت و ہم خزاں تا کے

بسوے قافلہ ہر دم جرس ہمی نالد
رواں بسوے عدم ہر دو نوجواں تا کے

سبک رواں بسرِ منزل تو رہ بہ دند
دریں مقام مگر پائے من گراں تا کے

بعشق سود نه بخشید فکرِ جاں دادن
دریں معامله یارب مرا زیاں تا کے

به جستجوئے کسے خاکِ ما بهر منزل
چو گرد در رهِ پسِ پشتِ کارواں تا کے

برنگ و بوئے گل و غنچه غره بیخرد بست
بهارِ خندهٔ گل لطفِ بوستاں تا کے

شبِ وصال نشاید سخن دراز شود
ز قصه هائے که بگذشت داستاں تا کے

کمالِ شوق بخواهد که با تو پیوندم
برید و نامه و پیغام درمیاں تا کے

رهبر توئی رفیق توئی رهنما توئی
راهم بتست قبلهٔ دلهائے ما توئی

در رنج و راحتم چه بود شکر و شکوه ها
درماں توئی و درد توئی هم دوا توئی

بے تو هوائے سیرِ چمن خارِ غم دهد
گلشن توئی بهار توئی هم صبا توئی

ما فارغیم از غمِ طوفانِ روزگار
دریا توئی سفینه توئی ناخدا توئی

گه تاج بر سر است و گهے خرقه در بر است
اندر لباسِ شاه و بدلق گدا توئی

در مصرِ حسن رونقِ بازار روئے تست
یوسف توئی عزیز توئی دلربا توئی

تبدیلِ ذات نیست نامهائے مختلف
در دیر برهمن بحرم پارسا توئی

چوں دور شد حجابِ دوئی یک حقیقت است
یعنی صنم بدیر و بکعبه خدا توئی

از پرتوِ جمالِ تو عالم منور است
در مهر و ذره جوهرِ نور و ضیا توئی

بشنوده ایم زمزمهٔ روزِ اولیں
مستِ مئے الست و خمارِ بلیٰ توئی

عکسِ رخِ تو نقشِ جهاں را نگار بست
صورت نمائے آئینهٔ رهنما توئی

ایں جلوه‌ہائے صورتِ الوانِ مختلف
نقشے بر آب باشد و الا بقا توئی

اے کیست بہرِ دعوئے خونم کہ دم زند
قاتل توئی گواه توئی خوں بہا توئی

اے موجدِ ظہور توئی مجمعِ صفات
در دہر کس نیائی مگر ہر کجا توئی

شوق سیاه کار چہ گوید ثنائے تو
خالق توئی غفور توئی کبریا توئی

یا رسولِ عربی شاهِ گدایاں مددے
بر منِ خستہ جگر رحمتِ یزداں مددے

جانم از یک دو جراحت نپذیرد تسکیں
تیغِ بُرّاں مددے خنجر و پیکاں مددے

دمِ نظارهٔ رویش منم از غایتِ شوق
مژه بر ہم نہ زنم دیدهٔ حیراں مددے

منِ تہیدست ره عشق بسے دور و دراز
پائے مرداں مددے دستِ کریماں مددے

بوئے ایں سبزهٔ و گُل کے بدماغم گنجد
اے شمیمِ سرِ گیسوئے پریشاں مددے

آستینم ہمہ آلوده شد از سیلِ سرشک
سر کنم گریۂ خوں گوشۂ داماں مددے

وحشتم وسعتِ ایں بادیہ را تنگ گرفت
اے فضائے ہوسِ خانہ زنداں مددے

تا بدیں حیلہ افتم بسرِ پائے ساقی
کار آساں بکن اے لغزشِ مستاں مددے

بخیالِ رُخ و زلفش گذرد روز و شبم
صبحِ خنداں مددے شامِ غریباں مددے

شاد آباد کہ آراست خوشا بزمِ سخن
فکرِ عالی مددے طبعِ سخنداں مددے

شوق بر یادِ صنم باده کشیدن خواہد
صحبتِ پیرِ مُغاں فصلِ زمستاں مددے

چه باشد اگر تیر و خنجر شکستی | ستم با اداهای دیگر شکستی
به یکتائی حسن دیگر چه خواهی | که آئینه پیش سکندر شکستی
چه بندم امیدی بایفای وعده | بسی عهد و پیمان تو یک سر شکستی
خوشا باغ حسن تو سرسبز بادا | کله گوشه بر چرخ اخضر شکستی
دل عاشقان بسکه بر باد دادی | گره چون به زلف معنبر شکستی
منم با تو عهد وفا روز اول | به بستم مگر تو به آخر شکستی
زپندت تو دل خسته تر گشت واعظ | نگفتی سخن بلکه نشتر شکستی
تفاوت به مستی و وجد است زاهد | خم می شکستم تو منبر شکستی
بفرمای ساقی به بزم حریفان | خرابی چه دیدی که ساغر شکستی
هزاران سر سربلندان گیتی | چه افتاد چرخ ستمگر شکستی

چه سریست ای شوق فرما که دل را
باسلام بستی ز کافر شکستی

تا چند ضبط عرض تمنا کند کسی | ای مرگ از تو چون نه تقاضا کند کسی
شکر بجا زمانه پذیرد هزار حیف | از قید قبول شکوه بجا کند کسی
هرگز نصیب وی نشود نیم غمزه ات | تا عرض شوق طرز اداها کند کسی
شد در رشک خون دل غنچه | ای نوبهار بند قبا وا کند کسی
بفشان نمک ز جلوه حسن ملیح خود | چون خنده بر جراحت سودا کند کسی

تا خضر میتواں بایں امید زیستن — کز بہرِ وصل وعدۂ فردا کند کسے

مارا خدنگ رشک سگافد دل و جگر — دلبر بہ پہلوئے تو اگر جا کند کسے

خواہی بیا و یا کہ بیا لیک شام غم — خود را بخوابِ مرگ شکیبا کند کسے

آئینہ روبروئے سکندر تو لی شکست — جز عکسِ تو بحسنِ تو دعوائے کند کسے

پائے دلش ز بیہودہ گردی قرار یافت — بر خاکِ آستانِ تو ماوا کند کسے

عیشِ مدام کرد و سرِ چرخ خاک زد — سازش بچنگ و ساقی و مینا کند کسے

ہرگز تواں نکرد یقیں بر حیاتِ خویش — سوگند گو بجانِ مسیحا کند کسے

آتش ہمیزند بہ متاعِ وقارِ خویش — چوں شعلہ دستِ حرص بہ بالا کند کسے

اثبات و محوِ عالمِ ہستی شود عیاں — کز پردۂ خیال تماشا کند کسے

سیلِ فناست تکیہ بعمرِ رواں مکن — تعمیرِ خانہ بر سرِ دریا کند کسے

نازک فتادہ است صدائے شکستِ دل — جز گوشِ گل خبر نہ صبا را کند کسے

تا چرخ شورِ الحذر و الاماں شود
اے **شوق** گر ادائے ستم را کند کسے

رضوان دربانِ بوالعلائی — فردوس مکانِ بوالعلائی

آرند نویدِ وصلِ جاناں — پیغامبرانِ بوالعلائی

سالک بوطن مسافرانند — ایں راہ روانِ بوالعلائی

ما گرسنہ ریزہ چیں گدائیم — از نعمتِ خوانِ بوالعلائی

آغا حسن و جنابِ قاسم
لعل و درِ کانِ بو العلائی

ما داغِ غلامئی تو داریم
آغا بہ نشانِ بو العلائی

جز خاکِ درت دگر نخواہیم
سوگند بجانِ بو العلائی

بے شبہ خطائے ما کند عفو
غوغائے سگانِ بو العلائی

پرتاب کند بہ مرغِ مقصود
ہر تیر کمانِ بو العلائی

از یادِ خدا مشو تو غافل
اینست بیانِ بو العلائی

کے **شوق** دلت قرار یابد
جز دار امانِ بو العلائی

سرِ رہ گزر فتادم بامید آنکہ گاہے
تو زہے سیر آئی بغلط کنی نگاہے

بہوائے اوجِ دولت ہمہ من غبار گشتم
چہ عجب اگر نشینم سرِ گوشہ کلاہے

منم آں نہالِ تازہ کہ بفصلِ گل دمیدم
تو تبیں کنوں زخاکم ندمد مگر گیاہے

ہمہ حیرتم کہ یارب بچہ رسم رہِ او
نہ ز دوست رسم دارم نہ ز دشمنی [illegible]

رہِ عشق راستبازے برضائے دل گزیدم
بغلط نظر نہ دوزم سوئے ترکِ کج کلاہے

دلِ من اسیرِ زلفت رخِ تو صید و شفتہ
نہ نکے گرہ بہفتہ بجا بال [illegible]

گل و عندلیب و بستاں تو بخلوتِ رقیباں
من و دست و جیب و داماں دل زار و فدائے

شہ جن و انس برمن بکشا تو بابِ رحمت
بخدا بجز درِ تو نبود مرا پناہے

بامیدِ **شوق** محزوں سرِ رہگذر فتادہ
کہ کنی نظر بہ سویش زکرم تو گاہ گاہے

وله

ندانم سوی مقتل تیغ را چون آختی رفتی — ز راه کینه توزی کار ما ناساختی رفتی

بوقت نزع صد افسوس از بالین بیماران — دل از مهر و وفا لطف و کرم پرداختی رفتی

ترا زیبد ترا شاید بدین رخسار و این قامت — جهان افروختی رفتی علم افراختی رفتی

مگر تو صید با فتراک بستن ننگ میداری — مرا کشتی و تن در خاک و خون انداختی رفتی

بمشت نازنین کردی دل صد پاره پاره را — مگر از بار خاطر جابجا انداختی رفتی

رسیدی با کلاه کج بزلف کج ادای کج — بکار عاشق بیدل همه کج باختی رفتی

زهی سرگرمی حسن گلوسوز تو می نازم — که دل از دیده می‌ریزد چنان بگداختی رفتی

نظر دزدیده کردی سوی من در محفل دشمن — غلط انداز تیری بر غلط انداختی رفتی

ز نور و سایهٔ رخسار و کاکل اهل عالم را — مسلمان ساختی رفتی و کافر ساختی رفتی

به خیل عشوه با تیر نگاه شوخ و مستانه — بسی دل دوختی رفتی بسرها تاختی رفتی

بسی گفتم مرو ای **شوق** راه منزل الفت
مگر از ابلهی سود و زیان نشناختی رفتی

شب وصال سخن زیر لب بما گفتی — بشوخیی که سبق برد بر حیا گفتی

خوشا شبی که سخن بر سخن همی راندی — ز قصه‌ها بشنیدی ماجرا گفتی

هزار حیف سخن‌های چند بر سر ما — دروغ بافتی و با رقیب وا گفتی

پس از گذشتن عمری شبی بخلوت گاه — بآرزوی که گفتم تو ناروا گفتی

غنیمتست که عمرت خدا دراز کند
ز ما دعا بشنیدی و ناسزا گفتی

بگو نبود ترا کز غرور دولت حسن
مرا کمینه فرومایه بی نوا گفتی

بکرد ناله بی اختیار مرغ چمن
بگوش گل نشنیدم چه ای صبا گفتی

بوقت قتل من این گفتگو میان آمد
من از رضای تو گفتم تو از قضا گفتی

چه رفت بر سر تو محو حیرتم ای بت
بروی آئینه دیدی خدا خدا گفتی

سوال بوسهٔ لعل لب تو چون کردم
بمن ز غصه برآشفتی و گدا گفتی

بتافتی رخ خود را سلام چون خواندم
بجای بوسه زدم سجده ریا گفتی

بهای جلوهٔ حسن ترا بپرسیدم
تو نقد جان دو عالم بیک ادا گفتی

نگاه دار ادب واعظا به منبر
سخن ز ساغر و مے گفتی و خطا گفتی

بدین همه غیر بخواهی هر آنچه میگوئی
بجائے خویش بدانی همه بجا گفتی

ق

جفا و جور کنی تند و سخت میگوئی
هنوز با تو نگفتم چنین چرا گفتی

اگر ترا ز خدا شرم باد شکوهٔ ما
ز یک هزار فزودی و جا بجا گفتی

ز شکر و شکوه برآمد نه کار دل اے شوق
تو خیر باد دل نابکار را گفتی

تو بتجلی نگاه مستانه رسائی میکنی
بوالعلائی میکنی یا مصطفائی میکنی

میکشی زنده کنی از جنبش ابرو و لب
اے بهانه جوئے در پرده خدائی میکنی

دعوئے یکتائی و هم جلوه کردن هر کجا
خودستائی میکنی یا خودنمائی میکنی

سوی عاشق می‌نگری با نگاهِ نیاز
ای فدا جانم چرا بی‌اعتنائی میکنی

شوخی رنگِ شهادت غازهٔ روی تو بس
تازه خون آلوده چون دست حنائی میکنی

با غرورِ حسن گاهی برکشی از رخ نقاب
کبریائی میکنی مشکل‌کشائی میکنی

سجده کردن در حرم پیش صنم گفتن حرام
راست میگویم خدارا کج ادائی میکنی

اجتناب از باده خوردن لیک سوی میکده
محتسب نازم بتو خوش رهنمائی میکنی

در برت دلق ملمع نیست بر سر تاجِ زر
لیک بر اقلیمِ دل فرمانروائی میکنی

مدعای من نباشد پیشِ تو محتاجِ عرض
تو که بی اظهار حاجت روائی میکنی

روزیت روزی رسان در روز روشن میدهد
شوق بر هر در چرا شبها گدائی میکنی

شوق سرگشته به صحرا می روی
دل شکسته خار در پا می روی

صد هزاران دل بود همراه تو
تو مشو حیران که تنها می روی

چرخ برهم زد جهانی را که تو
برزده زلف چلیپا می روی

ای گلِ رنگین گلستانِ بهار
بر هوا چون بو که از ما می روی

ابروی جانان بود طاقِ حرم
زاهدا انچه به کعبا می روی

کرده آسان رهِ اسلام و کفر
کعبه رو سوی کلیسا می روی

عقل و هوش و صبر و ایمان دین و دل
غارتیدی جمله کالا می روی

دل بدامِ تو نیفتد باز چون
از برائی صیدِ عنقا می روی

تو بزم غنچه پوشیده مرو | راست میگویم که بیجا میروی
بهر گلگشت خیابان چمن | پویه پویه گلشن آرا میروی
ای شه خوبان که تو خورشیدوار | غرق در نور سراپا میروی
چشم دشمن کور مستانه بکف | بر نهاده جام صهبا میروی

سخت دشوار است قطع راه عشق
شوق بشنو بے سر و پا می روی

حبذا اوج کمال علوی | قرب حق گشت مآل علوی
گفت بنده ز خدا نیست جدا | لاجواب است سوال علوی
میرسد تا به نهال طوبے | عرش پرواز خیال علوی
حسن آئینه رخان را افزود | عکس عارض خط و خال علوی
منفعل بدر ز روئے تابان | باکمال است جمال علوی
ای فلک از تو فراتر باشد | عظمت و شان جلال علوی
رقص ارند به جنت حوران | این بود صورت حال علوی
نخل ازید به گلستان ارم | هست سرسبز نهال علوی
زنده دل راست حیات ابدی | ای چگویم سن و سال علوی
مرسال رخ به روح پاکش | حشر خیزد ز ملال علوی
گوش کن شوق صفاتش از من | واقفم خوب ز حال علوی

وله

بادکمندِ جان و دل زلفِ دوتای مصطفی
شامِ وصالِ عاشقان روی بلای مصطفی

پاک نبی ظهور کرد ظلمتِ کفر دور کرد
گرد جهان فرا گرفت نور و ضیای مصطفی

گشت ظهور دو جهان مهر و مه و زمین زمان
شام و سحر سپیده جمله برای مصطفی

باد بهار و خشک و تر غنچه و گل شجر ثمر
حور و پری ملک بشر جمله فدای مصطفی

بدر کمالِ حسن را رنگِ حنا شفق بود
خوبتر از هلالِ عید ناخنِ پای مصطفی

راست شنو که صبحدم تا به نهالِ سدره هم
روح الامین نمی پرد جز به هوای مصطفی

منزلِ رحمتِ خدا فخرِ زمین و آسمان
کعبه بنا خلیل کرد عرش بنای مصطفی

بر سرِ عرش قدسیان زیرِ سما زمینیان
صبح و مسا همیکنند مدح و ثنای مصطفی

بسکه فزود شوکتش خواند شبی به خلوتش
چون بخدا ابد بود آن و ادای مصطفی

خسرو و کیقباد و جم قیصر و شاهِ نیمروز
دستِ ادب به سینه زد پیش گدای مصطفی

رضوان بخلد می برد گر شود اشارتی
راضی بود خدا اخود به رضای مصطفی

غره مکن به زهد خود زاهدِ ناشناس رو
کافی بود به عاصیان مهر و ولای مصطفی

نامِ خدا دوان دوان جمع شوند روزِ حشر
امتیان مصطفی زیرِ لوای مصطفی

سجده کنان به روزِ حشر بهرِ شفاعتِ امم
پیشِ خدا بلند شد دستِ دعای مصطفی

سوی بهشت جوق جوق تا به بروز و فوق
بهرِ خدا بگو تو شوق کیست سوای مصطفی

با تو گویم چہ نشانِ علوی — دیگرے ہست جہانِ علوی
می شنیدیم ملک می گفتند — بامِ عرش است مکانِ علوی
راست گویم فلکِ سفلہ نواز — بیخبر ہست ز شانِ علوی
ناکسان ہیچ نمیدانستند — ہمہ دانند کسانِ علوی
نکتۂ بوالعجب از من بشنو — عشق برخاست ز آنِ علوی
مذہبِ رند و قلندر مشرب — بے بہا گوہرِ کانِ علوی
عشق گر کوہِ الم بر شکند — تن تواں داد بجانِ علوی
در سرِ شوریدہ سودا افزود — پُر نمک بود چو نانِ علوی
سیر گشتند ہمہ گرسنگان — مرحبا وسعتِ خوانِ علوی
استخوانہائے سرِ دوشِ ہما — کئے بخورند سگانِ علوی
نہ چشند شربتِ آبِ حیوان — دہنِ زخمِ نہانِ علوی
جملہ آیات و حدیثِ الفت — بود بر نوکِ زبانِ علوی
این کہن قصۂ قیس و فرہاد — تازہ میکرد بیانِ علوی
غیر امدادِ علی ز اہلِ جہاں — کس نمیداد نشانِ علوی

بر بودند دلِ ما اے شوق
غیرتِ حور بتانِ علوی

بہ شانِ مصطفےٰ نازل بود آیاتِ قرآنی — بہ پیشِ روئے زلفش والضحیٰ واللیل برخوانی

حبیب کبریا ختم رسل معشوق ربانی
شہ کون و مکان و افتخار جن و انسانی

سرود ندے شب معراج اہل بزم روحانی
وصلی اللہ علی روح النبی محبوب یزدانی

ظہور نور احمد خلقت حوا و آدم را
قدم اندر حدوث و ہم حدوث اندر قدم دانی

بہ توصیف سراپایت دلم عاجز زباں قاصر
بہ قد طوبی بہ عارض گل بصورت ماہ کنعانی

دہن غنچہ زباں سوسن نگہ نرگس خطش ریحاں
بود سلک گہر دنداں لبش لعل بدخشانی

نمائے روئے انور مبتلائے درد ہجراں را
خدارا یا محمد تا کجا رنج و پریشانی

فدا سازم نہ یکجاں بلکہ صد جان ہزاران دل
کنم امّ و اب و فرزند و دختر بر تو قربانی

محمد بہر یاراں پیش حق سینہ سپر باشد
بحق دشمناں شمشیر براں تیغ عریانی

دل فرہاد و ہم مجنوں بود آباد از وحشت
کزیں ویرانہ ہا برداشتم گنج فراوانی

مشو ناداں شنو اے شوق گویم سخت دشوار است
خیالات سکر وحی بہ ایں سنہ گراں جانی

بشنو از من صفت و شان رسول عربی
خود خدا ہست ثنا خواں رسول عربی

مختصر قصہ بگویم کہ شنو بعد خدا
بہ تر از جملہ بود شان رسول عربی

عجب اینست کہ نادیدہ بخوابش یوسف
از دل و جاں شدہ قربان رسول عربی

از رہ حسن طلب موسی عمراں بر طور
دید آخر رخ تابان رسول عربی

طایران چمن قدس ہمہ گرد تو اند
مرحبا زلف پریشان رسول عربی

دائما باد الہی ز نسیم لطفت
خرّم و تازہ گلستان رسول عربی

ظاہر است چو نبی بود سرو سامانی
گشت آخر بہمہ سامان رسول عربی

شر اعدا نرساند بکسے ہیچ ضرر
چون خدا بود نگہبان رسول عربی

بود صدیق و عمر حیدر و عثمان غنی
از ازل تابع فرمان رسول عربی

گو مبت نام خدا شکوہ اعدا بخند
از خدا نیز محبان رسول عربی

اے نہ بینی کہ دمی صاعقہ بر طور فگند
پر تو شمع شبستان رسول عربی

شوکت قیصر و فغفور و سکندر جم را
کئے بہ سنجند غلامان رسول عربی

شوق در حشر بود بر سر ما سایہ فگن
دلکشا گوشہ داماں رسول عربی

روان و جان رسالت محمد عربی
ضیائے چشم نبوت محمد عربی

خمار بادہ وحدت محمد عربی
فروغ محفل کثرت محمد عربی

بہار گلشن قدرت محمد عربی
نسیم صبح سعادت محمد عربی

ظہیر مذہب و ملت محمد عربی
مجاز حلت و حرمت محمد عربی

چراغ راہ ہدایت محمد عربی
کساد کفر و ضلالت محمد عربی

محیط قلزم رحمت محمد عربی
معطر شمہ رافت محمد عربی

بحسن کان ملاحت محمد عربی
بہ بذل بحر سخاوت محمد عربی

بود فدائے تو یوسف زلیخا قربانت
خدا خوش است ز نامت محمد عربی

سخا و بذل و عطا لطف جود و مہر و کرم
ترا است بہمہ قدرت محمد عربی

بروزِ حشر خدا را زگوشۂ دامن	تو سایہ کن سرِ امت محمدؐ عربی
نوید باد کہ بستہ است از رہِ شفقت	کمر برائے شفاعت محمدؐ عربی
ز بہرِ عفو گناہانِ امتِ عاصی	شفیع روزِ قیامت محمد عربی
نگاہ دار تو ایمان و جانِ امت را	بدستِ تست امانت محمدؐ عربی
بر آستانِ تو افتادہ ام ز بہرِ خدا	مراں تو از درِ دولت محمدؐ عربی

غلام تست بدل شوق کن بحال او
نگاہِ لطف و عنایت محمدؐ عربی

توئی دلدار و دلبر دلربائے	دل آرا روح پرور جانفزائے
نیما جز تو کے دیگر رساندہ	خبر از آشنا با آشنائے
نویسم نامۂ شوقِ وصالش	بہ بندم با پرِ دبالِ ہمائے
عدو خندد بر آہ و نالۂ من	چہ داند دردِ دل ناآشنائے
میفگن بر سرِ من برقِ خندہ	بترس از دودِ آہ بینوائے
مپرس احوالِ ایں غمدیدۂ دل	کہ ہستم در بلاہا مبتلائے
نگاہِ رحم کے بر نیم بسمل	کند آں تندخو تیغ آزمائے
ربود از من متاعِ دین و دنیا	خداوندا تُبِ کافر ادائے
ہمیں دارم تمنا تا دمِ مرگ	جفا از تو بود از من وفائے
بیا از خونِ من کن دست رنگیں	نخواہم از تو قاتل خوں بہائے

مریضِ عشق را اے عیسے یقیں کن — نمی یابد بجز مردن شفائے

صبا آید نزدیر و ہم ز کعبہ — اگر باشد کسے اندر سرائے

یقیں بر شکوۂ دشمن نشاید — مکن ثابت اگر دیدی خطائے

ہمہ بے لطف ساز عیش محفل — اگر باشد یکے ہم ناسزائے

دگر بینی نہ غیرِ **شوق** محزوں
ستم دیدہ بہ آفت مبتلائے

سرِ لوحِ قدسی مقالاتِ علوی — رقم بود کشف و کراماتِ علوی

بہ بزمش ہمہ شورش خمر موسے — شنو ہمچنیں بود حالاتِ علوی

فلک با ہمہ سربلندی بنازد — بفرّ علوشان و درجاتِ علوی

نویسند منشورِ عفو گناہاں — بحکمِ نبی اہل خدماتِ علوی

صفت در ربودن دل از پہلوئے ما — اگر بود موجود در ذاتِ علوی

غمِ یار خوردن سرِ خاک خفتن — خدارا چنیں بود عاداتِ علوی

بگفتی نوید نجاتِ گناہاں — بہر صبح وردِ مناجاتِ علوی

جبیں سودنش بر درِ میرزائی — بسے بود فخر و مباہاتِ علوی

ز مئے جرعہ میداد بعد از سلامی — ہمیں ارمغاں بود و سوغاتِ علوی

مجوئے زمن ہیچ جز بیخودی ہا — منم جرعہ نوشِ خراباتِ علوی

پئے مئے کشیدن ز راہِ تلطف — سوئے **شوق** باشد اشاراتِ علوی

وله

بلند از فلک ہست ایوان علوی — خدارا نظر کن تو بر شان علوی

ملک جن و انس و پری حور و غلمان — کہ ہستند امروز مہمان علوی

بحق نبی و علی تا قیامت — بود تازہ یارب گلستان علوی

فروزد بہ عالم چراغ ہدایت — چو خورشید شمع شبستان علوی

چہ کافر مسلمان و ہم رند و زاہد — ہمہ ریزہ چینند از خوان علوی

نترسم ز خورشید روز قیامت — بسر سایہ دارم ز دامان علوی

بہ شوکت سکندر بہ مشرب قلندر — تو ہشیار باشی ز مستان علوی

گزارم نہ زنہار تا روز محشر — من بے‌نوا دست و دامان علوی

بیاویز دلہائے آشفتگان را — بہر تار گیسوئے پیچان علوی

بدوزد دل و ہم جگر پارہ سازد — زہے خنجر و تیغ و پیکان علوی

بگو شوق من ہم یکے از غلامم
بپرسند گر از تو یاران علوی

مُتفرّقات

قصائد و قطعات تاریخہا تہنیت و تعزیت و مخمسات و ترکیب بند و ترجیع بند و رباعیات وغیرہ

نظم نعتیہ مناجاتی باظہار حلیہ مبارک حضور اقدس سرورِ کائنات فخر موجودات رسول خدا حبیب کبریا محبوب رب العلا حضرت محمدؐ مصطفیٰ احمد مجتبیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم

بعد حمد و ثنائے ربِ ودود — بر محمدؐ بخواں سلام و درود
ذات او مظہرِ صفاتِ صمد — اوست محمود و مصطفیٰ احمدؐ
عاشقِ کبریا حبیبِ خدا — رحمتِ حق شفیع روزِ جزا
اشرف الانبیا و خیر انام — بانیٔ دیں و مذہبِ اسلام
نامِ اقدس چو شد بسترِ رقیم — بر فزود افتخارِ عرشِ عظیم
دمبدم در گروہ کرّوبیاں — نامِ احمدؐ شد است وردِ زباں
بر ستودش خدائے ربِ کریم — ہم بہ قرآن و ہم بصحفِ قدیم
ہم بہ توریت و ہم زبور انجیل — خوش خبر دادہ شد ز ربِ جلیل
نورِ او تحت و فوق و پیش و پس — ابتدا انتہا محمدؐ بس
ماہ تابندہ شبِ معراج — مہرِ صبحِ سعادتِ منہاج

باعثِ فخرِ عیسی و موسیٰ — موجبِ نازِ آدم و حوا
نازشِ نوح و یونس و ادریس — ہم سلیمان فدا بر و بلقیس
گو بہ یوسف زلیخا بود فدا — شد دو عالم بنامِ او شیدا
جبرئیلِ امین دربانش — ہم ملک جن و انس قربانش
صاف گفتہ است خالقِ یکتا — نکند مثلِ او دگر پیدا
فاضلے گفت با دلیلِ قوی — یعنے بعد از خدا بزرگ توئی
فخرِ کونین و صاحبِ لولاک — نقشِ نعلینِ او سرِ افلاک
چرخِ گردوں بہ گرد گردندہ — پیشِ رخ مہر بود شرمندہ
قدِ والا میانہ بود مگر — ہیچکس زو نبود بالاتر
زلف بوئے نسیمِ تازہ چمن — آبِ حیواں لعابِ پاکِ دہن
سرمگیں بود چشمِ عالم بیں — نقشِ تقدیرِ حق بلوحِ جبیں
لعلِ لب دائما شکر خندہ — سلکِ دنداں چو برق تابندہ
بود عارض چو گل دہن غنچہ — ابرو باریک ہر دو پیوستہ
بسکہ مژگاں دراز بود بہم — صف کشیدہ چو فوجِ ترک و عجم
راست بینی و گردنش ہموار — چہرہ بدرِ کمال و خوش رخسار
ریشِ اقدس سیہ مدور بود — دانہ دانہ عرق چو گوہر بود
سینہ صاف و کشادہ بے کینہ — بود ساعد قوی و سیمینہ

از سرِ سینہ تا بہ عقد ناف — بود باریک خط ز موئے باف
درمیانِ دو بازواں بر پشت — جانب راست قدر چند انگشت
بود مہر نبوتِ حضرت — ثبت پاکیزہ از یدِ قدرت
ہر دو دست مبارکِ والا — بود پُر گوشت و طول و تر بالا
کفِ دستش وسیع و نیز بہن — ہمچوں خز نرم بود جانِ من
ہم ز بیشلش خبر دادے — سایہ اش بر زمیں نیفتادے
ہمچناں نقش پائے او بر زمیں — نگزیدہ ز بہرِ خویش نگیں
چوں شدے ہر کجا نبیؐ قوم — آمدے بوئے مشک تا سہ یوم
یا محمدؐ برائے امتیاں — کن شفاعت ز ایزدِ سبحاں
شوق عاصی بہ درد و رنج و الم — مبتلا ہست اے شفیع اُمم
کن بہ وے یک نظر ز لطف و عطا — تا شود زیں بلائے سخت رہا

یا الٰہی طفیل آلِ رسول
کن دعائے من غریب قبول

خمسہ نعتیہ بر غزل حضرت مولانا قدسی علیہ الرحمہ

اے کہ در مجمعِ خوباں جہاں منتخبی — نہ شدہ ہم نشود چو تو گہے ہیچ نبی
بادہ بر نامِ تو قرباں سرِ اُمّی و ابی — مرحبا سید مکی مدنی العربی

دل و جاں باد فدایت چه عجب خوش لقبی

ای ز نور تو منور شده هر دو عالم   وی ز حسن تو عیاں شانِ خدای اکرم

جلوهٔ حسن ترا در همه جا می بینم   من بیدل به جمالِ تو عجب حیرانم

الله الله چه جمالست بدیں بو العجبی

از وجود تو مباهات بنی هاشم را   شرفِ عصمت و عفت ز لبت مریم را

از رتبت پایهٔ عالی فلک اعظم را   نسبتے نیست بذاتِ تو بنی آدم را

برتر از عالم و آدم تو چه عالی نسبی

چست و چالاک براقِ شه لولاک گذشت   جانبِ چرخ بصد شوخی و بیباک گذشت

شهسواریکه سر عرش طربناک گذشت   شبِ معراج عروج تو ز افلاک گذشت

به مقامے که رسیدی نرسد هیچ نبی

هست شاداب ز تو گلشنِ دینِ اسلام   با ادب آمده رضوان بدرت بهر سلام

تو بهر جا که گزیدی پئے آرام مقام   نخلِ بستانِ مدینه ز تو سرسبز مدام

زاں شده شهرهٔ آفاق بشیرِ بطحی

در رهِ جهل فتادیم بے پائے ثبات   ظلمتِ فسق ز ما دور کند نورِ نجات

خضر راه بشو اے شهِ پاکیزه صفات   ما همه تشنه لبانیم توئی آب حیات

رحم فرما که ز حد میگذرد تشنه لبی

عمر صد حیف که در خواب و خورش گشت بسر   من نکردم به مکافاتِ عمل هیچ حذر

روسیہ آمدہ ام حال تباہم بنگر چشم رحمت بکشا سوئے من انداز نظر
اے قریشی لقب و ہاشمی و مطلبی

گفتہ باشند شہا گرچہ سگت ورا زلم در خور ہیچ خطاب است کجا آب وگلم
ایں خجالت نرود تا بقیامت ز دلم نسبت خود بہ سگت کردم و بس منفعلم
زانکہ نسبت بہ سگِ کوئے تو شد بے ادبی

مفلسانیم بکوئے تو گرفتیم پناہ بیکسانیم فتادہ بر ہت خوار و تباہ
عاجزانیم بکن از کرمِ خویش نگاہ عاصیانیم ز ما نیکئ اعمال مخواہ
سوئے ما روئے شفاعت بکن از بے سببی

گو منزل شدہ توریت و ہم انجیل و زبور کتبِ پاکِ الٰہی بزبانِ مشہور
آخرش گشت چنیں خواہشِ یزدانِ غفور ذاتِ پاکِ تو دریں ملکِ عرب کردہ ظہور
زاں سبب آمدہ قرآں بزبانِ عربی

مرشدی محترمی مشفقی و مستندی منبع لطف و کرم مایۂ شادی و خوشی
میکند عرض بتو شوقی بصد خستہ دلی سیدی انت حبیبی و طبیب قلبی
سوئے تو آمدہ قدسیؔ پئے درماں طلبی

تخمیس بر غزل حضرت مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہ

نیست از ضعف کنوں طاقت رفتار و مشی	در غمِ ہجر بنی تا بکجا نالہ کشی
لی حبیبٌ عربیٌ مدنیٌ قرشی	صبر کن بہر خدا اے دلِ دیوانہ وشی

که بود درد و غمش مایهٔ شادی و خوشی

او فلک رتبه و من پست زبس پایه کمی　　مدح او وای زمن با همه کوته قلمی
از خجالت همه در چشم نبود آنمی　　فهم رازش نکنم او عربی من عجمی
لاف مهرش چه زنم او قرشی من حبشی

گرچه صد پردهٔ انداز و ادا هست میان　　نیست ممکن که بود حسن خداداد نهان
چون منور شده از عکس رخش جمله جهان　　ذره وارم به هواداری او رقص کنان
تا شد او شهرهٔ آفاق به خورشید وشی

ره رو عشق نبود است گهی سست قدم　　میکند قطع به یکدم رهِ دشوار عدم
روشن از مهر جمالست عرب هند و عجم　　گرچه صد مرحله دور است ز پیش نظرم
وجهه فی نظری کل غداة و عشی

صورت محفل رندان زمن مست مپرس　　باعث چاک گریبان زمن مست مپرس
حال این خانه خرابان زمن مست مپرس　　صفت بادهٔ عشقش زمن مست مپرس
ذوق این مئے نشناسی بخدا تا نه چشی

پیش چشم من دل سوخته هیهات هیهات　　زاهد از جرعه نباشد همه دریای فرات
ساقیا حیف پشیمان نشوم بعد ممات　　مصلحت نیست مرا سیری از آن آب حیات
ضاعف الله لنا کل زمان عطشی

پای بندان محبت همه آزاد بوند　　زاهدا کی ز فسونهای تو آواره شوند

از سرِ شوق ہمہ جانب کویش بدوند   جامی اربابِ فنا جز رہِ عشقش نروند
سر سعادت گر ازیں راہ قدم باز کشی

خمسہ بر غزل جامی علیہ الرحمہ

خیالِ گدائی سرِ کیقبادی   اگر رنج و غم ہست وگر عیش و شادی
ہمہ از تو دیدم ہمہ را تو دادی   مریدِ توام زانکہ جانرا مرادی
الیک استنادی علیک اعتمادی

سپید و سیہ از تو یابند روزی   سوئے سرو و یکساں نظر را بدوزی
نہ زیں مہر ورزی نہ زاں کینہ توزی   عجب دل فروزی عجب خانہ سوزی
کہ حسد خاناں را در آتش نہادی

کنم سر بپایت فدا گر بگوئی   خوشم گر ز خونم کفِ پا بشوئی
مگر در رہِ مہر ذرہ نہ پوئی   عجب جنگجوئی عجب تند خوئی
کہ جاں دادم از عشق و دادم ندادی

نہ من پاکبازم نہ من سبک تازم   ہمہ حرف آزم کہ بر خویش لرزم
چناں با تو سازم سبک جو نیرزم   براہِ تو نازم و دادِ تو ورزم
کہ سلطان دادی و شاہ ودادی

بسے ذاکر و پارسا رند و شاغل   کہ اندر حریم تو گشتند داخل
مگر پردۂ دل شدہ حدِ فاصل   چو در کعبہ رویت نہ بینم چہ حاصل

زطے منازل و قطع بوادی

اقاصی ادانی و مشہور و عامی
ہمہ از تو دارند داغ غلامی

تو شوق گویند شبلی نظامی
جمالِ تو نادیدہ جاں داد جامی

زہے نا امیدی زہے نا مرادی

قصیدۂ خیر مقدم حضرت مراجعت جناب مرشدی و آقائی حضرت شاہ آغا داؤد صاحب قبلہ ابو العلائی از زیارت حرمین شریفین

در ۱۳۰۵ ہجری تاریخ ششم محرّم

بیا اے کہن سال پیر مغاں
بشوخی چو طبعِ بتِ نوجواں

بیا راحتِ روحِ افسردہ دل
بیا قوتِ جانِ خستہ دلاں

بیا دافع رنجہائے دروں
بیا داروئے دردِ سودائیاں

بیا مرہمِ زخمِ خستہ جگر
بیا پنبۂ داغِ سوزِ نہاں

بیا غم تراشِ دلِ غمگزیں
بیا شادیٔ خاطرِ خستہ جاں

بیا چارۂ خاطرِ دردمند
بیا باعثِ عشرتِ جاوداں

بیا روشنیٔ شبِ تارِ من
بیا رونقِ روزِ شمتاں

بیا اے چراغِ شبستانِ دل
بیا نورِ ایمانِ جرعہ کشاں

بیا برزدہ حلقہ بر حلقۂ زلف
بیا ہمچو احوالِ دلبستگاں

بیا بر سرِ زلف شانہ زدہ
بیا با قدے ہمچو سروِ رواں

کجائی تو اے جوہر جان نطق — کجائی تو اے رونق بحر و کان
کجائی تو اے داور کلک من — کہ پیشت دود کلک سجدہ کنان
ز تو ہست شاداب بزم سخن — توئی کاندرین باغ سرو روان
توئی نامدار و توئی نامور — توئی راقم نامۂ خسروان
توئی آشنائے زبان و قلم — کہ نامت مدامست ورد زبان
مرا از تو توقیر و عز و شرف — مرا با تو پیوند چون جسم و جان
ترا ہست با من اگر ننگ و عار — مرا از تو باقیست نام و نشان
مرا جز تو دیگر نباشد کسے — توئی مونس و ہمدم بیکسان
توئی یار و یاور توئی کارساز — بمن باش تا باشم اندر جہان
ہمیشہ بمن باش ہم مشورہ — کہ یابد ز تو کام کام و زبان
مرا بس توئی مایۂ زندگی — اگر تو نباشی چہ لطف از جہان
بملک سخن بادشاہی تراست — جہان تا بماند تو باقی بمان
ترا خادمم ہم ترا بندہ ام — امیدم بتو در نہان و عیان
اگر دستگیرم شوی از کرم — کنم صفحۂ خاک را درفشان
روانست از لطف تو خامہ ام — نسیم سحر چون بر آب روان
گر از چشمۂ فیض آبم دہی — بیکدم شود تازہ کلک و زبان
مرا ہیچ گر آر ناکامیاب — توئی کام بخش و توئی کامران

بسے نغز گفتار دارم بسر | مگر بے تو ناید یکے بر زباں
چو بشنید ایں التجا طبعِ من | بجوشید از مہر شد مہرباں
ندا داد اینک کہ استادہ ام | اگر پاسداری منم پاسباں
بجاں در کشی گر تو نازِ مرا | نیاز ترا ہم پذیرم بجاں
مشو از کرمہائے من نا امید | بخواہ انچہ خواہی دہم بیگماں

خدارا بروں کن زدل درد و غم
تو خوش مطلعِ سومی را بخواں

مطلعِ ثالث

خدایا توئی خالق بحر و کاں | بہ بحرِ سخن کشتیم کن رواں
بغواص فکرت دہم غوطہا | بدستِ خود آرم درِ شایگاں
چہ درہائے معنی پر از مشت مشت | بپاشم ببزمِ سخن رائگاں
دریں ساعتِ سعد و وقتِ سعید | کہ بودم من از طبعِ خود ہمزباں
بیامد یکے قاصدِ خوشخبر | نزولِ ملک چوں شود زآسماں
نہ قاصد مگر شاہدِ دلربا | شگفتہ جبیں و تبسم کناں
گرہ در گرہ زلف از گردِ راہ | زتابِ سفر خوئے بر رخ عیاں
نشستہ غبارِ زرہ بر جبیں | چو بر لوحِ سیمیں خطِ زعفراں

بمن گفت برخیز ای بیخبر — اگر پای داری شو از سر دوان
برو با ادب پای اقدس ببوس — که آمد سر حلقهٔ حاجیان
چه حاجی که هم کعبه نازد بدو — چه کعبه که خود قبلهٔ دو جهان
حریم دلش جلوه گاه اله — همه سینه اش پر ز گنج نهان
نگنجد بجز نگه خاطرش — بجز نور ایزد دگر این و آن
چه دانی که آن چیست نور خدا — همین عشق احمد شه مرسلان
همینست آن گنج اسرار حق — که دارد بگنجینهٔ دل نهان
سر از بادهٔ عشق احمد بجوش — ز چشمان مخمور مستی عیان
جبین لوح مشق خط کبریا — کشیده دو سطری کج از ابروان
لبش چشمهٔ خضر را آبده — دهان مهر بر لب همه عارفان
برخسار گر چشم مهر او فتد — ز خجلت شود سوی مغرب روان
نه بینی به بینی بجز راستی — نیاید بجز حق سخن بر زبان
کدامست با این صفات جمیل — بجز شاه داؤد قطب زمان
غلامان خود را چو آقاست او — به آفاق معروف آغا میان
شنیدم چو این مژدهٔ جانفزا — دویدم سوی قبلهٔ راستان
کشیدم غبار کف پای او — بدو دیده چون سرمهٔ اصفهان
بخوانم دگر مطلع چارمی — کنم ختم این خیر مقدم بران

مطلع رابع

زہے بارگاہ رفیع المکاں
کہ سایہ جبیں بر درش آسماں

ہمہ خار و خاشاکِ ایں سبزہ ہیں
بخوبی گل و غنچۂ بوستاں

ہمہ ذرّۂ خاکِ ایں بارگاہ
درخشندہ چوں نیّرِ آسماں

پناہ زمین و فلک پایہ
ہمیں است دار الاماں ہگیاں

فلک باد و چشم مہ و آفتاب
ندیدہ چنیں گلشن اندر جہاں

خوشا خوابگاہِ جنابِ حسن
بروئے زمین است باغِ جناں

خدایا بحق محمدؐ شفیع
برحمت نظر کن سوئے عاصیاں

بحق شہ قاسم و بو العلا
بہ ایماں روم چوں روم زیں جہاں

ندانم دراں روز امید و بیم
ندامت برم یا شوم شادماں

کریما بہ بخشائے از فضلِ خویش
بحق نبی آل و اصحابِ شاں

امید و گر نیست جز فضلِ تو
کہ تا نیزہ خورشید گردد عیاں

دراں روز بر فرق شلّوق ہیں
لوائے محمدؐ بود سایباں

قصیدہ تہنیت جشن سالگرہ مبارک اعلیحضرت بندگانعالی متعالی مدظلہ العالی
جو بروز جلسہ دفاتر علاقہ معتمدی عدالت و کوتوالی و امور عامہ سرکار عالی منعقدہ ۹ شعبان ۱۳۱۷ھ نذر کے ساتھ پیشگاہِ اقدس میں گزرانا گیا

بوی گل مشک ختن پیچید اندر هر ورق　　مهر رخ افروخته با شوخی رنگ شفق
مستی عشق و جوانی را که هر مرغ چمن　　باب پنجم از گلستان یاد می آرد سبق
کاشتم تخم سخن تا از تمنا برخورم　　با هزاران سینه کاوی در زمین ودلق
محو کے گردد دلا نقش محبت زآب فکر　　از ازل رنگ وفا آمیخته شد در علق
شاه ما در عدل و داد و بخشش و جود و سخا　　گوی سبقت در ربود از خسروان ماسبق
شاخ بالد باور گردد ترا نخل مراد　　خلق را از بار احسانت فروگشته عنق
منفعل پیش تو گردد چون مه چارده　　از کلف بر روے خود دارد همه داغ بهق
او نگهدارد ترا از چشم زخم هر شقی　　خامه را از هیبت نام کسے شد سینه شق
تو شه عالی وقار و من گدائے بینوا　　اطلس و قاقم نخواهم دلق باید از وشق
درد سر آرد ترا گر شاه شور بینوا　　سرکه با مغز سر دشمن توان کردن سحق
چون کف جود تو مصروف گهر پاشید است　　در گهر چیدن بفرما کیست غیر من احق
ای سرت گردم سر مداح تو کردن نثار　　می سزد لعل و گهر پر از طبقها در طبق
چون سپند سوخته تخم امل ضایع شود　　گر درون سینه کارد دشمنت تخم حنق
دشمنت ذلت نصیب و هم به بدخواه ترا　　باب خورسندی بود در دو جهان از غلق
بهر دفع چشم بد حاجت نباشد با سپند　　سینه ما جان سپاران پیوا کردن درق
آنکه آئین جهانبانی گزیدی تا بحشر　　انتظام خلق باشد همبر نظم و نسق
هر که او گردن نیارد زیر فرمانت شها　　باد از دام بلا اندر گلوے او دهق

تا ہزاراں سال باشد جشنِ عقدِ سالِ عمر
باد در بزمت خلیل و عیسیٰ و موسیٰ تفق

طبعِ والائے تو کشافِ دقایق معنوی است
این غزل گفتم ز بہرِ نذر با طرزِ ادق

بندۂ مداح تو گشتہ ضعیف و ناتوان
کن عطا شاہا تصدق تا بود سدِ رمق

باد فرخندہ الٰہی تا ابد جشنِ نظام
تا شود از روئے دشمن شوق ہم رنگ ق

قصیدۂ دیگر

اے صبا بدِ سخن بر داستانی دیگر است
بلبلِ طبعِ مرا طرز بیانی دیگر است

حمد خالق را سزد نعتِ محمدؐ دلپذیر
مدحِ سلطانِ دکن ہم مژدگانی دیگر است

گرچہ شاہانِ سلف بودند با شان و شکوہ
میر محبوب علی را بین کہ شانی دیگر است

تاجدارانِ جہاں را شاہِ ما افسر بود
این گرانمایہ گہر سنگِ زکانی دیگر است

بود آن فرزند یک پیرے زلیخا انچہ بود
یوسفش خوانند مردم آن جوانی دیگر است

بر سرِ ما اے فلک ظلِ شہ و شہزادہ‌ہا
سائیان دیگر بزیرِ سائبانی دیگر است

رشکِ گلزارِ جہاں باشد چو شاخِ چمن
حبذا باغ دکن را باغبانی دیگر است

بر منارہائے خود نازد اگر شمس و قمر
جبہ سائے آستانت را مکانی دیگر است

نیست ممکن غیر را باشد سہائی یا در عرش
بہرِ حفظانِ شہِ ما پاسبانی دیگر است

میر سامان و عزت اورا بود سبیل
میہمانانِ دکن را میزبانی دیگر است

تا چہل خانہ اگرچہ داشت قارون گنجہا
ہر ترا از غیب گنجِ شایگانی دیگر است

پایۂ بے مایگاں از لطفِ تو گردد بلند
اوجِ بامِ منزلت را نردبانے دیگر است

جلوہ گاہت فیض بخشِ بندگانِ خاص و عام
گو ہمہ فرمان برند سروانے دیگر است

سایۂ پُر دردان راحت را نباشد دردِ عشق
بہ تو جاں قرباں کند آں جانفشانے دیگر است

منتِ مجنوں کشیدن نیست کارِ بخردی
بہرِ لیلائے تمنا ساربانے دیگر است

کشتیٔ ما را ز طوفانِ حوادث باک نیست
ناخدا رنجے مبر ہاں بادبانے دیگر است

بر کنارِ سفرۂ خود گر نہ ما را جا دہی
روزیٔ ما نیز اے منعم ز خوانے دیگر است

بے خطا بر دل نشیند اے شہ ناوک فگن
ایں خدنگِ ناز دانم از کمانے دیگر است

زاہدا رو پیش رو طاقِ حرم طاق نہ
سجدہ گاہِ عاشقاں ابرو کمانے دیگر است

عالمِ دلدادگانِ مہر و الفت را امیر
ہم زمیں دیگر بود ہم آسمانے دیگر است

نسخۂ تو کیمیا گر سود کے بخشد مرا
دردمندانِ فلاکت را دوانے دیگر است

گر مرا دشمن تو باشی باش اے پیرِ فلک
ہیچ پروائے ندارم مہربانے دیگر است

گردشِ چرخِ کہن با من نسازد گو مساز
ایں پریشاں روزگار را جہانے دیگر است

گو سفر از ہفت منزل کردہ شد با پورِ زال
رستمِ راہِ سخن را ہفت خوانے دیگر است

کے کسے دیگر سراید نغمۂ دلکش چو شوق
بشنو اے مرغِ چمن شیریں زبانے دیگر است

قصیدہ تہنیت خیر مقدم تشریف آوری شاہ جمجاہ فریدوں صولت دارا شوکت اعلیحضرت بندگانعالی متعالی مدظلہ العالی فرمانروائے دکن خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ از کلکتہ

بخدا زمانه نوی شده تو برقص چرخ کهن در آ | بنوای مطرب خوشنوا سر بزم ساقی من در آ
تو بهار گلشن آرزو دل نخلبند اسیر تو | به شمیم کاکل مشکبو بفضای صحن چمن در آ
به نگاه ناز خرد ربای به ادای غمزهٔ دل فزا | بخمار نرگس فتنه زا به شکست سیب ذقن در آ
ز چمن تو مرغ چمن مرو همی گویمت سخنے شنو | بخوشی ز جامه برون مشو بردای برگ سمن در آ
رخ صاف آئینه در نظر در عکس زلف رسا نگر | ز خطای اهل حلب گذر به سواد ملک ختن در آ
همه تن فدای تو جانها همه را ورد زبانهاست | تو لبان جان و روانها بدکن ورا بدکن در آ
تو مراد خاطر جزو کل بود از تو رونق جام مل | چو نسیم صبح بهار گل بچمن در آ بچمن در آ
قد و قامت تو بهر خبر تو بشاخ دهر بهی ثمر | بسر یلک نکو اثر بطراز شمع و لگن در آ
بود از تو رونق ملک و دین بتو باد فضل خدا قرین | تو بکامیابی دلنشین بمیان ملک دکن در آ
تو نتیجه گوهر آدمی بخصال گو چو فرشتهٔ | بسر و جناب تو گفتنی که بیا بیا بوطن در آ
تو ضیای محفل خسروی تو فروغ شمع سکندری | بسزد ترا همه سروری نه پی خسرو سکندر آ
ز سفر گرفته ظفر شگون همه دشمنان تو سرنگون | ز تو جلوه‌های برون درون ز شکوه جم بوطن در آ
بخدا که ظل خدا توی همه ساز و برگ و نوا توی | بجلوس گاه شهنشهی چو همای سایه فگن در آ
ظفر و طرب بر آن کن تو بنای خصم خراب کن | بگشاد کار شتاب کن چو علی به قلعه شکن در آ
تو شدی شها ز خدا عطا چو کمند پای عدا | بمصاف کن تو سمند را بگلوی خصم کمند در آ
همه زیر حکم جهانیان که شده است نام تو نقش جان | سر تاج و خاتم خسروا چو نگین لعل یمن در آ
پی بوسه‌های قدوم تو چه قدوم فیض لزوم تو | همه جمع گرد قدوم تو بصفای صد عدن در آ

همه بهرِ مقدمِ تو شها پے شوق دیدہا کردہ وا   تو طفیلِ حضرتِ بو العلائے بدعا شاہِ حسن در آ

گهرِ سخن ز توحیدی همه منتظر به شنیدنی   ق   عجب از تو شوق نگفتنی بشکست قفلِ دہن در آ

نه ز دستِ سکوت و خموشِ ما چو عطا شد است زبان ترا   سرِ بزمِ اہلِ سخن سر آ بسخن دُر انجمن در آ

همه دف زنان همه صف زده که شدند جمع بمیکده
بخدا زمانه نوی شده تو برقصِ چرخِ کہن در آ

قصیده

ترا زیبنده یکتائی ترا لائق همه دانی   عیان چون آئینه بر تو همه احوالِ پنهانی

شبِ دیجوری بی سویدائے دلِ کافر   درخشان از نگاهِ مهرِ تو نجمِ مسلمانی

اگر کافر بود مومن دگر زاہد بود فاسق   خداوندا ز لطفِ تو همه ارزق ارزانی

ز علمِ کُن بیک لحظه همه را کرده پیدا   دران ساعت که نی جمله نماند هیچ تو مانی

خلیل از پے بنیاد بہا او بر خویشتن نازد   براهش کرد خوش خوش جان اسمٰعیل قربانی

رسد بر ساحلِ جودی ز جودش نوح را کشتی   بسے گو غرق شد عالم در آب از جوشِ طغیانی

سفینه غرق قارون را به بحرِ قعرِ قهرِ او   باوجِ چرخ از مهرش شده تختِ سلیمانی

صریرِ خامه در لکنت ز نامش نامه را زینت   ز داغِ بندگی او جبهه خور را فروغانی

ز هیبت مهر لرزنده بحکمش چرخ گردنده   ستاده در چمن ساکت بحیرت سرو بستانی

همه اسمائے همه اشیائے گواهِ هستیٔ خالق   به فهمِ هستیش را گر ندانی سخت نادانی

ز اسمِ ذات اسمائے صفاتی را اثر باشد   کزان ذاتِ محمد شد سراسر ذرِ یزدانی

ستودن آن ستوده را بمذهب چون واجب گشت
پس از حمد خدا شاید محمد را ثنا خوانی

محمد مظهر اول ظهور آخر دوران
قوام هستی عالم قیام نوع انسانی

جلیس خلوت معراج شمع جلوهٔ ایمن
پیامش دعوت حق بود و نطقش وحی ربانی

محمد را سرائیدن کرا امکان بود آخر
علوی شان او ثابت شده از نص قرآنی

که چون وصف محمد را نباشد شق پایانی
کنون برخوان بوصف شاه آصف مطلع ثانی

مطلع ثانی

دلا تا کی بدرد و رنج و غم ها مبتلا مانی
بگو پیش شه آصف همه حال پریشانی

اگر پرسی کدامست آن شه عالی همم از من
بگویم میر محبوب علیخان ظل سبحانی

سکندر بخت و دارا تخت و جم رتبت فریدون فر
بمیدان رستم دوران به ایوان شمع تابانی

فلک رفعت ملک سیرت جهاندار و رهی پرور
به قوت بازوی حیدر بخوبی یوسف ثانی

چه قوت قوت بازو چه خوبی خوبی صورت
چه سیرت سیرت نیکو چه رفعت رفعت شانی

صبا هر صبحدم بر آستانش روی خود مالد
که باشد بارگاهش مورد الطاف رحمانی

بدیده درکشیدن مهر و مه را آرزو باشد
بود خاک در او سرمهٔ چشم صفاهانی

همایون عهد عهد تو خوشا محمود وقت تو
ببزمت گرد می آیند قاآنی و خاقانی

نشسته با ادب پیش تو شاهان جهان شاها
همه از تو بیاموزند آئین جهانبانی

بتهدید ستیم او گل بهشت خویش زرد آرد — بگو او را که یا ما را سزد چاک گریبانی

کنون وقتِ دعا باشد بکن ختمِ کلامِ خود — سخن کوتاه باید تا کجا ای شوق طولانی

دعائی کان زِ دل آید اجابت را قرین گردد — کنی بالا دو دست خود بزیر لب فرو خوانی

الهی تا قیام مهر و مه شام و سحر باشد
بود در عمر و اقبال شه آصف فراوانی

قصیده

بلاکشانِ قاتش کشیده سر بدارها — مریضِ دردِ الفتش بگریه زار زارها

بسینه سوز غم‌ها چهره رنگ زعفران — ز دیده اشکِ خون روان چو آب جویبارها

خیالِ کاکلِ بتان پریشان کرد ایشان — غنوده مرگ ناگهان به پهلوی مزارها

سوای کوی او بسر دوام سوی او نظر — ولی نکرد او گذر گذشت روزگارها

بدل تصور بتان نظر بسوی گلرخان — مگر بخستگان شکسته صد خمارها

دوان بسوی قافله بپای آبله — هم اندرون آبله خلیده نوکِ خارها

زبار غم بهر قدم شکسته دل گسسته دم — نشسته در رهِ عدم بجز دو انکسارها

دلت خوگر تعب جگر برشته ناشکیب — سیاه روز همچو شب بفرطِ انتظارها

نهاده سر بزانوی کشاده رگ بپای و نی — بدل جگر فتاده‌ای ز مرگ کارزارها

چنین به مبتلای غم جفای رفت بیش و کم — ندیده دیده‌ای حرم نه دشت کوهسارها

بدیر سبحه ریز شد بکعبه در ستیز شد — بکوه شعله ریز شد بدشت زد شرارها

بدید حالِ من چنیں یکے بگفت ہمنشیں
برو بہ پیش شاہِ دیں چو شست روزگارہا

کدام شہ دکن نظامِ ملک تیغ زن
کہ مدح او بہر چمن سرود چنگ و تارہا

بہ عدل پیروِ عمر بہ بذل شاہِ نامور
بہادرے چو شیرِ نر بوقت کارزارہا

سخن شناس و قدرداں ہنرنواز و مہرباں
فدائے نام او بجاں صغارہا کبارہا

پناہ ظلم دیدگاں ملاذ دل شکستگاں
کشادِ کار بندگاں کلید بستہ کارہا

ز آب لطف و امتناں رسے بزرو خاکیاں
چہ رومیاں چہ شامیاں بشستہ اے غبارہا

مرا قسم بجانِ تو چو بشنود فغانِ تو
علاج دردِ جانِ تو کند چو غمگسارہا

بگفتمش خدائے را کجا شہ و کجا گدا
کجاست بختِ من رسا رسم بدیں وقارہا

بہ گردِ بارگاہِ شہ بلا وسیلہ از چہ راہ
رسم چساں کنم گلہ ز ظلمِ روزگارہا

اگر بزور قسمتم گزیں بود وسیلتم
ہمیں بس است حیلتم ز بہرِ سازِ کارہا

بگفت وائے بے ہنر کہ نیست ترا خبر
شنو کہ شاہ داد گر بفرطِ اعتبارہا

گزیں امیرِ خویش سیر ز علم و عقل بہرہ ور
گزید شاہ بختور فزودش افتخارہا

بلند گشت زمزمہ باوج چرخ تا بہ مہ
سپرد شاہ در ہمہ نظام نظمِ کارہا

زہے یمین سلطنت خہے یسارِ مملکت
زہے سپہر مکنت بگرد او ستارہا

درون دیدہ نورہا بہ سینہ ہا سرورہا
شکیب ناصبورہا قرارِ بیقرارہا

تمکِ شعورہا تفاخرِ غیورہا
بحل کن قصورہا بہ جبر اختیارہا

بہ بزم برگ و سازہا بہ رزم ترکتازہا
بخلق از تو نازہا کفیلِ رزق خوارہا

خوشا زمانِ خوشتر خوشند صاحب ہنر
کنوں بود نہ طوق زر بہ گردنِ حمارہا

بخدمتت رسیدہ ام ز رہنمونیٔ دلم
مرا تو وار ہاں زغم ترا ست اختیارہا

تو منعم کرم فزا و منم گدائے بے نوا
چو من اگرچہ بندہ ہا ترا ست صد ہزارہا

ولے قدیم بندہ ام چو تازہ گل نخندہ ام
بدیدنِ تو زندہ ام زدل برار خارہا

دوائے درد دل بکن علاج آب و گل بکن
حسود را خجل بکن بردئے شرمسارہا

بسے گزشت عمرِ من مگر خلاف جان و تن
نہ گل شگفت و نے سمن گزشت گو بہارہا

کنوں وزیر نیکخو دگر ندارم آرزو
کہ ہست خلق و لطف تو دوا و لغگارہا

خدائے را ثنا کنم سپاسِ مصطفےٰ کنم
شہ و وزیر را کنم دعائے خیر بارہا

الٰہی تا بود جہاں زمین و ماں و آسماں
بود نظامِ حکمراں بہ کشور و دیارہا

بہ خاک تا بود نشاں ز نقش پائے رہروا
بہ شاہزادگانِ ما بسے بود قرارہا

یمین و عدل و دادرا وزیر خوش نہاد را
نگاہدار شاد را بہ ظلِ شہریارہا

ہمیں وزیر نامور بہ شوق کن یکے نظر
بد وزیر خشک و تر بدہ تو رستگارہا

مسدس ترجیع بند جشن سالگرہ مبارک اعلیٰحضرت قدر قدرت بندگانعالی متعالی مدظلہ العالی ۱۳۲۵ھ

نسیم صبح دمید و رسید فصلِ بہار
شگفت غنچہ و گل در چمن ہزار ہزار

بشست ابرِ کرم گرد ریخ شہر و دیار
فشاند قطرۂ شبنم بجائے گوہر بار

تبازہ نقش و نگار است کوچہ و بازار
بدیدہ باز نگردد نگاہ از دیوار

صبا برفت ز صحنِ چمن ہمہ خس و خار بگرد صاف پئے آمدن رہِ گلزار
صفاست گوشۂ گلشن چو عارضِ دلدار بخوشتن تو نگہدار دیدۂ ہشیار
شدہ است از پئے نظارہ پائمال بہار
بدیدہ باز نگردد نگاہ از دیوار

فراز خاک جہاں تازہ گلفشانی ہست بزیرِ چرخ ہمہ سازِ شادمانی ہست
فدا بصورتِ ایں بزم روحِ مانی ہست کہ جشنِ سالگرہ محفلِ کیانی ہست
چہ نقش بست برنگِ دگر سرِ گلزار
بدیدہ باز نگردد نگاہ از دیوار

جہاں چہ مایہ طرب خیز بودہ است امروز چراغ طور دریں بزم شمع شب افروز
شبِ برات شب و روز بہتر از نوروز نظر بدل دلِ من با نظر ادب آموز
فتد بجائے نہ خیزد چو مردمِ بیمار
بدیدہ باز نگردد نگاہ از دیوار

دواں دواں بخوشی ہر طرف تماشائی شگفتہ رو ہمہ مسلم ہنود و عیسائی
نہ پاسِ نام کسے را نہ خوفِ رسوائی بکف پیالہ چہ صہبائے یا چہ مینائی
بفرشِ سبزہ بخسپد چو سبزۂ بیدار

بدیده باز نگردد نگاه از دیوار

تذرو و کبک به صحنِ چمن خرام کنان — غزل سرا سرِ شاخ مرغ خوش الحان
به انجمن همه اہلِ سخن سخن سنجان — بلند گشته صداہائے آفریں گویان
شده چو طائرِ وحشی اسیرِ دامِ شکار
بدیده باز نگردد نگاه از دیوار

ستم شعار بتانے بحسن خود مغرور — بدست تیر دلِ عاشقان جہان مشہور
ملک فریب که دلداده قیصر و فغفور — قسم بپاکیٔ یزدان ہمه سراپا نور
ز جلوه ہا در و دیوار گشته پر انوار
بدیده باز نگردد نگاه از دیوار

به خانقاه و حرم دیر و مسجد و منبر — چه شیخ و برہمن و زاہدان نیک نظر
ہمه ز بہرِ دعائے شہ دکن یکسر — سرِ نیاز نگون پیش خالقِ اکبر
بکامِ شاه بگردد سپہرِ خوش رفتار
بدیده باز نگردد نگاه از دیوار

کلامِ خویش تو اے شوق ختم کن بدعا — چو عمرِ خضر بود طولِ عمرِ خسروِ ما
شہا سپاه فزون از ستاره باد ترا — شود به حسن و جمالِ تو مہر و ماه فدا
چنان به جلوه گہِ شاه محو شد یکبار
بدیده باز نگردد نگاه از دیوار

ترجیع بند در تہنیتِ سرفرازیٔ وزارت مہاراجہ کشن پرشاد بہادر یمین السلطنۃ وزیرِ اعظم سلطنت آصفیہ خلد اللہ ملکہٗ و سلطنتہٗ

یارب کنوں چناں نہ برآید مرادِ ملک
از شرق تا بغرب فزاید سوادِ ملک

شاہ و وزیر راست توجہ بدادِ ملک
معدوم شد ز ملک نشانِ فسادِ ملک

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست و کشادِ ملک

کشور کشا و دادگر و خصم برفگن
انجم سپاہ و مہر گزین ظلِّ ذوالمنن

ناگاہ گر ز غصہ فتد بر جبیں شکن
تا فرق غرق خوں بشود آہوئے ختن

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست و کشادِ ملک

گردوں پناہ فخرِ زمن شاہِ نامدار
اسلام راست از تو شہا عز و افتخار

زیں پیش کرد گرچہ ستم چرخ بد شعار
اکنوں رسد بدادِ دلِ خود امیدوار

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست و کشادِ ملک

اے نوبہار زلفِ عروسِ چمن بساز
چرخ بریں بکام شہ دادگر بتاز

شاہانِ دہر را بدر او مہ نیار
ملک دکن بخدمتِ شاہِ دکن بناز

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک

بخشید شاد را ہمہ بست و کشادِ ملک

شامِ دکن ز صبحِ وطن خوشتریں بود | اینجا بلند پایہ ز گردوں زمیں بود
شہ را تمام ملک بزیرِ نگیں بود | یا رب مدام فتح و ظفر ہمقریں بود

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست و کشادِ ملک

اے اہلِ ملک خارِ غم از دل بروں کنید | بہرِ سجود پیش خدا سر نگوں کنید
شکر و سپاسِ خالقِ بیچوں فزوں کنید | اینچہ کہ کردنیست خدارا کنوں کنید

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست و کشادِ ملک

مارا سزد کہ ہمچو نیاکانِ خویشتن | قرباں کنیم بر شہ و شہزادہ جان و تن
بہرِ حقوقِ خدمتِ دیرینہ و کہن | عرضہ دہیم پیشِ وزیرِ شہِ دکن

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست و کشادِ ملک

دانستہ اند کارِ جہاں پختہ شد تمام | نے نے چنیں خیالِ شما باطل است و خام
خوں گر سیہ بجوش درآمد برائے نام | مایوس ہیچگہہ نشوید از حصولِ کام

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست و کشادِ ملک

اے ملک طاعتِ شہ دیجاہ واجبت | شاہست ہمچو روح رعیت چو قالبت
فطرت بقاء عالم خود را چو طالبت | طبع شہ و وزیر سوئے نظم راغبت

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست وکشادِ ملک

مارا چہ غم اگرچہ عدو چرخ چنبر است | بر فرقِ ما چو سایہ فگن ظلِ داور است
آخر فلک بہ خاکِ درِ او نگوں سر است | دشمن اگر قویست نگہباں قوی تر است

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست وکشادِ ملک

اے **شوق** شاد شاد بصد عجز و انکسار | دست دعا بلند بکن پیشِ کردگار
باشند شاد ما شہ و شہزادہ نامدار | چندانکہ ہست مہر و مہ و چرخ را قرار

شاہِ نظام مالکِ فرخ نہادِ ملک
بخشید شاد را ہمہ بست وکشادِ ملک

نقل ترکیب بند مصنفہ جناب مولوی محمد شبلی نعمانی صاحب

اے دکن اے کہ جہانے اسر و سودا بات | اے کہ مجموعۂ صد یاس و تمنا باتست
اے کہ صد نقش ز ہر پردہ برانگیختۂ | اے کہ صد جلوہ گر ہائے تماشا باتست
زاہد استی کہ سر صدق و صفاہست ترا | شاہدستی کہ دلاویزی اداہا باتست
ساز نیرنگی و صد نغمۂ رنگیں داری | لوح ارژنگی و صد پیکر زیبا باتست

یادگارِ حشمِ دیلم و سلجوق استی — مایہ دولتِ بغداد و بخارا باتست
داستانہائے عزیزاں ہمہ از بر داری — خبر از قافلۂ یثرب و بطحا باتست
آں پراگندہ نژادِ عرب و نسلِ عجم — یعنی آں دفترِ اسلام مجزا باتست
گرچہ شیرازۂ امت ہمہ ابتر شدہ است — آں ورقہائے پراگندہ بیکجا باتست
گرچہ زاں میکدہ اکنوں اثرے نیست بجائے — جرعۂ چند ازاں شیشہ و مینا باتست
گرچہ آں تازہ چمن رفت بتاراجِ خزاں — باز ہم بوئے خوشی زاں گلِ رعنا باتست

گرمیِ صحبتِ آن میکدہ سرجوشِ تو ہست
مصر و غرناطہ و بغداد در آغوشِ تو ہست

اے بزرگانِ گرانمایہ و ارکانِ دکن — اے ہمہ شمعِ فروزندۂ ایوانِ دکن
ہر سرِ موئے من امروز زبانے شدہ است — بپاس آوری منتِ اعیانِ دکن
پائے تا سر ہمہ دربندِ کرمہائے شماست — میتواں خواندم از جملہ اسیرانِ دکن
باغریبے چو منِ اینہمہ الطاف و کرم — چہ کنم گر نشوم بندۂ احسانِ دکن
ہمہ زگیرائے اخلاقِ دلاویز بود — کہ بود رومی و شامی ہمہ مہمانِ دکن
بوئے آں خلق است کہ دل می بردم ورنہ — نتواند کہ رسید گل و ریحانِ دکن
یارب آں باد کہ ایں تختگہِ دولت و دیں — سبز و خرم بود از فیضِ سلیمانِ دکن
میر محبوب علیخانِ نظام آصف جاہ — تاجدارِ دکن و قیصر و خاقانِ دکن
صدرِ اعظم مرتبہ نواب وقار الامراء — آنکہ صدپایہ فزود از شرفش شانِ دکن

وان دگر صدر نشینان و عزیزان وطن | که بود از دم شان زینت ایوان دکن

همه را بزم طرب با سر و سامان باشد
شبلی خسته هم از حاشیه بوسان دکن

ترکیب بند بجواب ترکیب بند جناب مولوی شبلی نعمانی - بتاریخ یازدهم ربیع الثانی ۱۳۱۴ھ بجلسهٔ عام کاسموپولیٹن ہوٹل خوانده بودند چنانچه اول نقلش برادمقابله و توقیر خاطر ناظرین درج کرده شد

ای دکن معجزهٔ حضرت عیسیٰ با تست | لمعهٔ طور فروغ ید بیضا با تست
شد ز اقصای سواد تو ظهور آدم | از محبت نظر آدم و حوا با تست
ارجمندی بجهان چو تو نباشد دیگر | یادگار و اثر یثرب و بطحا با تست
از تو سرسبز سواد ختن و هند و عجم | کشور شام و حبش را سر و سودا با تست
بے تعصب سوئے اغیار نظرها داری | رونق و زینت گرجا و کلیسا با تست
سر برآورده بانسوی ز یک گوشهٔ هند | حسرت افزا نگه بتن و برهما با تست
گرمی آتش زردشت سپند سوزان | عزت ژند بتو حرمت اشتا با تست
تنگ چشمان جهان جمله تهیدستان را | بر کشوده دهن جیب و تمنا با تست
نتوان گفت عرب را که پراگنده نژاد | چونکه پیوند ازان قوم حیا زا با تست
غیر و بیگانه همه از تو برومند امروز | وای بر ما که زما وعدهٔ فردا با تست

گرچه غرناطه و بغداد در آغوش تو هست
لیک اولاد وطن حیف فراموش تو هست

تیشهٔ هند برآرد گهر از کانِ دکن
اشک ما تر نکند گوشهٔ دامانِ دکن

کج میاوید به چین چهرهٔ خود راز بساط
راست بازند فلک با تو حریفانِ دکن

پرورش یافته چون ز آبِ کرم‌هائے نظام
سربلند است ازاں شاخِ درختانِ دکن

محتسب بهرِ خدا دست ز اینان بردار
مست باشند همه باده فروشانِ دکن

نفریبد بگرایں ناز و ادائے تو پری
بخدا دیو فگن هست سلیمانِ دکن

یار و اغیار ز جود و کرمش زلّه ربا
گوئیا سفرهٔ عام است دلا خوانِ دکن

هر مسافر برد از مُلکِ دکن لطفِ وطن
در وطن نیز غریب اند مقیمانِ دکن

شاد باشند ز فضلِ تو باقبال مدام
شاه و دستور خدایا همه اعیانِ دکن

شبلی و حالی و هم داغ و گرامی عرشی
همه مدّاحِ شهنشاه ثنا خوانِ دکن

سخت دشوار بود پیشِ چنین اہلِ کمال
تا نخوانند مرا نیز سخندانِ دکن

در چنین بزم ترا شوق چه امکان باشد
گر کسے حرف زند مثلِ تو ناداں باشد

قطعهٔ اردو مصنفهٔ محمد اسمٰعیل خاں خورجوی

نہیں ستارہ یہ دنبالہ دار نورانی
حقیقت اسکی ہمیں سے ہے خوب پہچانی

جھکا ہے پیرِ فلک ہاتھ میں چھڑی لیکر
کریگا آصفِ ذیجاہ کی مگس رانی

بجواب قطعہ اردو مصنفہ محمد اسمٰعیل خاں خورجوی اہلکار صیغہ حساب محکمہ عدالت و کوتوالی و امورِ عامہ سرکارِ عالی مندرجہ پرچہ شہرہ دمدار ستارہ الموسوم بہ (ہیلی کومٹ) مطبوعہ مشیرِ دکن
تاریخ نوزدہم ماہ امرداد ۱۳۱۹ ف

منازد بہ بخت خویش از سرِ جدّت
اگر تراست نصیبے ز فہم انسانی

ستارۂ کہ بود نام نجم جاروبی
ز مطلعش ہمہ آیاتِ نحس برخوانی

گہے ز عہد سلاطینِ ماسلف ایندم
نگفتہ است کسش سعد جز پریشانی

شنو منجم و ہیئت شناس شاعر را
بود ز ذکر نحوسش کمال حیرانی

بہ شر نیز تو ز آثارِ نحسِ ایں کوکب
بسے شمردہ رودادہ گر انجانی

عجب کہ باز ز راہِ خطا و کج بحثی
کہ بر خلاف حقیقت ز خود سخن رانی

با ستعارۂ فرضی نہادہ نام چنور
ترا نہ بود مناسب بایں ہمہ دانی

بہ شاہِ آصفِ محبوبِ خلق ظلِّ خدا
بلا لحاظ ادب چوں کنی مگس رانی

سزد کہ خیر سگالانِ شاہ خلق پناہ
بحفظ شاہِ ہمایونِ ہم سلطانی

از انکہ خسروِ ما ہست افسرِ شاہاں
خوشا کنیم بہ بالِ ہما مگس رانی

شنو ز راہِ محبت کہ اگوید شوق
بایں طریق مرو عاقبت تو خود دانی

اعتراضات

(۱) مصنف قطعۂ اردو نے باوصف اس کے مدار ستارہ کو بالاتفاق تقریباً اہلِ تنجیم و ہیئت و نامور شعراء رمز شناس کے منحوس قرار پا ہوئے ہمارے خداوند نعمت ظلِّ اللہ شاہ آصفِ دکن مدظلہ العالی خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ سے جو منسوب کیا ہے کمال بے ادبی و سخت غلطی کی ہے۔ طرّہ براں قطعۂ مذکور کے اوپر کی عبارت نثر میں مشتہر پرچہ

مصنف قطعہ کی طبع رسا و اعلی فکر کی تحسین کے بعد بیان کیا ہے کہ اتبک کسی شاعر نے ایسے انوکھے مضمون کی کوئی نظم نہیں لکھی۔ میں کہتا ہوں کہ ایسے منحوس ستارہ کی نسبت فہیم و عاقل شاعر کیونکر ایسے تشبیہہ و استعارات سے بادشاہوں کی جانب منسوب کرنیکی جرأت کرسکتا ہے۔ فافہم

(۲) اس موقع پر کتاب فرہنگ آصفیہ کی جلد اول کے صفحہ (۸۷۶) کو ملاحظہ کیا جاوے اوسمیں دُمدار ستارہ کی معنی صاف الفاظ میں (جھاڑو تارہ) لکھا ہے جسکا ترجمہ فارسی میں (نجم جاروبی) ہے۔ جب عام طور پر جھاڑو ایک ایسی منحوس چیز ہے جسکا نام عام جہلا اور عورتیں بخیال بدیمنی رات کیوقت نہیں لیتے ہیں تو پھر بتائیے ایسی شئے کو چنور بناکر بادشاہوں کی مگس رانی سے منسوب کرنا کسقدر معیوب و نامحمود ہے۔ خود ارباب دقیقہ شناس پر مخفی نہیں ہے۔

(۳) مصنف قطعہ اُردو للہ یہ بتائیں کہ پیر فلک نے کس چیز کا چنور ہاتھ میں لیا اور مصنف نے کسکو چنور بنایا ہے اگر اسی دمدار ستارہ کو بنایا ہے جیسا کہ اسکے قطعہ سے ثابت ہے یہ بالاتفاق منجمین وغیرہ نحس اکبر ہے اور اوسکو لغت میں جھاڑو تارا کہتے ہیں پس جھاڑو کا چنور بنانا اور اس سے مگس رانی کرنا آیا درست و جائز ہے؟

(۴) اب میں ان دونوں معنوی اعتراض سے اعراض کرکے خاص لفظ دُمدار کی بحث کی کوشش کرتا ہوں اگر یہ ستارہ علی الزعم مصنف قطعہ اردو بفرض محال بالذاتہ منحوس نہ مانا جائے تو (دُم) جو سب جانوروں کے اعضا میں سے ایک نہایت ذلیل و مکروہ

چیز ہے .... جسکو نہایت مکروہ ومذل مواقع پر مثلاً - گدہے کی دُم - کتے کی دُم - اُلّو کی دم وغیرہ استعمال کرتے ہیں تو کیا ایسی ذلیل ومکروہ چیز کو چنور بنانا اوس سے بادشاہوں کی مگس رانی کرنا زیبندہ وجائز ہوسکتا ہے اگر خود مُصنف قطعۂ اُردو کیلئے ان چیزوں کا چنور بناکر اونکے سر اور منہ پر بغرض مگس رانی پھیریں تو آیا وہ گوارا کرینگے - اگر نہ کریں تو پھر خود غور کریں کہ شاہان اولوالعزم خصوصاً ہمارے محبوب عالم سلطان دین پناہ عالم پرور کے لئے اوسکو منسوب کرنا اعیان سلطنت اور خیر خواہان ریاست کیلئے کسقدر باعث رنج نہیں ہے - (آنچہ بر خود نہ پسندی بر دیگران ہم مپسند) اور نیز مطلق مگس رانی عموماً بلا ایماء واشارہ محل وموقع وجلوس دربار کے نامناسب ہے فافہم

(۵) خیر اندیشان مملکت ومنتظمان ذی فہم وقدرت کو توجہ دلاتا ہوں کہ ہمارے سرپرست وزارت مآب جناب شاد تلمیذ خاص وشیفتہ وجاں فدا اپنے آقائے والا نعمت حضرت (آصف) خلد اللہ ملکہ کے جنکی کلید عقل رسا وذہن دکانے نہایت ادق وسنگین معاملات انتظامی اس وسیع ریاست ابد مدت کے بست وکشاد کو مفتوح کرچکی ہے اور اپنی اعلی طبیعت کی اوج رسا سے آسمان سخن کے وہ وہ تارے توڑ لائے ہیں کہ اکثر کور سواد وکم مواد دلونکی تاریکی پر بھی برق تجلی چمکا دیے ہیں لیکن مصنف قطعۂ اردو کے مقابلہ میں کچھ نہیں فرماسکتے تھے - مگر اس نامیموں تذکرہ کو کسی نظم ونثر میں سلک ومنسوب کرنا مناسب تصور نہیں فرمایا ورنہ اس دمدار ستارہ کی اچھی طرح سرکوبی فرماتے - پس میں اب بلحاظ ان وجوہ اور بہ نظر خیر اندیشی مصنف یہ چند شعر

قطعۂ اردو کے حکام ذوی الاقتدار علاقہ سے امید رکہتا ہوں کہ ان متذکرہ مطبوعہ

پرچوں کو قبل از مشتہر و شایع کرنیکے چاک کرا کر کالعدم کرائے جائیں اور اوسکے مصنف

کو کافی ہدایت و تنبیہ کیجائے کیونکہ خدانخواستہ ایسا بیہودہ و نامیمون پرچہ کہیں ہمارے

خداوند نعمت حضرت آصف خلد اللہ ملکہ و وزارت پناہ جناب رشاد) کی بارگاہ میں

و دقیقہ رس مبارک نظروں سے گزرنے نہ پائے وفقط ۱۴ جمادی الثانی ۱۳۲۸ھ ہجری

قطعات مدحیہ

قطعہ مدحیہ در شان حضرت خواجہ خواجگان غریب النواز سلطان الہند خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ العزیز

معین دین و غریب النواز با اسرار
فتادہ ام بہ درت خستہ دل جگر افگار
بہ حال بیکس و مسکیں نگاہ رحم بکن
تو خواجۂ دو جہان و منم غریب دیار

دیگر

عارض چو مہر تاباں ابروئے تو ہلالی
خورشید بیمثالی در صورت مثالی
بر بندۂ کمینہ یک ذرہ لطف فرما
ای خواجۂ دو عالم محبوب ذوالجلالی

دیگر

کسیکہ تخم ارادت بہ مزرع دل کشت
چو سگ فتادہ بود روز و شب بدرگہ چشت
خوشا نصیب چگویم کہ شوق او بودہ است
دریں جہاں بہ بہشت و در آں جہاں بہشت

دیگر

باچہ ہیم نبود تو چرخ شعبدہ باز — کہ دیدہ ایم بسے ہمچنیں نشیب و فراز
فتادہ ایم چو پا در شکستگاں بدرت — تو دستگیر بشو خواجۂ غریب نواز

دیگر

داد قدرت خالقِ دیر و حرم زیبا و زشت — با جناب حضرتِ خواجہ معین الدین چشت
ہر کہ را خواہد بہ محشر خود ز راہِ مہر و قہر — یا براند سوئے دوزخ یا برد اندر بہشت

دیگر

دریں محنت سرا یارے ندارم — ز غیر و آشنا کارے ندارم
سپردم با معین الدین خود را — کہ جز خواجہ مددگارے ندارم

دیگر

خواجۂ بندگاں معین الدیں — فخرِ ہر دو جہاں معین الدین
جبہہ سا بر درش امیر و گدا — حامئی بیکساں معین الدین

دیگر

سلطانِ ہند واقفِ احوالِ بندگان — منزل رسانِ مقصد و سالارِ کاروان
ما را وسیلہ نیست بجز بارگاہِ تو — اے کارسازِ خلق بمقصودِ دل رسان

قطعہ در شانِ خواجہ بندگان فخرِ فقرا و افتخارِ سالکین حضرت جناب خواجہ محمد شمس الدین صاحب [illegible] آبادی

شرمندہ شمسِ چرخ ز روئے تو شمسِ دیں — زاں روئے نگاہ اوست بخجلت سوئے زمیں
تو پرتوِ تجلّیِ انوارِ احمدی — کن یک نظر ز لطف سوئے شوقِ کمتریں

قطعہ مدحیہ در شان عرش آستان خواجۂ خواجگان سلطان الہند غریب نواز قدس سرہ العزیز

بیادِ نامِ تو ام زندہ خواجہ
مگر از معصیت ترسندہ خواجہ

نسازی پیش اعدا در دو عالم
غلامِ خویش را شرمندہ خواجہ

غزل مشاعرہ عرسِ شریف حضرت شاہ عبداللہ صاحب قادری واقع قم متصل پورہ محلہ سنبر

بیا بحضرت عبداللہ پیر کامل ما
بچشم حق تو ببیں وقعتِ منازلِ ما

ازاں کہ بارِ امانت بس گراں سنگ است
بگو چگونہ شود جسم پیر حاملِ ما

سزد بہ نوح نوید سکون تواں گفتن
رسید کشتیٔ طوفاں کنارِ ساحلِ ما

خوشا نصیب زہے بخت بارہا تکبیر
سپاسِ او کہ دمِ ذبح خواند قاتلِ ما

بحکمِ حق پے سجدہ چو پیش افتادند
بوند باز ملک از چہ رو مماثلِ ما

ہمہ ز خرمنِ فیضِ تو خوشہ چیں ہستیم
چہ مایہ ارز گراں شد بنی محاصلِ ما

سزد کہ خونِ جگر لختِ دل تواں خوردن
بداں کہ بازیٔ طفلاں بود مشاغلِ ما

خیال حکم و لا تسرفوا بسر باشد
کزیں حساب ہمہ خارج است اداخلِ ما

خوشا نصیب ز تاثیر فیض عبداللہ
کہ طوق گردنِ عارف بود حمایلِ ما

بگوش حلقہ فرمانِ مصطفیٰ داریم
عجب کہ رستمِ دوراں شود مقابلِ ما

صد آفریں بکلام تو شوقِ نیک سیر
بیا بہ بزم مکن جائے خویش در دلِ ما

قطعہ مدحیہ در شانِ حضرت خواجہ بندہ نواز گیسو دراز حسینی قدس اللہ سرہ العزیز

زشانۂ سنج شاخ مرجان تو لیلیٔ شب مساز گیسو
ترا نشاید کنی پریشاں بروے بندہ نواز گیسو

عجب مدار اے صبا اگر شد سواد ہند و حبش معطر
کشادہ باشد دم مسیح کاں جناب گیسو دراز گیسو

قطعہ جشن جلوس حکومت بست و پنجسالہ امیر المومنین سلطان المعظم محمد عبد الحمید خان خلد اللہ ملکہ

جشنِ جلوسِ سلطنت سال بست و پنج
آں شاہ ذی شکوہ خداوندِ دیں پناہ

بادا سعید بہر شہنشاہ داد گر
عبد الحمید خاں بر کابش دو د ظفر

سلطان ما محبّ نبی بندۂ خدا
انجم سپاہ و خلق پناہ خصم بر فگن

کشور کشا د تاج ستاں ترک تاجور
دشمن ہمیکند ز حسام تو الحذر

مریخ میر عسکر فوج و سپاہِ تو
ناہید نغمہ سنج بہ بزم طرب ترا

جوزا غلامِ تست کمر بستہ بر کمر
تا عیشِ اہل بزم فزوں باد بیشتر

ہر کس کہ طاعتت نکند اے شہ زمن
در شان اوست آیت فی النار المستقر

تو مہر سروری و من از ذرّہ کمترم
شاہا ز لطف سوئے من انداز یک نظر

اے اہل بزم اندریں بزم طرب فزا
بہر بقاء دولت سلطانِ نامور

آمین ہا بگوئید من میکنم دعا
تا ایں دعائے خاص من ہد از فلک اثر

خواہد ز تو خدا دل امیدوار شوق
سلطاں را ہمیں کہ بگردم بہ گرد سر

قطعه تهنیت بنذر نواب وقار الامرا مدار المهام بهادر سرکار عالی بابتهٔ عید الفطر ۱۳۱۵ھ

شگفت غنچه بخندید گل دمید بهار
نسیم وقف چمن عندلیب نغمه سرا

بریخت ساقی ایام بادهٔ عشرت
درون ساغر گل با هزار ناز و ادا

زسوئے قبله چو برخاست ابر قطره فشاں
هجوم بر درِ میخانه گشت مستاں را

چو اتفاقِ همه بر شکستِ توبه شد
کنوں به ترکِ درِ میکده رویم کجا

گذشت ماه صیام و نوید عید آمد
شده است شربتِ دیدار یار روزه کشا

فلک نماست ببوئے زمین رشکِ ارم
خوشا فضائے دل آرا هوائے روح فزا

باوجِ دولت و اقبال سربلند شده
ز فیض خاک کفِ پائے اعظم الوزرا

شده است برجِ عالم چو آں مقامِ رفیع
ازاں که هست مدار المهام جلوه فزا

وزیرِ قوتِ بازوئے بادشاه دکن
فراخ دست و قوی پنجه و خرد پیرا

عطا نیوش و عطا پاش عادل و باذل
ببزم جانِ ارسطو به رزم دستِ قضا

بحسن مهرِ منیر و بزور شیر فگن
بعدل نوشیروان و بجود بحرِ عطا

مشیرِ شاه و رعیت نواز و دادگریں
کفیل نظمِ ممالک معین دین هدا

توئی که حامئی دینِ محمدی زاں رو
بوند پشت پناهِ تو عیسے و موسے

مجال نیست کسے را که وصفِ تو گوید
گرش هزار زباں از یکے شود پیدا

نذورِ عید نظرگاهِ لطف عز و شرف
قبول باد ز ما هم ز افسرانِ ما

ز شوق منهٔ ناچیز برجِ مهرِ کمال
ببیں تفاوتِ ره از کجاست تا بکجا

کنون بسر اجابت مرا باکمالِ عجز و ادب
کنم برائے تو چون بندہ ازخدائے دعا

ہر آنچہ خواستہ باشی خدائے بخشندہ
بفضل خویش بخشد ترا و تو ما را

بعمر و دولت و اقبال درجہان باشی
طفیل شاہِ رسل تا قیامِ ارض و سما

قطعہ بتقریب عید الفطر بیشگاہ نواب فتح نواز جنگ بہادر معتمد ہوم آفس پیش کردہ شد

اینجا رسید و آمدہ پایش بزیر سنگ
اے شوق کے تواں رود از جائے شخص لنگ

زاں رو فتادہ دولتِ پایندہ چوں غلام
بر آستان حضرتِ فتح نواز جنگ

قطعہ ہنگامیکہ عالیجناب نواب اقبال الدولہ وقار الامراء معین المہام جاں گئے برائے ملاخطہ دفتر ہوم آفس رونق بخش شدہ بودند حسب فرمودہ مولوی محمد عزیز مرزا صاحب دوم مددگار محکمۂ سوم بندم در محکمہ گفتہ گزرانیدہ شد در ۱۳۰۸ھ

رخِ تو مطلع صبح سعادت و اقبال
ترا کہ فتح و ظفر آمد است استقبال

قدوم فیض لزوم تو ہوم آفس را
فزود حرمت و شان و وقار و عز و جلال

قطعہ

آنانکہ بے شراب خوردند
نقل و گزک و کباب خوردند

امروز بہ کاسۂ سر شاں
بینم کہ طیور آب خوردند

قطعۂ دیگر

خوشتر نباشد در جہاں بے یار تنہا زیستن
خندیدہ لب با چشم تر مانند دریا زیستن

گر مر مرا بتارک چرخ چہارم جا دہند
تا ہم نخواہم از خدا ہمچون مسیحا زیستن

قطعہ خیر مقدم عالیجناب نواب فخر الملک بہادر کہ برائے معاینہ دفتر معتمدی عدالت بتاریخ ۲ رجب سنہ ۱۳۱۱ ہجری رونق بخش شدہ بودند

مژدہ اے دفترِ امورِ عام	داد عزت ز خیرِ مقدمِ خویش
ہم عدالت ترا نویدِ نظام	فخرِ ملک و وزیرِ صیغۂ عام

قطعہ مدحیہ تہنیت عید سعید ماہ رمضان المبارک سنہ ۱۳۱۵ ہجری پیشگاہ عالیجناب نواب فخر الملک بہادر معین المہام و وزیر صیغۂ عدالت و امور عامہ گزرانیدہ شد

نگار و مطرب و جوشِ شباب و فصلِ بہار	رسید موسمِ گل ساقیا تعال تعال
چمن چمن گلِ رنگین و باغ باغ چمن	سمن سمن ہمہ برگ است و شاخ شاخ نہال
ثمر ثمر سرِ شاخ و بپائے سرو تدرو	شجر شجر شجرِ طور جلوہ ریزِ جمال
چہ جلوہ جلوۂ گل گل چہ گل گلِ امید	امیدِ دل دلِ امیدوارِ جاہ و جلال
جمالِ شاہدِ مقصود و لطفِ جلوہ گری	کمالِ حسن زہے دلربائے حسن و کمال
ہوائے سرو سحرگاہ و عطر بیز نسیم	فضائے صحنِ چمن رشکِ بوستانِ خیال
خیالِ وصلِ بتاں لیکہ دل بہ رنگِ ہوا	شنو شنو کہ بگوید اذانِ صبحِ بلال
چہ باک بزمِ طرب طرح گر کنیم امروز	شبِ گذشتہ سرِ چرخ دیدہ ایم ہلال
ہلالِ عید مبارک بہ روئے تو دیدن	بغیر نیم زدلہائے خویش رنج و ملال
ندائے کرد منادی بکوچہ و برزن	مہِ صیام شد و ہست غرۂ شوال
خطیب گفت کہ مفتی شہر فتوے داد	بروزِ عید حرامست صوم و بادہ حلال

نزاعِ حرمت و حلت بہ مفتیاں بگذار   شراب ریز بہ ساغر بجائے آبِ زلال
بدور آر دریں بزمِ جامِ جمشیدی   کہ شیشہ ہست فلک شکلِ جام روئے ہلال
زہے جلوس گہہ ذی وقار فخر الملک   بود بوصفِ جمیلش زبانِ ناطقہ لال
امیر ابن امیر و کریم ابن کریم   گہر بہ پیشِ عطایش کم از بہائے سفال
امورِ عامہ و صیغۂ عدالت را   وزیر شاہ و معین المہام خوش اقبال
شنیدہ ایم کہ میداد حاتمِ طائی   درآں زمانہ بسائل ہر آنچہ کرد سوال
ببیں کرامتِ ممدوحِ ما کند اید ول   بلا سوال بہ مدّاحِ خویش مالا مال
دلِ کریم کہ آئینۂ جمالِ خداست   چرا گدا نشناسد کہ صورتست سوال
فقیر آنکہ سوائے زہیچکس نکند   کریم او کہ ببخشد بکس بغیرِ سوال
تو بندہ پرور و من بندۂ ثنا خوانم   پس از ثنائے تو خواہم دعائے جاہ و جلال
بہر دعا کہ کند بندہ از دلِ مضطر   اجابت از درِ حق آیدش باستقبال
الٰہی باد طفیلِ علی و آلِ نبیؐ   درازِ عمر گرامیش تا ہزاراں سال
شب برات شب و روز روزِ عید بود   شوند شاد محبانِ تو عدو پامال
نظر بہ **شوق** کہ یک کمترین بندۂ تست   نوازشے بکن اے منعمِ خجستہ خصال

قطعہ مدحیہ بطرحِ غزل بحسبِ فرمایشِ دوستی بصنعتِ توشیح کہ از سر حرف ہر مصرع نامِ ممدوحِ او حاصل آید

من بہ ثنائے خُلقِ تو محوِ دلم بہ بوئے تو   رنگ طرازِ مدحتت مست بہار خوئے تو
زبدۂ سروراں توئی برجِ بکیائی توئی   افسرِ افسراں توئی سکنِ من بکوئے تو

طالع طبع من خوشا چو سزای تو شدم — فرخئ سخن نزار فت سخن بسوئے تو

پیش عرض مدعا بود قرار دل بجا — لب بمراد واکشاد روئے ہمہ بسوئے تو

عقل بخت رائے تو پیر شاہ جائے تو — لایق دیدۂ ہنر گرد و غبار کوئے تو

یا بتر و رطب و خشک تر از کرم تو کا بجو — بال سعادت ہمہ بستہ بتار موئے تو

یاوری نصیب من طالع سرنوشت من — گشت خوشا کہ بخت من راہ نما بکوئے تو

خاک در تو کیمیا لطف تو عام ہر کجا — ابر کرم کف عطا مہر منیر روئے تو

نور چراغ بزمیاں صدر نشین جملہ کیاں — باعث فخر راستاں قامت سرو جوئے تو

ہمت اہل ذو الکرم دولت صاحب حشم — آب رخ گل و گہر روئے تو آبروئے تو

دست بلند میکند بہر دعاء ارتقا
رامش چرخ روز و شب باد بہ آرزوئے تو

قطعہ در مدح نواب اقبال یار جنگ بہادر کمشنر انعامات سرکار عالی بر صنعت تجنیس الفاظ خطاب و نام ممدوح

مدام دولت و اقبال یار باد ترا — بجنگ فتح قریب و بصلح بخت ندیم

فقیر دوست و کرم پیشہ و غریب نواز — سزد ترا کہ بگویند بادشاہ عظیم

قطعہ در تہنیت جلسۂ سالگرۂ مبارک بابت [illegible] بر مصرع طرحی

سپہر فضل و کرم آسمان علم و ہنر

فدا بنام تو شاہ دکن چہ محبوب است — جہان پناہ و جہان خسرو جہان داور

ہمایون عہد و مبارک زمان و دور نکو — بامن خلق خدا خفتہ فتنۂ محشر

هنر و قدش لقب بندگان عالی را
شهی که بنده نواز است و هم رهی پرور

خوشا نصیب وی کز آنکه بر سرش بوده است
نظام ظل اله ظل عاطفت گستر

کنیم بر تو تصدق به صدق دل شاها
… داغ در سینه جسم و جان و جگر

چو شمع روی خود افروختی ز گرمی حسن
غریق چشمهٔ خجلت شده است شمس و قمر

عیان ز لوح جبینت خط مقدر ماست
بحسن رای درین آئینه نکو بنگر

همان دم از اثر فیض تو شود پیدا
به نخل خشک گل و غنچه برگ شاخ و ثمر

خدای راست سجود و درود احمد را
ترا که تاج اولی الامر منکم است بسر

بفرق تاج شهی پای نه تو بر سر تخت
فشان ز دست کرم گنج گنج لعل و گهر

وقار و فخر و ظفر افتخار و جاه و حشم
ستاده گرد سر تو حمله بسته کمر

تمام شهر به ایزد که رشک فردوس است
خوشا رواق و خوشا سایبان خوشا منظر

جلوس سالگره جشن روز میلاد است
بیا شتاب تو ساقی کشا به میکده در

فرود آر ز طاق حرم صراحی می
خطا معاف کجا در حرم شراب مگر

بجای دیر حرم گفته شد ز مدهوشی
چرا که نیست ز این و از آن به جانب خبر

بفرط مستی و جوش طرب ز بیخبری
خطا و سهو که واقع شده است از آن بگذر

بیا و بادهٔ گلرنگ در گلابی کن
بهار آمده اندر چمن برنگ دگر

تو محتسب منشین ترش و درین محفل
شراب تند بصد گونه به ز تنگ شکر

بنوش باده که امروز جشن جمشیدیست
مکن ز مفتی و قاضی تو هیچ خوف و خطر

سخن دراز مگو شوق ختم کن بہ دعا
بود قرین اجابت دعائے وقت سحر

الٰہی خسرو ملک دکن بجاہ و جلال
بدہر نور فشاں باد چوں شہ خاور

طفیل احمد و اصحاب و آل و بجہاں
تو باش شاہ دکن تا بدور شمس و قمر

بدوستان تو خنداں بود گل امید
فتد بہ خرمن ہستی دشمنت اخگر

بریخ شوق ز افلاس زانکہ خسرو مات
سخن شناس و سخن آفریں سخن پرور

رسد ستارۂ بخت تو تا باوج کمال
اگر بہ سوئے تو گاہے کند بلطف نظر

۱۳۲۷

قطعہ بتقریب غسل شریف عرس مبارک حضرت سیدنا و مرشدنا جناب شاہ محمد حسن صاحب قبلہ

تا کجا خواب خیز پاک شمیم
غسل کن زآب کوثر و زمزم

سرور ما جناب شاہ حسن
از برائے خدا و شاہ امم

خلعت خاص زیب تن فرما
پس بروں آ ازیں مقام عدم

جلوہ فرما کہ جملہ منتظریم
تا بدیدہ کنیم خاک قدم

عطر آلودہ کن ردا بر دوش
شو خراماں بسوئے بیت حرم

ہاں مؤذن دہد صدائے اذاں
سجدہ در طاق ابروئے تو کنم

تا کجا سیدی بدرد فراق
سر کنیم آہ و نالہ ہا بچشم

کشتیم را بساحل مقصود
برساں تا بمدعا برسم

کن ز بہر نجات شوق دعا
کہ فتاد است او بہ بحر الم

قطعهٔ تهنیت نذر عید سعید ماه شوال المکرم ۱۳۲۱ھ به پیشگاه مهاراجه بهادر یمین السلطنة مدار المهام سرکار عالی

روشن ز نور روئے تو شمع جمال عید — حاصل به مبتلائے محبت کمال عید
قربان بشام وصل کنم روز عید را — دیدن مبارک است تبرو هلال عید

قطعهٔ تهنیت عید الفطر

عالمے را شاد دارد شاد نیکو خوئے تو — تازه گردد غنچهٔ دلها ز خندان روئے تو
اے مه خوبی همیں خواهم ز فرط شوق دل — هر کسے بیند هلال عید من ابروئے تو

قطعهٔ مدحیه در شان عالیجناب نواب فخر الملک بهادر معین المهام عدالت

توئی فخر ملک و چراغ عدالت — ز فیض تو شاداب باغ عدالت
کشد مفتی و محتسب هم به دورت — شراب مراد از ایاغ عدالت
نداده کسے در جهان جز در تو — انوشیروان را سراغ عدالت
بنازد بعهد تو چون عدل باشد — که بر چرخ هفتم دماغ عدالت
نه شوید دگر ز پشیمان کس — چنان ز آب اصلاح داغ عدالت
من خادم صیغهٔ عامه را — کجا حاصل آمد بلاغ عدالت
قوی پنجه شد شوق ازان بعهد
به شاهین کند صید زاغ عدالت

قطعهٔ مدحیه در شان نواب افتخار الملک بهادر معین المهام و وزیر صیغهٔ کوتوالی

دانا وزیر صیغهٔ پولیس به رائے تو — انجام یافته است همه کار و بار ملک

از پاکدامنی و صفائی انتظام	آخر فرونشاندهٔ گرد و غبارِ ملک
شد پاک هم بعهدِ تو از دشنهٔ عسس	تا که این همه خس و خاشاک و خارِ ملک
اے محتشم معظم و عالی همم توئی	افزوده همت بجهان اعتبارِ ملک
یاور ترا علی و مددگار حیدر است	چون ذاتِ تست باعثِ تقصدِ مدارِ ملک
بوده است اے بعهدِ تو خلقِ خدا بامن	نازد نه چون بنامِ تو شهر و دیارِ ملک
از کوئے فیض بارِ تو هر صبح و دم وزد	اندر ریاض و دهر نسیمِ بهارِ ملک
آراستی چنان همه بازار و کوئے شهر	گویا عروس آمده اندر کنارِ ملک
دیگر غمے مباد ترا جز غمِ حسین	نامِ علی تو بوده بس غمگسارِ ملک
اعزاز و احترام کند خلق زانکه هست	باقی ز نامِ تو بجهان افتخارِ ملک

هست این دعائے عاشق بوده تا بروزِ حشر
بر ما و بر تو سایه فگن شهریارِ ملک

قطعه تقریب جلسهٔ سالانه طلباء مدرسهٔ دار العلوم سرکار عالی بابته سنه ۱۹۰۲ء

طلبا در جهان سفر بکنید	سعی در علم و هم هنر بکنید
بهر تحصیلِ علم چست کمر	تا توانید خوب تر بکنید
در همه کارهائے دنیا هم	پیروی پیامبر بکنید
تا توانید خدمتِ استاد	موجبِ برکت است گر بکنید
اے بزرگانِ دستِ علم و کمال	ناز بر همچنین پسر بکنید
از پئے علم واجب است سفر	بر حدیثِ نبی نظر بکنید
نیست جز علم هیچ عز و شرف	غافلان را ازین خبر بکنید
انقلابِ زمانه را معلوم	از تواریخ و هم سیر بکنید
نیست امید جز خدا از کس	تکیه هرگز نه بر بشر بکنید
همه یکدل شوید در همه حال	هم مدارا بیکدگر بکنید

گر خطائے ز منشئ بینید — از رہ لطف درگذر بکنید
حسد و حقد و بغض و کینہ را — ہاں خدارا ز دل بدر بکنید
بہر بار شماتت شاہ دکن — شکر سلطان دادگر بکنید
قدر افزا نواب فخر الملک — مزد محنت و بدا گر بکنید
حضرت از نسل عماد الملک — ہم بالطاف او نظر بکنید
شوق این راز فاش میگوید — پند سعدی بگوش و سر بکنید
حیف از کید نفس امارہ — من نکردم شما حذر بکنید

قطعہ در شکریہ ہدیۂ انبہ مرسلہ آنجناب نواب محمد علیخان بہادر جاگیردار و مددگار ناظم جمعیت سرکار عالی

خواجۂ ما نواب والا قدر — انبہ از بہر بندۂ آزاد
بفرستاد و صد دعا گفتم — خواجہ گلشن ہمیشہ آباد

قطعہ در صفت تشخیص و تعلیج حکیم مصباح الدین خانصاحب نبضدا دہلوی سلمہ اللہ الوہاب

گر دہد از دست خود یک جرعۂ آب زلال — ہمچو آب خضر ہر دم روح افزائی کند
شوق پرسد بہ حیرت از دل ہر دردمند — حضرت مصباح دین آیا مسیحائی کند

قطعہ

فتادگی بزمین از نشست من پیداست — ہدف شدن بہ بلا خود ز پشت من پیداست
بباغ دہر بیان بنفشہ و سنبل — درستی خط من ز شکست من پیداست

قطعہ تہنیت در بر کردن تمغائے معطیہ قیصر ہند عالیجناب مولوی محمد عزیز مرزا صاحب معتمد عدالت و کوتوالی و امور عامہ سرکار عالی ۵ شعبان ۱۳۱۷ھ

یوسف عزیز مصر و عزیز دکن توئی — حسنت دو بالا گشت ز تمغائے قیصری
بے شبہ خلق حسن خدا داد بودہ است — شرمندہ پیش روئے تو خورشید خاوری

هرچند متصف دگرانند زین صفات | لیکن درین صفت تو ازانجمله برتری
برخود چو کردی خدمت خلق خدا فرض | خدمتگزار باد ترا چرخ چنبری
سنگین سترگ مسئلهای معاملات | طے میکنی بیک نظر و فکر سرسری
فکر صواب و ذهن رسا در سرشت تست | در راه نیک قافلها را تو رهبری
امیدوار از تو همه اهل احتیاج | باید که گاه گاه سوئے شان تو بنگری
قاصر بود زبان و قلم در صفات تو | چندانکه وصف تو بکنم زان تو برتری

گوید که شوق باد همیشه به فرق تو
ظل ابوالعلائی و چشتی و قادری

قطعه در تهنیت جلسه عطائے تمغائے قیصر هند بعالیجناب مولوی محمد عزیز مرزا صاحب معتمد سرکار عالی علاقهٔ عدالت و کوتوالی و امور عامه سرکار عالی

اے عزیز میرزا هر دل عزیز | زیر دستان را قوی افسر توئی
لطف تو خاص است چون بر عاصیان | خاص عبد خالق اکبر توئی
عامل احکام شرع مصطفی | جان فدائے آل پیغمبر توئی
عاشق بوبکر و عثمان و عمر | بیکسان دلدادهٔ حیدر توئی
معتقد با اولیائے ذو الکرام | بهر مسکین مائده گستر توئی
صاف باطن پاک نیت نیکخو | خیرخواه آصف و قیصر توئی
خسرو و دستور و وزرائے دگر | از تو راضی زانکه فرمانبر توئی

مرحبا در محفلِ عیش و طرب — ساقیٔ مستان بکف ساغر توئی
از زبانِ حال گوید روز و شب — نیّرِ تابان توئی اختر توئی
مردم و مور و ملخ آیند گرد — چشمهٔ شیرین تر از شکر توئی
واقف از اہلِ کمال و بے کمال — ہم ہنرمند و ہنرپرور توئی
رنگ و بوئی غنچه و گل در چمن — بحر و کان را لعل و ہم گوہر توئی
نخلبند و آبیارِ باغِ علم — تازه دار شاخ برگ و بر توئی
راست گویم حق پسند و راستی — طالبانِ علم را یاور توئی
از برائے دوستان سینه سپر — بہر اعدا ناوک و خنجر توئی
تو یتیم و بیوگان را دستگیر — جانفزائے کہتر و مہتر توئی
ہر یکے محتاج دامن گیرِ تو — چونکه چاره ساز و چاره گر توئی
واقفِ حالاتِ جمله ماتحت — از روشہائے ہمه ماہر توئی
خوب دانی راست و ناراست را — بہرِ کجبازان شکستِ سر توئی
نکته دانِ معنی شعر و سخن — با مزاجِ شاعران خوگر توئی
می توان دوزید چشمِ شوق را — چون سراپائے نکو منظر توئی

سہرا تہنیت شادی میان مولوی محمد علی صاحب نوشاه صبیه مولوی غوث محی الدین صاحب

بخورِ نوشهٔ ما بست چو بر سر سہرا — گشت ثابت که بود طالعِ یاور سہرا
خواند چون سورهٔ اخلاص خلیل و موسیٰ — جلوهٔ طور شده بر رخِ انور سہرا

صورت دولت جاوید در و بین کہ بود | پر تو آئینۂ بخت سکندر سہرا
میتوان چید کز و گوہر مقصود کہ ہست | معدن سیم و زر و لعل و جواہر سہرا
ہاں بہ ہمرنگ گل و نیز بہ ہم سنگ گہر | راست گویم کہ یقین است سراسر سہرا
چوں نباشد بخدا راحت جان نوشہ | ہست لاریب قرار دل مضطر سہرا
میتواں گفت سزاوار سر شاہانست | ہمچناں تاج فلک مہر منور سہرا
ہمہ شاہان جہاں بر سر خود جا بخشند | باعث فخر جہاں گشت مقرر سہرا
از دل و جاں ہمہ شیدائے جمال نوشہ | ہست رخشاں بہ خوش غیرت خاور سہرا
مرحبا صل علیٰ ایں فلک پیر ہنوز | چشم بد دور چنیں دیدہ نہ خوشتر سہرا
شوق مانند گل تازہ زشادی بشگفت | باغباں دید چو ہمرنگ گل تر سہرا

غزل مدحیہ در شان عالیجناب نواب فخر الملک بہادر معین المہام وزیر صیغۂ عدالت و امور عامہ سرکار عالی

اے فخر ملک ملک بنازد بنام تو | پیمودہ ایم بادۂ عشرت ز جام تو
اینست اوج بخت سعادت ترا نصیب | کردہ است آشیانہ ہما زیر بام تو
در حق اہل ملک خدارا باذن قم | گویا دم مسیح بود خوش کلام تو
داناں دلاں زخرمن فیض تو خوشہ چیں | دیوانگان عشق گرفتار دام تو
ہستی ز بندگان وفادار شاہ دیں | ایں چرخ پیر نیز بدل شد غلام تو
بہر رفاہ خلق فرس راں کہ بودہ | زنہار چرخ پیر بگسلد زمام تو

زامداد تو بازوئے مشکلکشائے خلق | مفتاح باب فتح و ظفر شد حسام تو
شاه نجف ز لطف کلید کشاد کار | بخشیده است رصلهٔ خوش کلام تو
خورشید را ببین که دود او تمام رفت | خوش همرکاب توسن گردون خرام تو
آن رائے روشن است ترا بس خجل ازو | خورشید نیمروز ز ماه تمام تو
رضوان دماغ تازه کند زانکه بوده است | بوئے ولائے آل نبی در مشام تو
باشد تلاش جلوهٔ رویت به مهر و ماه | گردد مدام گردش گردون بکام تو
معلوم شد ز پرتو عارض بگرد زلف | وابسته است صبح سعادت بشام تو
شاه نظام جان رعیت فداش باد | شاهانه قدر کرد فزود احترام تو

از فرط لذتش لب فرهاد بند شد
شیرین تراست شوق ز شکر کلام تو

غزل مدحیه در ثنای عالیجناب نواب جانخانان نظام یار جنگ بهادر حسام الملک امیر الملک

ناصر خدا حسام ملک قاطع جهل و شر توئی | واقف رمز علم و فن ماهر هر هنر توئی
نکته رس و سخن سرا داد ده سخنوران | چاشنی کلام را ذائقهٔ شکر توئی
مظهر شان حیدری پشت و پناه قیصری | رستم و زال و سام را سینه و دل جگر توئی
مورد لطف سرمدی زینت بزم آصفی | حامی ظلم دیدگان حاکم دادگر توئی
کام روائے اهلیان برگ و نوائے عامیان | نازش هموطن توئی زاد ره سفر توئی
بحر سخا عطا کرم منبع بخشش اتم | در صدف صفا و فا ارزش خوش گهر توئی

مطلعِ صبح عارضت رنگِ سواد کاکلت	در نظرِ جہانیاں شام توئی سحر توئی
زینۂ اوجِ بامِ بخت پائگہہ بلند و پست	شہرۂ تو بہ شش جہت افسرِ نامور توئی
در چمن و ریاض دہر آبرہ شہ دکن	شاخ توئی شجر توئی برگ گل و ثمر توئی
فوج شہ نظام را زانکہ فزوں ز انجم است	جلوہ فگن میان او نور فزا قمر توئی

شوق گدائے بینوا چو نرسد بکامِ دل
بہر کشادِ کارِ او صاحبِ مقتدر توئی

قطعہ مدحیہ در شانِ سلطانِ دکن خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ

آصف ہمہ عالم شدہ بر نامِ تو قرباں	زاں رو کہ ترا ہست ہمہ شانِ سلیماں
یارب بود از فضلِ تو مادام سلامت	سلطانِ دکن خسروِ عثمان علی خاں

قطعہ تہنیت نذر عید الفطر بہ بارگاہ خسرو عالم پناہ سلطانِ دکن نظام الملک آصفجاہ سابع اعلیحضرت قدر قدرت نواب میر عثمان علیخان بہادر خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ ۱۳۲۹ھ

فیضِ عمیم شاہِ دکن روح پرور است	خاکِ درش چو زر بکفِ کیمیا گر است
دل منتظر نوید صلائے نوازش است	چوں گوشِ روزہ دار بہ اللہ اکبر است

قطعہ تہنیت عید الفطر نذر بہ پیشگاہ عالیجناب نواب فخر الملک بہادر معین المہام وزیر صیغہ عدالت و امور عامہ بابتہ ۱۳۲۹ھ

گذشت ماہِ صیام است یومِ عیدِ سعید	بیا بیار تو ساقی کہ مئے تواں بخشید
دعائے شوق ہمیں است کاے خدائے کریم	کشادِ کارِ مرا دہ بہ فخرِ ملک کلید

قطعۂ تہنیت عید الفطر نذر پیشگاہ عالیجناب فیض انتساب سر مہاراجہ بہادر یمین السلطنہ مدار المہام بہادر سرکار عالی بابت سنہ ۱۳۲۹ھ

اے شاد خیز جلوۂ صبح سعید ہست	دیدیم دی ہلال کہ امروز عید ہست
چوں زلف و رخ ز کافر و مومن بشہر و دل	امیدوار از تو سیاہ و سفید ہست

قطعہ مدحیہ در شان فیض نشان عالیجناب حضرت مولانا مولوی حاجی محمد خیر المبین صاحب قبلہ و کعبہ واعظ و شیدائے نام محمدی مد ظلہ العالی

وجودش باعث فخر زمین است	کز و خوشنود رب العالمین است
نوید خیر می آید ز افلاک	زہے نام نکو خیر المبین است

قطعہ مدحیہ در شان قبلہ و کعبہ حضرت خواجہ محمد شمس الدین صاحب چشتی اورنگ آبادی مد ظلہ العالی

توئی خواجہ و بندگانیم ما	فتادہ سر آستانیم ما
منور کن قلب تاریک را	کہ از جز تو اے شمس دانیم ما

قطعہ مدحیہ در شان فیض نشان عالیجناب حضرت مولانا مولوی سید خیرات حسین صاحب بہاری ابو العلائی قبلہ و کعبہ مد ظلہ العالی

آں چشمۂ الفت و لائی	خورشید سپہر انجلائی
روشن بنمود شمع عرفاں	خیرات حسین بو العلائی

دیگر قطعۂ مدحیہ در شان فیض نشان عالیجناب حضرت خواجہ محمد شمس الدین صاحب اورنگ آبادی چشتیہ دام فیوضانہ

از شمس دین فروغ چراغ دو عالم است	تازه ز آبیاری لطفش نهالم است
از بهر مدعا نه بود احتیاج عرض	روشن چو شمس پیش نظر جمله حالم است

قطعهٔ تصوفانه

اصل شیر است زبده و جغرات	نیز بالائے دوغ و هم روغن
ذات را چون صفات واجب هست	باید اسماء مختلف گفتن
همچون موج و حباب گردابے	بر سر بحر روز و شب دیدن
نیست مطلق جدا ز بحر محیط	در حقیقت نه هست این رفتن

ولہ فرد

بنده چون مظهر خدا باشد	بنده گر نیست پس خدا هم نیست

ولہ ایضاً

بنده خواهد خدا خدا گردد	لیک بنده خدا نمی‌گردد

قطعهٔ دیگر

من همه در حیرتم نگشود این عقده مگر	شد ثمر از تخم پیدا یا که شد تخم از ثمر
شوق در حیرت عبث افتاده آخرش سرے	تخم پیدا هم ثمر شد بشنو از اصل شجر
تخم را پندار کان ازلی اراده بوده است	دان حقیقت احمدی نخل تقدیر و اثر
شد به تدریجاً ثمر نام ظهور کائنات	این بود راز وجود تخم و نخل و هم ثمر

قطعهٔ دیگر

طعنہ برخاک ایم اے چرخ | چہ زنی گویمت بشنو بہ یقین
نیست بیجا بہ خاک غلطیدن | تخم ضایع نمی شود بہ زمین

قطعہ متعلق بتصفیہ قلب

کسیکہ غلطت بیت الخلا بشوید پاک | حلال خور بود نام او لقب مہتر
تو گر بشوئی نجس خواہشات نفس از دل | ترا بود لقب و نام زین نکو خوشتر

قطعۂ موحدانہ

شاخ و برگ و ثمر گل و غنچہ | ہمہ پیدا بود زاصل شجر
یک تجلی نور ذات بداں | کوکب و مہر و ماہ و شمس و قمر

غزل مدحیہ درشانِ حضرت سید شاہ قمر الدین صاحب قبلہ قدس سرہ العزیز کہ مزار شریف در قصبۂ کوسگی علاقہ جاگیر احسب نواب فیض اللہ نیش نیکے ازمریدان ممدوح

شاہ قمر الدین ضیائے روئے تو بدر الدجا | طاقِ ابرو سجدہ گاہِ عاشقانِ باصفا
گنجِ اسرارِ حقیقت مر ترا روز ازل | شد عطا از پیشگاہِ حضرتِ ربّ العلا
می رباید از دلِ آشفتگاں صبر و شکیب | مرحبا جادو نگاہت عشوہ انداز و ادا
راست میگویم بود برکاتِ فیضِ عام تو | سالکاں را رہنما و صوفیاں را پیشوا
مردگاں را زندہ کردی از لبِ معجز نما | میتواں گفتن ترا مر چشمۂ آبِ بقا
از مسیحا تا قیامت ہم نمیگردد علاج | درد دلہا را یقیں خاکِ درت باشد دوا
شد زیارتگاہِ عالم تودۂ خاکِ لحد | روضۂ پاکِ تو گشتہ مرجعِ خلقِ خدا

نیست پوشیدہ ز تو احوالِ ما بندگان	کن نگاہِ لطف سوئے ما بحقِ مصطفا
سعی کن بہرِ نجاتِ امتِ ختمِ رسل	روزِ محشر چون بیائی یا نبیٔ پیشِ خدا
باشد اوصافِ جمیلت زاید از حدِ بیان	کے رقم گردد ز من واللہ تا روزِ جزا

بس ہمیں امید دارد از تو شوقِ کمتریں
یاد کن روزِ قیامت ہم خوانِ خویش را

قطعۂ دیگر موحدانہ

خدا را گر بیائی از رہِ صدق و صفا ہمدم	کجا در بزمِ عشرت ہمکنار یار بنشینی
درآ چون شوق در دلہا کافر مومن و مسلم	بہ آسانی چنان آید کہ ہر انگشت در ہواخ بینی

ایضاً

جمع و فرق ہاست و نیز جمع الجمع	اصل توحید را شمار اینست
وحدت و کثرت و وجود و شہود	نقطہ یک صورت ہزار اینست
منع اظہار و خود وجوبِ ظہور	جبر اینست و اختیار اینست
بے کم و کیف و بیچگون بمثیل	بیخودی مستی و خمار اینست

ہمچون سیماب خود تپان بودن
شوق صبر و سکون قرار اینست

قطعات ترجمہ اشلوک ہائے سنسکرت متعلقہ بید و حکمت معہ اصل اشلوک ہائے آنکی

اصل اشلوک

౧ శ్లోకం॥ వనాని దహతో వహ్నేస్సఖా భవతి మారుతః। స ఏవ దీపనాశాయ కృశే కస్యాస్తి సౌహృదం॥.

قطعهٔ ترجمهٔ فارسی

شعلهٔ آتش اگر بر کوه و صحرا سر زند	باد تند اندر هوائے یاریش دم بر زند
بین ہمیں بادِ سبک در دم کُشد شمع و چراغ	کیست در افلاس از بہر تو بال و پر زند

اصل اشلوک ۲

౨ శ్లోకం॥ సంతప్తాయసి సంస్థితస్య పయసో నామాపి న శ్రూయతే ముక్తాకారతయా తదేవ నలినీపత్రస్థితం రాజతే। అంతస్సాగరశుక్తిమధ్యపతితం తన్మౌక్తికం జాయతే ప్రాయేణాధమమధ్యమోత్తమగుణాః సంసర్గతో దేహినాం॥

قطعهٔ خلاصهٔ ترجمه

گہر شود در صدف گر افتد چو قطرهٔ نیسان بارد در دور	فتد به نیلوفری نماید که دانه دانه مثالِ دُر ہا
اگر بر آتش فتد نباشد نشان و ہم نامِ شکل ہر دو	ہمیں تاثیرِ صحبت دون ہوشمندا او الوالہا

اصل اشلوک ۳

౩ శ్లోకం॥ మృదుల లక్షిముఖ ముష్టపాపసఖ్య నవనీతం హృదయం

వక్షనస్వభావం స్వభావం పత్రం పతె నవనీతం పరతాపం పత్రం

పతెస తాం ముక్తనః॥.

قطعہ خلاصۂ ترجمہ

از یکے دانا پرسیدم کدامی شے بود — نرم و نازک پر گداز از گرمی سوز نہاں
گفت زبدہ لیک بدتر زو دل صاحبدلست — ایں گدازد از پئے خود واں بہر دیگراں

اصل اشلوک

[illegible]
[illegible]

تو دور از بہل پنج گز میسر باش — ہم از اسپ دہ گز بہ تاخیر باش
بہاں دور از پیل گز دہ ہزار — ز جاہل گریزندہ چوں تیر باش

قطعہ مدحیہ در شان فیض توامان اعلیحضرت قوی شوکت بندگانعالی متعالی آصف سابع حضرت نواب میر عثمان علیخان بہادر سلطان دکن خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ

اے ظل الہ تابع فرمان شریعت — گسترده محمد بسرت سایۂ داماں
اے مطلع خورشید رخت صبح سعادت — شد دام دل شیفتگاں کاکل پیچاں
گو زلف سیاہ تو سویدائے دل ماست — لیکن بود از حسن رخت چو مہ تاباں
گستاخ بگویند اگر اہل زمانہ — پروائے ندارم سخن از گفتۂ ایشاں
صد بار بگویم کہ توئی یوسف ثانی — در محفل عشاق و سر مجمع خوباں
اعجاز مسیح جنبش لب بہر احبا — ہم چین جبیں بہر عدو خنجر براں
در لطف و کرم جود و عطا شہرۂ آفاق — ہستند برومند ز تو گبر و مسلماں

ہم برہمن و شیخ و ہمہ میکش و زاہد
از مستیٔ عشقِ تو سرِ میکدہ رقصاں

از بہرِ ثبوتِ کرمت اے شہ عالم
حاجت بہ دلیل است نہ از حجت و برہاں

از بارشِ نیسانِ کرم لطف و نوازش
ہر کس دُرِ مقصود فرو ریخت بہ داماں

آں عہد کجا نیز کجا - حاتم طائی
اے منبعِ فیاض توئی حاتمِ دوراں

زیں حلم و حیا مہر و وفا داد و عدالت
قرباں شدہ بر نامِ تو عالم شہ عثماں

بنگر دلِ اعدا ز حسد در شبِ عشرت
سوزد بسرِ بزمِ تو چوں شمعِ شبستاں

در نظمِ جہانداری و آسایشِ عالم
بے مثل توئی راست بگویم بہ ایماں

از ناخنِ تدبیرِ تو ہر عقدہ کشودی
کردی بخدا مشکلِ عالم ہمہ آساں

شد تازہ دلِ خلق ز خوشبوئے عدالت
واللہ شدہ ملکِ دکن رشکِ گلستاں

در شوکت و ہم عظمت و ہم شان و جلالت
ہمسر بتو ہرگز نبود قیصر و خاقاں

فغفور بہ چیں خوشہ الطاف بہ چیند
از خرمنِ فیضِ تو بہر لحظہ و ہر آں

گم کردہ ز خود ہوش و خرد نیز بلرزد
از ہیبتِ نامِ تو شہا سام و نریماں

رعشہ ہمہ بر جسم و تنِ زال بیفتد
بیند چو ترا تیغ بکف بر سرِ میداں

ہم رستم و سہراب بصد حیرت و حسرت
از فرطِ تعجب ہمہ انگشت بدنداں

ترک و عرب و ہند و عجم چین و خطا ہم
بر ہمت و مردانگیٔ عدلِ تو نازاں

اجدادِ مرا نیز وطن ملکِ عرب بود
آخر دکنِ خاص شدہ منزلِ ایشاں

زاں رو کہ ز اسلاف نمکخوارِ قدیمم
ہستم بخدا خیر طلب ہر دم و ہر آں

خواهم که کنم عرض به پیشِ شهِ والا | با عجز و ادب مختصر از حالِ پریشان
تا مدتِ سالِ چهل و چار ز عمرم | در خدمتِ سرکار گزشته است به آسان
اکنون که وظیفه عوضِ حسنِ غلامی | یابم چو کم از نصف ز تنخواه شهِ ذیشان
زینو چه بسر بردنِ اوقات بعسرت | دشوار اگر نیست چگونه بود آسان
از بسکه مدیحانِ شهِ آصفِ دیجاه | گشتند ز الطافِ تو جمله صله یابان
من نیز ملقب به عرب شوق تخلص | هستم ز یکے مدح سرایان و ثنا خوان

گر یک نظر لطف بفرمائی بحالم
بے شبه همه مشکل فدوی شود آسان

قصیده مدحیه در توصیفِ مهاراجه سوربهی راجه وینکٹ لچهما راؤ بهادر والئی سمستان قصبهٔ کولاپور پرگنه جٹپول دام اقبالهم

سوربهی راجه وینکٹ لچها راؤ | ذی لیاقت شجیع و خوش اقبال
سوربهی خانداں لقب داری | بر سپهرِ شرف چو مهرِ کمال
اے خوشا بخت رستم و سهراب | پیش اسپت دواں گرفته دوال
زے به بزمت به مشتری زهره | بهرِ رقص است پائے در خلخال
شمس و مریخ هم کمر بسته | در صفِ فوج تو شریک الحال
میکنی بسکه شیر و شرزه را | تو دلیرانه صید در هر سال
وقتِ صید افگنِ تو در صحرا | کس مقابل به تو شود چه مجال

ہمچناں در ید سخاوت تو | سیم و زر سنگ و گوہر است سفال
بحر عدل تو میزند سیلاب | شیر و بز خالہ سیر زآب زلال
اے خوشا نام راجہ لچھماراؤ | سکہ زد بر جبین جود و نوال
جملہ از فیض تو مہاراجہ | خوش و خرم بوند مالا مال
ہم رعیت بہ امن و آمانت | حل شود از تو جملہ امر محال
نے غم دزد و نے غم کالا | ہمہ فارغ ز فکر اہل و عیال
زانکہ دارند بر سر خود ہا | سایۂ لطف صاحب اقبال
قصبۂ خاص نام کولا پور | نخل جبٹ پول راست شاخ و نہال
در دکن ایں نکو سمستھانست | والیش چوں توئی خجستہ خصال
اندریں دہر بس ترا بینم | قدر دان قدیم و اہل کمال
زیں سمستھاں مرا ز عہد سلف | خاص باشد تعلقات کمال
گرچہ بود است ایں فسانہ دراز | مختصر میکنم بصد اجمال
اب و جد تو اے مہاراجہ | از من و والدم بچندیں سال
کردہ بودند فارسی تحصیل | با ہزاراں مسرت و خوشحال
بہر تعظیم خاندان ما | بے تکلف ز خود بلا اہمال
بمقام عزو دلگا ہم روز | آمدندے بعز و شان و جلال
ہمچناں بس تراست خلق و داد | باد عمر تو تا صد و سی سال

ازتہ دل ہمین دعا دارم — روز افزون بود ترا اقبال

خوش وخرسند دائما باشی — ازعنایات ایزد متعال

ہمرکاب تو باد فتح وظفر — باد خصم تو خستہ و پامال

ہم بہ احباب وخیرخواہ نت — نرسد ہیچ ذرہ رنج وملال

ختم کن بردعا کلام خویش — تاکجا طول شوق فرخ فال

قطعات تاریخی تہنیت

قطعہ تاریخ تہنیت شادی عزیزی میان حافظ عبدالرزاق صاحب برادرزادہ مولوی عبدالحلیم صاحب

باچنگ ونے رباب ودف وشاہد چگل — مطرب بیا ببزم طرب نغمہ ساز کن

با آتشیں لباس وادا ہائے دلستاں — اے دخت رز بہ میکدہ مستانہ ناز کن

اے چرخ نقش خرمی ورنگ فرخی — برآستین اہل زمانہ طراز کن

شب چوں شب برات بود روز روز عید — سامان عیش روز وشب اے بخت ساز کن

آمد بہار غنچہ تبسم ہمی کند — اے نخلبند باب چمن زود باز کن

بزم نشاط بادہ بدہ ساقیا ولے — اول بہ ذوق نرگسان امتیاز کن

زاں مئی کہ اہل بزم ہمہ مست وبیخود اند — ساقی بہ جرعہ نیم مرا سرفراز کن

گردیم پاک دامن دل از غبار غم — زاہد بیا بدامن پاکاں نماز کن
واعظ بہوش نیست کہ در جوشِ انبساط — گوید مراز بادہ کشی احتراز کن
نوشہ با عزیز تر از جاں کہ بودہ است — یارب چو عمر نوح تو عمرش دراز کن
گردندہ چرخ باد ہمیشہ بکام او — کارش بفضل خویش تو بندہ نواز کن
کردم چو فکر درپئے تاریخ عقد او — ہاتف بگفت شوق ـ چو نے نغمہ ساز کن

قطعہ تاریخ عطائے خطاب و تکمیل تعمیر مکان عمدۃ العلما مولوی مفتی مسیح الدینخاں محبوب نواز الدولہ بہادر ناظم دار القضاء بلدہ ۱۳۰۲ ہجری

متین و باوقار و عالم خوش خلق و باشوکت — جناب مولوی مفتی مسیح الدینخاں ذو المجد و الاحساں
بشرع صوفی و صافی بملت عارف کامل — ہم او مفتی ہم او قاضی ہم او داروئے بیماراں
اگر پرسی بگویم راست حق باطل نمی خواہد — کہ شد دار القضا از ذات والایش بہشت پریشاں
بساط عدل اگستر داد چوں بہر ادخلق — فراہم گشت مردم ہمچنانچہ مور رسد برخواں
چو او بر مسند شرع متیں پہلو بہ تکیہ زد — تو گوئی قالب احکام شرعی را دمید او جاں
فلک را کئے بود قابو کہ گرد آستان او — زانبوہ ہجوم دادخواہان زمیں یعنی پایاں
بدیں رفعت باین شوکت ببیں خلق عمیم او — کہ لطفش با فقیر و ہم توانگر بودہ است یکساں
بہ عالم آنچناں مشہور شد اخلاق و انصافش — کہ از پیر و جواں گشتند یکسر آفریں گویاں
بایں خوبی و خوشخوئی صفات باکمالش را — شنید و ہم بدیدش از فتائے و اقضا جریاں
کز آنجا شاہ ما عالم نواز و دیں پناہ باشد — خطاب عمدۃ العلماء بہ بخشید و فزودش شاں

بہ جز و نام خود ہم داد پیوند نوازش را
بران افزود دولہ ہم بہادر از رہِ احسان

دلِ احباب زین فتح عطائے شاہ خرم شد
مگر بر آتشِ حسرت دلِ دشمن بشد سوزان

شبستانے خدا معمور دارد تا جہاں ماند
بنا فرمودہ با عالی عمارت بس عظیم الشان

سنِ تکمیلِ تعمیرِ عطائے مہر خوانِ شاہ
یکے باشد بگوید شوق تاریخش بنوزین سان

چو فکر سال میکردم زہا تف این ندا آمد
بگوئی ۔ با فلک پایہ زہے تازہ بہارستان

غزل تاریخی تعمیر باغ کلاں واقع قصبہ پاکپور کہ بہین برادرم غلام احمد خاں عرف جا گیر[۱۳۰۵ھ]

نمودند بحسب فرمایش فرزند کلاں برادرِ موصوف بر مصرع غزل حافظ علیہ الرحمہ

صبا بہ لطف بگو آں غزالِ رعنا را

چو گشت بیعتِ دستِ سبو دل ما را
شکست توبۂ زاہد خمار مینا را

ازین تفاولِ نیکو امید ہا دارم
کہ ریخت ساقیٔ ما در پیالہ صہبا را

مذاقِ دردِ محبت چگوئیمت ہمدم
گہے طلب نکنم نسخۂ مسیحا را

نمک بپاش خدا را بزخمہائے جگر
کہ تا بیاد نہم شور تلخ دنیا را

غبار کوئے صنم توتیائے چشم منست
سوادِ سرمۂ طور است چشم موسیٰ را

وسیع ہست جہانِ کرم بسے لیکن
کشیدہ دستِ قناعت بدامنم پا را

قسم بنامِ خدائے کریم طرح کسے
نگفتہ ایم دلا ہیچ اہلِ دنیا را

مگر کنون کہ بفرمایش امین عرب
کہ ہمچو جانِ عزیز است او دلِ ما را

مرا نشست بدین طرح مصرعۂ حافظ
گرہ
صبا بلطف بگو آں غزالِ رعنا را

رقم کنم غزلے ہم بتاریخے — بہ یک عمارتِ تازہ کہن کہن جا را
جز آنکہ حرف نپذیریم دگر گزیرنہ بود — مگر قبول فتد دیدۂ تمنّا را
بپاس خاطرش البتہ این غزل گفتم — کہ او ضیائے نظر ہست چشم بینا را
بدین ادا کہ چو شد طبع من ترانہ بسیج — فریفتم بہ نوا عندلیب شیدا را
مہین برادر من چون غلام احمد خان — کنم نثار بگرد سرش ثریّا را
بنائے من ز عرب نیز او عرب بود است — کنون نماند بجز نام از عرب ما را
خلیق و نیک سیر خوبرو خجستہ خصال — خداش تازہ کند گلشن تمنّا را
بنائے تازہ بباغ کلان کہ مشہور است — بساخت ہمچو زمانہ جوان زلیخا را
دعاش گفت دل شفیق بہر طول حیات — بآن زمان کہ قیام است چرخ خضرا را
سروش سال بنایش بہ من چنان فرمود — وزید ہمیشہ بہاران بر این سرا را

قطعہ تاریخ تہنیت رسم تقرّر نسبت برخوردار راحت جان غلام محمد غوث عرب مداللہ عمرہ

جگر پیوند نورِ دیدۂ من — گل گلزار خوبی و جوانی
خوشا چشم و چراغ آرزو ہم — فروغ شمع بزم کامرانی
غلامِ غوث عیشش یار بادا — بخوانندش اعالی و ادانی
خدا روزی کنادش حسن توفیق — ببالاند نہالِ زندگانی
ز نخل عمر برخورداریش باد — بکام دل فزاید شادمانی
خزان از باغ او گم نام گشتہ — بہار آرد نسیم عنفوانی
بگردد بر مرادش چرخ اخضر — چو خضرش باد عمر جاودانی
بہر حال آید در چنگ آید — بفضل حق سر نہانی
ز مینا فلک در جام عشرت — بریزد خوش شراب ارغوانی
نمودم خطبہ اش از فضل ایزد — بذوق خویش ہم با شادمانی
چہ دانی آخرم کوچک برادر — غلام مصطفےٰ نامش بخوانی
مرا خوش کرد عیش خوار پر ہمت — خدا بخشا زیادہ کامرانی

نگهدارش خدایش در همه وقت ز شرِّ حادثاتِ آسمانی
بدل جستم سنش از فرطِ شادی که تا باشد ز طبعم نشانی
مبارک سال آمد از دلِ شوق خرامان سروِ جوئے جوانی (بتخرجهٔ عددِ ف (۶))
۱۳۰۹ھ

قطعهٔ تاریخ تهنیت ولادت دختر جناب مولوی حکیم فصیح الدین خان دهلوی

نخست از آبِ چشمهٔ کوثر بشویم زبان را در سپاسِ ربِّ اکرم
سپس نعتِ رسولِ کبریا را بگویم هم سلام او را رسانم
طفیلِ ذاتِ پاکش اینکه بینی شد از حکمِ خدا ایجادِ عالم
همه مقصودِ دل یابی ز خلاق طفیلِ سرورِ آن فخرِ آدم
وزد هر جا نسیمِ لطف و جودش بخندد غنچهٔ دلها دمادم
خوشا هنگامِ سال و اوقاتِ سعادت که زهره مشتری بودند باهم
به مشکوی فصیح الدین خوش خو تولد گشت دختر باد دایم
منم اشوق از فرطِ مسرت پئے سالِ ولادت فکر کردم

بگوشم یک از الطافِ هاتف ندا آمد گلِ تازه و خرم
۱۳۰۹ھ

قطعهٔ تاریخ تهنیت کتخدائی میر نادر علی صاحب لفٹنٹ رجمنٹ قلعهٔ گولکنده

جوانِ خوش لقا نادر علی با عزت و شوکت که بختِ سازگار از بهرِ کارش میر سامان شد
بصد جلوه عروسِ بخت آمد در کنارِ او زمانه نسبتِ دامادیش بر خویش نازان شد
چگویم خوبیِ بزمِ نشاطِ کتخدائی را دلِ احباب از فرطِ خوشی رنگِ گلستان شد
ز بهرِ دفعِ چشمِ بد دلِ دشمن در آن محفل که همچون دانهٔ اسپند بر آتش فروزان شد

ز روئے یمن جستم شوق سالِ عقدِ نیکویش
نسیمِ صبحدم گفتا گلِ مقصود خندان شد
۱۳۰۹ھ

قطعهٔ دیگر

بود مصطفی یار و یاور علی مددگار بادا اثرا هر ولی
شدی کتخدا اشوق تاریخ گفت خوشا طوی با جاه نادر علی
۱۳۰۹ھ

قطعہ معہ تاریخ تہنیت خدمت وزارت فوج جناب مہاراجہ کشن پرشاد بہادر المتخلص بہ شاد

راجۂ راجگاں کشن پرشاد — گوہر شاہوار بحر سخا
گل تازہ بہار برنائی — یل دشمن فگن بزور وغا
بیکساں را ملاذ و ملجائی — بندہ پرور پناہ خلقِ خدا
بارگاہت بہ سوے داد و طلب — برکشادہ ز فیض بارِ جا
پرتو فیضِ عام تو بجہاں — داد ہر ذرہ را چو مہر ضیا
چرخ گردد بکام تو کہ توئی — خلق را کام بخش و کام روا
دست افشار زر گل کرمت — حکم اکسیر خاک پائے ترا
در شبستان عیش و عشرت تو — زہرہ و مشتری برقص و ادا
مہر شمعہ در طلائیہ نوبت — چرخ آرد سپاہ انجم را
دفتر وصفِ تو دبیر فلک — گر نویسد سخن رود بالا
تازہ مضموں چوں گلِ خنداں — چست بندش بسانِ بندِ قبا
یافتہ از لطف طبع رنگینت — غزل ریختہ نوی نوا
تا کجا شوق وصفِ تو گوید — جز خموشی بود نہ حد ثنا
پس بصد عجز و با ہزار خشوع — ختم این نامہ را کنم بدعا
شاد باشد وزیر لشکر شاہ — با قلم سیف و تیغ و طبل و لوا

آفتاب سپہر عز و شرف — دیدۂ بخت را فروغ و ضیا
ذی وقار و کریم و با تمکین — زور بازوے دست اہل صفا
دردمندان و درد بیمارا — تو دوا درگہہ تو دارِ شفا
سایۂ بامِ کاخ والایت — ہم ہمایوں ز ظلِ بالِ ہما
در عطا پاشی و خطا پوشی — کف دستت صدف دلت دریا
جنبش لب نوید جانبخشی — چین ابرو خبر دہد ز قضا
رسد از خاک آستانۂ تو — مردماں را برو ز مہر گیا
کم ز ہند و شدہ است اثر فلک — پیش رائے تو در مصاف وغا
پیشکار و وزیر لشکر شاہ — پیشکار تو باد فضل خدا
درفشان طبع در سخن سنجی — سخت نازک خیال و فہم رسا
جوہر عقل تست در کلام — بس فصیح و بلیغ نامِ خدا
کے زند دم ز سحر ہم حریف زبان — رنگ او بشکند حریف ترا
مسکہ یک بندۂ بہ تسلیم — جز دعا دیگر آورم ز کجا
یا الٰہی طفیل ختم رسل — تا بقائے وجود ارض و سما
شد وزیر سپاہ شاہ دکن — از طفیل رسول فضل خدا

گفت تاریخ شوق از سرِ جا — اعز موا آن ظلوں افواجا
۱۳ ۱۰ھ

قطعهٔ تاریخ تهنیت تقرر نواب عماد جنگ بهادر مولوی محمد صدیق خان صاحب بخدمت معتمدی امور مذهبی

عماد جنگ که دارش خداش خرم و شاد	بعهدهٔ معتمدی جلوه جلوس بداد
ز طبع خویش سنه جست شوق از سر فال	بگفت شوکت و اقبال و زا فزون باد

قطعهٔ تاریخ رسیدن قاری حافظ سید محمد سلیمان صاحب از مکه معظمه به بلدهٔ حیدرآباد دکن

چو از بلدهٔ خیر قاری سلیمان	پئی سال الهتوف فی طلعة تبارک	بیامد چنین شوق من خواند اینسان	بود مقدم خیر بلده مبارک

تقریظ و تاریخ طبع کتاب جذبات حبیب فی شرح قصیدهٔ خمریه مولفهٔ سید شاه حبیب الله صاحب قادری الشطاری

سپاسِ یزدان - این نسخه ایست عجیب - مندان بیمارِ عشق محبوب لایزالی را به شفاخانهٔ وصل رهنمون - و عزیمتیست غریب - جادو زدگان نگاهِ مستانه کرشمه سازِ معشوق لم یزل را افسانه و افسون - شیرین لبان فرهاد منش را جوئی شیر است روان یافته از کنار بیستون و لیلی مزاجانِ مجنون روش را وادی رنگ گلزار است که دامنش پر از اشک خون باده کشان توبه شکن - بیک جرعه رحیق این میکدهٔ هستی فراموش بکار خود هشیار و حریفان شیشه بغل از بوی کباب سوخته دلان این انجمن مست و سرشار - یا رب چه سحر کرده اند که خمخانه را راوق پرجوش درین پیمانهٔ مختصر در آورده اند و چه افسون خوانده اند که دلهای دیوانگان پری زده را درین شیشه بند کرده - ولی کو که از گرمی سرشک آتش بیانی حسن الفاظش نه نهد - و عقلی کجا که بتجلیات عالم سوز شاهد معانیش از جائے خود نه جهد - این چراغیست بر کوه شده طور موسی و ستاره ایست برج بلا فروخته پیر تو لمعات بیضا عیسی زمان فتمی صفات براده های این بانی

طوبیٰ قامت سرگرم جاں دادن و مریم صفتان عفت سمات بہ پاکدامانی ایں حجلہ نشین خلوت آرا مستعد بہ سوگند یاد کردن چوں نباشد کہ فروغ ایں شمع از مصباح کاشانۂ عرش آستانہ است کہ ہمہ عالم پروانۂ جمال اوست وجملہ موجودات عکس آئینۂ کمال او لازم بہ بلند پروازی طائر سدرہ نشیمن فہم وادراک مولانا سید شاہ حبیب اللہ صاحب قادری الشطاری ادام اللہ تعالیٰ فیوضہم کہ بہ رموز ونکات مطالب قصیدۂ متبرکہ خمریہ پیر پیران قطب الاقطاب جناب غوث الثقلین قدس اللہ سرہ العزیز کہ بالا از ہیں کسے نتواں رسید وا رسیدہ کتابے موسوم بہ جذبات حبیبیہ در شرح و ترجمہ آں تالیف نمودہ بہر افادۂ عام عقیدتمنداں سالک طریقت و منہج شریعت طبع فرمودند طبعش از قطعہ تاریخ مرقومۃ الذیل تواں یافت۔ اللہ بس باقی ہوس۔

قطعہ تاریخ

برخیز بیا ساقی لبریز بکن جامے
بس تشنہ جگر ہستم لب خشک بدل خستم
آں تند و کہن بادہ جامی نظامی را
پر جوش مئے صافی در جام بلوریں کن
آں شاہ حبیب اللہ سرشار مئے الفت
تصنیف کتابے کرد در شرح کلام غوث

اے رحمت حق بر تو در دہ بہ جگر سوزاں
از جرعہ بکن ہستم جاں بہ تو کنم قرباں
آورد سر مستی من نیز شوم رقصاں
بینم کہ در آں ہر دم تا عکس رخ جاناں
اشکال معانیہا سہل است بہ دانایاں
معروف قصیدہ ایست خمریہ بہ باندایاں

واللہ کہ عجب نسخہ حقا کہ مضامینش — مستانِ محبت را بنمودہ رہِ جاناں
آں نسخہ مرغوبہ شد طبع بصد زینت — قربانِ جمال وہ گلزار و گل و بستاں
شوق از سرِ بسم اللہ گفتہ است سنہ طبعش — جذباتِ حبیبیہ محبوب دلِ پاکاں

قطعہ تاریخ تہنیت کتخدائی صبیہ مولوی محی الدین احمد صاحب منتظم پیشی عالیجناب نواب فخر الملک معین المہام عدالت و امور عامہ سرکار عالی

دریں بہجت و خرمی آوان اسعد — عروسی را بنکو ساعت بیامد
بگفتا شوق سالش کتخدا شد — کلاں دختر محی الدین احمد
١٣١١ھ

دیگر

ازیں شادی بود دلہا احباب — بفرط خرمی چو لالۂ سیراب
بگفتا شوق سالش باد یا رب — طفیل مصطفیٰ ایں باغ شاداب
١٣١١

دیگر از نام محمد اسلم صاحب نوشاہ داماد ایشاں

محمد اسلم خوش خلق بادا پایندہ — ہمیشہ کوکب بختش بود فروزندہ
بگفت شوق سنہ شادیش شادی دل — بود بہ پہلوی خورشید ماہ زیبندہ
١٣١١ھ

قطعہ تاریخ بناء دولتکدہ عالیجناب نواب فخر الملک بہادر معین المہام

وزیر عدالت معین المہام — بود فخر از نام او ملک را
بنا کرد قصری کہ بر بام او — ز ہر شمس جا کرد جا
علو مرتبت پایگاہش بلند — ز ہمتش بر فلک پشت پا
رقم کرد سالِ بنا کلک شوق — فلک قبہ بامِ گیتی نما

قطعہ تاریخ تہنیت شادی حافظ و قاری محمد سلیمان صاحب

آں رمز شناس و قاری کلام اللہ — تابندہ ز نور فضل رویش چوں ماہ
مرقوم بلوح سینہ اش نکات قرآں — دل منزلِ وحی حق بخوانم چہ گناہ

هند وطن است و لیک مسکن به عرب	حاجی حرم مدینه‌اش زیارت گاه
شاداب بود الهی باغ امید	در حفظ خودش بدار با عزت و جاه
باشند همیشه دوستانت خرم	گردد بجهان مددے او بجال تباه
صد شکر که او بحق شاه مرسل	گفتی که شدارست کتخدا ز فضل اله
تاریخ شنو رشوق اے دل باشد	بلقیس اگر عروس سلیمان نوشاه

قطعه تاریخ تقرر مولوی محمد رضا خان صاحب وکیل هائیکورٹ بر عهدهٔ نظامت اول فوجداری بلده ۱۳۰۱ هجری

فرود می آمد اے ناظم فوجداری	با جلالش جو عروس عدالت	هم از نور انصافت ساز منور	فروغ ز مشرق ایوان عدالت
حلاوت بیند و ختار غلو و عز	وهان عداز با عدالت	بگرو ند بر حسن را تو تحسین	همه واقف عد مردو اعدالت
سنر و مزترا از رشد شاهی	تو تی لعل و یاقوت کاعدالت	رسید ند جمله فیض ...	سر راه این سرو اعدالت
بسے دیده و ندیجا مروم	ستمها گشتم گمان عدالت	بسے خسته شد ...	به تیر ستم ارکان عدالت
بستے عمار بتید در روز	نه سارق ... عدالت	نه آن فتنه بر پا ...	... گر شد جا عدالت
بگشتند آخر زد اساسات	گرفتار غم سارق ... عدالت	دلیر و توانا بد ...	گزند ... توان عدالت
بیا اگر سی اول ...	... عدالت	سنر شوق ...	بگند ... عدالت

قطعه تاریخ علیحدگی نواب عماد جنگ بهادر از معتمدی عدالت و کوتوالی و امور عامه و تقرر ۱۳۰۱ ۱۲

مسٹر مهرجی و نوشیروان جی بجا بهادر ند گور

عماد جنگ جدا شد ز کار معتمدی	جگر خراش صدائے ز عالمے بر خاست
اگرچه این خبر از دیر هیچ شخص سقیم	گهے نشست و گهے خفت و هم گهے بر خاست

ولے بروز ادینہ بزنگ باد خزاں	زگوشہ ہائے گلستان ہر دے برخاست
شمار کن سن ایں غزل نصب را بے عیب	بگفت شوق یکے آمد و یکے برخاست

قطعہ تاریخ ولادت باسعادت صاحبزادہ بلند اقبال شہزادہ عالمیان نواب میر ۱۳
عبدالقادر علیخان خلف سلطانِ دکن

دمِ سحر کہ سروشے نوید روح فزا	بمن سرود بآں لحنِ دلفریبندہ
بگفت خیز سبب کا بجم مبارک پے	بیا ای چشم پے فرخی شتابندہ
ستارہ شمس و قمر آسماں ملک ہر دم	بچشم و سر بسوئے درگاہ شاہ پویندہ
زبہر نذر فلک چشم روشنی گویاں	ببزم جشن طرب جائے خویش جویندہ
مگر توئی کہ ز پستیٔ طالعِ تقدیر	ز دور باش صدا دور دور باشندہ
مکن ز بخت شکایت کہ نارسائی کرد	مشو ز حسرت بیمائیگی تو شرمندہ
بفیض شاہ کہ نزدیک و دور یکسانست	تو ہم ز دو شوی نذر شاہ گزرانندہ
اگرچہ نیست ترا دسترس بسیم و زرے	نثار کن گہر نظم صاف و رخشندہ
ہزار شکر کہ بخشید نیک فرزندی	خجستہ شاہِ دکن را خدائے بخشندہ
بدار تا بقیامت خدا بشاہِ دکن	بملک و فوج و نگیں تخت و تاج پایندہ

سنہ ولادت شہزادہ شوق از سر جاں
بگو — ز تاج شہی گوہر فروزندہ

قطعہ تاریخ خیر مقدم مراجعت مولوی محمد زماں خاں صاحب ناظم فوجداری بلدہ باز رخصت ۱۲ ۱۳

بهار نو دمید اندر گلستان	صبا آورد این مژده مدام	زمانه خان صاحب خلق و مروت	ز رخصت باز آمد شاد و خرم
شگفته شد بباغان گل بگلشن	کزین شادی آل احباب و هم	بفرط خرمی شخص عدالت	بگفتا من بخت بخویش یارم
دمیده روح تازه در تن من	نوید آمد خان معظم	بس این خیر مقدم گشت با ما	بدر کن از دلم محنت و غم
	سر اعدا بریده شوق پویا	مبارک باد الهی خیر مقدم	

قطعه تاریخ ولادت با سعادت فرزند ارشد زاده ما علاء پاک جناب آغا محمد حسن صاحب آغائی ابو العلائی خلف حضرت قدوة السالکین زبدة العارفین جناب مسمی حضرت شاه آغا محمد داؤد صاحب قبله مدظله العالی

بیا بیا و بگو باز گو شوم قربان — چمان چمان ز کجا ای صبا تو می آئی
خوشا خوشا رخ خندان لب تبسم ریز — جهان جهان بچمن رنگ گل بفزائی
چه مژده ایست که حقا ولی نمی گنجد — درون سینه ز بالیدگی و پهنائی
بگفت شوق تو عشق نوید فرخ — طلوع یافت ستاره ز برج آغائی
هزار شکر به شکوه شیخ زاده ما — که شد تولد فرزند خجسته آغائی
بگو تو سال ولادت چه نغمه بلبل — که بر کلام تو نازد غنی و صهبائی
دلم چو غنچه شگفت و سخن چنین گفتم — دمیده گل بچمن از نهال آغائی

قطعه تاریخ از مؤلفه جناب شیخ احمد صاحب عبد الغنی المتخلص به قاضی با انصاف و اظهار حق و تنقید قلب و سره عیار سخن پیشکش نظرگاه قادر جوهرشناس شعر و سخن و صیرفیان نظم و نثر بالتفصیل گذرانیده می آید

نقل فقرہ تاریخ قاضی صاحب مع عبارت متعلقہ

تاریخ جو کیا ہے قول مشہور کا اظہار ہے اسکو چشمۂ نہر پر کندہ کروا دیں تو سزاوار ہے

سہل ممتنع اس تاریخ کا نام ہے ہمارا کلام نہیں یہ الہام ہے

وہو ہذا

آب آمد تیمم برخاست

مخفی مبادا اس قول سے بصنعت تدخلہ و تخرجہ آب (۳) کے عدد کو داخل کرکے تیمم کے (۴۹۰)

عدد کو خارج کر دینے سے سنہ مطلوب (۱۳۱۴) حاصل ہوتا ہے۔ فہو المراد

نقل قطعہ تاریخ جوابی مصنفہ افسوس مع عبارت متعلقہ

طبع موزون حضرت قاضی	بہر امداد گفتگو برخاست	آب ورنجیت سر تیمم را	نالہ ہا از دل وضو برخاست
کرد اظہار دعوی الہام	از جہان شرم وآبرو برخاست	بے سروپا سرود تاریخے	بیخبر کز سمن کدو برخاست
خوب تاریخ آب گل گفتی	بشمر اشم آبرو برخاست	تدخلہ تخرجہ بلا ایما	برتن با معین مع برخاست
	گر تو اشم سبب بلا باشی	گوئی گوز آمد و ضو برخاست	

از اعداد فقرہ گوز آمد الخ کہ (۲۱۵۹) باشد اعداد وضو (۸۱۲) خارج کنی باقیماند (۱۳۴۷) باز از [illegible] اعداد لفظ بابی کہ در آخر مصرعہ اول است (۳۳) خارج کنی پس باقیماند سنہ ۱۳۱۴ ھ ہو المطلوب۔ سبحان اللہ قایل تاریخ اولی نقش بر آب زدن میخواہد و تمنا دارد کہ قول نامطبوعش بر چشمہ نہر کندہ باید کرد و بیخبر از ینکہ اگر صرف فقرہ قولش کہ بلا ایماء تدخلہ و تخرجہ بودہ است بر کنار چشمہ کتبہ کنند بینندہ را

در لجۂ حیرت خواہد انداخت و استخراج تاریخ ازاں فقرہ بس دشوار خواہد بود۔ فافہم

گو تاریخ زین نمط خوانی بہری رونق سخندانی

نقل قطعۂ تاریخ غلام محمد صاحب شوق بجواب تاریخ جناب ممدوح آمدہ

یک بیک شوق درنگاہ من	بو العجب نقش نو طراز آمد	گفت قاضی شگفت تاریخی	حرف افسون دلگداز آمد
بہر اظہار ہر دو این تاریخ	از دو جا سعی چارہ ساز آمد	دم الہام بر زدہ قاضی	نیز افسون برگ و ساز آمد
وان ز شاخ سمن کند و آور	وین ز الہام خود نیاز آمد	لیک تاریخ ہا ز بیمغزی	پوست بر پوست چون پیاز آمد
ز تہمت ... ہم نہ وضو	عاقبت غسل را نیاز آمد	شوق تاریخ صاد و پاک طبع خود یافت	گفت گیرم قضا نماز آمد
			۱۳۰۱ھ ۱۴

جناب قاضی صاحب در حالت غیظ بہ برداشتن تمامی نقل قطعۂ جناب شوق و باز تذکرہ فقرہ تاریخ خود بوا نمود عمل تدخلہ تحریر بنام ہمچو آوردہ چند سطور عبارت نثر طنز آمیز فقرۂ اہدا الیہ دارالوک ... نمودند بہ کلم وکالت تبدیل قوم آنا کہ بر ناظرین ... ف ... ہای موصوف الیہ ظاہر و باہر گردد۔

... منصف ... ئیست کہ این تاریخ تاریخیست نادرکہ از عالم غیب بجھما در ... آمدہ اکنوں تلاش ہر ... ہی و بنا ئی فہم بہ زاری جوابش دشوار بطرزۂ اشارہ صنعت ... تحریر خود الفاظ (آمد۔ بخاست) موجود اہیں " مادہ " ہویدا و پیداست ... ہد بے بجد چہرے دراں بگوید تاریخ آں نبی بریم ... دریا فراہم اشتو ... تیرہ ... بجنگ ... افسوس ... یار قدیم شوق کہ لب بہ بیمغزی کشودہ تعلیم برداشت و ... خدا ...

شناخت و خود تاریخ در جواب کہ طبع کردہ از معنی و مناسبت ضروری عاری است معلوم شد کہ
یارما جز نمایش معلومات خود ازاں مفادے بجز انزوے چہ دور بود کہ انصاف کردے
و تاریخ ما داد سخن بدادے چوں چنیں نکرد ہماں لفظ ہمیں نغزی بر قول و فہم او صادق و
واثق آمد باللہ التوفیق — شوق تاریخ محلے گفت یعنے گیرم قصنا نماز آمد
ہمت کلاسہ - خوبی نثر و حسن عبارت طبعی قاضی صاحب بطرے اجمالی بر ناظرین فن کلام پوشیدہ
نخواہد ماند چوں حال نثر جناب اینست نہ معلوم صورت نظم چگونہ خواہد بود تا اینکہ درین مہا حقہ
یک مصرعہ ہم از طبع قاضی صاحب بر نجاست حالش مستور است و اندریں عبارت چند سطرے
آنچہ پا خوردہ است بہ سبیل شورہ رقم میزنم" بر سقف مزاج آئینہ است" غیر محاورہ
فارسی است سند باید آورد - بجائے "از عالم غیب" از پردہ غیب درست بود بمنا
الفاظ فقرہ دیجمہ .....) و ہم دریں فقرہ لفظ "در" بعد لفظ "ما" بہر حسن کلام کہ
زاید آوردہ است اگر در بنیاد ورے گماں بے نداشت ایں جملہ ہم کہ (تدخلہ تخرجہ از لفظ
آمد - بر نجاست موجود ایں مادہ) قابل نظر ناظرین است لفظ (آ ... بر نجا)
با لفظ مادہ چقدر مناسبت قریبہ دارد - و قس علی ہذا

قطعہ نظم جوابی مترشحہ خامہ عنبریں شمامہ ضرغام بیشہ سخندانی و سلحشور معرکہ
سخنوری جناب استادی حضرت مولوی غلام محمد صاحب المتخلص بہ شوق
حیدرآبادی عہدہ دار محکمہ عدالت و کوتوالی و امور عامہ سرکار عالی

قطعہ

چه کرد شوق بگو تا ضیا ترا سوگند ‎ ‎ ‎ ‎ چرا بحق چنین یاوه نا سزا گفتی

اگرچه یار قدیمش خطا بها کردے ‎ ‎ ‎ ‎ مگر نه هیچ سخن از سر وفا گفتی

فزون ز قاضی گردون تمامت فضل و کمال ‎ ‎ ‎ ‎ همه صواب بود گو همه خطا گفتی

عجب که دم نه زنی از مذاق شعر و سخن ‎ ‎ ‎ ‎ نه نظم هیچ نگفتی نه نثر وا گفتی

بر طبع صاف مکدر کند چو رشک و حسد ‎ ‎ ‎ ‎ ز بهر دست نبشتی فنا صفا گفتی

عجب که مغز سر من به حرف بیمغزی ‎ ‎ ‎ ‎ تو خوب مفت بخوردی کذا کذا گفتی

شدی ز کوچهٔ انصاف هائے رو گردان ‎ ‎ ‎ ‎ هر آنچه گفته‌ام دانم که ناروا گفتی

خیال بود مهذب به نغز خواهی گفت ‎ ‎ ‎ ‎ غلط طریق برفتی و بار یا گفتی

نبود چونکه ترا تاب حملهٔ افسون ‎ ‎ ‎ ‎ مرا ز تیرگی عقل نارسا گفتی

بپارسی است به نزد تو واجب التعظیم ‎ ‎ ‎ ‎ گزان نه حرف ز گنگ و ز ناجرا گفتی

که دوے حضرت افسون مگر ز بیمغزی ‎ ‎ ‎ ‎ پسند کردی و بازش نه چون چرا گفتی

مگر اشمردی غریب و بیچاره ‎ ‎ ‎ ‎ هر آنچه خواست دل خود تو بر ملا گفتی

مگر نبود چنین طرز گفتگو جایز ‎ ‎ ‎ ‎ ز غیر سخت شنیدی به آشنا گفتی

به بحث تدخله و تخرجه کلام فضول ‎ ‎ ‎ ‎ چو نقش آب همه پائے بر هوا گفتی

نبود تدخله تخرجه به ماده تو ‎ ‎ ‎ ‎ شگفت نیست بود بچیان که وا گفتی

مگر بجیش ترا اندیشهٔ کن بلا اظهار ‎ ‎ ‎ ‎ فرشته پے نه برد هیچ رمزها گفتی

هزار و سه صد و هم چارده که حاصل تست ‎ ‎ ‎ ‎ خدائے را تو بگو نام نل کجا گفتی

بجز شمار عدد بهر تل بلا امیا | بگو تو باز که تاریخ قاضیا گفتی
شنفت به سر الهام دم زدی افسوس | سپس بحصهٔ ما در رسید وا گفتی
قسم بآنکه بگر گفتنی نبود حیف | سخن دریں که بگفتی تو با خطا گفتی
سخن نه ارث و نه متروکه ایست اقاضی | چرا امناسخه کردی و با قضا کردی
متاع غیر چگونه بقسمت آوردی | ز بهر ثبت گواهی چسان بما گفتی
چگونه داد سخن دادمی به گفتهٔ غیر | بگو که فقرهٔ تاریخ تو کجا گفتی
ز طبع خویش یکی شعر هم دریں تاریخ | اگر تو گفتی و میگفتمی خوشا گفتی
هزار حیف ز شوخی و طرز گفتارت | عجب که باز ز خود خویش را ثنا گفتی
زهی که دشمن انصاف و ظلم دوست قوی | کلام غیر به اظهار خود ز ... گفتی
میان اهل سخن منع نیست گفت و شنود | مگر طریق نباشد چنانکه وا گفتی
چنین نبود سزاوار شان صد قلم کلام | بمشت خاک گرفتی و کیمیا گفتی
سخن ز پایه فتد چون بود نه سرمایه | ز زرگان به شنیدی و با صبا گفتی
عجب تر آنکه بیاوجی ز من ناحق | کلام دور ز حق مرد با خدا گفتی
طریق نیک دریں داوری نه بگزیدی | کلام طنز بصد شوخی و ادا گفتی
تمام نظم مرا حرف حرف کردی نقل | مگر نه هیچ ازاں حرف مدعا گفتی
کلام من که همه صاف و چست بود و درست | بلا دلیل بگو مهملش چرا گفتی
اگر ز لغزش یک حرف هم نشان دادی | هزار بار همی گفتمت بجا گفتی

گہے ز مسلک انصاف در نمی گذریم | بمقتضائے محبت چنیں بما گفتی
ولے نہ نیک بود ہیچ ربط از اغیار | کشد نہ تنگ ترا او کہ نا سزا گفتی
غلام صاحب انصاف و اہل دل ہستیم | تو نیز بر دل اینہا حوالہ ہا گفتی
و ہنوز فتوی نجوم مرا قبول بود | ترا سپاس گزارم کہ حق بجا گفتی
دگر بہ شوق میازار بعد ازیں قاضی | بجائے خویش بیندیش تو چہا گفتی

باہتمام خواجہ محمد اکرام الدین خاں عقیل سررشتہ دار عدالت دیوانی ناظم ضلع لنگسگور تلمیذ حضرت مدالله ظله و اجلاله۔ در مطبع قانونی پریس رونق طبع پذیرفت

تقریظ و تاریخ طبع دیوان ڈاکٹر احمد حسین صاحب المتخلص بہ مائل آغائی ابو العلائی

گرفتم کہ قطرہ افشانی ابر بہار بساط خاک را بسر سبزی دامن از رنگ چرخ اخضری دادہ۔ و پذیرفتم کہ وزیدن نسیم صبحگاہی فضائے چمنستاں دہر را بہ برگ و نوائے گل و بلبل ہمہ صفت بہشت کردہ۔ بسیارے نواہائے دل بدر دادور مرغان چمن ہم پیمانہ باحسگانست و انبوہی شعلہ ہائے آتش گل بہ گلخن افروزی جگر گداختگان ہمسان اما پرکالہ ہائے باد آورد خرمن سوختگان برق جہاں سوز ہوائے عشق بہانہ دیگر دارد و گہر دانہ ہائے رائیگاں ریز خونی سرشکان طوفاں خیز ناپیدا کنار بحر الفت آبے دیگر۔ جنوں زدگان از خود رمیدہ بیدا، وحشت را بجا پایانیست فراخ تر کہ وادی ایمن از خجلت تنگدامنی خویش سر بگریباں فرو بردہ۔ و رنگ رو پریدگان رونق ناکامی را شبستانیست روشن تر کہ چراغ طور از شرمناکی

پردۂ فانوس برنج فروہشتہ۔ ناظم بگرانمایگی مولوی حکیم احمد حسین مایل کہ اوست بزمرۂ قلادہ بگردن گرفتگان سلسلۂ آغائی ابوالعلائی گزین عقیدتمندی و بہ سلسلۂ برادران طریقت ایں عالی خاندان گراں ارزو بہین برادری۔ آرے دل و دماغش داد انداز یا اعجاز و جادو را باہم آمیختہ۔ کمال فن طبابتش جاں بلب رسیدگاں را دم عیسوی بکالبد عنصری در دمیدہ و جادو کلامیش گوسالہ پرستانِ سامری کیش را برقص درآوردہ۔ باثبات دعوئے اولی دیوانِ شاہی گواہ و برد عوائے اخری ایں تحفۂ دکن بیّنہ۔ چہ تحفۂ دکن گنجینہ ایست پر از جواہر پارہ ہائے جگر کاوی آں معدنِ سخنوری و گلشنیت از شگفتگی گلہائے رنگا رنگ زمین صفحہ اش رشک سواد مینو۔ اے شوق اگر پارۂ حواس جمع کردن نتوانی غم نیست بجوید انہ تاریخ طبع ایں نسخہ گرانمایہ می باید سرود فقط

تاریخات طبع تحفۂ دکن

تازہ کلام حضرت مایل چو طبع شد
آں گفتہ ہائے غالب و مومن اسیر و درد
مضمون صاف صاف چو رخسارِ مہوشاں
ہر مصرعیست غیرتِ سرو قدانِ ہر
فکر رسا و طبعِ ذکا نطق دُرفشاں
اورا ہم ایں سفینۂ شیریں کلام را

پس در نوشت پیرِ فلک دفترِ کہن
پارینہ گشت ہیچو ورقہائے یاسمن
بندش خطا مجو کہ بود زلفِ پُرشکن
ہر حرف عینِ سلسلۂ آہوئے ختن
مایل ترا بداد خداوند ذوالمنن
یارب نگاہدار من الشرّ والفتن

تاریخ چو بلبلِ شیدا سرود شوق
باشد نکو بنگِ چمن تحفهٔ دکن
۱۳ ھ ۱۵

دیگر

وه چه درهائے نظم یابل سفت
چرخ لله در قایل گفت

با مسیحا بیانِ او دمساز
می دهد دمبدم دم اعجاز

لفظ لفظش چو لعل رخشانست
صفحهٔ نامهاش بدخشانست

تحفهٔ او بهار می دارد
چمنے در کنار می دارد

چون چراغِ سخن از و بر شد
از زمین تا فلک منور شد

جلوه اش را چو عام گردانید
حُلّهٔ انطباع پوشانید

شوق چون فکرِ سال طبع نمود
از فلک آمده صدائے درود

بلبلِ سدره نغمه زد ناگاه
گلبنِ تحفهٔ دکن دلخواه
۱۳ ھ ۱۵

قطعهٔ تاریخ تهنیت تقرر مولوی محمد عزیز مرزا صاحب بی - اے اول مددگار بر عهدهٔ معتمدی خدمت عدالت و کوتوالی و امور عامه سرکار عالی

پرتو شاهِ دکن ظل اله
باد بالای سر ما ظل او

گر ببیند جهان نو دیگر شود
هم به هندوستان او اول او

الحذر از چشم خشم آلوده اش
دشمنِ بد بخت گشته مبتذل

مرحبا بر حضور آصف ثانی
هست ... مستقل

صاف دل روشن زبان ...
هست آئینه ... متصل

جنید از حضور سلطان ...
رای اقبال ... تحسین منفعل

منتخب فرمودند از اشعار	منصرم شد بہ معقول	کیست آں مقبولِ آں عزیز	خلقتِ او آب و گل
آدمی صورت فرشتہ سیرے	سخت کوش تیز فہم و رزم شمائل	دارد شباب از ہمیشہ کامیاب	دوستانش شاد و دشمن پائمال
	از سرِ حق شوق تاریخش بگو	منصرم گردید بردوی مستقل	

رباعی مشتمل بر تاریخ تقرر عالیجناب مولوی محمد عزیز مرزا صاحب بی۔ اے بہ منصب معتمدی ۱۳۱۵ھ
معتمد عدالت و کوتوالی و امور عامہ سرکار عالی

ایا انکہ بیا کہ بابا باشی	با گوہر و خوش چو آب یا با	اے قدر شناس حق فزی تحسین	تا تو بجہاں عزیز دلہا باشی

تاریخ شادی رائے رتن چند خلف راجہ کلم چند ناظم اول عدالت دیوانی بلدہ

شدہ نوشاہ چوں رائے رتن چند	صدائے تہنیت از ہر سو	ز تاریخ عروسی بالش چہ جستم	الکفا یا بیا و تحفہ بگو

۱۳۱۹ھ

قطعہ تاریخ بنائے خواجہ گلشن

چو شد تیار این باغ نو آرائے	زبانہ سنبل و ریحان و نسرین	سنش با بلبل و گل گفت	دو ہی سو بہار خواجہ گلشن

۱۳۱۹ھ

فقرۂ تاریخ عربی بلا تدخلہ و تخرجہ

وفیہا انہار و نخیل و ریحان

۱۳۱۹

فرد تاریخ فارسی بہ تدخلہ (۱) عدد

شوق خوش از سر الہام الہ	خواجہ گلشن روح افزا سال گفت

تاریخ طبع دیوان شاعر نازک خیال اشیریں مقال افصح الفصحا ابلغ البلغا عالیجناب سید محمد سلطان صاحب عاقل دہلوی مرحوم ۱۳۱۹ھ

بیتِ شاعری استاد کامل	جناب سید سلطان عاقل

سخن سنج و سخندان و سخنور | شبستان سخن را شمع محفل
ز آل مصطفیٰ اولاد حیدر | کزین بود از همه افضل فضایل
نکو خلق و نکو دانش نکو رائے | سراو را بود بس نیکو خصایل
نماند او در جهان لیکن کلامش | دل ما را به یادش کرد مایل
کنون چون این سفینه گشت تیار | رسیده کشتی مقصد به ساحل
بگو شوق از سر الحمد سالش | زهے مطبوع شد دیوان عاقل

قطعهٔ تاریخ تهنیت شادی رائے رادها کشن فرزند جناب رائے بالمکند صاحب ناظم فوجداری بلده

بفضل خداوند کون و مکان | وزیده نسیم خوشی در چمن
بهر گوشه نازد برنگ و بهار | بنفشه شقایق سمن نارون
بفرط طرب اندرین فصل گل | بهر شاخ بلبل شده نغمه زن
شد آراسته بزم فرخنده طوی | که رقصان ز شادیست چرخ کهن
ترنم سرایان زاهد فریب | خوش آواز و گلچهره غنچه دهن
ز جوش مسرت و فور سرور | همه خنده لب خنده رو خنده زن
کزین بزم زینت فزا داد دوش | مبارک سروشی نویدے بمن
بیا بین چه فرخنده بزم است این | که شد کتخدا رائے رادها کشن
خدایش نگهدار از فضل خویش | همیشه ز آفات و شر و فتن

بود خرم و سبز باغ مراد	زفیض کرمہائے شاہ دکن
چنین مصرعِ سال بر خواند شوق	جوان عمر و نوشاہ داماد کشن ۱۳۱۹ھ

قطعہ تاریخ تعمیر مکان مولوی محی الدین احمد صاحب منتظم پیشی عالیجناب نواب ملک بہادر معین المہام عدالت ۱۳۱۹ھ

خلیق و خوش سیر نیکو خصایل	خدا در عز و شانِ او فزاید
بحمد اللہ کہ خوش منظر مکانے	بنا کردہ محی الدین احمد
خدا آباد دارد تا قیامت	ہم عمر و دولت او بیفزاید
درینخانہ شود ہر روز شادی	گہے اندوہ گردِ او نیاید
بہ فخر و افتخار و عزت و جاہ	بکامِ مقصدِ دلہا بسازد
ہمیشہ عشرت و شادی طربہا	خدا در آل و اولادش فزاید
طفیلِ مصطفےٰ ہم آل و اصحاب	خدا بخشاد او را ہر چہ خواہد
بہ سالِ نیک و فصلِ نوبہاراں	کہ تکمیلِ عمارت را سر آمد
بکردم مشورہ شوق از دلِ خود	عمارت خوب ۔ تاریخش بر آمد

قطعہ تاریخ تہنیت سرفرازی خدمت وزارت سلطنت دکن بہ عالیجناب معلےٰ القاب مہاراجہ پیشکار کشن پرشاد بہادر ادام اللہ تعالیٰ اقبالہ و اجلالہ ۱۳۱۹ھ

مہاراجہ و پیشکارِ نظام	کہ مشہور [illegible] درین [illegible]
کزین پیش بد پیشکاری کبیر	وزارت ہم اکنون شدہ شاد
سرِ سروران بادشاہِ دکن	خدیوِ جہان مالکِ سلطنت

گزیدا و ترا بہر دستور خویش ‌ بفرمود شاہانہ چوں مکرمت
دل خلق شاد است و تو شاد باد ‌ فزاید خدا دولت و منزلت
سنش از سر دل چنیں گفت شوق ‌ وزارت بود بندہ درگہت

قطعہ تاریخ تہنیت مراجعت باسعادت شاہ جمشید حشمت سلیمان شوکت خدیو گیہان فخر سلاطین جہان اعلیحضرت حضور پرنور بندگانعالی متعالی خلد اللہ ملکہ وسلطنتہ از سفر دربار دہلی

ساقیا برخیز و بشکن مُہر از مینا و خُم ‌ بیں ز سوئے باختر تا ابر رحمت آمدہ
گل بخندد مے بجوشد مست ہر یک مے پرست ‌ ہر زدہ جامے بکف در بزم عشرت آمدہ
اے نسیم صبح در گلشن خرام ناز کن ‌ بہر گلگشت چمن آں سرو قامت آمدہ
رشک فردوس است آیا رب حیدرآباد کن ‌ از برائے دیدنش رضواں ز جنت آمدہ
شد ز نور مقدمش ہر ذرہ ذرہ آفتاب ‌ شہ بدار السلطنت با جاہ و حشمت آمدہ
دیدہ ہا جاں نثاراں فرش راہ مقدمش ‌ شاہ دیں پرور پناہ ملک و ملت آمدہ
سایۂ یزداں توئی اے ظلکم ممدود باد ‌ دیلم و سلجوق و چیں زیر حمایت آمدہ
اے شہ محبوب عالم بیکساں را دستگیر ‌ چوں بدست دامن شاہ ولایت آمدہ
انتظام نظم عالم از ازل اندر بدست ‌ بہر محبوب نظام دین و دولت آمدہ
روئے پرنورت ز بہر دفع تاریکی بخت ‌ آفتاب طالع صبح سعادت آمدہ
پرتو نور جمالت روشنی شمع طور ‌ شربت خشکیدہ لب آب دہانت آمدہ

ابر نیسان بار از کم مایگی خویشتن	پیش دست جود تو بہر شکایت آمدہ
جنبش ابر و گہر اندر ترازو میکند	چون کلید قسمت ارباب قسمت آمدہ
عدل گستر مہر پرور حامی دین متین	مالک ملک دکن جان رعیت آمدہ
شاد و خرم مصرعہ سال نکو گفتہ است شوق	شاہ آصف جاہ از دہلی بشوکت آمدہ

قطعہ تاریخ ولادت باسعادت ولی فرزند ارجمند عزیزی میاں مولوی محمد عبدالقیوم صاحب آغائی ابوالعلائی ولد باشیلورت سلمہم اللہ تعالیٰ

احسن الخالقین کون و مکان	اوست رزاق و ہم غنی و کریم	وحدہ لاشریک لہ تا	نیست او را کسی معین و سہیم
می سزد کبر و ہم منی او را	زانکہ شافی مطلق است و حکیم	گفت کرسی منار کرا خویش	خاک را برد تا بہ عرش عظیم
حی و قیوم قادر مطلق	نیست او را کسی امید و بیم	بہ تفضل ترحم و الطاف	ہم زر احسان و آسمان عمیم
در شب آن مولوی قیوم	کرد روشن دگر چراغ حریم	شوق سال تولد مسعود	گفت ابدا از ثنا رحیم
	داد فرزند از سر بخشش	عبد قیوم را خدا کریم	

تاریخ انعقاد دربار دہلی بتقریب جشن تاجپوشی ملک معظم ایڈورڈ ہفتم قیصر ہند حسب فرمایش دوستے گفتہ شد

اے شہ والا ہمم ایڈورڈ ہفتم تاجور	نازد زمین ہند از فضیلت بہ چرخ ہفتمین
حضرت عیسیٰ بسر چرخ چہارم از خدا	التجا میکند بہر تو اے شاہ زمین
میتوان گفتن پس از لارڈ کرزن وائسرائے	کو بہ تدبیر نکو از بہر تو رائے رزین
منعقد فرمود جشن قیصری دربار را	با امیران والیان جاہ صاحب تاج و نگین

چرخ با این کثرت چشم کواکب بدید	همچنین جشن عظیم الشان و زیبا دلنشین
جلوه گاه بادشاهان شد مبارک انجمن	میکند رضوان تماشایش هر دم از کمین
اندرین بزم کرامت موج خیز لطف و مهر	بود از بحر شرافت هر یکے در ثمین
تهنیت گویان همه در پیش گرد تخت تو	مالکان کشور هند و دکن تاتار و چین
میکند شمس و قمر زین انجمن کسب ضیا	اے زہے انوار و زینت رونق بزم برین
هر که آمد از پئے نظاره اش از راه دور	گشت جاه و دولت و اقبال با او همقرین
مشورت کردم ز دل گفتا بگو تاریخ نیک	شد مبارک تاجپوشی شاه را زیبا گزین

قطعه تاریخ تهنیت رونق افزای عالیجناب مهاراجه بهادر یمین السلطنت

مدار المهام سرکار عالی بتقریب جلسه شادی میان احمد علیخان صاحب

مددگار ناظم صاحب ناظم جمعیت سرکار عالی

محمد علیخان پسر احمد حق	بنام محمد بخواند درود	خدایا چو شد غریب النواز	بروی جهان بادشاهی کشود
بعهد نکو شاه فرخنده خو	که دستور خود را مخاطب نمود	یمین سلطنت راجه راجگان	بسے داد و شد در رب الودود
شادی که چون میمون گشت خوام	پذیرفت دعوی نوازش نمود	سنش گفت شوق او که از ره علم	قدم بخت فیروز و عزت فزود

قطعه تاریخ تهنیت شادی میمنت آبادی میان نواب احمد علیخان بهادر خلف اکبر عالیجناب

نواب محمد علیخان بهادر آغائی چشتی ابو العلائی مددگار ناظم نظم جمعیت

طفیل هند ولی خواجه غریب نواز	شگفت غنچه دلها دوبن تا صمیم	و زید باد بهار رجا ابد	چمن بخنده در آمد ز لطف عمیم
بنام الجهان را خوشا کرد	رسید چون در خواجه گاه نسیم	صبا ز ابر کرم فرش بگسترد	هوا و فضا جمن گرد نسیم

شنیدن که و چون بزم تہنیت انگیز	فلک بر قصد او مداحی شدہ مستقیم	خوش است بجمع جبار تہنیت محفل	بجاست گر تو بگوئی کہ جلوہ گاہ کلیم
بہار ساحت خوش گشت و ہم جہان بند	فزود رونق بزم جمع برسم قدیم	برسم تہنیت آورد زر بسی سہرا	بہار رنگ ہمہ باغ و جا بہشت نسیم
نواب احمد علی خان عالیشان صاحب اقبال	ترا کہ طبع حلیم است و ہم عقل سلیم	جلوس کرد بہ مسند خوشی بر تخت بخش	مدام باد عروس مراد با تو ندیم
	ز روئے سن عیسوی شوق آن عاقل	بگفت باد درین بوستان ہمیشہ نسیم	

قطعہ تاریخ استقلال رائے بالمکند صاحب بی۔اے۔ بر نظامت اول فوجداری بلدہ ١٣٢٠ھ

اے خوشا فوجداری بلدہ	منت مر خدائے عز و جل	حسب فرمان بادشاہ کن	کردست از جملہ خسروان فضل
خوش بسر بیک رائے بالمکند	مستقل گشت ناظم اول	شوق گفتہ بسال ان مسند	حاکم نیک بخت و پاک عمل

قطعہ تاریخ تہنیت خدمت اول تعلقداری ضلع جناب فصیح الدین احمد صاحب

فصیح الدین احمد فیض گستر	تعلقدار شد از فضل داور	دل ہر جملہ رعایا تحت	شدہ زیں مژدہ تازہ چون گل تر
ہوا خواہِ تو جملہ از دل و جان	ترا حق بر ہمہ کردست افسر	ابر رحمت عنایت در جہانگیر	بہی خواہان ایں فتح سراسر
نثار شاہ جان خود بکردند	کہ فرو گشتند ہر دو نام آور	ترا اسم خوش گلے زا باغ ہی	برنگ بوستان آرا ودادی
بود کشت امید سبز و شاداب	شود نخل تمنا بار آور	بجستم سال این فرخندہ مسند	سروش گفت بگوشم بالا اختر
	بخوان ایں عصر برجستہ تاریخ	زہے حاکم سخندان نا زیرور	

قطعہ تاریخ تولد ہمشیرزادہ نواب حافظ محمد عبد الصمد صاحب المتخلص بہ صمد ١٣٢٢ھ

مسمی محمد مسعود مد عمرہ فرزند محمد محمود صاحب

خداوندا توئی مطلوب و مقصود	وجود جملہ عالم از تو موجود	تو دادی جلوہ ایجاد و کونین	وگرنہ بود ساجد ہم نہ مسجود
ہمہ پیش جلالت سرفگندہ	نصیر سامری فرعون و نمرود	صفی آدم کلیم اللہ و عیسیٰ	نبی ما ہمہ از سر دادند

جبین مصطفی روشن ز نورت	گرو شد شام کفر و شرک مفقود	محمد مظهر ذات الهی	برو بادا درود غیر محدود
گرامی مصدر آن گوهر تابان	که گردید او همه نابود را بود	مرا فخر است پیک نیک بخت	نوید داد ان فرخنده مولود

بدنیا شوق تاریخش بگفتم | که خوش میلاد مسعود محمود

قطعه تاریخ تعمیر دولتسرائے صدر الصدور حکیم الحکماء جناب نواب محی الدوله بهادر ناظم امور مذهبی ۱۳۲۲ھ

به عهد شاه محبوب علیخان	کزو نازد سریر جهانبانی	کنارا گیر میر عالم	قریب و محمود الزمانی
محی الدوله حامی شریعت	فهیم و نکته سنج و قدردانی	حکیم و حکمت آموز حکیمان	نمکخوار قدیم مرزبانی
به او نازد نظام صدارت	ادیب کامل فرما کاردانی	سرمایهٔ الوان نعمت	ز بهر مهمان خوش میزبانی
به حال بیکس و بیچارگان همدم	شفیق و لطف گستر مهربانی	بنا فرمود قصر روح افزا	کریم الطبع عالی خاندانی

بگو اے شوق سال اتمام مسرت | نشیمن دلکش مکانی

قطعه تاریخ تهنیت تقرر جناب مولوی میر قمر الدین صاحب وکیل برکنیت مجلس عالیه عدالت

لیلی بخت خجسته دوش با نازو ادا	مژده با مجنون دل از پردهٔ محمل بگفت
اے که بنگر آن مه اوج سپهر حلم و علم	در زمان سعد آمد بر سر منزل بگفت
هر یکے از فرط شادی چهره برافروخته	گشت آسان از سعادت بود هر مشکل بگفت
یعنی قمر الدین خورشید والا نسب	عاقبت شکل مه نو شد مه کامل بگفت
شوق چون گشتم مراقب بهر ادراک سنش	رکن مجلس میر قمر الدین عاقل دل بگفت

قطعه تاریخ خیر مقدم و تقرر عالیجناب مولوی محمد عزیز مرزا صاحب اول تعلقدار ضلع بیدر برکنیت عدالت العالیه سرکار عالی ۵ شعبان ۱۳۲۳ھ م ۳ آبان ۱۳۱۵ف بروز جمعه

بیا بیا که صفا آمدی سرت گردم | بعز و فخر بنه بر سر فلک پا را
شاده ایم به راحت بجلوه افزائی | سرور و نورِ دل و دیدهٔ تمنا را
سزد که جمله محبان خیرخواه نت | کنند سجدهٔ منت خدائے یکتا را
سپس به جملگیان و ترا همی باید | بدل کنیم دعا شاهِ فخر دارا را
شه نظام عطاپاش و ظلِ سبحانی | کنند ناز به نامش سکندر و دارا را
نثار باد دل و جان به فرقِ شاهِ دکن | بکرد شاد ز الطاف خود دلِ ما را
بنائے رکن عدالت ز بندگانِ قدیم | که انتخاب بفرمود مرد دانا را
عزیزِ جان خلایق انیس اهلِ دلان | که کرده انتسابے او علاجِ دلها را
بحسن خدمت سلطان و فیض پاس نمک | همیشه دید بچشم کرم رعایا را
مراحمِ شه آصف ترا مبارک باد | زبون کند غضبِ او نصیبِ اعدا را

بگفت شوق مبارک سن از سرِ وقعت
همیشه شاد به بینم عزیز مرزا را

قطعهٔ تاریخ بنای مسجد در خواجه گلشن ملکی نواب محمد علیخان بهادر جاگیردار و مددگار محکمهٔ نظم جمعیت سرکار عالی از جانب محل موصوف الیه

کنیز از کنیزان سلطان سند | محلِ محمد علیخانِ دانا | بنا مسجدے کرد در خواجه گلشن | جزایش به بخشد خداوند یکتا
چه پاکیزه مسجد چه ... | به عظمت بنا ده تر از چرخ بالا | دو شمع پے سال گفتا ز سر تمن | بگو شوق خلد اقامت بانیجا

قطعهٔ تاریخ افتتاح دواخانه در شهر بدر با اهتمام نواب حافظ محمد عبد الصمد صاحب

التخلص بہ صمد موسوم بہ دواخانہ شفائی

شنیدم کہ عبدِ صمد نیکخو / دواخانہ بکشود فرزانہ گفت
فہیم سخن سنج و روشن دماغ / بسے نکتہ ہا حکیمانہ گفت
نسبے حافظ و حاجی دکام شام / کہ وصفش سر شمع پروانہ گفت
صبا در چمن این نوید لوبی / بخندہ چو گل رخ پیمانہ گفت
خوشا از سر باغ تاریخ شوقؔ / مبارک شفائی دواخانہ گفت

قطعہ تاریخ عطائے خرقہ خلافت بہ نجم الدین صاحب خلیفہ ہدایت علی صاحب ابوالعلائی

سوائے آدم خاکی دگر ز ارض و سما / کسے نخواست گرانباری امانت را
بفضل خالق یکتا طفیل ختم رسل / گزیدہ ایم برائے خود ایں عنایت را
بفیض سلسلۂ بوالعلائیہ بجہاں / بسیط کرد ہدایت علی ہدایت را
بہ نور مطلع صبح سعادت ابدی / نمود راہ بسے مبتلائے شامت را
کسے کہ نام شہ بوالعلا بگیرد یاد / ہمیں بہانہ کفایت کند شفاعت را
جمال پاک کسے دید یک نظر واللہ / ضیا فزود ہمہ دیدۂ بصارت را
بہ نجم دیں ز سر آگہی بگو اے شوقؔ / کہ زیب تن بکنی جبۂ خلافت را

قطعہ تاریخ تہنیت عطائے خطاب نواب صفدر علیخاں بہادر مددگار کوتوال صاحب بلدہ ۱۳۲۳ھ

میر محبوب علیخاں خسرو جم جاہ را / یا خدا جملہ مرادِ دل عطا کن بے درنگ
ہست او جانِ رعایا فیض بخش بندگاں / مالک ملکِ دکن یار وفادار فرنگ
چوں چہل سالہ مبارک جشن سالِ عمر شاہ / منعقد گردید با صد زینت و صد زیب و رنگ
اندریں بزمِ طرب دربار دربارِ شہی / مجتمع بودند جملہ اہلِ رائے صلح و جنگ

اے خوشا محفل چہ محفل رشک گلزار ارم — مطرب و ساقی ہمہ موجود با مینا و چنگ
نایب میر عسس صفدر علیخاں را خطاب — شاہ بخشید و فزودش فخر و عز و نام و ننگ
از سر دولت بگو اے شوق سلطان کن — وہ خطاب نیک و لائق داد صفدر یار جنگ

قطعہ تاریخ تہنیت خطاب سلطان یار جنگ [۲۳] بہ عالیجناب نواب میر [۱۳] وزیر علیخان

بہادر کوتوال بلدہ دام اقبالہ

بہ ہنگام مبارک عہد نیکو جشن جلوسانی — چو شد بر تخت شاہی شاہ آصف ظل سبحانی
نظام الملک محبوب خلایق خسرو عالم — بہ شوکت قیصر و دارا بہ رحمت لطف یزدانی
سر اجلاس سوئے جاں نثاران نیکخواہاں — بدید از گوشۂ چشم مبارک مہر سلطانی
خطابے داد آں میر عسس کوتوال بلدہ را — فزودہ عزت و شانش بالطاف فراوانی
سن ایں مہر خوانی شوق تا ارزوئے بسم اللہ — دل سلطان یار جنگ خرم باد - بہ خوانی

قطعہ تاریخ تقرر منصب خدمت کوتوالی [۲۳] از روز بیرون [۱۳] بلدہ

سید نیکبخت میر وزیر علی — خاں بہادر خطاب کرد نظام
منزلت جاہ روز افزوں باد — بہ طفیل نبی خیر انام
نیز اصحاب و اہل بیت رسول — بہر امداد و احباب امام
بوالعلا قاسم و شفیع حسن — شاہ داؤد حجۃ الاسلام
از براے ستایش ہر کار — ہم اعانت کنند با تو مدام
جان فدائے شد وزیر قوی — داد وقت شاد رب ذوالاکرام

از عنایات خسروِ دیجاه | گشت حاصل مراد خاص و عام
عز اصدار یافت فرمانے | که دهی کار شحنه را انجام
شوق بخواند از سرِ نصرت | منصرم کوتوال شاد مدام

قطعۂ تاریخ تہنیت شادی میمنت آبادی میاں مولوی محمد شمس الدین صاحب منشی فاضل فرزند مولوی محی الدین احمد صاحب منتظم پیشی نواب معین المہام عدالت و امور عامہ سرکار عالی

تبقریب ہمایون عقد نیکو | شده آراسته فرخنده محفل
ترا ای شمس دین بادا مبارک | عروس آئینه رو در مقابل
ترقی ہائے روز افزون الہی | بود نوشاه را ہر لحظه حاصل
مدارج را بہ منزل مقامے | تکمل باشدت چو ماه کامل
خدا و مصطفے شاه ولایت | ترا مشکل کشا ہنگام مشکل
محبان تو چون گل خنده بادا | ہمیشه دشمنانت پای در گل
سن این عقد نیکو شوق گفتا | قران شمس و زہره شادی دل

قطعۂ تاریخ مراجعت مولوی علی احمد صاحب سررشتہ دار کوتوالی بلده از سفر مدراس ۱۳۲۳ھ

منجانب مجلس احباب

علی احمد خدا پاینده دارش | کزو در بزم احباب است زینت
بود آراسته بازیورِ علم | سر و سینه دلش میزاب رحمت
صفات نیک و پاکیزه خصائل | برارد با ہمه چشم مروت
بکارِ دوستاں ہر لحظه پویاں | گہے پیچد نه سر از راهِ الفت
دلش بیزار از شرک و دوئی لیک | شریکِ دوستاں در رنج و راحت

همائے بختش از بالا پریدہا — نهد منت سعادت بر سعادت
سرِ ہر گام ہنگامِ خرامش — مبارکباد میگوید فراست
سخن پیرائے سخن فہم و سخن گو — سخن سنجد بہ میزانِ فصاحت
دہد جولاں اگر اسپِ کرم را — ز حاتم طے کند زاید مسافت
شگفتہ باد ہر دم غنچۂ دل — فزوں گردد الٰہی عمر و دولت
بیامد از سفر چوں گل بہ گلشن — دلِ احباب خنداں از مسرت
ز یاراں گوش کن حسنِ طلب را — بدہ چندانکہ باشد دستِ قدرت
بکن ز اندازہ زاید نذرِ مجلس — بہ تو نازند تا اربابِ ہمت
فدا بادا سرِ ایں خیر مقدم — سرِ اعدا و خصمِ زشت طینت
بگو شوق از سرِ امید سالش — الٰہی دیدگاہ دارش سلامت

قطعۂ تاریخ تہنیت تقریب عقد خوانی شہزادۂ والا تبار سلطان دکن ظلہم العالی خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ

مژدۂ وصلِ صبا گفت بگوشِ بلبل — حبذا شاہدِ مقصود شدہ جلوہ فگن
نرگس از ناز [illegible] بگلشن [illegible] — می وزد بادِ بہاری بہ خیابانِ چمن
غنچہ بشگفت بخندید گلِ باغِ امید — عطر بیز است باطرافِ جہاں بوئے سمن
سرو بالا شد و بالید نہالِ امید — گشت رنگیں ہمہ از کثرتِ گل صحنِ چمن
یک تبسم بکند ہم دگرے خندہ زند — شاد و شاد است دلِ پیر و جوان مرد و زن

من بتفتیش چو جستم سبب شادی عام — گفت این تازه خبر رقص کنان چرخ کهن
محفل عقد ولیعہد بہادر ذیشان — گشت آراستہ از حکم شہ ملک دکن
خطبہ برخواند سپس گفت دعا قاضی شہر — عیش افزا شدہ از فرط طرب ملک دکن
از سر جلوہ بگو شوق مبارک تاریخ — عقد شاہزادہ دلبند شہنشاہ دکن
۱۳۲۴ھ

قطعہ تاریخ سنہ عیسوی

بفضل خداوند کون و مکاں — شدہ عقد شہزادہ کامگار
سن عیسوی ہمچنیں گفت شوق — ثریا بریں عقد بادا نثار
۱۹۰۶ء

قطعہ تاریخ تہنیت کتخدائی مولوی سید حمید احمد صاحب فرزند جناب مولوی سید خورشید احمد صاحب وکیل درجہ اول

کرد بزم شادی فرزند خود آراستہ — مولوی خورشید احمد سید والا نسب
اے حمید احمد ترا باشد ہمیشہ دستیاب — عیش و عشرت شادمانی دولت علم و ادب
بارور دارد خدا نخل امید اندر جہاں — از طفیل حضرت ختم رسل شاہ عرب
جیب و دامان تو بادا پر ز گلہائے مراد — دشمنت گردد اسیر حلقۂ رنج و تعب
از سر دل شوق تاریخ تاہل عقد گفت — بادا روز و شب الہٰا محفل عیش و طرب

قطعہ تاریخ تہنیت عطائے خطاب از بارگاہ خسروی بہ عالیجناب نواب حضور نواز جنگ بہادر دام اقبالہ

بندہ پرور خسرو ملک دکن — میر محبوب علی گردوں قباب
پرتو فیض نوازش در جہاں — نور افشانست ہمچوں آفتاب

بندگان حضرتش را عز و وقار مصلح الدین علی فرزانہ را	میفزاید روز افزون حد منصب جناب کرد از ارکان دولت انتخاب	ہر یکے از خیر خواہان کہن داد سر او را ز لطف خسروی	با خطاب و قرب شاہی کامیاب آن گرانمایہ خطاب لاجواب
	مصرع سال ہمایوں گفت شوق	شد مبارک حاکم الدولہ خطاب	

قطعہ تاریخ تہنیت عقد صاحبزادی صاحبہ حضرت پیر و مرشد جناب سید احمد صاحب نبیرہ قادری قبلہ و کعبہ مدظلہ العالی

۱۳۲۴ھ

حمد خالق را سزد زیبد محمد را ثنا
بعد ازاں شائد پئے غوث الورا مدحگری

اے شہ بغداد عیسیٰ دم سرت گردم بصدق
شد ہمہ باطل ز اعجاز تو سحر سامری

قیصر و دارا سکندر شاہ جم فغفور چیں
میکند آیا ز کمتر بندگانت ہمسری

ہر کس از برکات فیض غوث اعظم بہرہ ور
از طفیل سید احمد شہ نبیرہ قادری

سیدی آل نبی اولاد پیر دستگیر
بر شرفہائے تو نازد مہر چرخ چنبری

چوں نباشد در دو عالم خادمانت را وقا
برگزیدہ چوں ترا داور ز بہر داوری

تو ز بہر کامیابی غلاماں روز و شب
میکنی ہر دم دعا در بارگاہ قادری

شکر الطاف تو اے ابر کرم بحر عطا
کے ادا سازد یکے از صد زبان شاعری

از عنائے جد والائے تو یابد افتخار
شوق ہم مانند عرفی و ظہوری انوری

مجلس عقد ہمایوں صبیہ عفت مآب
منعقد فرمودہ چوں بزم جشن اکبری

شوق میگوید ز روئے حمد تاریخ سعید
برگزیدہ عقد بنت سید احمد قادری

۱۳ ھ ۲۴

قطعہ تاریخ تہنیت تولد فرزند میاں مولوی محمد شمس الدین احمد صاحب خلف جناب مولوی محی الدین احمد صاحب منتظم منشی نواب معین المہام بہادر عدالت امور عامہ سرکار عالی

نکو فرزند رشک مہر انور	تولد شد بہ شمس الدین احمد	نہال نخل امید و تمنا	الٰہی دایما سرسبز گردد
شبابت مند برخوردار بادا	ز عمر و بخت و دولت کامیاب باد	ز رخشاں شد چو ماہ دو ہفتہ	چنیں سال ولادت شوق گوید
	شبستان دل و جاں کرد روشن	زہے چشم ضیاء الدین احمد	

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت شاہ سید محمد طاہر قادری نبیرہ عالیجناب سیدنا و مرشدنا حضرت شاہ سید احمد صاحب قبلہ نیر قادری مدظلہ العالی

شمع بزم خاندان حضرت غوث الوریٰ	لمعہ نور تجلی ہائے ذات داوری
ذریات مصطفےٰ جان علی آل رسول	نیر برج شرف رشک ضیائے قادری
شد تولد طاہر نامی عزیز جان و دل	دلبر خواجہ محی الدین شاہ قادری
یعنی فرزند سعادت مند قادر بادشاہ	نکتہ داں رمزہائے باطنی و ظاہری
چوں منور کرد عالم از سر دل شوق گفت	مہر انور سبط شاہ سید احمد قادری

قطعہ تاریخ تہنیت عطائے خدمت معتمدی عدالت و کوتوالی و امور عامہ از پیشگاہ اعلیحضرت بندگانعالی متعالی خلد اللہ ملکہ بہ جناب مولوی محمد عزیز مرزا صاحب بی۔ اے

بعد حمد خالق ارض و سما	شوق میگوید ثنائے مصطفیٰ	مدح محبوب علی شاہ دکن	عاشق نام حبیب کبریا
التجائے کرد بعد از غور و فکر	تا بیاد خود و سید خلق خدا	یک بیک از بارگاہ خسروی	نیک فرما صاحبا را آمد بنا
ہر یکے دلشاد شد زیں انتخاب	مرحبا صد مرحبا صد مرحبا	شوق تاریخش بگفتا از تہنیت	بر عطائے او شہا جاں فدا

از سر الطاف کرد نبی محمد | با مرزائے عزیز الخلق را

قطعہ تاریخ تہنیت شادی میمنت آبادی جناب مولوی مرزا احمد صاحب خلف الصدق عالیجناب عزیز مرزا صاحب منصرم معتمد سرکار عالی

۱۳ ھ ۲۵

نسیم صبح وزید و گل امید دمید | برقص آمدہ مرغ چمن چو این بشنید | کہ بہر عقد بیا یا بزم آراستند | بعهد شاد کن ہم زبان سعید

ندا بداد ز غرفہ نشاط خانہ عیش | بدست آمدہ بہر کشاد کار کلید | بہ فضل حق شدہ نوشاہ میرزا احمد | عروس مقصد دل در کنار خویش کشید

دعا پس از عقد حضرت قاضی | بخواند سورۂ اخلاص از کتاب مجید | صدائے تہنیت و ہم مبارک و تحسین | ز اہل بزم طرب تا بگوش چرخ رسید

بگفت شوق مبارک عزیز مرزا را | زہے ز عقد بشد فتح باب امید

قطعہ تاریخ تہنیت عقد سعید جناب مرزا محمد عبد القیوم بیگ صاحب سلمہ اللہ تعالی

خوشا عقد نیکو صفا بزم شادی | شدہ در دو عالم زبانزد مبارک | سنش از سر آرزو شوق گفتہ | ترا عبد قیوم گردد مبارک ۱۳ ھ ۲۵

قطعہ تاریخ ولادت باسعادت فرزند ارجمند عالیجناب محمد علیخان صاحب جاگیردار و مددگار ناظم نظم جمعیت سرکار عالی

ترا ای محمد علیخان خوشخو | خدا کرد فرزند نجم عنایت | مہ صوم یکشنبہ ہم بست و ششم | سحرگاہ میراث ادا عبادت

بہ ہنگام خوش بود اوان نیکو | بہ فضل خدا شد مبارک ولادت | شدہ نامور نام محبوب علیخان | بہ حسن و جمال است کان ملاحت

سنش شوق از فرط جوش مسرت | بگو روز نو آفتاب سعادت

قطعہ تاریخ ولادت باسعادت دو شاہزادگان بلند اقبال اعلیحضرت بندگانعالی متعالی خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ

۱۳ ھ ۲۵

ترا ای خداوند برنا و پیر | بود ز آفرینش سپید و سیاہ | چو ظل خدا شاہ نظام مبین | رعیت نواز زندہ عالم پناہ

بیکبار فرخندہ از فضل خود | عطا کردہ دو شاہزادہ بشاہ | خوشا ای خدا شاد و شہزادگان | بمانند تا دور خورشید و ماہ

بحق نبی و آل و اصحاب او	بود روز افزون حشم عز و جاه	نصیب بهی خواه عشرت بود	شود دشمنانش جگر او تباه
	ز روی همایون شش شوق گفت	یکے آفتاب و دگر رشک ماه	

غزل مدحیه مع التاریخ رونق افروزی عالیجناب مهاراجه بهادر یمین السلطنة مدار المهام سرکار عالی به خواجه منزل کاشانهٔ محمد علیخان صاحب جاگیردار و مددگار ناظم جمعیت سرکار عالی ۱۳۲۵ھ

سرو چمید گل دمید موسم خوش فرا رسید — باد صبا ز سوے خلد در چمن جهان وزید
نغمه سرود عندلیب غنچه به خنده لب کشود — شاهد مدعا دل پرده ز روے خود کشید
عهد نظام بخت ور شاد و وزیر خوش سیر — شب همه شب برات شد روز همه چو روز عید
فیض رسان و فیض بخش بنده نواز و دادگر — گشت رهین منتش جمله چه از سیه سپید
معدن لطف و الکرم مخزن خلق و ذی همم — گشته تمام بهره مند از تو قریب و هم بعید
گام زدی به هر کجا بهر کشاد کار خلق — نام خدا که پیش پیش فتح و ظفر رسید
کلبهٔ بنده چون چمن ساختی از قدوم خود — باد ترا ز فضل حق جاه و حشم فزون مزید
طبع رسا گهر فشان تاج سر سخنوران — هان ز ریاض خسروی نیز گل مراد چید
شوق بگو بمیت شنو نام خدا بود یقین — شاد یمین سلطنت باب کلام را کلید

قطعه تاریخ تهنیت شادی میمنت آبادی صبیهٔ عالیجناب محمد علیخان صاحب جاگیردار و مددگار ناظم صاحب ناظم جمعیت سرکار عالی ۱۳۲۵ھ

محمد علیخان خدایش نگهبان	معینش بود خواجه بنده پرور	هزار و سه صد و بست و پنج هجری	ز شعبان تاریخ هفده نکوتر
بروز نکو پنجشنبه مبارک	بساعت فزونتر از آن خوشتر	بیاراست بزم شهر روشن تر	بصد زیب و زینت عقد دختر

چہ دختر جگر گوشہ بختاؔں اُو	سلیقہ پسند و ہے نیک اختر	بہ نوشاہ یسین خاں عقد کردش بہ بخشید سیم و زر و لعل گوہر
ہمہ جمع بودند در بزم شادی	وضیع و شریف و مقیم و مسافر	صدائے مبارک مبارک سلامت بلند آمدہ از ہمہ سو سراسر
	سنش از سر بارک اللہ شوق	بگو۔ دایما باد داماد و دختر

قطعہ تاریخ تہنیت تقرر جناب راے بالمکند صاحب بخدمت رکنیت عدالت العالیہ سرکار عالی

خجستہ عہد و مبارک زمان و دور سعید	کہ بر زمین دکن رشک برد چرخ بلند
دلم فدائے شہ بندگانِ ملکِ دکن	رعیت نواز و فلک مرتبت ظفر پیوند
ندید ثانیِ شاہِ نظام کس بجہاں	رحیم و باذل و بندہ نواز و داد پسند
دعائے شوق بود روز و شب شاہِ آصف	بزیر حکم تو بادا تمام پست و بلند
جہاں پناہ توئی سایہ گستر عالم	تراز دور زمانہ مباد ہیچ گزند
زنور پرتوِ روئے تو شب بزم خیال	کہ عاشقان جمال تو شمع افروزند
یمین سلطنت وجاں نثار شاہِ دکن	وزیر اعظم و فرزانہ رائے و خلق پسند
قدیم پرور و حق آفرین و قدر شناس	کہ مستحق ہمہ گشتند از تو بہرہ مند
ز بہر رکن عرضداشتیکہ پیش شدہ	صدور یافتہ فرمانِ شاہِ بخت بلند
بہ انتخابِ تو عز قبول بخشیدہ	بکرد شاد دلِ بندگان خود صد چند
کمال شوق مبارک سنش ز روے دعا	بگفت۔ رکن مجلس شدہ است بالمکند
	۱۳ ھ ۲۶

فصلی

شنو ز شوق ہمیں مصرعہ سنہ فصلی	کہ گفت۔ رکن مجلس شد است بالمکند
	۱۳ ف ۱۷

قطعہ تاریخ تہنیت صحت مزاج عالیجناب نواب محمد علیخان بہادر جاگیردار و مددگار ناظم جمعیت سرکار عالی

محمد علیخاں فرخندہ خو را	خدا داد صحت بہ فضل عمیم	برِ رو اماں شوق تاریخ گفت	بہ باشی سلامت برب کریم

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت نبیرۂ جناب نواب محمد علیخاں بہادر جاگیردار و مددگار صاحب محکمۂ ناظم جمعیت سرکار عالی ۱۳۲۶ھ

محمد علیخان والا گہر را	عطا کرد حق سبطِ خورشید طلعت	بگفتہ چنیں شوق سال مبارک	زہے روئے تابان نجم سعادت

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت فرزند محمد یعقوب ابن غلام حسین مرحوم آغائی ابو العلائی ۱۳۲۶ھ

بہ یعقوب ابن غلام حسین	تولد پسر گشت یوسف نظیر	سنش شوق گفتہ انام خلیل	نہادیم نامش عیان دستگیر

قطعہ تاریخ تہنیت عطائے تمغۂ طلائی از سرکار بہ حکیم نواب محمود علیخاں صاحب خلف نواب محمد علیخاں بہادر بصلہ نمایاں کامیابی امتحان سند طبی یونانی ۱۳۲۶ھ

طلائی تمغہ دستور اعظم	ز دستِ خاص از روئے عنایت	بہ محمود علیخانِ جوان بخت	عطا کردہ بہ جلدوئے لیاقت
خداوندا بایں جوہر شناسی	بداری شاد و را دایم سلامت	بگفتا شوق سالش از سر زر	زہے زیبد سعادت در سعادت

قطعہ تاریخ حکیم نواب محمود علیخاں صاحب موصوف بہ تہنیت تقرر اعزازی مددگاری افسر الاطباء یونانی سرکار عالی ۱۳۲۶ھ

بہ طول عمر باشی زیرِ ظلِ بزرگان دائم	خوشا محمود و مسعود و زہے با بخت بیداری
بروئے حق بگوا اے شوق محمود علیخاں را	خدا بادا مبارک نیز اعزازی مددگاری ۱۳۲۶ھ

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت محمد یعقوب فرزند محمد احمد دواساز ابن محمد یعقوب دواساز

شد یعقوب شادا بصحبت یوسف بوی	زخجلت مقابل بش با او قمر شد	بگفتا همین شوق سال هلال نو	تولد بصاحب چو مهر و پسر شد

قطعهٔ تاریخ استقلال جناب مولوی صفی الدین محمد بر خدمت دوم مددگاری معتمد عدالت و کوتوالی و امور عامه سرکار عالی ۱۳۲۶ ھ

ترا ای معتمد عالم عزیز میرزا نامد	اگر این شوق میگوید بنام حضرت باری
گرامی تر زجان هستی بحسن خلق و خوشخوئی	کزان لطفهای عالم را رهی خویشتن داری
نباشد حاجت پیش تو عرض حال خود کردن	زاحوال تمامی ماتحت نیکو خبرداری
بنوشد هر کسی جام مراد خویش از دستت	برائی تشنه کامان چشمهٔ فیضت بود جاری
ترقی روز افزون باد در اقبال و شان تو	که شان حق رسان بهر هر ذی حق کند یاری
برنگ حق رسی چون سرخرو گشته صفی الدین	بگشته زرد رو از رشک مهر چرخ زنگاری
ترا بادا مبارک شوق فرخ سال گوید	صفی الدین محمد مستقل دوم مددگاری ۱۳۲۶ ھ

قطعهٔ تاریخ تعمیر بالاخانه خواجه منزل

ز روی بنا شوق تاریخ برخوان	رفیع البنا از فلک خواجه منزل ۱۳۲۶ ھ

قطعهٔ تاریخ شادی میمنت آبادی برخوردار نور العین برادرزاده ام میان مولوی محمد صدیق حسین عرف کبیل جاول

سرور افزای دلها اقارب	ضیای چشم شوق و لسانی	سعید ارجمند نیک کردار	خدا شادی نماید از بخت رسائی
ادیب عالم و دیندار و مومن	هوا خواهش فلاطون و سنائی	تر و تازه کن جان اب و عم	به شمع خانهٔ او روشنائی

چو نوشہ مولوی احمد حسین است	کز و نازد عروس با حیائی	میان زوج و زوجہ یا الٰہی	بود دائم طریق دلربائی
	بگفتہ شوق تاریخ از سر جان	کہ سعد و نیک بادا این کتخدائی	

قطعہ تاریخ تہنیت گلپوشی تسمیہ خوانی فرزندان مولوی سید عبدالمجید صاحب وکیل ضلع رائچور

۱۳۲۶ھ

عبد غفار پاک و عبد علیم	نیکو ابنا میر عبد مجید	بہر شادی کتب ہر دو	از پدر بزم منعقد گردید
شد مبارک چو رسم گلپوشی	داد باد صبا بہ خلق نوید	شوق تاریخ گفت از سر جان	باد دائم خجستہ بزم سعید

۱۳۲۶ھ

قطعہ تاریخ قیام انجمن تجارت قومی در شہر بھوپال بسرپرستی جنابہ عالیہ والیہ ریاست بھوپال دام اقبالہا

ستودہ شمائل شجاعت حسین	بہی خواہ قوم است اہل دل	بفکر رسا و نگاہ عمیق	ز تائید غیبی ورا زین
بہ بھوپال قائم بکرد انجمن	زبہر تجارت بطرز حسین	تجارت گہ قوم بھوپال شد	بحکم جہانبان آں سرزمین
رئیسے کہ از راہ فیض و نوال	شد این انجمن را معاون معین	بفر سود در ماہ اول ربیع	کنند افتتاحش مسرت گزین
از آن رو کہ خود ہست در راہ نیک	بفرماہی گشتہ کرسی نشین	غلام محمد عرب نام او	تخلص بود شوق عجز آفرین
	بگفتہ سنش فضل حق قائم است	میان تجارت گہ مومنین	

۱۳۲۶

قطعہ تاریخ شادی میمنت آبادی غوثیہ بیگم بنت مولوی محمد اسحاق صاحب میر منشی دفتر دار الضرب سرکار عالی بامیر دلاور علی صاحب منصبدار

منعقد گشت غوثیہ بیگم	با دلاور علی خجستہ خصال	از سر یمن شوق گفت سنش	شاد و آباد باد و فرخ فال

قطعہ تاریخ تہنیت دیوانی و سجادگی عالیجناب سید امام الدین صاحب قبلہ چشتی

۱۳۲۶ھ

حسب فرمایش جناب فضل حق صاحب صبغہ دار صدر مجلس سرکار عالی

اندریں عقدِ ہمایوں خوش زمانِ وقت سعید	آں مہِ برجِ کرامت دستگیرِ خوب و زشت
سالکِ راہِ طریقت عارفِ عرفانِ حق	محرمِ رمزِ حرم ہم واقفِ سرِ کنشت
جلوہ فرما گشت چوں بر مسندِ سجادگی	آبروئے آب و گل ہم افتخارِ سنگ و خشت
شوق گفت از روئے بسم اللہ تاریخِ نکو	شد امام الدین زہے سجادۂ دیوانِ بہشت

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت فرزند محمد جمال صاحب موسوم بہ احمد جمال طال اللہ عمرہ

صد ہزاراں شکر ایزد خلاقِ ارض و سما	داد فرزندے بمشکوئے محمد خوش جمال
ماہ پیکر مہر طلعت رشکِ یوسف دل فزا	خوبرو نیکو ادا ابروئے فدا بدر و ہلال
مشتری بود و زہرا خواند از لوحِ جبیں	بود چوں خورشیدِ رخشاں نامِ او احمد جمال
یا الٰہی ہمچو خضر و نوح کن عمرش دراز	ہم بود حاصل بہ او علم و ادب جملہ کمال
شوق خوشدل ایں مبارک مصرعِ تاریخ گفت	چوں منور از جمالش شد جہاں احمد جمال

قطعہ تاریخ تہنیت شادی میمنت آبادی میاں عبد الرزاق صاحب طول اللہ عمرہ
فرزند محمد عبد الغفار عرف زیر شریف صاحب ساکن گیر محب قدیم سلمہ اللہ تعالیٰ

عبدِ رزاق صاحبِ اقبال	نوجوانِ نکو زکی و فہیم	ذی مروت ادب شناس لئیق	بخت بیدار و ہم خلیق و حلیم
حمد للہ طفیلِ شاہِ رسل	گشت نوشاہ بفضلِ ربِ کریم	از دلِ شاد شوق سالش گفت	قرب زیبا عروس شمع حریم

قطعہ تاریخ تہنیت شادی میمنت آبادی نواب حلیم محمود علیخان بہادر صاحبزادہ
نواب محمد علیخان بہادر درد و گار صاحب ناظم جمعیت سرکار عالی

حکیم ذی لیاقت بخت بیدار — کریم الطبع نیکو خلق و ذیشان
خردمند و سعید و پاک طینت — رخ زیبندہ ہمچو مہر تابان
بہ ظل والد ذی شوکت خود — بماند دایما خرسند و شادان
مبارکباد ہم محمود بادا — چو گشتی کتخدا از فضل یزدان
بگفتہ شوق سالش گشت نوشاہ — بدیع الشان محمود علیخان

قطعہ تاریخ تہنیت مستقلی جناب تیجرائے صاحب برخدمت میر مجلسی اسٹیٹ پایگاہ سر آسمانجاہ مرحوم و مغفور حسب فرمایش دوستے

زہے مجلس پایگاہ پدیمر — ترا بر سر آسمانست جائے — بسی رخ برد در زمین خاک آن — ز حکام بیدار و ہمت سرائے
کشیدہ بسی نالہا نیم شب — بہر صبح گریہا ہائے — کنون شاد شو حاکم تیز ہوش — شدہ میر مجلس بفضل خدائے

بگفتم سنش از پئے درد دل — دوا میر مجلس شدہ تیجرائے

قطعہ تاریخ نو تعمیر مکان جناب مولوی محمد صبغۃ اللہ صاحب سررشتہ دار صیغۂ ابتدائی دیوانی مجلس عالیہ عدالت کہ از سیلاب زدہ طغیانی رود موسی

بسال سیزدہ صد بست و شش ہجری رمضان — مکان صبغۃ اللہ منہدم از رود موسی شد
مگر در سال دیگر سیزدہ صد بست و ہفت ہجری — بحمد اللہ زہے تازہ بنایش نیک و زیبا شد

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت فرزند بخت بلند عزیزی میاں شیخ محمد عبد الغفور صاحب صدیقی المتخلص بہ جوہر منصبدار سرکار نظام خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ

بہ سال بست و ہفت سیزدہ صد — چہارم ماہ شوال نکوتر

بہ شکوئے عزیز خوش لیاقت	جوان بخت وجوان سال و ہنرور
تخلص جو ودت ونامش غفوراست	بود ایم بود افضال داور
تولد گشت فرزند ہمایوں	رخش تابندہ ہمچوں مہر انور
چنیں سال ولادت شوق بر گفت	الٰہی باد دایم بخت یاور

قطعہ تاریخ تہنیت سرفرازی خدمت معتمدی پیشی اعلیحضرت بندگانعالی متعالی مدظلہ العالی بہ جناب مولوی مرزا محمد عبدالرحیم بیگصاحب آغائی ابو العلائی

دل غلامانِ شہ آغا شگفت	از وزید نہائے خوش باد نسیم
دایما تازہ بود باغ نظام	فیض بخش خلق شد فیضِ عمیم
شوق چوں بودم بہ فکر سال نیک	یک بیک گفتہ مرا طبع سلیم
معتمد کردہ زروئے انتخاب	اے تراشاہِ دکن عبدِ رحیم

قطعہ تاریخ تعمیر مسجد در شہر ورنگل بنا کردہ جناب بادشاہ حسینی صاحب قادری سلمہ اللہ تعالےٰ

سید بادشاہ حسینی را	داد توفیق خالق اکرم	در ورنگل بکرد خوش تعمیر	سجدہ گاہِ ملایک و آدم
مصلی بہ پنجگانہ نماز	پنج نوبت زند ابطال حرم	شوق بر خواند مصرعۂ تاریخ	قبلہ ماحیم خیر امم

قطعہ تاریخ تعمیر مکان محبی ملک فخر الدین صاحب اہلکار وظیفہ یاب محکمہ سرکار عدالت و کوتوالی و امور عامہ سرکار عالی

شکر للہ از طفیل نبی	شد بنا قصرِ افتخار زہے	سر خرالہ اشتوں شد شوق	گز برا مکانِ فخر الدین ۱۳۲۷ھ

قطعۂ تاریخ طبع دیوان شاعر نامور یادگار خاندان میر دردؔ رحمۃ اللہ علیہ سید محمد علی صاحب المتخلص بہ مضطر دہلوی

حبذا دیوان مضطر طبع شد	در دو دل ہا نسخہ آمد بدست	از سر جا شوق سال طبع گفت	ہست زاہد پارسا زین بادہ مست

قطعۂ تاریخ مراجعت باسعادت عالیجناب نواب محمد حمید اللہ خان سربلند جنگ بہادر میر مجلس عدالت العالیہ سرکار عالی بعد فراغ حج و زیارت حرمین شریفین زاد ہما اللہ شرفاً و تعظیماً

خدا شناس حمید اللہ خان نیک شیم ۔ زدل فدا است بنام محمد ذیشان
نگذشتہ بہر زیارت حرمین ۔ سوئے حجاز شدہ چون نسیم باغ جنان
بکرد حج و ببوسید آستان نبی ۔ پس رسید درین ملک خرم و شادان
بگفت شوق سنش سربلند جنگ علام ۔ طواف کعبہ کن و بر نبی سلام بخوان

قطعۂ تاریخ تہنیت عطائے تمغۂ زریں از پیشگاہ ملک معظم قیصر ہند بنام عالیجناب فیض انتساب مولوی محمد عزیز میرزا صاحب بی۔ اے تمغۂ قیصر ہند ...

اے عزیز میرزا کز حسن اخلاق و کرم ۔ خلق و عالم را عزیز خویش کردی ہر کجا
بہر کار بیکس و محتاج ہمت بستۂ ۔ زان عزیزت خواندہ خلق خدا و ہم خدا
بس ہمیں شایان خطاب اشرف المخلوق ہست ۔ آفرین صد آفرین ہم مرحبا صد مرحبا
وقت طغیانی موسے رنجہا بر ڈوبسے ۔ فرض خدمت را بحسن سعی ادا کردی بجا
کرد تحسین حسن خدمات ترا شاہ دوجہان ۔ تا بہ گورنمنٹ ہمہ داین شدہ رایات ہما

ہم شہنشاہِ معظم قدر افزائی نمود
از نوازش تمغۂ زریں بتو کردہ عطا

شوق از فرطِ خوشی ایں مصرعِ تاریخ گفت
با نشانِ قیصری افزود شانِ شما

قطعۂ تاریخ تہنیت شادی میمنت آبادی عزیز ارشد تمیز میاں محمد فیض اللہ صاحب واقف منظم عدالت دوم تعلقداری ضلع پیتھن اورنگ آباد

سپاس خدا زآبِ فضل و کرم
ہمہ گردِ رنج و الم را بشست

خوشا بزمِ شادیٔ رشکِ چمن
کہ دلہائے احباب چوں گل شگفت

ز ابرِ کرم ہائے دریائے فیض
نہالِ اَمل در گلستاں برست

گلِ تازہ رضواں بداماں بریخت
گہرہائے مقصد چنیاں بسفت

عروسِ مراد آمد اندر کنار
بہ بختِ نکو گشت نوشاہ جفت

ز بیداریٔ بختِ شامِ وصال
سعید ازل نیم لحظہ نہ خفت

چو شوق از سرِ جاں ہمایوں سنش
بہیں محفلِ عقدِ فیض اللہ گفت

تقریظ و تاریخ طبع دیوان حافظ محمد محمود صاحب المتخلص بہ محمود

جنوں زدگانِ شوریدہ سر بادیہ پیمائے نظم کلام بلا مد نظر اندیشۂ گزند خار خارا بر سیہو فی طبعِ وحشت فزا گام بہ گام می زنند نمی دانند کہ منزلِ مقصود تا کجاست۔ و سر فرو بردگان ورطۂ دریائے ناپیدا کنار طوفاں خیز شعر و سخن بلا تلاش ناخدائے بمقتضائے غلبۂ فکر نا آشنا آشنائی می گزینند نمی شناسند کہ ساحلِ مطلب

راشانی بکدام بود و است زیرا کہ از ازل مبدءِ فیاض زواہر وجواہر ہمچو تخیلات
در قوتِ افکار بدل و دماغ ایں طائفہ ودیعت نہادہ است تاگزیر بریں مسلک آفتان
وخیزان رہگرا شدنیست ـ اگرچہ نقدِ سخن چوں جنس گل مطلق است مگر بہ رنگ و بوکہ
بوقلمونت ہمرنگ طبایع گوناگونست ـ آفریں بر رُوانِ آں ولدادہ ایں شاہدِ بدیع
کہ نام مسعودش مولوی حافظ غلام محمود معتمد علیہ ومشارالیہ ومحب نواب مختار الملک اول
دستورِ اعظم ریاستِ نظام دکن خلد اللہ ملکہ بود و در شیریں کلامی فارسی واردو مذاق
داشت مگر توسنِ سخن بزبانِ فارسی بمقابلہ اُردو از بس گرم جولاں بود بیاضے کہ
بہ تسوید ہمیں کلام سرمایۂ زندگی داشت بقیدِ حیات خودش بہ طبع وشیوع آں بہرہ نبرداشت
الحمد للہ ایں دل مولوی عبدالقادر محی الدین صاحب قادری کہ فرزانہ خویش وہمشیرزادہ
آں یگانۂ زمانہ ہست دامنِ سعادت خود بدرِ مقصود آمودہ گردانید وایں دُرِّ
غُرر را بہ سلکِ طبع درآورد وبہرِ تقریظ وتاریخِ طبع ایں نسخہ ہیچمدان کور سواد کہ نام ننگ
نامش غلام محمد عرب المتخلص بہ عرب شوق است اشارے فرمود لہذا بندہ
مصداق الامر فوق الادب بہ تعمیلش گرائیدم وسرود ایں تقریظ وتاریخ طبع
درذیل سرائیدم فقط

وھو ھذا تاریخ طبع

حافظ قرآں محمود متین — عاقبت اندیش و نیک بخت
زینہمہ گلہا محی الدین ما — تازہ یک گلدستہ کردہ درست

از نسیم طبع او نظمِ بلیغ — بسکہ رنگارنگ گلہا در شگفت
شکر حق ایں نسخہ مطبوع گشت — یعنی دُرہا سخن در سلک سفت

شوقِ از رویِ تاریخ سالِ طبع | بس کلامِ خوبِ محمود گفت

کلامِ نیکِ محمود یکہ فرمود	پریشاں بود و شیرازہ بگسیخت	مگر ہمشیرہ نادش نامِ قادر	بدست آورد بعض از حکمِ معبود
زبہرِ یادگارش طبع کردہ	کہ تا باشد نشانِ نامِ محمود	سنِ طبعش ز روی اسمِ ذاتی	بیامد صاف حافظ بود محمود ۱۳۲۵ھ

اردو

شکر خالق کا ہے قادر نے بڑی کوشش سے	پالیا جو کہ پریشاں تہا کلامِ محمود
پہر کیا طبع اوسے جکا سنِ طبع یہ ہے	لو یہ اب چھپ چکا دیوانِ غلام محمود

قطعۂ تہنیت مع التاریخ کتخدائی صبیہ مولوی غوث محی الدین صاحب ۱۳۲۵ھ
صیغہ دار محکمۂ سرکار علاقۂ عدالت و کوتوالی و امورِ عامہ سرکارِ عالی

بہارِ موسم و فصلِ گلست و جوشِ شباب	بدور آر تو ساقی شتاب جامِ شراب
کشیدہ اند سراپردہا بہر نظیر	زدند خیمہ زریں و ریشمی بہ طناب
بجا رسو ہمہ آراستند بزمِ طرب	بدل شگفتہ بہر گوشہ مجمعِ احباب
ترانہ سنج بہر سمت بلبلانِ چمن	دمید مطرب و دلکش سرود بچنگ و رباب
بہ ذرہ ذرہ نمود فروغِ جلوہ گریست	کشیدہ شاہدِ مقصد ز روی خویش نقاب
درست گشت بیکدم ہمہ سروسامان	بہ سازگاری لطفِ مسبب الاسباب
بیا بیا بکش جامِ مے سرِ محفل	بپای سرو بدست مہ شبِ مہتاب
سرو کنیم لبِ جو تماشائی ساغرِ مے	چنانکہ کشتی بادہ رواں بود بر آب
بدل خوشیم کہ از آتشِ حسد یارب	کباب باد دلِ دشمنانِ خانہ خراب

جوان و پیر همه رند و پارسا مستند | بریخت ساقی کم سن بشیشه کهنه شراب
ز بهر دیدن نازنینان این محفل | بجاست نرگس بیدار بخت نیز ز خواب
سرود نغمهٔ عشرت بگوش گل سوسن | شگفت غنچه بفرط خوشی بسان گلاب
بگرد تنگ ره حسرت دل دشمن | هجوم و کثرت مهمان ز بس نیاب ذهاب
خوشا بجوش مسرت که محتسب امروز | کشیده از سر رندان مست دست عتاب
مشو فسرده دل از ناصح غضب آلود | رخ امید تو از رحمت خدای متاب
شنو که فاش بگویم ز فضل حق واعظ | شده است بند بروی زمانه باب عذاب
خدای ماست کریم و رسول پاک کریم | دوای درد دل ما علی فیض مآب
بخوان درود باصحاب و آل پاک نبی | که تا بمجلس ایمان بود کمال نصاب
کنون ز بهر دعا دستها بلند کنیم | الهی باد گل و برگ این چمن شاداب
نگاهدار الهی عروس و نوشه را | طفیل احمد مرسل بحق آل و صحاب

بگفت شوق سن عقد از سر امید
شب وصال محمد علیت روزی باب

تاریخ تهنیت تولد فرزند ارجمند به مولوی الفت حسین صاحب طبیب

الفت حسین فضل خدا یافته پسر | گلچهره مه جبین و برخ مهر انوری
نجم سعادت از سر اوج جبین او | تابان چنان که مهر سپهر چنبری
زان رو که هست روی درخشان چو مهر و مه | قربان شده است جن و ملک حور هم پری

چوں نورِ دیدہ ہائے ہمہ خاناں بود | پس در نگاہِ جملہ بدو ہست برتری
دل شاد گشت و یوسفِ ثانی زلیخا گفت | بے شبہ در جمال تو خورشیدِ خاوری
دیدہ خلیل و خضر دعا خواند از خوشی | عمرش دراز باد کہ تا دورِ مشتری

گفتہ است شوقؔ سالِ ہمایوں مولدش
ایں شمس و ماہ وائے کند با تو ہمسری

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت صبیہ نواب نظام یار جنگ بہادر خانخاناں حسام الدولہ حسام الملک معین المہام و وزیر صیغہ فوج سرکار عالی

بشکوئے ہمایوں خانخاناں جناب شوکت | تولد یافت از فضلِ خدا دخت قمر طلعت
مبارک نام خورشید جہاں و طالع یاور | فزود از لفظ بیگم صد ہزاراں زیب و ہم زینت
چہ دانی ابروئے قوسین بر لوحِ جبینش را | دو بیتِ مطلعِ خوبی رقم زد کاتبِ قدرت
رخ و رخسار تاباں چشم را عین علی بن خواں | کشاید فاطمہ زہرا بروئش دیدۂ رحمت
نہالِ قامتش از نخلِ طوبی ہمسری دارد | ثمر نیکو تواں آرد زبہر عزت و دولت
الٰہی باد در گلزار عالم ایں گلِ رعنا | تر و تازہ بجوئے بخت سلطان نبی قدرت
بگوید شوقؔ سالِ ایں ولادت از سر نیت | ہمایوں باد یا رب نام نیکو تا ابد مدت

قطعہ تاریخ ولادت صبیہ محمد احمد شاہ تاجر ادویہ یونانی

تولد شد بہ احمد دخت نیکو | در حمدِ وثنا حق بسفتم | من از بہر دعا سال ولادت | حمیدہ دختر احمد بگفتم

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت فرزند ارجمند بہ مشکوئے جناب

معتمد صاحب تعمیرات عامہ و صفائی سرکار عالی

بفضل خدا و طفیل نبی — عطا شد چو فرزند نیکو مزاج
بود از سر بخت شوق این پسر — الٰہی ہمایون و فاضل مزاج

قطعۂ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت نبیرۂ جناب میر اصغر علی صاحب وکیل ہائیکورٹ سرکار عالی ۱۳۲۵ھ

میر اصغر علی وکیل فنی — شکر یزدان کہ از طفیل نبی
دخترش را عطا چو شد فرزند — رشک خورشید و یوسف ثانی
دخترش چون کنیز فاطمہ است — خویش احمد عنایت نامی
ہم حسین علیست نام صغیر — وہ چہ پایہ بود علو نسبی
دہ ز شعبان و روز سہ شنبہ — سیزدہ صد و بست و ہشت ہجری
شد ہمایون ولادت مسعود — شوق خواندہ است شعر تاریخی
شاد شد گویم از سر ایمان — خلقی از نام میر حسین علی

قطعۂ تاریخ فیروز عالیجناب نواب حاکم الدولہ بہادر رکن مجلس عدالت العالیہ سرکار عالی ۱۳۲۱ھ
از سیر و سیاحت ولایت لندن و قسطنطنیہ وغیرہ

ز ہجری سنہ صد و بست و ہشت ولیت از فضلی — دئے و ذیقعدہ ہفتہ شانزدہ ہم روز یکشنبہ
جناب حاکم الدولہ نکو بخت و قوی طالع — فزون بادش الٰہی جاہ و حشمت ہم دہ و دہ
شدہ رونق فزائے مستقر با خیر و عافیت — دل اہل وطن از خرمی شد ہمچو گل خندہ
بگفتہ شوق تاریخ مبارک از سر ہجرت
بیامد از سفر با زیب و حشمت حاکم الدولہ

قطعۂ تاریخ تصنیف رسالۂ منظوم بہ (ایجاد مجدد و ارشاد مرشد) مصنفہ جناب سید شاہ ابو القاسم صاحب المتخلص بہ کامل نقشبندی سلمہ اللہ تعالیٰ ۱۳۲۰ھ

شہ ابو القاسم و کامل تخلص — کہ ہست او در طریقت نیز کامل

زہے تصنیف کرد او یک رسالہ	بہ ایجادِ مجدد بہرِ شاغل
بہ ذکر و شغل ارشاداتِ مرشد	بود ایں نسخۂ منظوم کامل
طریقِ نقشبندی راست ہادی	رساند کشتیٔ عرفاں بساحل

بگوا اے شوق کن ایں نسخہ عارف
خدارا در گلوِ عقد حمایل

سہرا معہ قطعہ تاریخ تہنیت شادی میمنت آبادی میاں غلام محمد معین الدین خاں خلف عالیجناب فیض مآب نواب محمد علیخاں صاحب غلام خواجہ المتخلص بہ عارف آغائی ابو العلائی چشتی جاگیردار و مددگار ناظم صاحب ناظم جمعیت سرکار عالی

۱۳۲۹ھ

بیا بنگر بچشمِ حور سہرا	سرِ نوشہ سراپا نور سہرا	حنای دستِ رنگین غازہ بر رخ	بجود ناز او ہم معطر و سہرا
بود ہر تارِ او تارِ شعاعی	بچشمِ ناظرین منظور سہرا	ببوی بادہ راحت افزائی	زہے مستانہ مخمور سہرا
سرِ زلفِ سیہ رخشندہ باشد	چو ماہ اندر شبِ دیجور سہرا	ببزمِ مجمعِ احباب عشرت	سرت گردد ہم مشہور سہرا
فشانید بر سرِ سبزہ و برنا	بہ عالم شد ازاں مشہور سہرا	سرِ شاہان شدہ چو جابجا گل	بود محبوبِ جمہور سہرا
بپای گل جا غلطیدہ بودن	بیا موزد چنیں دستور سہرا	معین الدین خان از تو بنازد	سرِ عالم قریب و دور سہرا

سرِ نوشاہ بود اے شوق بنگر تجلی فروغ طور سہرا

قطعۂ تاریخی

خوشا نوشاہِ بہجت در قرانِ بخت	کہ بادش تا بہ گلزارِ جوانی	نکو سیرت قمر طلعت نکو دل	معین الدین خاں فخر زمانی
تماشا بر جبینِ سعادت	لبش بینید چو لعلِ یمانی	بزیبِ ثنا جملہ بزرگان	چو گل خندہ ہمیشہ خوش زبانی

بگو شوق از سر دل باد دائم معین الدینخان با شادمانی
۱۳۲۹

قطعه تاریخ تہنیت شادی میمنت آبادی میاں ابوالخیر غلام دستگیر صاحب فرزند دلبند محمد صدیق حسین صاحب برادر زادہ مولوی غوث محی الدین صاحب حنیفہ اطبا ہوم سکرٹری

قطعه

ابوالخیر نوشاہِ فیروز بخت
بہ ظلِ نیاکان برومند باد

بعہد ہمایون شاہِ نظام
شدی کتخدا اسعد و خرسند باد

بہ شاہِ دکن عمر و اقبال و جاہ
ز اسکندر و خضر دہ چند باد

بہ فیض شہ ما شنو دستگیر
جبین و لبت چون مہ و قند باد

سنش شوق گفته است نوشاہِ ما
کہ دایم بدل شاد و خورسند باد
۱۳۲۹ ھ

قطعه مدحیه مع التاریخ تہنیت مسند آرائے خسروِ عالم پناہ سلطان دکن و نظام الملک آصفجاہ سابع اعلحضرت قدر قدرت بندگانعالی متعالی نواب میر عثمان علیخان بہادر مدظله العالی خلد الله ملکه و سلطنته

آصف رشکِ سلیمان والئی ملکِ دکن
میر عثمان علیخان صاحبِ تاج و لوا

مسند آرائے حکومت تاجدار سلطنت
حامی دینِ محمد بختور فرمانروا

جان فدائے آل احمد عاشق اصحاب او
مورد لطف الٰہی مامنِ خلق خدا

بہرِ مسکین و رعایا مہربان تر از پدر — در کنارِ عاطفت می‌پرورد این جملہ را
ثانیِ نوشیروان و حاتمِ دورِ زمان — عدل پرور داد گستر خسرو کشورکشا
مہر و الطاف و کرم جود و سخا از وی بدید — خلق و عالم را بود مشکل‌کشا حاجت‌روا
باعثِ فخرِ سکندر نازشِ دارا و جم — نیّرِ برجِ عدالت مطلعِ صدق و صفا
ما مریضانِ فلاکت را مسیحا و لقمانی — دردمندان را بود خاکِ درت خاکِ شفا
سبعہ سیارہ معینِ آصفِ سابع بوند — شد چنین فرمانروای با کمال رشکِ سما
اے ببین حسنِ خدادادش کہ ماہِ چاردہ — از ضیای روی انور می‌کند کسبِ ضیا
پرتوِ رخسارِ تابان نورافزای جہان — از لبِ معجزنمایش می‌چکد آبِ بقا
زینتِ ایوانِ شاہی رونقِ بزمِ طرب — معدنِ خلق و مروت قلزمِ جود و عطا
باد از لطفِ خداوند و طفیلِ مصطفیٰ — دوستانت سربلند و دشمنانت زیرِ پا
از برائے عمر و اقبالِ شہ و شاہزادگان — شوقِ مسکین می‌کند شام و سحر از دل دعا

از سرِ جان شوقِ سالِ مسند آرائی بگفت
جلوہ افگن والیا باد این شہِ عثمان ما

٢٩ ھ ١٣

قطعہ تاریخ فوری انتظامِ ہنگامہ وبا و پلیگ بہ حسنِ توجہ عالیجناب محمد اکبر نذر علی حیدری معتمد صاحب عدالت و کوتوالی و امورِ عامہ سرکارِ عالی

بدسگال و دلگزائے خلقِ عالم خود غرض — یک بیک کردند چون غوغا اینجا پلیگ

بادمت حیدری بر تو ہزاراں آفریں | دفع از حسن عمل کردی تو افساد پلیگ
حمدللہ از نکو تدبیر و حسن رائے تو | بالیقیں برکندہ گرد بیخ و بنیاد پلیگ
خاک می ریزند جملہ بر سر خود تاکنوں | آنکہ می کردند سعی بہر امداد پلیگ
نام پلی از سر تو شکل آبادی گرفت | زانکہ ویراں گشتہ بود از ظلم و بیداد پلیگ
خسروا شادماں شد ہم رعایا مطمئن | بر زباں نارو کنوں کس نام ناشاد پلیگ

شوق از روئے بقا برگفت سال انتظام
محو کن تو کز دل ما یا خدا یاد پلیگ
۱۳ ھ ۲۹

قطعہ تاریخ تہنیت تسمیہ خوانی شہزادہ عالمیان والا جناب نواب شجاعت علیخان بہادر صاحبزادہ سلطان دکن خلد اللہ ملکہ

خوشا بزم طرب شاہ جہانی | خلیل و خضر را شد میہمانی
مبارک محفلے آراستہ شد | پئے تہنیت بسم اللہ خوانی
ہمایوں شاہ و ہم شہزادہ را | بود دایم الٰہی شادمانی
بایوان شہی یارب ہمیشہ | فروزاں باد شمع کامرانی

بگفتا شوق تاریخ مبارک
بکوشاں حلقہ بسم اللہ خوانی

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت چہارمی شہزادہ خسرو عالم بنیاد سلطان دکن خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ

چگویم عظمت و شان و وقار شاہ آصف را	که باشد بر درش فغفور و قیصر و ایراں شاہ
تو ئی آں بادشاہ حامی دین نبی ہستی	که در دستت کلید فتح و نصرت ہم خداداد
ہزاراں شکر خالق کز طفیل احمد مرسل	که شہ را چار می شہزادہ از فضل و کرم داد
چنیں سال ولادت از سر دل شوق سیگو	جناب شاہ آصف را مبارک باد شہزادہ

قطعۂ تاریخ خیر مقدم مراجعت جناب حکیم مصباح الدین خاں صاحب دہلوی از دہلی به بلدہ حیدر آباد دکن صانہا اللہ تعالیٰ عن الشر و الفتن

اے که مصباح دیں حکیم زماں	چوں بہار آمدی سوئے گلشن
گفت تاریخ شوق از سر دل	دل ما شاد و چشم ما روشن

قطعۂ تاریخ تصنیف و طبع ترجیع بند مدحیہ مصنفۂ جناب مولوی میر عبد الصمد صاحب قادری در شان حضرت علی مرتضیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ

اے که فرزانه میر عبد صمد	بے ریا نیک خوے و صاف دلی
مدح گستر سخن سرائے لطیف	خوش لبا واقف خفی و جلی
در گلستان و بزم مدح سرائے	پر ز چیناں شجر رنگ و بوے گلی
مرحبا با ہزار عجز و ادب	منقبت گفتہ بہ شان علی

از سر امن شوق کرد دعا
گفت ـ آمین ذوالفقار ـ علی

قطعۂ تاریخ تہنیت عطائے خدمت کوتوالی بلدہ و بیرون بلدہ بجناب خان بہادر

محمد عبدالکریم خان صاحب دام اقباله

عبدالکریم خان بهادر نکو خصال | ذی خلق و خوش لیاقت و جانباز و جان نثار
از تو رعایا خوشدل و تو بهر آبرو | زین انتظام گشت دل خلق را قرار
عالم پناه آصف سابع شه دکن | بشکست مهر از لب مینای خوشگوار
شاهانه ریخت بادهٔ جود و نوال فیض | در کام و در گلوی غلامان جان نثار
باشد نگاه خاص سوی بندگان عام | بادا برین نگاه فدا جان صد هزار
از رحم خسروی چو تدارک و کوتوال | شکر خدا نتیجهٔ نیکو شد آشکار
فرمان بیان آیهٔ رحمت صدور کرد | گفت آفرین سروش برین رای شهریار
والله ندید پیر فلک با هزار چشم | همچون شه نظام جوان بخت و پخته کار

گفته است شوق سال همایون زروی وصف
عبدالکریم خان که بود یک زده هزار

قطعهٔ تاریخ تهنیت تقرر عالیجناب مولانا مولوی محمد انوار الله صاحب
بر خدمت صدارت و نظامت امور مذهبی سرکار عالی

شد زیب و ساده امور مذهب | زان صدر صدور مولوی انوار الله
بود است نوید بهر مومن کافر | سلطان دکن شه حقیقت آگاه
بس در چنین سترگ خدمت او را | شایسته جز او نبود دیگر والله
ترک و عجم و خطا و هم چین و عرب | پرنور همه ز فیض انوار الله

توحید یکیست بهر کفر و ایمان — شرط است مگر تمیز مذهب و الله
گر سجده کنی به طاق ابروی بت است — آداب کلیسا نیز داری به نگاه
گر بانگ به مسجدے مؤذن گوید — ناقوس زند به دیر راهب ناگاه
در کعبه گر اوست کیست در دیر بگو — گوئی تو بهر مقام الله الله
بینی تو بهر کجا ظهورِ کثرت — دانی همه یک حقیقت است سبحان الله
لیکن بخلافِ شرع راهے که رود — او را تو بدان که هست بیشک گمراه

بیں از سرِ دل بگفت شوقِ ناچیز
صوفی به تجلیاتِ انوار الله

قطعهٔ تاریخ تهنیت تولد فرزند ارجمند حکیم میر مومن علی صاحب متخلص به خواجه علی صاحب ۱۳۰۳ھ زاد الله تعالیٰ عمره و اقباله حسب فرمایش مولوی سید عبدالله حسینی صاحب سررشته دار عدالت دیوانی بلده

خواجه علی دراز بود عمر تو چو نوح — باشی تو زیر سایهٔ مومن علی مدام
نورِ بصر فزود پدر را تولدت — گشتند جمله خویش و قریبِ تو شادکام
نجمِ سعادتِ تو به اوجِ فلک رسد — هم مشتری و زهره عطارد بود غلام
خادم زمانه باد ترا بنده روزگار — گردش شبانه روز زند هم فلک بکام
اقبال یار باشد و هم بخت سازگار — افتد هما بفضل الهی ترا بدام
علم و کمال و هوش و خرد دولت و حیات — بخشد ز لطفِ خویش خدای ذوی الکرام
تاریخ گفت از سرِ دل شوقِ شاد شد — مولود شاد و خنده کند چون گل مدام

قطعهٔ تاریخ تهنیت عقد حافظ حکیم مولوی محمد عبد الصمد صاحب اہلکار محکمۂ معتمد سکریٹری سلمہ اللہ تعالی

شد میان ناکح و منکوح عقد و عهد شرع — حمد حق نعت نبی گو بیشمار و بے عدد

بهر اخلاص و محبت در میان عاقدین — سورهٔ اخلاص برخوان قل هو الله احد

تا قیامت باد این پیمان بهر یک مستقیم — هم نسیم الفت و رافت درین گلشن وزد

بارور گردد الهی نخل امید و مراد — شاخ بالد گل بخندد هم ثمر نیک آورد

باغبان دل ازین گلزار چیند تازه گل — دار خرم یا الهی این چمن را تا ابد

چون صدای تهنیت می‌آید از هر گوشهٔ — یا خدا معمور بادا خانهٔ عبد الصمد

سال این عقد همایون شوق با مقصود دل — گو رسید عبد الصمد صد شکر الله الصمد

قطعهٔ تاریخ تهنیت سرفرازی عهدهٔ وزارت اعظم ممالک دکن قبلہ عالیجناب فیضمآب نواب میر یوسف علیخان سالار جنگ بہادر دام اقبالہ

پنجشنبه بست و پنجم از رجب ماه سعید — هم هزار و سه صد و سی سال هجری در شمار

جان فدا بر شاه آصف از ره لطف و کرم — کرد بر ذات حقیقی انتخاب خوشگوار

شد وزیر شاه آصف خسرو ملک دکن — سید یوسف علیخان کامگار و بختیار

رشک یوسف نام و هم سالار جنگ با خطاب — هوشمند و نوجوان و دادرس حاجت برار

از سلف اجداد او دستور اعظم بوده‌اند — از نهاد السلطنة باشد همی [illegible]

خاطر جمله رعایا خوش شده زین انتظام — می‌کند هر یک دعا در بارگاه کردگار

یا الٰہی تا ابد باشند سلطان و وزیر	روز افزوں باد شان فخر و عز و افتخار
باد دائم سایہ گستر آصف جاہ ما	بر سر شہزادگان ہی ہمم عالی وقار

از طفیل سخن سال ہمایوں شوق گفت
باد از سالار جنگ حسن وزارت پایدار

قطعہ تاریخ تہنیت مراجعت و ورود مسعود بدار الخلافت سلطان دین پناہ قدر قدرت قوی شوکت اعلیحضرت بندگانعالی حضور پر نور خسرو جاہ نواب میر عثمانعلیخانبہادر آصف سابع مدظلہ العالی از سفر شملہ

نسیم از شملہ می آرد نوید خیر مقدم شاہ	کہ سلطان دکن با صد ہزاراں کر و فر آمد
الٰہی میر عثمان علیخان آصف سابع	طفیل احمد مرسل بصد فتح و ظفر آمد
نگہدارش خدایا دایما از فتنۂ دوراں	سوئے دار الخلافت آں شہ والا گہر آمد
دل از فرط خوشی در سینہ ہا نمیگنجد	بفضل حضرت داور نظام دادگر آمد

بگوید شوق تاریخ ہمایوں از سر یمن
بہ صد شان مبارک آصف ما از سفر آمد

قطعہ تاریخ تہنیت تقرر جناب مولوی سید عبد المجید صاحب بر مددگاری محکمہ معتمد عدالت و کوتوالی و امور عامہ سرکار عالی

سید عبد المجید نیک صفات	صاف دل حق شناس و دیندارے
کارداں ہوشمند و خیر طلب	کام جو رحم دل نکو کارے

تا اثر زدر دِ خستہ دلاں	بہر ہر درد مند غمخوارے
تا چہل سال من دریں دفتر	کار سرکار کردہ ام آرے
کاندریں مدت قدامتِ خود	دیدہ ام انقلاب بسیارے
معتمد ہم بسے مددگاراں	رونق افزا شدند گوبارے
شوق گوید گہے نیامد کس	چوں تو نیکو متیں مددگارے

تاریخ تولد فرزند سعادت مند بہ جناب مولانا حضرت مشتاق احمد صاحب صوفی ام فیوضہ ۱۳۰۳ھ

تولد شد چو فرزند نکو رُو	ترا اے حضرتِ مشتاق احمد
بگفتا شوق سال از رُوئے حیدر	گلِ خنداں لبِ اشفاقِ احمد

قطعہ تاریخ تہنیت عطائے خدمت کوتوالی بلدہ از پیشگاہ اعلحضرت قوی قدرت بہ عالیجناب نواب عماد جنگ بہادر ثانی

خدمتِ کوتوالئ بلدہ	ہست لاریب عہدۂ اعلیٰ
حسب فرمانِ آصف سابع	شد بتو اے عماد جنگ عطا
زیں عطائے جلیلۂ شاہی	بیتواں کرد جاں بہ شاہ فدا
ہست سلطان ما قدیم نواز	باد دایم بہ تخت جلوہ فزا

شوق تاریخ گفت ہم داراد
شاد دل رب عماد جنگ ترا

قطعہ تاریخ تہنیت تقرر نواب حاکم الدولہ بہادر دام اقبالہ بر پیشی مجلس عالی سرکار عالی ۱۳۰۳ھ

بهر مجلس حاکم الدوله بهنیک شد / حسب فرمان مبارک خسرو ملک دکن
شوق تاریخ همایون از سر الحمد گفت / حاکم الدوله فهیم و زیب فخر انجمن

قطعهٔ تاریخ شادی میمنت آبادی میان شاه محی الدین خلف الصدق عالیجناب شاه سید احمد صاحب نبیرهٔ قادری مدظله العالی

آفتاب مطلع صبح شریعت و معرفت / سید احمد شاه کند خلق خدا را رهبری
شادی فرزند کرد و شوق تاریخش بگفت / سلک عقد شه محی الدین نبیرهٔ قادری

قطعهٔ تاریخ تهنیت عقد شادی میان سید مسعود حسن صاحب المتخلص به مسعود سلمه الله تعالی

شکر یزدان کاندرین عهد کو شد کتخدا / میر مسعود حسن از لطف سلطان عرب
شوق گو بر از سر الحمد تاریخش بخوان / عقد مسعود حسن رضوان آباد ان طرب

قطعهٔ تاریخ تهنیت بنای مکان جناب مولوی محمد عبدالحفیظ خان صاحب وکیل

زیبا بنائے خانهٔ عبدالحفیظ خان / بالا بلند تا بفلک سر کشیده باد
با عز و شان صاحب این خانه یا کریم / جام شراب عیش همیشه چشیده باد
هر مدعا و آرزو او را که بوده است / با کام دل ز فضل تو یارب رسیده باد
بر بام و گوشه گوشهٔ سر طاق و منظرش / فرزند و اهل و آل همه نور دیده باد
سرو قدان و غنچه لبان نازپروران / در صحن این چمن همه خندان چمیده باد
رخشنده باد نجم سعادت چو مهر و ماه / باد بهار تازه ز سر سبز وزیده باد

یا رب بزورِ بازو و نیروئے بختِ او	پشتِ فلک مدام بہ پیشش خمیدہ باد
خنداں چو گل بوند ہمہ دوستانِ او	خارِ حسد بدیدۂ دشمن خلیدہ باد

دلشاد شوقؔ سالِ بنائے مکان بگفت
برکامِ خود مکین دوا نارسیدہ باد

قطعہ تاریخ تہنیت تقرر جناب مولوی محمد مسعود علی صاحب بر خدمت شش ججی عدالتہائے سرکار عالی ۱۳۰۱ھ

مسعود علی سعیدِ دوراں	خوش خلق و فہیم و ذی لیاقت
حق بین و خداشناس و عاقل	دلدادۂ شیوۂ دیانت
انصاف گزین و عدل گستر	ہم جانِ رعیت و ریاست
قربانِ نوازشاتِ آصف	دارد بہ نظر حقِ قدامت
تفویض ز راہِ لطف او را	فرمود چو خدمتِ نظامت
خوش گوہر ایں سنہ ہایوں	چوں بود بہ طبع من امانت
شوقؔ از سرِ جاں بگفت دایم	خنداں بادا ایں گلِ عدالت

قطعہ تاریخ تہنیت تقرر ماہوار منصب از پیشگاہ اعلیحضرت قوی قدرت خسروِ دکن مدظلہ العالی بہ مولوی حکیم محمد انیس الرحمان جگر گوشہ و دلبند جناب مولوی حکیم مصباح الدین خانصاحب دہلوی سلمہ اللہ تعالیٰ ۱۳۰۱ھ

بختور ہوش گزیں طالبِ علم و حکمت	دایم از فضلِ خدا بادا انیس الرحمان

للہ الحمد بہ ادکرد معین منصب	مالک ملک دکن خسرو ظل سبحان
باد تا حشر سر ملک ور عایائے دکن	سایہ دامن الطاف تو اے شاہ زماں
ہم مددگار و معین تو طفیل احمد	باد صدیق و عمر نیز علی و عثمان

مصرعۂ سال بگو شوق مبارک بادا
منصب نیک خدایا بانیسر الرحمان
۱۳۳۱ھ

قطعۂ تاریخ طبع کتاب موسوم بہ (لمعات معرفت) ارشادات حضرت سید عمر صاحب مرحوم و مغفور

خوش لذیذ خوانِ فیضانِ عمر	ہست پر از میوہ ہائے معرفت
حبذا عبد العزیز مرداں	گشت آیندہ ز زادِ عاطفت
یعنی آں احکام و ارشادِ عمر	کرد یکجا بر مراد ماہیت
بعد ایں مجموع را مطبوع کرد	مرحبا آں مرد نیکو عاقبت
از سر جاں شوق سالِ طبع گفت	ایں بود واللہ زادِ آخرت

قطعۂ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت فرزند ارجمند نواب صادق جنگ بہادر دام اقبالہم ۱۳۳۱ھ

مبارک باد صادق جنگ را لیک	تولد شد بخور فرزند خوش رو
بگو شوق از لب اللہ سالش	بسش شیرین قدو لب چو ہلال ابرو

قطعۂ تاریخ تہنیت کتخدائی مولوی سید غوث صاحب فرزند مولوی سید عبد الرحیم صاحب ۱۳۳۱ھ

شدہ نوشاہ سید غوث نیکو بخت و خوش خو	طفیل احمد مرسل بفضل خالق یکتا

بگفتا از سر جان شوق تاریخ ہمایونش
درین کاشانہ یارب باد دایم شادمانی ہا

تاریخ طبع دیوان جناب مولوی حکیم امتیاز حسین صاحب ابو العلائی تخلص قطعہ

جان فدائے بو العلا و بندۂ شاہ حسن
مست و بیخود بادۂ یکرنگی پیر مغاں

امتیاز فصل گلزار بہار معرفت
سالک راہ طریقت واقف از نہاں

رنگ و بوئے بوستان فیض آئے عارفین
پرتو انوار شمس آسمان عز و شاں

کرد او طبع کلام طبع زاد خویشتن
در زمان و عہد نیکو شاہ عثمان نشاں

شوق خوش خوش سال طبع این نکو دیوان گفت
طبع شد والا کلام واقف شیریں زباں

قطعہ تہنیت عید رمضان المبارک ۱۳۱۲ھ حسب فرمایش خورد ابتدا مولوی صدیق حسین صاحب کیل درجہ اول برائے نذر کین دن عشتگاہ نواب میر یوسف علیخان بہادر سالار جنگ مدار المہام سرکار عالی

یوسف مصر دو عالم توئی سالار جنگ
صد ہزاراں عید رمضاں کن طفیل پنجتن

ہم ترا بادا مبارک عید فربے حساب
دائما باشی تو زیر سایۂ شاہ دکن

قطعہ تاریخ تہنیت عقد خوانی سیادت پناہی میاں سید نور اللہ حسینی صاحب قادری چشتی عیدروسی سلمہ اللہ تعالے

اوست نور اللہ حسینی دافع شرک و ظلم
واقف رمز توحید معرفت را تار و پود

رہ شناس قادری چشتی طریق عیدروس
سید والا نسب سر ظہور مست بود

گنج مخفی را کلید فتح باب انکشاف　　نکته دانِ وحدت و کثرت وجود و هم شهود

فیضیاب از پرتوِ انوار خواجه شمس دین　　برگزیده بندهٔ آزاد از جمله قیود

کتخدا شد مصرعه سالش چنین گفته است شوق
عقد نور الله حسینی عقده‌ها بکشود

قطعهٔ تاریخ تهنیت ولادت باسعادت میان محمد عبد الرحیم اطال الله عمره ۱۳۳۱ھ
فرزند مولوی حکیم محمد عبد الصمد صاحب صمد تخلص اهلکار محکمهٔ معتمد عدالت و کوتوالی و امور عامه سرکار عالی

مولوی عبد الصمد و انا متین و نیک خو　　صاحب علم و لیاقت دردمند ار حکیم

دیندار و صاف باطن هم سخن سنج و ذکی　　شد عطا از حق به او ذهن رسا طبع سلیم

روز دوشنبه مبارک بیست و دوم شهر صوم　　بود سال سیزده صد سی و یک بشنو ندیم

خوش پسر او را تولد شد برای شکر حق　　از طفیل مصطفی و ز فضل یزدان کریم

از لب الله گوید شوق سالِ مولدش
یاالهی دایما خرم بود عبد الرحیم

قطعهٔ تاریخ تهنیت ولادت باسعادت میان محمد معین الدین حسین عرب ۱۳۳۱ھ
مد الله عمره فرزند ارجمند برادرزاده ام میان مولوی محمد صدیق حسین عرب سلمه الله تعالی وکیل هائیکورت سرکار عالی

می سزد حمد و سپاسِ بیحد او را که هست　　خالقِ ارض و سما و حکمران خافقین

در زبانم نیست یارائے ثنائے مصطفےٰ | یافتہ است از پرتو مہر رخش عالم زیب و زین
اندریں ہنگام نیکو فصل گل عید سعید | صد ہزاران شکر و شکرائی حق صد حسین
یعنے او باشد برادر زادہ ام فرخندہ خو | شد تولد بختور فرزند خوش و نور عین

شوق با جوش مسرت گفت سال مولدش
شمع کاشانہ بود الحق معین الدین حسین

قطعہ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت فرزند حکیم محمد انیس الرحمان صاحب ۱۳۱۲ ھ
خلف جناب حکیم مصباح الدینخاں صاحب دہلوی

بروز شنبہ و بست و چہار ذیقعدہ | پس از نماز ظہر بود ساعت مسعود
پسر شدہ است تولد انیس جاں را | ہزار شکر خداوند پاک رب ودود
از انکہ اوست بہ مصباح دیں ضیائے نظر | وزیں نوید دل و دلش سرور فزود
بگفت از لب اللہ سن تولد شوق | در سرور بروی ہمہ جہاں بکشود

قطعہ تاریخ نو تعمیر مکان مولوی محمد صبغۃ اللہ صاحب سررشتہ دار ۱۳۱۲ ھ
صیغہ انتظامی مجلس عدالت العالیہ سرکار عالی

بعد حمد خدا و نعت نبیؐ | گو بیت مژدہ بنائے مکاں
صبغۃ اللہ صاحب اخلاق | کرد قایم عمارت ذیشاں
باد آباد دایما یارب | بطفیل نبی خیر زماں
شوق گفتا است سال از سر نیز | گشت رونق ازیں مکاں بہ جہاں
۱۳۱ ھ ۱۳

قطعۂ تاریخ تہنیت عقد ہمایوں میاں نبیرہ غلام غوث صاحب قادری
نبیرۂ جناب شاہ زردعلیشاہ صاحب رحمۃ اللہ علیہ

بطفیل احمد مرسل بحق شاہ جیلانی	زہے آراستہ بزم ہمایوں عقد زیبا شد
ز روئے جوش شادی شیخ قادر تہنیت گفتا	خوشا پید غلام غوث صاحب۔ کتخدا شد

۱۳۳۲ھ

قطعۂ تاریخ تہنیت عطائے خدمت معین المہامی امور مذہبی بعالیجناب فاضل و کامل حضرت مولانا مولوی حاجی بہادر محمد انوار اللہ صاحب از پیشگاہ خسروِ دکن آصف سابع خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ

ز تست رونق اسلام و دینِ شاہ عثمان	قوی بہ عہد تو شد سنت رسول اللہ
صد آفرین کہ پئے نظم مذہب و ملت	بحالِ خستۂ ما کردہ بغور نگاہ
گزیدی بہرِ معین المہامی مذہب	بہ عالمی کہ بود حق شناس و حق آگاہ
خوشند جملہ مسلماں بہ ایں تقرر خاص	چہ پایہ ہست تہنیت قدر داشتہ جمجاہ

بگفت از سرِ طلعت کہ شوق شد روشن
جبین جملہ جہاں از ضیائے نور الہ

قطعۂ تاریخ تہنیت عطائے خدمت نظامت جہارمی عدالت دیوانی بلدہ از پیشگاہ سرکار بجناب مولوی محمد عبد السلام صاحب وکیل سرکار

۱۳۳۲ھ

حبذا عہد ہمایوں شاہ عثمان دکن	آصفِ سابع مطیعِ سنتِ خیر الانام
بر طریق و طرز نظم یارانِ اصحاب رسول	خوش بنائے نیک گشتہ ایں مجدد انتظام

حمدِ حق در ہر دفاتر افسران نیکخو — منتخب ماموری باشند ہر جا نیکنام
ناظم چارم بہ دیوانیٔ بلدہ منصرم — شد نمکخوارِ قدیم و خیر خواہِ خاص و عام

شوقؔ تاریخ ہمایوں از سرِ ہمت بگفت
لایقِ شانِ عدالت مولوی عبد السلام
۱۳ ھ ۳۲

قطعۂ تاریخ تہنیت ولادت باسعادت صاحبزادہ بلند اقبال مہاراجہ کشن پرشاد۔ شاد یمین السلطنت پیشکار بہادر دام اقبالہٗ

بہ شاد گشت عطا بختور نکو فرزند — خوشی فزود بہ دلہائے شیخ و شاب و صبی
دعا کرد و بگفتا سنِ ولادت شوقؔ — دراز باد خدا عمرِ او طفیلِ نبی

قطعۂ تاریخ تہنیت انتخاب جناب مولوی محمد اکبر علی صاحب مہتمم پرچہ صحیفہ روزانہ بر رکنیت مجلس صفائی بلدہ

خدا شناس جنابِ محمد اکبر علی — ہمایوں مہتمم پرچہ صحیفہ کہ ہست
زکی فہیم و دقیقہ شناس و خیر طلب — کند بہ غورِ نظر جانبِ بلند و پست
شد است رکن ازین مجلسِ صفائی را — کزیں نوید شدہ شوقؔ از سر مست

بگفت سالِ ہمایوں بحالتِ مستی
بلطف آر دلِ زار دردمند بدست
۱۳ ھ ۳۲

قطعات تاریخہائے تعزیت

قطعهٔ تاریخ وفات امیر کبیر شمس الامرا مرحوم مغفور

آں زینت بزم شادکن وایں باعث فخر اہل وطن | یعنی کہ امیر کبیر من از خواب اجل در خاک بخفت
باچاک جگر ہم جان بسر از قطع سر جان شوق حزیں | فردوس بود آرامگہہ شمس الامرا تاریخ بگفت ١٢٩٩ھ

قطعهٔ تاریخ وفات میر تراب علیخاں سالار جنگ مختار الملک اول مرحوم مغفور

کرد رحلت حسرتا سالار جنگ مختار ملک | بود اندر اختیارش جملہ کار خوب و زشت
شوق سال فوت چوں جستم ز خاک مدفنش | ناگہاں آمد نظر از دور یک پارینہ خشت ١٣٠٠ھ

قطعهٔ تاریخ طغیانی رود کشنا واقع زیر فصیل قلعهٔ پاکٹور تعلقہ عالمپور ضلع رائچور در ١٢٦٩ھ

سال ہجری یک ہزار و دو صد و شصت و نہ | روز یکشنبہ چو پنجم از مہ شوال بود
یک بیک طغیانی کشنا سر طوفاں بزد | ہر یکے از موج طوفانے بپا در خلجان بود
قلعۂ باشد کنار رود نامش پاکٹور | باشیش جد علائے ایں پریشاں حال بود
خانہ ہا بگذاشتہ ہر یک سوئے صحرا برفت | ہوش پراں بد حواس و غرق اضمحلال بود
مضطرب آفت زدہ با صد مرض والم | زار و نالاں ہر کسے با زشتی اعمال بود
بعد یک ہفتہ چو ایں طوفان جانکاہ شد فرو | پس ہر ایک واپس سوئے مسکن خجستہ حال بود
شوق پر بریدہ سر نالہ چنیں تاریخ گفت | چشم دید بیکساں ایں صورت احوال بود ١٢٦٩ھ

توضیح از اعداد تمامی مصرعهٔ اخیر که ۱۳۱۹ است عدد ۵۰ که سر حرف نالان باشد حذف کرده شود ۱۲۶۹ عدد که تاریخ مطلوب است باقی ماند فهو المراد

تاریخ وفات ملالت آیات جناب مولوی حافظ محمد عبدالحکیم مرحوم و مغفور ناظم اول عدالت دیوانی بلده

عالم و فاضل نکو خو و بیدار	حافظ قرآن خردمند و فهیم	بود او از لطف ذوالجلال	دل قوی نیکو نهاد و حلیم
خوش لباس و عدالت گستر پاکدل	بود و ترسنده ز شیطان رجیم	مقتدر حاکم ز حکام نظام	خواندندش مولوی عبدالحکیم
چون هزار و سه صد یک ختم گشت	بود قلب ماه ذی الحجه دو دیم	کرد رحلت زین جهان بی ثبات	منزل او گشت فردوس نعیم
پس سر آه قطع کرد و شوق گفت	خلد شد مسکن گه عبدالحکیم		

قطعه تاریخ سال عیسوی انتقال پر ملال علیا حضرت ملکه معظمه قیصر هند

آن قیصر هند مهرپرور	بر دهر که بود سایه افگن	آن زینت تخت و تاج بر سرش	سرمایه ناز روس و جرمن
در ظل حمایتش جهانی	روشن چو چراغ زیر دامن	مبسوط چو مهر سایهٔ او	هر ذره بسان ماه روشن
در عهد حکومت و بعیشش	بودند جهانیان به امن	آباد ز فیض عدل و دادش	هند و دکن و بلاد لندن
ناگه ز فراز چرخ آمد	بالای زمین صدای شیون	او رفت ازین جهان فانی	خود کرده تهی سریر لندن
شوق از سر جان بگفت تاریخ	شد ناله بپا فغان و شیون ۱۹۰۱ع		

قطعه تاریخ وفات ملالت آیات شیخ احمد صدیقی مرحوم و مغفور منصبدار رکاب پدر بزرگوار میان محمد عبدالغفور صاحب صدیقی منصبدار رکاب المخاطب [illegible]

شیخ احمد صاحب صدق و صفا	بود صدیقی نسب والاتبار	جان نثار از صدق دل بر مصطفی	عاشق نام رسول کردگار

بر علی بوبکر و عثمان عمر	بود قربان دلش جان و نگار	کرد رحلت زین جهان واحسرتا	آرزوها بود در دل صد هزار
	مصرع سال وفاتش شوق گفت	آرمیده شد بجنت کامگار	

قطعهٔ تاریخ وفات مهاراجه نرندر پرشاد پیشکار ریاست حیدرآباد دکن ۱۳ھ

پیشکاری که درین ملک دکن بود مگر	عاقبت رفت و هم او کرد عدم را آباد
شوق با حسرت و افسوس و الم سال وفات	گفت دل آه مهاراجه نرندر پرشاد

قطعهٔ تاریخ وفات میر لایق علیخان عماد السلطنه مدار المهام ریاست حیدرآباد دکن ۱۳ھ

وزیر سلطنت نیکو خصایل	روان آخر سوی ملک عدم شد
سر برآریده شوق گوید	عماد السلطنت ساز ارم شد

قطعهٔ تاریخ وفات میر سعادت علیخان منیر الملک ریاست حیدرآباد دکن ۱۳ھ

منیر الملک پیے بادهٔ مرگ	بخورد و گشت بیخود و مست و بیهوش
سنش گفته است شوق ای شاه خیبر	بکش از لطف خود او را به آغوش

قطعهٔ تاریخ وفات امیر کبیر بشیر الدوله آسمان جاه وزیر اعظم ریاست حیدرآباد دکن ۱۳

آسمان جاه و امیر کبیر وزیر	معتقد از خاندان شاه چشت
بود نازان در جهان از نام او	آب آتش خاک باد و سنگ و خشت
حیف از حکم قضا دست اجل	چون بنام عمر او در نوشت

مصرع سال وفاتش شوق گفت	
جا گرفت آسمان جاه در بهشت	
۱۳ ھ ۱۶	

قطعہ تاریخ وفات نواب وقارالامرا مدارالمہام ریاست حیدرآباد دکن دولت آصفیہ سرکار عالی

زاں پیش کہ بیدار شد فتنۂ محشر ——— در خواب اجل ہائے وقارالامرا خفت
پس شوق ہمیں مصرع سالش کہ رواشد ——— اول بسوئے خلد وقارالامرا۔ گفت

تاریخ وفات نواب سر خورشید جاہ مرحوم و مغفور ١٣١٩ھ

زہے مہر گردونِ عز و شرف ——— فلک مرتبت رشکِ خورشید و ماہ
خرد پرور و داد و دانش فزا ——— امیر علو شان و عالم پناہ
فرس رانده سوئے دارالبقا ——— کہ فردوس شد مر ترا پایگاہ
چنیں شوق گفتہ است سالِ وفات ——— بمینو بیاسود خورشید جاہ

تاریخ وفات نواب ظفر جنگ مرحوم ١٣٢٠ھ

گر پیر بود سالہ بمیرد عجبی نیست ——— ایں راہ روِ ملکِ عدم جانِ جہاں بود
افسوس گلِ تازه گلستان جوانی ——— پژمرده شد و گریہ کناں پیر و جواں بود
دیدیم بصد یاس و الم حسرت و حرماں ——— آں رشک قمر ہائے تہ خاک نہاں بود
تاریخ بگفته است بصد رنج و الم شوق ——— ہے ہے فلک پیر ظفر جنگ جواں بود

تاریخ وفات نواب فصیح الملک مرحوم داغ دہلوی ١٣٢٥ھ

اے فصیح الملک داغ دہلوی ——— در غمت دل گشت پر خوں داغ ہم
یک بیک گل شد چراغِ شاعری ——— دارد اندر سینہ اسوں داغ ہم

رفتہ سوئے جناں در روز عید	سنگ اسود گشت ہمچوں داغ ہم
می نمود از فرط غم ہر یک حباب	حسرتا بالائے جیحوں داغ ہم
چوں قلم بنوشت لفظ آہ آہ	صفحۂ قرطاس شد چوں داغ ہم
گلرخاں را نیز از رنج و الم	گشت بر رخ خال شبگوں داغ ہم
باغباں گریہ کناں با شوق گفت	گل کجا بینی نہ اید وں داغ ہم

قطعہ تاریخ وفات اکبر الملک مرحوم کوتوال شہر و بلدہ ١٣٢٣ھ

اکبر الملک تا فلک بگذشت	در غمت نالہائے اہل زمیں	رفتہ لیک ہمچناں ماندہ است	قصہ کوتاہ قصہ ہائے زمیں
یک تو بلکہ می رود ز جہاں	کار دا کار دا بہ [illegible]	خدمتے کردہ زہر طرف	حاش اللہ کسے نہ چنیں
کردہ بود خراب خانہ ظلم	تکیہ گاہ تو باد خلد بریں	بر رفاہ تو آفریں بادا	کردہ تحسین [illegible]
جمع بودند بر جنازہ تو	یار و بیگانہ ہم بعید و قریں	ہر کسے را اگر ز رنج و الم	دیدہ داشت [illegible]
سر برآرد کنوں ز ہر گوشہ	رخنہ انداز فتنہ با تمکیں	خوش بجا خسپیدہ کنار	حشر خیزد کنوں از ایں

سر بابریدہ شوق گفت عیسی شحنہ در خواب و زرد تمکیں

قطعہ تاریخ دردناک واقعہ جانکاہ وفات مرحومہ و مغفورہ حضرت نظام النساء بیگم صاحبہ کلاں صاحبزادی حضور پرنور مدظلہ العالی خلد اللہ ملکہ و سلطنتہ ١٣٢٣ھ

افسوس بعد عید تاریخ [illegible]	ذی الحجہ شہر روز جمعہ بود وقت چاشت	بدر کمال نہفتہ [illegible]	رعنا گلے کہ گلشن ہستی گزیدہ داشت
ناگہ وزید باغ خزاں اندر چمن	ایں تازہ گل شکست بہ قضا باغبان ملک	بارید چرخ بارش خوں صد ہزار	تخم الم بہ سینۂ ہم زمیں بکاشت
یارب چگونہ شوق نشود سینہ قلم	طغرائے غم بلوح جبین جہاں نگاشت	ہے ہے بریدہ باد طناب خیام چرخ	بیں ماتمی لواکہ ایں

	نہ جامہ زد بہ نیل فلک جامہ در گزاشت ۱۳۲۳ ھ	برخواند شوق مصرع سالش کہ از الم	

قطعہ تاریخ رحلت پر ملالت مولوی محمد محمود علی وکیل درجہ اوّل

محمود علی سفر چو ازیں دار بے ثبات	در یادِ حق بجانب دار السلام کرد
واللہ زادِ رہ ز عملہائے خوب و نیک	پیش از سفر مہیا بصد اہتمام کرد
چوں در رسید بر درِ فردوس بے حجاب	رضواں باو سلام بصد احترام کرد
ہم گفت جرم و نیز خطاہائے تو خدا	جملہ معاف بہر رسولِ انام کرد
ہم قطع کرد شوق سرِ وسوسہ بگفت	محمود علی بخلد کہ دایم مقام کرد

قطعہ تاریخ وصال سراپا ملال حضرت قدوۃ السالکین زبدۃ العارفین ۱۳۲۳ ھ
سیدنا و مرشدنا جناب شاہ آغا داؤد صاحب قبلہ و کعبہ قدس اللہ سرہ العزیز

پانزدہ از شہرِ میلادِ نبی یوم الخمیس	بود چیزے زاید از پاس روز آخریں
حسرتا صد حیف آغائے شہ داؤد ما	راہی ملکِ بقا شد رہنمائے راہِ دیں
روزِ آدینہ درون مکہ مسجد بعدِ عصر	خواندہ شد فرض کفایہ با جمیع المسلمیں
بعد ازاں پایین درگاہ شہ حضرت حسن	کردہ شد در خاک وقت شام ایں درّ ثمیں
بزم را ببریدہ دل تاریخ رحلت شوق گفت	مہر برج بوالعلا پنہاں شدہ زیر زمیں ۱۳۲۷ ھ

قطعہ تاریخ وفات زینب بی مرحومہ کلثوم برادر زادی مصنف غلام [illegible] المتخلص بہ شوق

سن گر جو ابنتِ برادر	بگفتہ شوق مخزونِ رسیدہ	پس از قطع سر آلام آسود	کنیز زینب خاتون بہ جنت ۱۳۲۵ ھ

قطعہ تاریخ وفات پاکیزہ صفات محل مولوی حکیم محمد ولی صاحب مہتمم صدر محبس گلبرگہ

عفیفہ کہ محمد ولی حکیم و ادیب — کشیدہ بود بہ عقد خودش چو در ثمین
فلک بہ الفت ہر دو ببرد رشک و حسد — ہزار حیف کہ گردش قضا بدید زمین
نماند تاب جدائی بہ شوہرے نیک سیر — بکرد ترک خور و خواب گشتہ گوشہ نشین
ز التہاب جہاں سوز عشق خانہ خراب — بیاد رفت بیکدم ہزار خانہ چنین
بگفت شوق سن رحلتش ز روئے یقین — نہے قیام کہ او را بود بخلد برین
١٣٢٦

قطعہ تاریخ وصال مستغرق آغا محمد حسن صاحب قبلہ مرحوم و مغفور خلف و خلیفہ مرشدنا حضرت شاہ آغا داؤد صاحب قبلہ قدس سرہ العزیز

نہے فخر حور و ملک جن و انس — بنازد دو عالم بنام حسن
شہان جہاں با ہزاراں شکوہ — بخوانند خود را غلام حسن
جوان عمر و پیر رہ حق نما — حدیث محمد کلام حسن
بیاد خداوند شب زندہ دار — سحر بود پیدا ز شام حسن
ہمہ طائران مقدس مقام — فتادند یکدم بدام حسن
شراب طریق شہ بو العلا — ہمے جوش می زد ز جام حسن
بشد جلوہ گر در حریم جنان — بیفزود حق احترام حسن
باستقبالش صد ہزاراں ادب — کہ رضوان ز بہر سلام حسن
بگو شوق سال وصالش کہ شد — بہ پہلوئے آغا قیام حسن
١٣ ھ ٢٦

قطعۂ تاریخ رحلت شیخ غلام حسین مرحوم و مغفور آغائی ابو العلائی

دوشنبہ شانزدہم بود از مہ شعبان
ہزار و سہ صد و ہم بست و شش ز ہجر نبی

بوقت ساعت نہ نیم روز قبل زوال
نہفت روئے خود آں دلفروز شیخ و صبی

زہے نصیب خرامید او بباغ جناں
کہ بود شیفتۂ جانفزائے روئے نبی

بگفت شوق سنہ رحلت غلام حسین
بخورد بادہ بوصل محمد عربی

۱۳ ھ ۲۶

شعر اردو ماتمی

غم حسین۔ محمد کو جو کہ تھا بخدا
ترا غلام محمد کو ہے۔ غلام حسین

نظم ماتم فزائے رحلت جناب شاہ آغا محمد حسن صاحب قبلہ خلف و خلیفہ حضرت شاہ آغا محمد داؤد صاحب قبلہ قدس سرہ العزیز و شیخ غلام حسین آغائی ابو العلائی مرحومین و مغفورین موسوم باسم تاریخی (سیلاب غم حسنین)

۱۳ ھ ۲۶

جنوں پابند زنجیر سبب نیست
فغاں از درد ما بہمت طلب نیست

ازل آورد غم ہمراہ دارم
بدل ناسور و برلب آہ دارم

چہ آہے برق خرمن سوز ہستی
تہ و بالا کن بالا و پستی

خراب آباد دل معمور بادا
بہ منزل ہا ز راحت دور بادا

جگر خواہم خلیدہ نوک سوفار
دلے خواہم ز جان خویش بیزار

سر پر شور و سودا جوش خواہم
تہی از رائے و عقل و ہوش خواہم

بلا انگیز و پر درد و جنوں خیز
جہاں آشوب و آفت زا شرر ریز

چراغِ طور می‌میراند دمِ سرد
ز دریا می برآرد آهِ من گرد

به غم خوردن دلِ من لاابالی
فلک را از ستم‌ها کینه خالی

دوانم ریشهٔ غم در رگِ ابر
که تا شبخون توان زد بر سرِ صبر

بود آسان گریبان چاک کردن
نه دشوار است بر سر خاک کردن

چه باشد قیس اگر این کارها کرد
دگر فرهاد این را بارها کرد

همیشه مشقِ این اطفال دارند
به بازیچه چنین اشغال دارند

بیا بنگر جگر صدپاره کردن
نه از عیسیٰ تلاشِ چاره کردن

خراشیدن جگر از نوکِ خنجر
تراشیدن دلے چون میوهٔ تر

فسردن‌ها چو گُل آتش رسیده
تپیدن‌ها چو مُرغِ سر بُریده

به خون آغشته روے و چاک سینه
شکسته در جگر صد آبگینه

روان از غم بدل صد قافله‌ها
تن از سوزِ درون پر آبله‌ها

ز شورِ ناله‌ها بانگِ جرس خیز
چراغِ کاروان آهِ شرر ریز

سراپا داغ چون سروِ چراغان
نگه در هر بُنِ مو شعله پنهان

رمنده شعله از تابِ درونم
جهنده برق از آهِ برونم

فلک نگریا بر احوالِ زبونم
زمین سوزان ز گرمی‌هاے خونم

نه تنها چرخ با من کینه‌توز است
شعاعِ مهر جان و دل بسوز است

دلِ مریخ از من خون گرفته
کمر بسته به خونِ من نشسته

نماید زہرہ انذار و ادا را — مگر در پردہ با من صد جفا را
بہ پاکوبی نہ طرز جنگ دارد — سرود و نالہ ہم آہنگ دارد
خلافِ مشتری شد آشکارا — روا دارد بہ من جور قضا را
عُطارد شد عدوئے جان زارم — قلم بشکست بر حرفِ قرارم
ز آثارِ زُحل روزم شبِ تار — قمر در سرد مہری گرم بازار
شنیدی قصۂ افلاکیاں را — شمار اکنوں جفائے خاکیاں را
فلک از غصۂ خون من بیفشرد — زمیں چوں آب دریکدم فرو برد
شگافِ خاک باشد گوشۂ من — بجائے موئے روید سبزہ بر تن
ازاں وجہے کہ من دلبندِ اویم — ہم از پیش اجل پیوندِ اویم
چو خاکم بر سر و من بر سر خاک — ز آب دیدہ جُملہ خاک نمناک
تلاطم خیز چشم اشکبارم — محیطِ موجزن نقشِ غبارم
سرم پُر جوش و طوفانِ جنوں ہا — دلم پا بندِ زنجیرِ فسونہا
صبا ہر دم چو دمسازِ زمین است — ز بہرِ خاک پیری در کمین است
گلستاں در نگاہم خار زاری — خزاں در باغِ من تازہ بہاری
ندانم از چہ رویم زرد رنگ است — دلِ زارم چرا چوں غنچہ تنگ است
پریشانی فزاید جعدِ سُنبل — دل و جانم بسوزد آتشِ گل
شکستِ رنگِ گُل بندِ گرانم — نوائے بُلبلاں شور و فغانم

نهال میوهٔ جز غم نیارد — سحابم غیر خون دیگر نبارد

گل خندان به گلزارم چمن سوز — سر خار الم برگ سمن دوز

چه میدانی چرا این انقلاب است — چرا ملک دلم زینسان خراب است

شنو تاب شنیدن گر بداری — بگویم فاش راز خود بزاری

حسن آقا حسین آرام جان بود — مرا حاصل مراد دو جهان بود

کنون یارے مددگارے نمانداست — رفیق ره خبردارے نمانداست

حسن اول روان سوے جنان شد — سپس راهی حسین دلستان شد

میان هر دو فصل این جگر دوز — نمی باشد اگر زاید ز سه روز

زمانه شد بچشمم تیره و تار — سیه بختم سیه روز و سیه کار

مرا اکنون نه رفیق و نه همدم یار است — جهان را از وجودم ننگ و عار است

خمیده پشتم از بار [illegible] — کمر بشکست [illegible] گردید

[illegible] — [illegible] اگر دهم به خاک

تن از [illegible] شکیب و خواب — نمی بینم بجز افسوس در خواب

چگونه این تمنا [illegible] آید — که خود خوابم به دیده در نیاید

نیاید در نظر [illegible] نگردد — ز غلطیدن به شب پهلو به پهلو

کنند از بهر خویشش لب ملامت — غم حسین تا روز قیامت

چه کار او را ز خواب و هم خور و نوش — که باشد مضطرب از خود فراموش

دراں بزمیکه شمعش چوں شمع دگل ‌ ‌ ‌ چه حاصل از سرود و ساغر و گل
تراود خوں بجاے مل ز ساغر ‌ ‌ ‌ شود نغمه بصوت نوحه ظاهر
به گلبد تار و پود ساز خوبی ‌ ‌ ‌ دل آماده بهر سینه کوبی
ز بهر وجد و حال اهل محفل ‌ ‌ ‌ دل غمدیده سازد رقص بسمل
چه رقصیدن به خاک و خوں طپیدن ‌ ‌ ‌ ز حسرت سوئے مرقدہاے دیدن
گہے فریاد گہہ ناله کشیدن ‌ ‌ ‌ به یاد رفتگاں از خود رمیدن
الٰہی چوں نمی شنوند فریاد ‌ ‌ ‌ چرا خاک مرا سازند برباد
خطائے چیست از من دیده باشند ‌ ‌ ‌ تغافل ها چنیں ورزیده باشند
چه باشد با همه لطف و عنایات ‌ ‌ ‌ کزیں بیچاره شد ترک ملاقات
منم شوریده سر صحرا به صحرا ‌ ‌ ‌ بگرد سینه و دل صد تمنا
تمنائے که بینم روئے زیبا ‌ ‌ ‌ که تا گردد دل مضطر شکیبا
شود ایں مدعا حاصل بمشکل ‌ ‌ ‌ ازاں وجهے که هستم پائے در گل
من آنجا خویشتن را چوں رسانم ‌ ‌ ‌ که باشد زندگی سنگ گرانم
دریں وادی چگونه پا فشردن ‌ ‌ ‌ نمی شاید که پیش از مرگ مردن
شدم زیں زندگانی سخت مجبور ‌ ‌ ‌ اگرچه زنده لیکن زنده در گور
مرا یاد است قول بیدل استاد ‌ ‌ ‌ به باید زیستن هم شاد و ناشاد
صبا برخواں سلام شوق هر دم ‌ ‌ ‌ بروح پاک حضرات مکرم

بحق مصطفیٰ شاہِ رسالت　　　پئے حَسنین دریائے کرامت

در رحمت کشا دیدار بنما
بہ فضلِ خویش یارب روزِ فردا

قطعہ تاریخ طوفان محشر خیز طغیانی رودِ موسیٰ در بلدہ حیدرآباد دکن صانہا اللہ تعالےٰ عن الشرور والفتن۔

ہجری اَلِف و سہ صد و سی بست و شش شمار　　　روز دوشنبہ غرّہ ماہ صیام بود
بختِ سیاہ شامتِ اعمالِ ما سبب　　　کیں روز تیرہ کم نہ زیوم القیام بود
شورِ نشور خاست زہر چار سوئے شہر　　　ہر موجِ رودِ موسیٰ اجل را پیام بود
بیرون درونِ بلدہ عمارات بیحساب　　　شد منہدم خرابیٔ ہر خاص و عام بود
جاں صد ہزار مردم بیچارہ شد تلف　　　افطارِ صومِ غمزدگاں را حرام بود
افتاد پشتہ پشتہ بہر جا زکشتگاں　　　ہر موج گویا تیغِ بے نیام بود
گم کردہ ہوش پیر و جواں مبتلائے غم　　　از فرطِ اضطرار ہر یک پختہ خام بود
مہ غرقِ چاہ نخشب و لرزندہ آفتاب　　　آغازِ صبح مطلعِ انجامِ شام بود

تاریخ واقعہ سرِ دل را بریدہ شوق
گفتا کہ کارِ عالمِ ہستی تمام بود

قطعہ تاریخ وفات ملالت آیات فریدالدہر نواب فریدالدین خان المخاطب بہ شہباز جنگ بہادر آغائی ابوالعلائی

فرزندش آں نکو خلق و رای	پئے رفتن پیش آغائے ما
خرامید سوئے جناں بے درنگ	نمی بود او را گہے پائے لنگ
ز دل تنگیٔ ہائے دنیائے دوں	شتابان روان شد بگلزارِ خلد
گذشت او با یقینِ عار و ننگ کہ بیند	درآید بہ گلگشت پہنچا بوئے رنگ
بریدہ سر آرزو شوق گفت	کہ آسودہ در خلد شہبازِ جنگ

قطعۂ تاریخ وفات حسرت سمات جناب مولوی عنایت علی صاحب مرحوم مغفور ۱۳۲۶ھ

عنایت علی صاحبِ نامدار	زہے عالم و فاضلِ نکتہ داں
فقیہ زمانہ عدیم المثال	نظیرش نمی بود اندر جہاں
ز فیضِ کمالاتِ آں ذی وقار	برومند بودند خرد و کلاں
وضیع و شریف و ذکی و خلیق	معزز مکرم کرامت نشاں
ز پشتِ حیاتِ علی دہلوی	کرامت علی بود فخر زماں
ازیں رو جنابِ حیاتِ علی	بود جد مرحوم جنت نشاں
صد افسوس بربست رختِ سفر	کزیں دار فانی سوئے آں جہاں
بہ بخشائے اورا تو رب کریم	عطا صبر فرما بہ پس ماندگاں
بگفت از سر آہ تاریخ شوق	عنایت علی شد بہ سیرِ جناں

قطعۂ تاریخ وفات مولوی سید معین الدین صاحب مرحوم وکیل ہائیکورٹ سرکار عالی ۱۳۲۷ھ

حسب فرمایش مولوی سید رکن الدین صاحب اہلکار دفتر معتمدی مالگزاری

کرد رحلت یک بیک وا حسرتا	آں معین الدین عالم خواجۂ ہر دو جہاں
مصرعٔ سالش بدل قطع کردہ شوق گفت	ہاں بخلد آمد معین الدین وکیلِ ازداں

۱۳۲۷ھ

قطعهٔ تاریخ رحلت پر ملالت حضرت جناب ضامن علیشاه مجذوب قدس سره العزیز

گزین بندگان را مقامیست برتر | نباشند دور از خدا وند یکتا
بهر حال و هر وقت این طائفه را | بدل درد و غم بس بهر سود ا
از انجمله مجذوب ضامن علیشاه | که بود او امام همه زنده دلها
بظاهر بهر داست لیکن بباطن | بقرب خدا برگزیده است او جا

کرامت ببین شوق سال وصالش
شد از نام ضامن علی شاه زیبا

قطعهٔ تاریخ وصال عارفه مجذوبه حضرت الله والی بی صاحبه قدس سرها ٢٧ ١٣ ه

واصل حق زاهده مجذوبه | بود نام الله والی باصفا
یکهزار و سه صد و هم بست و هفت | سال هجری پنجم شعبان و لا
زین جهان بربست او رخت سفر | حسرتا واحسرتا واحسرتا
شوق سالش از لب الله گفت | آیت قرآن بود یغفر لها

قطعهٔ تاریخ انتقال پر ملال حاجی مولوی محمد اعظم علی مرحوم و مغفور ١٣٢٧ ه
مفتی اول بلده حیدر آباد دکن المتخلص به شائق

مفتی شهر حاجی اعظم علی شائق | بود او جوان خوشخو ذی خلق و ذی لیاقت
شد در سن گذشته سوئے عرب روانه | تا بعد حج کعبه حاصل کند زیارت
لیکن نگشت یاور تقدیر سست پایه | بعد از ادائے حج لاحق شده علالت

مایوس از زیارت مجبور از مقدر	واپس سوئے وطن شدہ ہے بخستہ حالت
کالسکۂ دخانی چوں در مقام واڑی	دم بر گرفت چندے ہرگاہ حسب عادت
غربت زدہ مسافر راہ عدم گزیدہ	بسپرد جاں قضا را با منت وسماجت
قالب تہی نمودہ دوش نسیم طیبہ	آخر سبک رواں شد در جستجوئے زیارت
بادا طفیل احمد فردوس جایگاہش	یارب بہ بخش اورا بہر شہ رسالت

زیں سال سنہ وفاتش گفتہ است شوق محزوں
دایم طواف کعبہ کن ناز تا قیامت

قطعہ تاریخ وفات ہاجرہ بیگم نو عروس [۲۸] [۱۳]

عروسیکہ نادیدہ لطف شباب	بشد سوئے جنت بحسرت تمام
ندادہ اجل اینقدر فرصتش	کہ بر نوشۂ خود بگوید سلام
زمرگ تو ہستند نوحہ کناں	عزیز و اقارب ہمہ صبح و شام
بہ بخشد خدا بر تو رحمت کند	طفیل محمد علیہ السلام

بہ قطع سر دل بگو شوق سال
بہ خلد ہاجرہ نیز کردہ مقام

تاریخ وفات نومولود جگر گوشۂ میاں محمد عبد الغفور صاحب صدیقی جو دو شنبہ ربیع الثانی

الحذر اے پیر چرخ خر خرنہ	بسکہ خون دل ز دستت خوردہ شد
صد ہزاراں طفل گل و گلبدن	واسفا زیر زمیں بسپردہ شد

حسرت و یاس و تمنا آرزو	در کنارِ قبر ہے ہے بُردہ شد
غنچۂ لب فرزند جودت ہائے ہا	از دمِ بادِ اجل افسردہ شد

شوق غمگیں مصرعۂ تاریخ گفت
تازہ گل ہم در دمے پژمردہ شد

قطعۂ تاریخ ملالت آیات جناب مولوی میر بشارت حسین صاحب مرحوم ناظم جاگیرات سرکار فیض آثار عالیجناب نواب خانخانان نظام یار جنگ بہادر حسام الملک دام اقبالہ ۱۳۲۸ھ

آمد ندا ز غیب بشارت حسین را	کردہ است یاد شیرِ خدا خیز و بر شتاب
بر حکم ہیچ دم نہ زد و شد دواں سر	از بہرِ پابوسی دربانِ بوتراب
شد مستفیض از شرفِ دولتِ وصال	بختِ غنودہ اش شدہ بیدار چو زخواب

گفتہ است شوق سال بہ قطعِ سرِ الم
جاں را فدا بکرد باقدامِ بوتراب

قطعۂ تاریخ رحلت پُر زور وحشت عبد المجید رشدی مرحوم فرزند دلبند مولوی حکیم عبد الغنی صاحب اہلکار صدر محاسبی علاقہ دار الطبع سرکار عالی ۱۳۲۹ھ

در عمر بست و سہ سال بود آں جوانِ شوخ	سوئے عدم رواں ز چرخِ پیر گردی
شوق حزیں بگفت از پئے سالِ رحلت	ہے ہے سوئے ارم شد عبد المجید رشدی

قطعۂ تاریخ وفات ملالت آیات سلطان دکن نظام الملک آصفجاہ سادس والا جناب نواب میر محبوب علیخان مرحوم و مغفور قدس اللہ سرہ العزیز ۱۳۲۹ھ

هزار حیف کہ محبوب خلق شاہ دکن | کہ بہر امن خلایق بجاں ہمی کوشید
کنوں چہ دید خطائے ز بندگاں یارب | کہ چشم مہر و کرم یک بیک ما پوشید
خدائے را تو ازیں ماجرائے ہیچ مپرس | ز چار سو بہ دکن بحر رنج و غم جوشید

بہ قطع فرق اہل شوق گفت کاں محبوب
مئے طہور بدست حبیب رب نوشید

قطعۂ تاریخ رحلت حضرت سید شاہ قمر الدین صاحب قبلہ شاذلی قادری حسب فرمایش یکے از مریدان حضرت شاہ موصوف

زہے آں شاذلی و قادری شیخ | بگلزار جناں چوں کرد منزل
بگفتا شوق تاریخ از سر آہ | وفات شاہ قمر الدین کامل

شعر تاریخی وفات مولوی نور الحسن مغفور برائے کندہ برلوح مزار

شوق سر بریدہ سر بد گفت سال رحلتش
شد ارم زیبا سرائے مولوی نور الحسن

قطعۂ تاریخ وصال پُر ملال سالک مسلک طریقت عارف رموز معرفت جناب محمد اسد اللہ صاحب عرف اسد میاں ابو العلائی مرحوم و مغفور رحمۃ اللہ علیہ

اسد اللہ اسد میاں معروف | بود بر نام بو العلا چو فدا
صاحب وجد و حال و رمز شناس | در طریقت بہ خلق راہ نما
جانشین جناب شمس الدین | ہم ز دل بود بندہ آغا

عاقبت شد رواں بسوئے جناں | ہمچنیں بود چونکہ حکم قضا

سالِ رحلت بگفت شوقؔ کہ بود

اسد اللہ وسیم شیرِ خدا

۱۳۱۳ھ

رباعیات

اے آنکہ بصد خوبی و صد زیبائی | کز پرتوِ حسنِ خود جہاں آرائی

من در ہمہ حیرتم کہ عالم ہمہ تن | شیداست بتو و تو بخود شیدائی

دیگر

تا چند بہ گردِ مال و زر خواہد بود | آخر ہمہ جز خاکِ گور خواہد بود

ایں تن کہ بناز سالہا پروردیم | روزی باشد کہ رزقِ مور خواہد بود

دیگر

افسوس کہ عمر ما بغفلت اندر بگذشت | طفلی و شباب ہمچوں صرصر بگذشت

ہنگامِ سفر چہ سود از سیلِ سرشک | اے رحمتِ حق مدد کہ آب از سر بگذشت

دیگر

از منتِ خلق احتراز باید کرد | خود را ز نیاز بے نیاز باید کرد

اے شوقؔ ہمہ کارہائے جزوی و کلی | تفویض بدست کارساز باید کرد

دیگر

تا چند اسیرِ دامِ سودا باشی — آشفتهٔ جمعِ مالِ دنیا باشی
اے شوق شنیده ام که بے پند امید — زامروز دلا بفکرِ فردا باشی

رباعی در مدح نواب سرور الملک بهادر معتمد پیشی اعلیحضرت بندگانعالی متعالی مد ظله العالی

عاشق به وفائے جورِ دلبر نازد — دلبر به جفائے کینه پرور نازد
زینها بگزر توشوق بشنو از من — این ملکِ دکن بنامِ سرور نازد

رباعی در شانِ سیدنا و مرشدنا جناب امیر ابو العلا صاحب بوقتِ مشرف زیارتِ عرس شریف ۱۳۲۰ھ

انداز و ادائے دلربائی اینست — والله که شانِ کبریائی اینست
انداز ادب نگاه داری اے شوق — دربارِ امیر ابو العلائی اینست

رباعی در شانِ حضرت خواجه غریب النواز سلطان الهند قدس سره بوقتِ مشرف زیارتِ شریف

کردی همه کار کارسازی اینست — منت نه نهی که بے نیازی اینست
درویشِ درت لقبِ شاهی دارد — قربان شومت گدانوازی اینست

رباعی در شانِ حضرت پیر دستگیر محبوب سبحانی [illegible]

دل حیف چه دل که پر ز حرمان دارم — لب خشک ببین که چشم گریان دارم
هر چند مریضم و دردمندم یا غوث — صد شکر خدا که چون تو درمان دارم

رباعی در شان حضرت سلطان الہند غریب نواز خواجۂ خواجگان قدس سرہٗ العزیز

در یاد لب تو فغان و آہے دارم
دل خون شدہ جسم ہمچو کاہے دارم
با خستہ دلی کجا روم بفرمائی
اے خواجہ بجز درت نہ راہے دارم

دیگر

اے رونق روئے مہر و ماہ توئی
زیبندہ تخت عز و جاہ توئی
جز بارگہت کجا رویم اے شہ آ
ما جملہ گدائیم و شہنشاہ توئی

رباعی در صفت سر مہاراجہ کشن پرشاد یمین السلطنت مدار المہام سرکار عالی

اے شاد علاج دردمنداں باشی
چوں گل ز نسیم شاہ خنداں باشی
شاہ دکن آصف است و تو وزیر آصف
چندانکہ بود جہاں ازاں خنداں باشی

ایضاً قطعہ مدحیہ در شان حضرت شاہ سید موسیٰ صاحب قادری قدس سرہٗ

بنگر ز دیدۂ حق جلوہ طور است اینجا
شور موسیٰ ارنی بہر ظہور است اینجا
اے سبب شوق کہ ایں ضو موسیٰ با
ذرہ ذرہ ہمہ رخشندہ نور است اینجا

رباعی

اے شاہ دکن ترا نگہباں داور
اقبال غلام و فتح و نصرت یاور
تیغ تو خورد ز شوق خون اعدا
در روز وغا چو ذوالفقار حیدر

ضمیمۂ غزلیات

پس ماندہ بلا لحاظ ردیف وار

غزل مشاعرہ عرس شریف حضرت سید شاہ عبداللہ صاحب قادری بمقام متعد پورہ

بیا به حضرتِ عبدالله پیرِ کاملِ ما
بچشمِ حق تو ببین و رفعتِ منازلِ ما

از آنکه بارِ امانت بسر گران سنگ است
بگو چگونه شکوه چرخِ پیر حاملِ ما

سزد به نوح نویدِ سکونِ توفان گفتن
رسید کشتیِ طوفان کنارِ ساحلِ ما

خوشا نصیب زہے بختِ یار با تکبیر
سپاس او که دمِ ذبح خواند قاتلِ ما

بحکمِ حق پئے سجده چو پیش افتادند
بوند باز ملک ار چه [illegible] ل ما

همه ز خرمنِ فیضِ تو خوشه چین هستیم
چه مایه ابر گران شد بسی بحاصلِ ما

سزد که خونِ جگر لختِ دل تو ان خوردن
مدان که بازیِ طفلان بود مشاغلِ ما

خیالِ حکمِ وَلَا تَقْرَبُوا بسر باشد
کزین حیاست بخارج ادا خلِ ما

خوشا نصیب ز تاثیرِ فیضِ عبدالله
که طوقِ گردنِ عارف بود حمایلِ ما

بگوش حلقهٔ فرمانِ مصطفیٰ داریم
عجب که رستمِ دوران شود مقابلِ ما

صد آفرین بکلامِ تو شوق نیک سیر
بیا ببزمِ سخن جائے خویش و دلِ ما

غزل مشاعرهٔ سالگرهٔ مبارک اعلیحضرت قوی قدرت آصف سابع خلد الله ملکه و سلط

چنگ و رباب و باده و پیمانه جام هست
بنگر به بزم ما همه شربِ مدام هست

فکرِ صلوة و صوم نباشد بما دمے
هاں شربِ باده مشغلهٔ صبح و شام هست

رندانه مشربیم ز ما زاهدا مپرس
تو خود بگو که باده چگونه حرام هست

ساقی بگو که حکم چه باشد بروزِ عید
روزه بود حرام که باده حرام هست

اے شیخ از رکوع و سجود تو بهتر است
ما را نظر بجز قعود و قیام هست

لازم بود عیادتِ بیمار اے مسیح
این سنتِ رسولِ علیه السلام هست

افتاده دل بفکرتِ وریاگو مگو
داری اگر کرم و منت لا کلام هست

زاں رو که برفزود بدل ذوقِ گفتگو
برلب مدام مدح و ثنائے نظام هست

والله زباں حلاوتِ تازه چو یافته است
برلب مدام مدح و ثنائے نظام هست

بے مثل گر ترا نگرم بیم بخلق و مهر
نبها درین زمانه نظیرت کدام هست

دانی تو جاه رسم و ره بنده پروری
زینو چه چرخِ پیر ترا هم غلام هست

والله بحسنِ رائی و تدبیر عدل و داد
نازاں بنامِ ملک کن مصر و شام هست

حقا فیضِ چشمهٔ جود و عطائے تو
سیراب و تازه روح هر یک تشنه کام هست

خواهی بهر طریق برانی سمندِ نظم
در دستِ پاکِ تو شه عنان زمام هست

آشفته شوق از تهِ دل میکند دعا
باشی تو تا که ارض و سما را قیام هست

غزل شاعرہ عرس شریف حضرت سید حسین شاہ ولی صاحب قدس سرہ

فدائے شاہِ رسالت حسین شاہ ولی — نگین مہر کرامت حسین شاہ ولی
امین نقد دیانت حسین شاہ ولی — کفیل بارِ امانت حسین شاہ ولی
طلوعِ صبحِ سعادت حسین شاہ ولی — سہیلِ برجِ شرافت حسین شاہ ولی
نسیم باغِ متانت حسین شاہ ولی — ضیائے مہرِ لطافت حسین شاہ ولی
بود ز فیض تو تا حشر اندریں محفل — فروغِ شمعِ ولایت حسین شاہ ولی
ندیدہ ایم دگر جز تو اندریں عالم — کہ رہنمائے ہدایت حسین شاہ ولی
بکن ز جلوہ دیدار چشمِ ما روشن — ستادہ ایم براہت حسین شاہ ولی
لب و زبان سخن سنج مدح خوانان را — فزود ذوقِ حلاوت حسین شاہ ولی
بہ پیش شافع امت تو از پئے امداد — بیا بروز قیامت حسین شاہ ولی
بہ فرط معصیت و جرم حسرتا شدہ ایم — غریق بحر ندامت حسین شاہ ولی
خدائے را بسوئے شوق سوختہ حال بکن — نگاہ لطف و عنایت حسین شاہ ولی

غزل شاعرہ نعتیہ مغلپورہ ۲۶ رجب ۱۳۳۲ھ با تہنیت جلسہ شب معراج مبارک

درحجابِ شبِ معراج چہا می بینم — بخدا نامِ خدا نورِ خدا می بینم
کرد جبریل ندا بر سر عرش اعظم — جلوۂ روئے محمد ہمہ جا می بینم
محمد دل و جاں بر تو تواں کرد فدا — بس ہمیں شیوۂ مردانِ خدا می بینم
مدر ہست ترا عظمت و شان ختم رسل — جبہہ سائے تو شاہ و گدا می بینم

آستاں بوسیٔ احمدؐ چو مرا گشت نصیب
بر سرِ اوج ترا بختِ رسا می بینم

ہست امید قوی بر درِ احمدؐ برسم
رائحہ خود را بسرِ بادِ صبا می بینم

چوں شنیدم بہ چمن شور و فغانِ بلبل
گہ سوئے غنچہ گہے بندِ قبا می بینم

پیچ و صد عقدہ فتد در دلِ آشفتۂ من
چوں پریشاں بر رخت زلفِ دوتا می بینم

خواستم گریہ کناں عفوِ خطا گشت قبول
مژدہ اے مرگ کہ تاثیرِ دعا می بینم

مرغِ دل گشت اراں صیدِ کمندِ زلفت
دلربایانہ چو انداز و ادا می بینم

شوقؔ را کے ہوسِ روضۂ رضواں باشد
دلکشا روضۂ محبوبِ خدا می بینم

غزل بابتہ مشاعرہ جشن سالگرہ مبارک اعلیحضرت حضور پُرنور منعقدہ دیوڑھی رشید الملک مرحوم ۱۳ رجب سنہ ۱۳۳۲ھ

اے شوقؔ مکن گرچہ بکف جامِ شراب است
دریاب کہ میخانۂ خمار خراب است

زنہار مشو مایلِ دنیائے دو روزہ
پندار کہ ایں جلوہ صد نقش بر آب است

بیں غنچہ و گل برگ و ثمر صرفِ خزاں شد
گلچیں بگر افسوس سرِ بسترِ خواب است

بنگر تو دریں غمکدہ از دیدۂ عبرت
بیں طفل و جواں پیر بخاک بخواب است

خود را تو نگہدار ز رفتارِ زمانہ
بیں توسنِ عمرِ تو طلبگارِ شتاب است

رفتار رہِ راست بہ منزل برساند
ایں بہر مسافر بخدا راہِ صواب است

حالات و حکایات کہ دیدی و شنیدی
لیکن بحقیقت ہمہ افسانہ و خواب است

گذری تو ازیں وادیٔ پرخارِ توہم
ایں سرِّ لیلائے حقیقت چو نقاب است

در بزم بیا شاد بکش بادهٔ گلگون
هان فصل بهار آمد و هم جوش نشاط است

این جشن همایون گره سال شه ما
بوده است کزان جام بپا بادهٔ ناب است

ای شوق بکش باده درین بزم همایون
گو از سر ریش تو عیان رنگ خضاب است

غزل مشاعرهٔ منقبته منعقدهٔ مغلپوره بمکان نواب خواجه غلام محمد حفیظ الله خان صاحب جاگیردار بتاریخ ۲۶ شعبان ۱۳۳۲ هجری بر مصرعهٔ طرحی

خلق و عالم گرچه خواهد شاد و شاد از زیستن
کی سزد یارب به هجر شاه جیلان زیستن

از ضیای نور ایمان در دل قادری
آفرین عشاق را چون شمع سوزان زیستن

افتاده به در پاک تو ای غوث الورا
آرزوی دل بود همچون غلامان زیستن

بهر دیدار جمالت بسکه مضطر بوده ام
تا کجا یا غوث با حال پریشان زیستن

در تلاش نقش پایت تا وفای زندگی
می سزد آواره در دشت و بیابان زیستن

دولت و دنیا نه شاید عاشقان غوث را
خوش بود اندر جهان چون بینوایان زیستن

بی نوایان را نباشد حاجت برگ و نوا
سخت تر مشکل بود با ساز و سامان زیستن

غم مخور از آه و اشکم گر بود طوفان بپا
سوز دل خواهد همین با چشم گریان زیستن

این بهار باغ عالم نیست بیش از پنج روز
سود کی بخشد چو گل اندر گلستان زیستن

دفن می باید بزیر سایهٔ دیوار غوث
من نمیخواهم به بام قصر و ایوان زیستن

راست گویم شوق بشنو کاندرین دار فنا
نیک باشد با اجل دست و گریبان زیستن

تمت

تاریخ طبع دیوان کلیات فارسی شوق

قطعۂ تاریخ طبع از خاکسار مصنف

حیف کئے دانت بودم شوق از جوش جنوں / تا زند شبخون سر من میر افواج سخن
گو بسے میخواستم چوں تیر گردم از کماں / ایں دل ناکارہ آخر گشت آماج سخن
طبع من چوں بود از قعر سخن نا آشنا / غوطہ خوردم عاقبت در بحر امواج سخن
چونکہ غارت شد متاع ہوش در زلف سخن / زاں ہمی خواہم خدا را از کسے باج سخن
سال طبع فارسی دیوان شوق بے کماں / گفت ہاتف از سر جاں - وہ در تاج سخن

۱۳۳۲ھ

قطعۂ تاریخ فارسی من طبعزاد حکیم خواجہ محمد اکرام الدین خان عقیل تلمیذ حضرت مصنف شوق صاحب قبلہ مدظلہ العالی

فارسی دیوان کامل حضرت استاد شوق / شکر ایزد طبع گشتہ از طفیل پنجتن
از سر دل گفت تاریخ ہاتفش عقیل / اے صبا بینی کہ چوں گل خندہ زد اندر چمن

قطعۂ تاریخ فارسی من طبعزاد غلام محی الدین دگار صیغہ دار صدر قندہار است تعلیمات المتخلص بہ عزیز تلمیذ حضرت شوق ۱۳۳۲ھ

کلیات فارسی استاد شوق / طبع شد از فضل رب ذو المنن
مصرعۂ سال نکو گفتا عزیز / خوش کلید باب گلزار و چمن

۱۳۳۲ھ

دیگر فارسی

شد ند طبع چو ایں طبع آزمایش شوق
دلم بفکر سنش بود از کشاکش ذوق

سروش غیب ندا داد گو غریب سنش
شد ند طبع ہمہ۔ پارہ ہاے آتش شوق
۱۳۴۲ھ

ایضاً اردو

دیوان فارسی مرے استاد شوق کا
مطبوع ہوچکا ہے یہ اب نسخہ عجیب

تاریخ سر سے زیب کے لکھی غریب نے
اب چشم دل سے دیکھو یہ ہے نسخہ عجیب
۱۳۴۲ھ

قطعۂ تاریخ دیوان حضرت استاد صاحب قبلہ المتخلص بہ شوق از طبعزاد سید نور الحق عرف فخر میاں تخلص انور شاگرد حضرت شوق مدظلہ

گشت کامل فارسی دیوان شوق
فکر سالش شد مرا از جان ذوق

داد ہاتف ایں ندا انور بگو
طبع شد سحر و فسون دیوان شوق

قطعۂ تاریخ طبع کلیات فارسی حضرت شوق مدظلہ از خاکسار ذرہ بمقدار ابو الوفا غلام محمد انصاری وفا ایڈیٹر تاج

مژدہ ہا آرد صبا ور دکن آمد بہاران
بشگفد گلہاے رنگیں غنچہ غنچہ ویدنی

طبع شد دیوان شوق الحمد للہ اے وفا
گفت تاریخش سروشے۔ نظمہاے دلفریب
۱۳۴۲ھ

تاریخ طبع دیوان فارسی ملک الشعرا فردوسی زماں حضرت غلام محمد صاحب عرب المتخلص بہ شوق قادری آغائی ابو العلائی حیدر آبادی از نتیجہ فکر کمترین ہیچمداں محمد مسکین خاں تخلص مسکین غفر اللہ

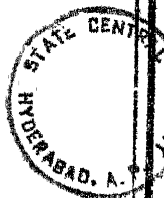
۱۳۴۲ھ

بہت تاریخ کی تھی فکر مجھکو | بحمد اللہ نکل آئی بہ آسانی
یہ کہہ تاریخ مسکین از سرِ من | مبارک ہو تمہیں اوستاد دیوان
۱۳۴۲ھ

قولہ

کلام حضرت شوق کا نکلے مسکین | مچا آفریں کا ہر اک سمت سے غُل
لگی محنت اُستاد کی اب ٹھکانے | ہوئے جمع اوراق دیوان کے کُل
چمن میں بہار آئی اے عندلیبو | دکھایا ہے یہ دن خدا از تفضل
کہیں نسترن ہے کہیں ہے بنفشہ | کہیں یاسمن ہے کہیں تازہ سنبل
کدھر ہے تو ساقی کہاں ہے صراحی | میں ہوں تشنہ مدت سے لا ساغرِ مُل
درِ میکدہ پر یہ سن لو ہنسی کی | نکلتی صدائیں صراحی سے قلقل
خوشی کا سماں ہے نرالی ہیں باتیں | چہکتی چمن میں خوشی سے ہے بلبل

لکھو مسکین تاریخ از رہِ جلدی
صبا باغ میں آج دی مژدۂ گل
۲۳ ۱۳ ف

قطعہ تاریخ

طبع دیوان فارسی حضرت شوق عرب آغائی ابو العلائی حیدرآبادی
از نتیجہ فکر محمد صدیق خاں رعد جونپوری تلمیذ حضرت جلیل القدر جلیل

واہ کیا پر لطف دیوان ہے کہ جسکو دیکھکر | آنکھ میں دل میں کلیجے میں ہوا گھر شوق کا
مصرع تاریخ سالِ طبع کیا اچھا ہے رعد | ہے بحمد اللہ یہ دیوان دفتر شوق کا
۱۳ ھ ۴۲

